

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR ANTROPOLOGIJOS KATEDRA

EDITA DE LUCA

Tarpkultūrinio ugdymo ir tarpininkavimo studijų programos studentė

**RUSIJOS VOKIEČIŲ TAUTINIS TAPATUMAS IR TAUTIŠKUMO
UGDYMO(SI) PROBLEMOS VOKIETIJOJE**

Magistro darbas

Darbo vadovas (ė): lekt.dr. Inesė Ratnikaitė

Šiauliai, 2014

SANTRAUKA

Edita De Luca

RUSIJOS VOKIEČIŲ TAUTINIS TAPATUMAS IR TAUTIŠKUMO UGDYMO(SI) PROBLEMOS VOKIETIJOJE. Magistro darbas.

Tyrimo aktualumas. Šiandieninės migracijos procesas pakito jis remiasi cirkuliacine migracijos samprata. O keliaudami šiuolaikiniai migrantai išsteritorina ir išjudina tautinį identitetą, kadangi kinta visuomenės įvairovė kinta ir identitetų darybos konstruktai, kuriuos formuoja įvairūs socialiniai, kultūriniai veiksniai. Analizuojant Rusijos vokiečių tautinį tapatumą negrynojo vokietiškumo kontekste yra liečiamas ir kultūrinis tapatumas, kurio formavimasis numato susidūrimą su „kitais“ o tai reiškia ne tik kultūros atvirumą, bet ir uždarumą.

Tyrimo objektas. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) problemos.

Tyrimo tikslas. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti Rusijos vokiečių tautinio tapatumo fenomeną ir įvertinti tautiškumo ugdymo(si) problemas Vokietijoje.

Tyrimo metodika. Atlikti kiekybinis ir kokybinis tyrimai. Kiekybiniame empiriniame tyrime taikytas duomenų rinkimo metodas apklausa raštu, taikant struktūruotą klausimyną. Imties dydis 30 respondentai iš rusų ortodoksų bendruomenių Frankfurte prie Maino ir Mainzo. Gautus duomenys apdorojant taikyta aprašomoji statistinių duomenų ir lyginamoji analizės. Kokybiniam tyrimo duomenų rinkimo metodas pusiau struktūruotas interviu. Imties dydis 9 tyrimo dalyviai iš Frankfurto prie Maino, Mainzo, Bišofshaimo, Raunhaimo ir Ruselshaimo apylinkių. Gauti duomenys apdoroti atliekant kokybinę turinio analizę ir interpretaciją.

Išvados. Tyrimo rezultatai iliustruoja, kad rusų ir vokiečių kultūros yra persipinusios ir Rusijos vokiečiai priimdami kitos kultūros ypatumus jungdami kultūras formuoja hibridinį kultūrinį tapatumą.

SUMMARY

Editita De Luca

RUSSIAN GERMAN'S NATIONAL IDENTITY AND NATIONALISM'S SELF EDUCATION PROBLEMS IN GERMANY. Master's theses.

Topicality of the analysis. Today's migration process has changed it is based on the concept of circular migration. The modern migrants during traveling process deterritorialized and knocked the national identity because variety of society are changing and identities derivation constructs are changing, which are shaped by a variety of social and cultural factors. During the analysis of the Russian german's national identity in the context of impure german nationalism was touched cultural identity, which provides for the formation of a collision with "other" and this means not only a cultural openness, but also closeness.

Subject of the analysis. Russian german's national identity's and nationalism's self education problems.

Objective of the analysis. This study aim is to reveal the Russian german's national identity's phenomenon and to assess nationalism's self education problems in Germany.

Methods of the analysis. Quantitative and qualitative analysis were made. In the quantitative empirical analysis the applied method of data collection was a structural questionnaire in a written form. During the Quantitative research 30 Russian german respondents of Russian Orthodox communities in Frankfurt on Main and Mainz were questioned. The collected data was processed by making descriptive statistics and comparative analysis.

The method of data collection in the qualitative analysis was used a half- structural interview. During the qualitative research 9 Russian german residents of regions close to Frankfurt on Main, Mainz, Raunheim, Russelsheim and Bischofsheim in Germany were interviewed. The collected data was processed by making qualitative content analysis and interpretation.

Conclusions. The research results illustrate that Russian and German cultures are intertwined and Russian german's adopting other cultural peculiarities unifying cultures by forming hybrid cultural identity.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	3
ĮVADAS.....	6
I. RUSIJOS VOKIEČIAI- MIGRANTAI KAIP ATSKIRTIES GRUPĖ.....	14
1.1. Rusijos vokiečių termino samprata.....	14
1.1.1. Rusijos vokiečiai.....	14
1.1.2. Persikėlių ir vėlyviųjų persikėlių sampratų traktavimas.....	15
1.2. Migracijos samprata.....	16
1.3. Rusijos vokiečių migracija: trumpas istorinių aspektų aptarimas	18
1.3.1. Vokiečių emigravimo bangos į Rusiją ir vokiškos kultūros plitimas	19
1.3.2. Rusijos vokiečių sugryžimas atgal į Vokietiją.....	22
1.4. Rusų ir vokiečių kultūrų palyginimas.....	23
1.4.1. Kultūros samprata.....	23
1.4.2. Rusų ir vokiečių kultūrų pagal G. Hofstede kultūrinės dimensijas palyginimas.....	24
1.5. Atskirtis ir etninių mažumų problema.....	31
1.5.1. Atskirties samprata.....	31
1.5.2. Etninė atskirtis visuomenėje.....	33
1.5.3. Marginalizacija.....	34
II. RUSIJOS VOKIEČIŲ TAUTINIS TAPATUMAS IR TAUTIŠKUMO UGDYMO (SI) FORMOS IR VEIKSNIAI.....	36
2.1. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymas(is).....	36
2.1.1. Tapatumo konstravimas.....	36
2.1.2. Tautinio tapatumo samprata.....	38
2.1.3. Tautiškumas vokiečių ir rusų kultūrose.....	39
2.1.4. Tautinio tapatumo veiksniai.....	42
2.2. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) formos.....	44
2.2.1. Andragogikos esminiai principai.....	44
2.2.2. Suaugusiųjų mokymo(si) formos.....	46
2.2.3. Mokymasis visą gyvenimą.....	48
III. RUSIJOS VOKIEČIŲ POŽIŪRIS Į TAUTINĮ TAPATUMĄ IR TAUTIŠKUMO UGDYMĄ(SI). EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ.....	50
3.1. Empirinio tyrimo metodologinės nuostatos, organizavimas ir imtis.....	50

3.2. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) veiksmų analizė.....	52
3.2.1. Rusijos vokiečių kultūrinį artumą ir skirtingumą lemiantys veiksniai.....	54
3.2.1.1. Rusijos vokiečių kultūrinis artumas pagal G. Hofstede dimensijas.....	58
3.2.2. Kalba kaip tautinio tapatumo veiksnys.....	64
3.2.3. Politiškumas- tautinio tapatumo veiksnys.....	70
3.2.4. Rusijos vokiečių tautiškumas.....	73
3.2.5. Rusijos vokiečių patriotiškumas kaip tautinio tapatumo veiksnys.....	83
3.2.6. Rusijos vokiečių atskirties problema.....	85
3.2.7. Tautiškumo ugdymo(si) problemos.....	87
IŠVADOS.....	89
REKOMENDACIJOS.....	91
IŠNAŠOS.....	92
LITERATŪRA.....	93
PRIEDAI.....	99

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) problemos Vokietijoje išlieka vis dar aktualios ne tik laiko tekmeje, bet ir migracijos procesui pakitus. Vokietijoje surengtos tarptautinės konferencijos: 2013 metais Diuseldorfe gegužės 24-25 dienomis tematika „Rusijos vokiečiai laiko tekmeje. 250 metų Rusijos vokiečių kultūrai ir istorijai paminėti.“ ir tarptautinė konferencija surengta J. Gutenbergo universiteto Mainze, Germesheime birželio 06-07 dienomis tematika „Rusijos vokiečiai vėlyvieji persikėlėliai- kultūrų vertėjai“. Tai yra pavyzdys, kad klausimai susiję su Rusijos vokiečių entinės mažumos kultūra, istorija, migracija, integracija, identitetais, išlieka vis dar aktualūs šiandieninėje Vokietijoje. Juolab kaip teigia diseratcijoje L. Garšvė (2014), kad migracijos procesas pakito „šiandieninė migracijos forma remiasi cirkuliacine migracijos samprata“ remiantis V. Liubiniene, V. Čiubrinsko ir V. Mažeikio mintimis autorė teigia, kad „migrantai nebepraranda ryšio su kilmės šalimi ir konstruoja daugybines realybes tarp gyvenamųjų šalių ir kilmės šalies“ palaikydami ryšius naudodamiesi „įvairiomis technologinėmis priemonėmis“. Keliaudami šiuolaikiniai migrantai išsteritorina ir išjudina tautinį identitetą, kadangi kinta visuomenės įvairovė, kinta ir identitetų darybos konstruktai, kuriuos „formuoja įvairūs politiniai, socialiniai ir kultūriniai veiksniai“.

Tradiciškai Vokietija yra daugiakultūrė ir daugiatautė šalis. Reminatis statistikos departamento pateiktais duomenimis Vokietijoje gyvena žmonės iš 190 valstybių (Statistische Bundesamt, 2014m. pateikta statistika). Viena iš etninių mažumų gyvenančių Vokietijoje yra Rusijos vokiečiai. Analizuojant Rusijos vokiečių tautinį tapatumą yra liečiama ir kultūrinio tapatumo samprata pabrėžianti kaip teigia B. Kuzmickas (2010), kalbėdamas apie daugiakultūriškumą ir kai kurias tapatumo problemas, jog kultūrinio tapatumo formavimasis numato susidūrimą su „kitais“ o tai reiškia ne tik kultūros kūrybišką atvirumą, bet ir uždarumą.

Pasak L. Garšvės „šiuolaikinė hermeneutinė pedagogika akcentuoja skirtumų išskleidimą ir jų įprasminimą, nesiekiant užgožti tam tikros problemos, <...> bet pabrėžiant skiriamuosius bruožus. Tokia koncepcija siekia skirtybę paversti savitumu ir pozityviu išskirtinumu esant kitoms lygių galimybių sąlygoms“ (remiantis Mažeikiu, Garšvė, 2014). Šis modelis yra taikomas vaikams, o kaip padėti suaugusiems, kurie save identifikuoja negrynojo vokiškumo kontekste. Kurie daugiatautėje aplinkoje gyvena, dirba, tobulinasi, dalyvauja religinės bendruomenės veikloje tai žmonės, kurie patyrė įvairias migracijos formas.

Kalbėdami apie Rusijos vokiečius svabus yra ir jų bikultūriško tapatumo aspektas Vokietijoje. Anot J. Belskienės ir kt. (2012, p. 49), „Lietuvoje neokonservatyviają ir neoliberaliąją kryptis“ atspindinti švietimo politika vengia debatų apie bikultūrinį, hibridinį tapatumus, bet

dėmesys yra telkiamas į tradicinio tapatumo išsaugojimą, nes yra jaudinamasi dėl mažos lietuvių tautos nykimo. O Vokietijoje lyginant su Lietuva bikultūrinį, hibridinį tapatumus yra vykdoma liberalesnė švietimo politika ir pvz. Vokietijoje gyvenančios turkės ir brito šeimoje augantys vaikai gali turėti vokiečio-turko-brito tapatumą, bei vokiečio-turko ar turko-brito tapatumą arba gali turėti ir kurį nors vieną (Belskienė ir kt. 2012, p. 49).

Atliekant mokslinės literatūros analizę, tyrimo apie suaugusių Rusijos vokiečių tautinio tapatumo ir tautiškumo ugdymo(si) problemas Vokietijoje rasti nepavyko. Todėl galima teigti, kad ši tema yra mažai arba visai neištirta. Tačiau psichiatras dr. J. Kirsch (2004) pranešime „Rusijos vokiečių migrantai: iš visuomenės ir medicininės perspektyvos“ yra nuomonės, kad Rusijos vokiečių patiriamos neigiamos emocijos migracijoje, atskirtis, stigmatizavimas sukelia psichologinius susirgimus. Gydytojas teigia, kad kuo vyresnio amžiaus žmogus migruoja į kitą šalį tuo sunkiau jam sekasi adaptuotis ir integruotis į tos šalies visuomenę. Šie sunkumai pasireiškia ypač vyresniame amžiuje nuo 45 metų žmonėms. Jiems yra sunkiau išmokti kalbą, sunkesnė yra profesinė integracija ir pati intergracija į visuomenę sunkiau sekasi vyresnės amžiaus grupės žmonėms.

Problema. Rusijos vokiečiai yra mišraus kraujo ir jų dvipolis tautinis tapatumas formavosi dviejų kultūrų (rusų ir vokiečių) sandūroje, bei Rusijos vokiečių paveldimos vertybės, kurias jie turi yra iš skirtingų kultūrų. Kalbėdamas apie mišrų kraują Vydūnas teigia, kad „gana dažnai pasitaiko, kad žmonės su tauta, kurioje jie gyvena, sieja tik vienas iš jų tėvų. Tad juose veikia dvi formuluojančios kryptys. Tai atitinka ir jų patyrimų bei išraiškos galimybes. Visas elgesys išduoda jų dvilybę prigimtį. Paveldimąsias vertybes jie yra gavę iš dviejų skirtingų vystymosi krypčių, todėl galėtų būti ir tų, ir tų kultūros vertybių dalininkai ir gyventi turtingą vidinį gyvenimą“. Tačiau „dažniausiai mišraus kraujo žmonės patiria savyje prieštaras. Ir kenčia dėl vidinės nedarnos.“ (Vydūnas, 2001, p. 178-186). Kyla klausimas: kokias tautinio tapatumo priešpriešas patiria Rusijos vokiečiai užaugę dviejų kultūrų sandūroje ir kaip tai pasireiškia jų tautinio tapatumo ugdyme?

Tai suponuoja **probleminius klausimus**:

1. Kokia kultūra yra artimesnė Rusijos vokiečiams: vokiečių ar šalies, kurioje užaugo (rusų, ukrainiečių ir kt.)?
2. Kokias Rusijos vokiečių tautinio tapatumo puoselėjimo problemas sukelia jų bikultūriškumas?
3. Kokios kultūros tautinio tapatumo puoselėjimas yra reikšmingesnis Rusijos vokiečiams?
4. Kaip Rusijos vokiečiai ugdo(si) savo tautinį tapatumą?

Tyrimo objektas. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) problemos.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad kiekvienas Rusijos vokiečių turi savą sampratą pagal kurią ugdo(si) tautiškumą, nes kaip teigia R. Thadden (2000, p. 268) be identiteto patirties negali būti identiteto ugdymo(si). Todėl tautinio tapatumo suvokimas kiekvienos tautos yra skirtingas. (Pvz.

Prancūzijoje gimęs asmuo yra Prancūzijos pilietis, o Vokietijoje asmuo įrodęs vokiečio kilmę yra Vokietijos pilietis). Cituodamos R. Grigą, J. Januškevičiūtė ir V. Čepulkauskienė (2012), teigia, kad tautiškumas yra labiau siejamas su kultūra ir tuo kas žmones sujungia į dvasinę bendruomenę, o pilietiškumas yra gretinamas su valstybę, bei žmogaus teisėmis ir pareigomis. Autorės kintančio pilietiškumo sąlygomis išvelgė tautiškumo reikšmę sutikdamos su I. Zaleskienės nuomone, jog pilietiškumas yra priemonė socialinės atskirties ir (tautų) susvetimėjimo problemoms spręsti, nes šiuolaikinis pilietiškumas numato ištikimybę tautai.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti Rusijos vokiečių tautinio tapatumo fenomeną ir įvertinti tautiškumo ugdymo(si) problemas Vokietijoje. Šio tyrimo tikslas sąlygoja tokius **pagrindinius uždavinius**:

-išanalizuoti Vokietijos ir kitų užsienio šalių mokslinę literatūrą tautinio tapatumo ir suaugusiųjų ugdymo(si) temomis ir parengti teorinį tyrimo pagrindą;

-atlikus empirinį tyrimą atskleisti, kaip Rusijos vokiečiai ugdo(si) tautiškumą ir save identifikuoja daugialypiškumo kontekste;

-atlikus kiekybinę apklausą nustatyti su kokia kultūra save tapatiną Rusijos vokiečiai;

-atlikus kokybinį tyrimą atskleisti kokias tautinio tapatumo problemas patiria Rusijos vokiečiai.

Tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamas Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir suaugusiųjų ugdymas(is) nepavyko rasti. Tačiau panašių temų, kuriose yra nagrinėjamas Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ar identitetas yra pvz. I. Gorelov (1992) rašė apie Rusijos vokiečių jaunimo tautinį tapatumą. D. Nicoletti (2011) tyrime „Išugdytas identitetas“ tyrė Rusijos vokiečių jaunimo Tomske tautinį tapatumą ir istorijos, kultūros įtaką.

Tyrimuose, kuriuose yra nagrinėjamas Rusijos vokiečių ugdymas, švietimas tiriamieji yra ne suaugę žmonės o moksleiviai. A. Ertelt- Vieth (2005) atliko tyrimą, kuriame tyrė Rusijos vokiečių moksleivius dalyvavusius mainų programoje. Rusijoje Peter Hilkes (1999) atliko tyrimą „Rusijos vokiečių švietimas, kultūra ir identitetas vakarų Sibire“ jis tyrė Rusijos vokiečių gyvenančiu Sibire kultūrinės ir identiteto problemas.

Tautinio identiteto, tautiškumo temomis mokslininkai aktyviai tyrinėjo ne tik Vokietijoje, bet ir kitose užsienio šalyse, kuriose vyrauja gausi tautinė įvairovė (M. Castells (2000), X. Chrysochoou (2004), A. D. Smith (1999), ir kt.).

Rusijos vokiečių tautinį tapatumą tyrė (R. Römheld (1998), U. Nienaber (1995), S. Kiel (2009), A. Eisfeld (1999), H. Ingenhorst (1997) ir kt.). Tyrėjai gilinosi į Rusijos vokiečių tautinio tapatumo klausimus įvairiais aspektais. Tyrimuose kėlė klausimus kas yra tokie Rusijos vokiečiai?, Rusijos vokiečių integracijos, atskirties ir etninio savęs identifikavimo klausimus, bei analizavo Rusijos vokiečių kultūrinių identitetų sumaištį.

Tautinio tapatumo tematika Lietuvoje mokslininkai susidomėjo tik prieš keliolika metų ir tyrė įvairiais aspektais tokie tyrėjai, kaip: D. Antinienė (1995), (2002), (2005), R. Grigas (2001), I. Trinkūnienė (2002), V. Čiubrinskas (2005), M. Taljūnaitė (2006), S. Kraniauskienė (2004), L. Garšvė (2012), (2014) ir kt.). Dauguma šių autorių sutinka su nuomone, kad tautiniui tapatumui palankios sąlygos atsiskleisti ir keistis susidaro multikultūriškoje aplinkoje, nes tokioje aplinkoje galima lengviau nustatyti kultūrinės ribas tautinių ir etninių bendruomenių su duominuojančia bendruomene.

Tyrimo metodologija. Apžvelgdami tyrimų metodologiją B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2008) teigia, kad mokslinė tiesa išaiškėja tik pašalinus visas mokslines abejones ir radus atsakymus į iškilusius klausimus. Pasak autorių mokslinės tiesos paieškos yra susijusios su galimybe suklysti todėl tyrimus būtina paremti moksline teorija. Šio tyrimo nagrinėjimai remiasi **humanizmo ir simbolinio interakcionizmo idėjomis**. Simbolinio interakcionizmo, kaip tyrimo metodologijos pasirinkimą lėmė tai, jog kultūra yra sudėtingas konstruktas ir kiekvienos kultūros elgesys apima gilią vaidmens atlikimo modifikacijas. Ši sąveika tarp žmonių yra suvokiama, kaip nepertraukiamas dialogas, kuriame žmogaus elgesys yra paremtas komunikacija. Žmogus nuo vaikystės yra mokomas suteikti prasmę daiktams, poelgiams ir kt., kuri tampa simboliu ir simbolizuoja kitos sąvokos, veiksmo ir gesto prasmę (Čepulskaitė, 2011). O L. Broom kalbėdamas apie simbolinį sąveikavimą teigia, kad toks sąveikavimas „pabrėžia individų sugebėjimą naudoti simbolius, kuriais jie save pristato kitiems ir aiškinasi kitų veiksmus“. Šio tyrėjo simbolinio interakcionizmo teorija analizuoja procesus, kurie vyksta įvairiose visuomenės grupėse, o šių visuomenės grupių centre yra asmuo (Broom, 1992). Pasak Kardelio (2002), simbolinį interakcionizmą sudaro dvi prielaidos tai: 1) nekintanti socialinė realybė, kuri savo tapatumą išsaugo laike ir edvėje, bei 2) nuolat kintanti socialinė realybė. Tai priklauso nuo to, kaip žmonės elgiasi skirtingose aplinkose ir situacijose vaidmens atlikimo metu. Pasak I. Juozeliūnienės (2013, p. 75) vaidmens atlikimo metu vyksta tapatumo konstravimas, kuris priklauso nuo dviejų komponentų tai: 1) vaidmens priėmimo, kai asmuo supranta bendras reikšmes, vienijančius atlikėjus, bei 2) vaidmens daryba, praktika pasireiškia, kai asmuo modifikuoja vaidmens bendrąsias reikšmes ir pritaiko sau.

Pasak vokiečių humanisto W. V. Humboldt „Žmogus yra humanistinės pasaulėžiūros centras“ (Humboldt, 1909, p. 20). O humaniškumas yra trokštamasis tarpusavio santykių pagrindas ir atspindi žmonių tarpusavio santykių prigimtį (Cibulskaitė, 2000, p. 181). Antikos žodyne (1998, p. 201) humaniškumas yra apibūdinamas, kaip meilė žmogui, socialinis pasirengimas padėti ir žmoniškumas. Pasak didžiojo lietuvių humanisto Vydūno (Vilhelmo Storosta) žemiškame gyvenime žmoniškumas yra vyraujančioji galia, o tauta yra tinkama terpė žmogiškumo apraiškoms (Vydūnas, 1990, p. 243, 413). Autorius teigia „Tautos gyvatoje“, kad „kaip atskiras žmogus, taip ir tauta yra ir gyvena tam,

kad vis daugiau augtų ir tvirtėtų žmoniškumas. Ir tautos turi į tokį sąryšį viena su kita stoti, kad sudarytų žmoniją, kaip sudaro atskiri žmonės tautą“ (Vydūnas, 1990, p. 356). Anot V. Asakavičiūtės žmoniškumas ir tautiškumas sąveikauja tarpusavyje- tautiškumas padeda skleisti bendresnei vertybei žmoniškumui, o žmoniškumas padeda saugoti tautiškumą (Asakavičiūtė, 2007, p.202).

Taigi apibenrinant **humanizmo ir simbolinio interakcionizmo idėjas galime teigti**, kad Rusijos vokiečių tapatumo konstravimo procesas nėra paprastas ir apima galias vaidmens atlikimo modifikacijas (tikinčiųjų bendruomenėje, kultūrinės vertybes, įsitikinus ir kt.) ir komponentus. Nuolat kintantys socialinės realybės išoriniai ir vidiniai veiksniai sąlygoja žmogaus tapatumo konstravimą (pvz., Rusijos vokiečių pragyventas laikas Rusijoje, paauglystėje ieškant ir formuojant tapatumus, bei kultūrų įtaką. Rusijos vokiečiams atvykus gyventi į Vokietija panašumų ir skirtumų paieškos su vietiniais vokiečiais, prisitaikymas, ryšys ir dalyvavimas tikinčiųjų bendruomenėje) (reminatins šio tyrimo anketinės apklausos ir intervių duomenimis). Toks žmogaus vaidmenų atlikimo metu vykstantis daugybinis/hibridinis tapatumo konstravimo procesas pasireiškia senų formų tirpymu ir naujų formų konstravimu. Atsižvelgiant į situaciją žmogus ima ieškoti šiose kultūrose panašumo sąlyčio taškų paremtų bendražmogiškomis vertybėmis tai žmoniškumo ir tautiškumo sąveika. Analizuojant žmogaus tapatumą šiame darbe remiamasi daugiadimensiniu tapatumo modeliu. L. Garšvė (2012) teigia, kad ilgą laiką dominavo vienadimensinis tapatumo modelis, tačiau šiuolaikiniai teoretikai pateikia daugiadimensinį tapatumo modelį. Mokslininkai N. Huntik ir J. Phinney pažymi, kad tapatumai nebūtinai prieštarauja vienas kitam, nes žmogus gali kombinuoti daugybinius/hibridinius tapatumus (Garšvė 2012).

Tyrimo metodai

1. *Buvo atlikta mokslinės, publicistinės literatūros analizė*, kuria siekiama išsiaiškinti pagrindinius tyrimo konceptus, tautinio tapatumo ir Rusijos vokiečių sampratas, išsiaiškinti tautinio tapatumo veiksnius, atskleisti tautinio tapatumo ir jo ugdymo(si) teorinius konceptus.
2. Empiriniams duomenims rinkti buvo atlikti *kiekybinis ir kokybinis tyrimai*. *Kiekybiniame* empiriniame tyrime- duomenų rinkimo metodas anketinė apklausa, taikant pusiau uždara klausimyną. Apklausa vykdyta dalinant anketas. Imties dydis 30 respondentai. Gautus duomenys apdorojant taikyta aprašomoji statistinių duomenų ir lyginamoji analizė.
3. *Kokybiniame tyrime*- duomenų rinkimo metodas pusiau struktūruotas interviu. Imtis 9 tyrimo dalyviai. Gauti duomenys apdoroti atliekant turinio (content) analizę ir interpretaciją. Šiame tyrime dalyvavo ir 2- dvasininkai, išorinės nuomonės atstovai.
4. Apdorojus gautus duomenis kiekybinio ir kokybinio tyrimų yra analizuojami lyginamuoju metodu gretinant gautus rezultatus.

Tyrimo imtis ir organizavimas. *Kiekybinio ir kokybinio tyrimų dalyviai* yra suaugę Rusijos vokiečiai (taip pat persikėlėliai ir vėlyvieji persikėlėliai) gimę ir užaugę Rusijoje, bei kitose buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse ir dabar daugelį metų gyvenantys Vokietijoje.

Kiekybinio tyrimo atlikimo vieta ir dalyviai. Anketinė apklausa buvo atlikta Vokietijoje, Frankfurte prie Maino Šv. Nikolajaus ortodoksų rusų bažnyčios teritorijoje ir Mainzo Šv. Jokūbo ortodoksų rusų bažnyčios teritorijoje. Anketinėje apklausoje dalyvavo – 30 dalyviai, toks skaičius buvo pasirinktas pagal apskaičiuotą vidurkį. Šis vidurkis buvo apskaičiuotas sužinojus kiek Rusijos vokiečių priklauso Šv. Jokūbo ir Šv. Nikolajaus ortodoksų rusų tikinčiųjų bendruomenėms, kiek ateina per didžiasias šventes ir kiek ateina kiekvieną sekmadienį.

Kokybinio tyrimo atlikimo vieta ir dalyviai. Pusiau struktūruotas intervių buvo atliekamas taip pat Vokietijoje, Frankfurte prie Maino, Mainzo, Raunhaimo, Ruselshaimo, Bišofshaimo vietovėse. Šios vietovės pasirinkimą nulėmė patogumo motyvas, nes pati gyvena Raunhaimo, bei ieškant ir skaitant įvairius tyrimus susijusius su Rusijos vokiečiais nebuvo rasta tyrėjų tyrusių šias apylinkes. Tyrimai, kuriuos atliko kiti tyrėjai buvo atlikti pvz. Dresdene, Berlyne, Nunberge miestuose, tose tų miestų dalyse, kuriuose didelis procentas Rusijos vokiečių. Tyrimo kokybinę imtį sudarė 9 Rusijos vokiečiai. Išorinės nuomonės buvo klausiami Mainzo Šv. Jokūbo ortodoksų rusų bažnyčios tėvelio (Erzpriester) Johannes Nothhaas ir Frankfurto prie Maino Šv. Nikolajaus ortodoksų rusų bažnyčios tėvelio (Gemeindevorsteher Erzpriester) Dimintri Graf Ignatiew.

Tyrimas yra **validus**, nes apklausiami 9 Rusijos vokiečiai, kurie yra šio tyrimo dalyviai iki tol, kol jų atsakymai nepradeda nuolat kartotis. Tyrimo tinkamumą atskleidžia tinkami tyrimo metodai, kurių metu gaunami įvairūs ir patikimi duomenys. Kaip teigia Bitinas ir kt. (2008), patikimumas tai tyrimo kokybės požymis, kuris padidinamas yra tada, kai užtikrinamas gaunamų duomenų stabilumas ir pasikartojimas. Pasak G. Akerlind (2002), validumas apima tinkamą intervių dalyvių pasirinkimą, interviu metu tinkamų klausimų pateikimą, bei pasirinktų intervių dalyvių neteisimo ir pagarbos užtikrinimą interviu metu.

Tyrimo etapai. Tyrimą sudarė 4 etapai:

Pirmame etape buvo pasirinktas tyrimo objektas, suformuluota tyrimo problema, tyrimo tema, tyrimo tikslas, tyrimo uždaviniai.

Antrame etape susipažįstama su moksline literatūra ir moksliniais tyrimais susijusiais su šio tyrimo objektu.

Trečiame etape buvo sudaromas tyrimo dizainas numatomas empirinės dalies įgyvendinimo laikas ir pats įgyvendinimas.

Ketvirtame etape buvo analizuojami ir apibendrinami tyrimo duomenys, rengiamos išvados ir rekomendacijos.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Suaugusiųjų Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir jo ugdymo(si) problemos yra mažai tirta tema. Ypač suaugusiųjų Rusijos vokiečių ugdymo(si) tematika nėra literatūros ir mokslininkų tyrimų. Tad šis darbas yra svarbus keletu požiūrių. Vienas iš jų tai, kad yra atkreipiamas dėmesys į suaugusiųjų Rusijos vokiečių užaugusių dviejų kultūrų sandūroje rusų ir vokiečių kultūrinius skirtingumus, identiteto sampratą, kurios atspirties taškas yra daugiakultūriškumas. Kitas tai suaugusiųjų Rusijos vokiečių tautinio tapatumo ugdymas(is). Taip pat tikimasi, kad šis darbas prisidės prie etninių mažumų ir bikultūriškumo tematikos tyrimų. Viliamasi, kad šiame darbe keliami klausimai, temos objektas ir rezultatai paskatins išsamesnius migracijoje gyvenčio ir bikultūrinį tapatumą turinčio žmogaus nagrinėjimus. O 2013m. vykusios tarptautinės konferencijos tik patvirtina, jog klausimai susiję su Rusijos vokiečių kultūra, integracija, identitetais yra reikšmingi Vokietijoje.

Tarptautinė konferencija tema „Rusijos vokiečiai laiko tekmėje. 250 metų Rusijos vokiečių kultūrai ir istorijai paminėti.“ Ši konferencija buvo surengta Vokietijoje, Duseldorfe 2013 m. gegužės 24-25 dienomis Imperatorės Jekaterinos II-osios Manifesto paskelbimui ir vokiečių kvietimui 1763 metais paminėti. Mokslininkai ir įvairių sryčių ekspertai iš Rusijos ir Vokietijos skaitė pranešimus, debatavo apie Rusijos vokiečių istoriją, kultūrinę perspektyvą, integraciją. Kita tarptautinė konferencija surengta Vokietijoje J. Gutenbergo universiteto Mainze, Germesheime 2013 m. birželio 06-07 dienomis. Konferencijos tema „Rusijos vokiečiai vėlyvieji persikėlėliai- kultūrų vertėjai“. Konferencijoje kultūrų, kalbų tyrėjų buvo liečiamos Rusijos vokiečių migracijos ir integracijos temos. Skaitomas pranešimas „Rusijos vokiečiai kaip nematoma tauta“. 2010 metais pasirodžiusi Dr. Thilo Sarrazin knyga „Deutschland schafft sich ab“ ir sukėlusi didelius debatus Vokietijoje. Šios knygos skyriuose apie migracijos ir integracijos procesus, atskirtį visuomenėje autorius liečia ir lygina musulmonus ir kitas tautines, etnines grupes tame tarpe ir Rusijos vokiečius. 2010 m. spalio 28d. knygos autorius dalyvavo laidoje „Stern TV“ ([žiūrėta 2014-9-8] prieiga per internetą: <<http://www.livingscoop.com/watch.php?v=MTAyOQ==>>) su laidos vedėju diskutavo apie Vokietijoje gyvenančius migrantus ir jų problemas. Laidos vedėjas Günter Jauch klausė knygos autoriaus ar knygoje išsakytos mintys ir tezės yra daugiau provokuojančios ar visgi poliarizuojančios. Kėlė klausimą ar Vokietijos visuomenė pasirengusi išgirsti mintis, kurios kultūrinius tiltus griauja, bet ne stato. Šio darbo autorei debatai, knyga ir laida buvo akstinai pasigilinti į Rusijos vokiečių problematiką renkantis magistro darbo temą.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka, įvadas ir 3 skyriai, išvados, išnašos, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 7 priedai, 52 lentelės, 6 paveikslai.

Pagrindinės sąvokos:

Kultūra- tai simbolių ir prasmų kūrimas bei jų sampratų visuma (V. Kavolis, 1986).

Tauta- tai „istoriškai susidariusi žmonių bendruomenė, turinti bendrą kilmę, žemę, kalbą, istoriją, kultūrą“ (DLKŽ 1993, p. 836). Tautos sąvoka akumuliuoja tiek etniškumo, tiek pilietiškumo reikšmes (Daukšas 2006, p. 2–7).

Tautiškumas– platesnė sąvoka nei etniškumas ir turi politinį diskursą. Ji sujungia tiek etniškumo, tiek pilietiškumo (nacionalumo) kategorijas. Sąvokos tautiškumas, tauta (nacionalumas, nacija) tiesiogiai siejamos su modernia nacionaline valstybe ir joje dominuojančia kultūra (remiantis Thomaso Hyllando Eriksono samprata p. 98–125). Žmogaus priklausymas dvasinėms, idėjinėms ir tęstinėms vertybėms grindžiamai bendruomenei (Grigas 2007, p. 64) Tautiškumo sampratą praplečia tautiškumo principas, kuris „gali būti aiškinamas kaip tautos prigimtinių galių, dvasinės kūrybinės jėgos pasireiškimo ir jo savitesnių formų įteisinimas“ (Grigas 1995, p. 51).

Identitetas/tapatumas- šiame tyrime bus vartojami kaip sinonimai pabrėžiant visų pirmą savęs priskirimą vienai ar kitai kultūrai, bendruomenei, grupei, vietai. Sociologė Karen A. Cerulo (1997, p. 386- 387) teigia, kad konstruktyvistinė identiteto perspektyva traktuoja kolektyvinį identitetą kaip socialiai konstruojamą ir pasirinktinį, bet ne prigimtinių- kylančio tiesiog iš prigimties. Tuo siekiant atskleisti Rusijos vokiečių tautinio tapatumo konstravimo tendencijas.

Tautinis tapatumas (tapatybė)/Tautinis identitetas – nėra pati savaime egzistuojanti duotybė, o jos egzistavimą lemia tai, kiek ji yra naudinga ir būtina individams, kiek atitinka jų interesus. Tautinė tapatybė nėra statiška ir fiksuota. Ji sąlygoja tai, kaip grupė identifikuoja, apibrėžia, priskiria arba išskiria save iš kitų (Akstinavičiūtė, Petraitytė, 2007, p. 15). *Tautinis identitetas* – įgyjama savybė, pagrįsta paties individo sąmoningu siekiu priklausyti atitinkamai etninei ir/arba religinei grupei. Kriterijai, kuriais vadovaujantis susiformuoja tauta, dažniausiai yra kalba ar etniškumas arba tokių kriterijų, kaip kalba, bendra teritorija, istorija, kultūriniai bruožai ir pan. kombinacija (remiantis Eric J. Hobsbawm 1992, p. 2).

Asmens tapatumas- tai „nuolatinis savasties ribų braižymas apsiribojant ir kartu atsiribojant per tam tikrus žymenis, matmenis, simbolius, tai yra įvairiausių mentaliteto, laikysenos ir jausenos klodus“ (Čiubrinskas, 2008).

Rusijos vokiečio sąvoka- šiame darbe apima ne tik tuos Rusijos vokiečius, kurie atvyko iš Rusijos Federacijos, bet ir iš buvusios Tarybų Sąjungos šalių.

I. RUSIJOS VOKIEČIAI- MIGRANTAI KAIP ATSKIRTIES GRUPĖ

I.1. Rusijos vokiečiai

Vokiečių kalboje Rusijos vokiečio terminui apibrėžti yra vartojama sąvokų gausa: „Russlanddeutsche, Aussidler und Spätaussidler“, bei „*deutsche*“ Vokietijos piliečiui nusakyti. Kaip teigia U. Nienaber, nors šie terminai yra plačiai vartojami, tačiau atsitinka taip, kad vartojantysis nežino tiksliai šių terminų paaiškinimų/definicijų (Nienaber, 1995, p. 8). Labiausiai Vokietijoje paplitusi iš šių pirmųjų trijų sąvokų yra Rusijos vokiečio sąvoka „Russlanddeutsche“. Įvairioje mokslinėje literatūroje yra vartojamos visos sąvokos. Bei sovietmečiu paplitusį terminą „Sowjetdeutsche“, galima vis dar aptikti moksliniuose literatūros šaltiniuose. Labai dažnai atsitinka taip, jog šios sąvokos yra vartojamos kaip sinonimai. Tačiau šios sąvokos, kaip ir terminas „*deutsche*“ yra apibrėžtas įstatymais (Grundgesetz buch Art 116)¹ yra nurodyta ir apibrėžta kokius asmenis galima vadinti vokiečiais. Dėl to pabandysime šiame poskyryje pirmiausiai aptarti *Rusijos vokiečio sampratą*, o kitame poskyryje pasigilinsime į *persikėlėlių ir vėlyvųjų persikėlėlių sampratų* traktavimą.

1.1.1. Rusijos vokiečiai (*Russlanddeutsche/r*)

„Duden Band 1“ žodyne sąvoka „Rusijos vokiečiai“ yra apibrėžiama taip: gimę Rusijoje, bet priklausantys vokiečių etninei grupei² (Duden, 2006, p. 868). Ši sąvoka yra dažniausiai vartojama Vokietijoje. „Rusijos vokiečių“ sąvoka yra apibūdinami žmonės, kurių protėviai kažkada iš Vokietijos emigravo į Rusiją ir tuos žmones, kurių protėviai yra vokiečiai, bet jie vis dar gyvena Rusijoje ar buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse, bei tuos kurie atvyko gyventi į Vokietiją. Pagal L. Klötzel „Rusijos vokiečio“ sąvoka nusako ne tik etninę grupę, bet ši sąvoka pabrėžią šios grupės dvigubą identitetą. Viena vertus jie save siejo su „Rusijos Reichu“³, bet kita vertus kalbiniu ir kultūriniu aspektu jautėsi priklausantys vokiečių tautai (Klötzel, 1999, p. 15-16). Katharina Dietrich (2006, p. 12), atliktame tyrime apie vėlyvųjų persikėlėlių įtemptus santykius su vietiniais vokiečiais ir rasinę diskriminaciją siūlo nepamiršti Kazakstano ir Kirgizijos šalių žmonių, kurie turi vokiškas šaknis ir taipogi yra „Rusijos vokiečiai“, bet dažnai moksliniuose tyrimuose nėra minimi. Anot R. Römhild (1998, p. 165), Vokietijoje „Rusijos vokiečių“ sąvoka pažymi skyrtumus tarp tariamai „identiško“ vietinio vokiečio, bei kito svetimo, tariamai „ne identiško“ Rusijos vokiečio. Nors jie priklauso tokiai pačiai etninei grupei. Kalifornijos universiteto sociologijos fakulteto profesorius R. Brubaker, kuris remdamasis Prancūzijos ir Vokietijos pilietybės institutų kilme ir raida parodo, kaip

veikia pilietybę savitas kiekvienos šalies tautiškumo supratimas. Analizuodamas ne iš teisinės, bet iš socialinės istorinės perspektyvos teigia, kad „visos visuomenės aptvaros (*social closure*) formos numato tam tikrą pašaliečių ar nepageidaujamų asmenų apibrėžimo ir nustatymo būdą“ (Brubaker, 1998, p. 55). „Aptvaros“ terminu autorius žymi tam tikrą formalų elementą socialiniame gyvenime išreiškdamas to socialinio gyvenimo atvirumo ir uždarumo laipsnį. Profesoriaus teigimu, pašalaičiai gali būti apibrėžti netiesiogiai, kaip nenariai ir tiesiogiai, kaip tam tikrų savybių turėtojai. Saviškiai yra apibrėžiami pozityviai, o pašalaičiai negatyviai. „Jie yra nepriimami ne dėl to, kad jie yra tokie, bet dėl to, kad jie nėra tokie,- dėl to, kad jie nėra pripažįstami ar atpažįstami kaip saviškiai“ (Brubaker, 1998, p. 55-57).

1.1.2. Persikėlių, vėlyviųjų persikėlių sampratų traktavimas

Persikėliai (*Aussidler/in*)

Didžiajame vokiečių-lietuvių kalbų žodyne žodis „Aussidler“ reiškia persikėlis, perkeltasis asmuo (Križinauskas, 2006. p. 118). Pasak R. Römhild persikėliai yra „žmonės, kurie kaip vokiečiai atvyksta į Vokietiją“ (Römhild, 1998, p. 1). U. Nienaber teigia, kad persikėliai tai yra vokiečių kilmės žmonės, kurie atvyko į Vokietiją iš taip vadinamo „Rytų bloko“. Šie žmonės nėra nuo gimimo periskėliai. Šis terminas tik pažymi vokiečių kilmės piliečio statusą, kuris palengvina priėmimą gyventi ir pripažinimą Vokietijos piliečiu Vokietijoje (Nienaber, 1995, p. 23). Kaip teigia Schmitt- Rodermund (1999, p. 49), „-Atsitiko taip, kad tokią Vokietijos piliečio padėtį turinčio persikėlio statusą nulėmė istorija <...>. Šių dienų situacijos raktas slypi kiekvieno vokiečio, kuris per šimtmečius persikėlė į Rytus istorijoje“. O Rusijos vokiečių persikėlių ateitis yra konstruojama iš praeities potyrių, istorinė patirtis daro įtaką jų dabarčiai (Römhild, 1998, p. 22). Visi Rusijos vokiečiai yra vadinami persikėliais, kurie iki 1992 metų pabaigos atvyko gyventi į Vokietiją. Šis terminas yra teisiniu statusu apibrėžtas įstatyme (Kriegsfolgenbereinigungsgesetzes ((KfbG) § 4 Abs. 1 Nr. 3 BVFG) remiantis Worbs ir kt. 2013, p. 21).

Vėlyvieji persikėliai (*Spätaussidler/in*)

Paskutinis terminas tai vėlyvieji persikėliai. Šiuo terminu vadinami yra tie Rusijos vokiečiai, kurie atvyko į Vokietiją gyventi nuo 1993 metų sausio 1dienes. Tai yra vokiečių kilmės Rusijos vokiečiai iš buvusios „Tarybų Sąjungos“ bei kaip kolektyvinė karo pasekmė yra įvardijama Vokietijos įstatyme (§4 Abs. 2 und §6 Bundesvertriebenengesetz BVFG)⁴. Taigi vėlyvųjų Rusijos vokiečių persikėlių terminas skiriasi tik teisiniu statusu apibrėžtu įstatyme. Taip pat Vokietijos vyriausybė 2013 metų Birželio mėnesį numatė įstatymo pakeitimą, kuriame yra nurodyta, kad asmenys, kurie gimė iki 1992 metų pabaigos, bei įrodę kilmę gali būti pripažinti kaip Rusijos

vokiečiai- vėlyvieji persikėlėliai ((Kriegsfolgenbereinigungsgesetzes (KfbG)) remiantis Worbs ir kt. 2013, p. 21).

Taigi apibendrinant Rusijos vokiečio sąvokas galime teigti, kad šios sąvokos yra apibrėžtos teisiškai įrodant kilmę, bei priimant vokiečių pilietybę. Tokią vokietijos piliečio Rusijos vokiečio praeitį ir padėtį nulėmė istorija. O atvykusių iš Rusijos ir buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalių Rusijos vokiečių ateitis yra konstruojama iš praeities potyrių, skirtinga istorinė patirtis daro įtaką jų dabarčiai. Rusijos vokiečio sąvoka nusako ne tik etninę grupę, bet šios grupės dvigubą identitetą, bei praeityje susiklosčiusios istorinės aplinkybės ir socialinės aptvaros apsunkina šios etninės grupės susiliejimą su vietiniais vokiečiais.

Rusijos vokiečiai, kaip jau aptarėme (žr. 1.1.2) yra dar vadinami persikėlėliais ir vėlyvaisiais perikėlėliais šie terminai nusako kėlimosi procesą, gyvenamosios vietos ir šalies pakeitimus. Šis procesas buvo aktualus ne tik atvykusiems gyventi į Vokietiją Rusijos vokiečiams, bet ir prieš daugelį metų persikėlusiams vokiečiams į Rusiją ir į buvusias Tarybų Sąjungos šalis (žr.1.3. ir 1.3.1 ir 1.3.2.). Kitame poskyryje aptarsime migracijos sampratą ir migracijos procesą.

1.2. Migracijos samprata

Tarptautinių žodžių žodyne (2003, p. 478) terminas „migracija“ yra nusakomas kaip kėlimasis, kraustymasis gyventojų iš vienos vietos į kitą. A. Giddens (2005, p. 266) migraciją apibūdina kaip „žmonių persikėlimą iš vieno regiono ar visuomenės į kitą, siekiant ten įsikurti“. Pasak W. Petersen, R. Petersen, migracija tai žmonių persikėlimas ilgam laikotarpiui ir toli (remiantis Petersen, Petersen, Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007, p. 14). V. M. Moiseenko teigia, kad gyvenamosios vietos pakeitimas visam ar kuriam laikui kertant teritorines ribas yra vadinamas migracija (Moiseenko remiantis Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007, p. 14). Tyrėjai skirtingai apibūdina migracijos sąvoką, tačiau išryškėja tendencija, kad būtinas žmonių gyvenamosios vietos pakeitimas. Vieniems būtinas persikėlimas kertant teritorines ribas t. y. kėlimasis į kitą šalį, kažkur toli, o kitiems žmonėms pakanka vienos vietos pakeitimo kita. Būtinas faktorius laikas t. y. persikėlimas visam arba ilgam laiko tarpui. Taip pat yra įvardijamas pakeitus gyvenamąją vietą siekimas naujoje aplinkoje įsikurti (žr. 1.3, 1.3.1. ir 1.3.2.). A. Maslauskaitės ir V. Stankūnienės (2007, p. 15) atliktame tyrime „Šeima abipus sienų Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos“ tyrėjos bandė nustatyti migracijos įtaką šeimos institutui ir teigė, kad yra įvairių tipų migracija: 1) pagal persikėlimo trukmę- ilgalaikė, pastovi (*long-term, permanent*), traumpalaikė, laikina (*short-term, temporary*), sezoninė ir kt.; 2) pagal legalumą- legali ir nelegali; 3) pagal persikėlimo kryptį ir vietą –vidinė, išorinė/ tarptautinė ir lokali; 4) pagal migracijos motyvus ir pobūdį- darbo, šeimų

susijungimo, mokslo; 5) pagal apsisprendimo savarankiškumą- savanoriška (*voluntary*), priverstinė (*forced*), bei deportacija (*deportation*) prievartinė migracija; 6) pagal ekonomines migracijos priežastis- ekonominę, darbo; ir daugelis kitų tipų. O migracijos veiksniai, kurie lemia migraciją pasak E. G. Stockwell ir H.T. Groat tai viltis ir tikėjimas žmogaus, jog gyvenimas naujoje vietoje bus geresnis. Žmogus apsisprendžia migruoti remdamasis dviejų vietovių palyginimu ieškodamas panašumų ir trūkumų vietovėje, kurioje gyvena ir į kurią ketina emigruoti (Stockwell ir Groat remiantis Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007, p. 15).

Migracijos procesą ir įvairius migracijos veiksnius teko patirti Rusijos vokiečiams, kurie remiantis šio empirinio tyrimo duomenimis tikėjosi geresnės ateities jų kilmės šalyje Vokietijoje, bei aukštesnės gyvenimo kokybės (žr. 12 lentelę 1 priedas). Tikėtina, kad prieš 250 metų Rusijos vokiečių proseneliai ir seneliai dėl Manifesto teikiamų privilegijų ir geresnės šeimos ekonominės padėties migravo į Rusiją skyrelyje (žr. 1.3.1.). Apsisprendami persikelti ilgam ar net visam laikui gyventi iš Rusijos į Vokietiją Rusijos vokiečiai tikėtina, kad turėjo įvairių motyvų. Kaip šio empirinio tyrimo duomenys rodo, jog dalis Rusijos vokiečių persikėlė gyventi į Vokietiją ne dėl to, kad norėjo gyventi kaip vokiečiai tarp vokiečių, bet dėl to, jog: 1) tikėjosi geresnės ateities savo šeimai 2) tikėjosi aukštesnės gyvenimo kokybės 3) persikėlė į Vokietiją, nes artimieji ir draugai gyveno Vokietijoje. Nepaisant įvairių gyvenimo sunkumų dalis Rusijos vokiečių daugiau matė pranašumų vietovėje ir kultūroje į kurią ketino emigruoti ir įsikurti nei trūkumų. Integracijos ir įsikūrimo sėkmę lemia ne tik pačių Rusijos vokiečių noras ir pastangos integruotis ir įsilieti į tos kultūros gyvenimą, bet ir tos šalies viuoomenė, kurioje jie bando įsikurti tolerancija ir pagalba įsikūrimo procese (žr. 52 lentelę). Rusijos vokiečių įsikūrimo vokiečių kultūroje procese remiantis J. Kirsch (2004) „negalime atmesti stigmatizacijos“ vadinant juos *migrantais, tautine mažuma, Rusijos vokiečiais, persikėlėliais, rusais* ir kt., bei Vokietijoje politikų tarpe ir žiniasklaidoje pradedančia populiarėti vokiečio su migracijos šaknimis (*Deutsche mit Migrationshintergrund*) sąvoka. Šia sąvoka norima išvengti tautinių mažumų diskriminacijos. Žemiau pateikta R. Römhild citata iliustruoja tai, jog panašus Rusijos vokiečių likimas ir gyvenimas migracijoje yra vienijantis kriterius, o kalba apjungiantis migracijoje gyvenančius Rusijos vokiečius elementas, kuris tik vėliau yra pripažįstamas etninių kriterijų.

“Vienintelis Rusijos vokiečius apjungiantis elementas buvo kalba. Šis elementas pradžioje buvo pragmatiškai vertinamas ir tik vėliau kalba buvo pripažinta etninių kriterijumi. Rusijos vokiečių bendruomenės pasamonėje svarbus buvo migracijos momentas nors pradžioje nebuvo jis toks reikšmingas. Vėliau Rusijos vokiečiams nebuvo taip svarbu apibrėžti geografiškai iš kur jie atvyko, bet tapo jiems daug svarbesnis ir reikšmingesnis gyvenimo kaip migrantas vienijantis momentas“ (Römhild 1998, p. 65)⁵.

V. Leonavičius (1997, p. 67) teigia, jog migrantai yra grupė, kuri svetimose bendruomenėse save suvokia kaip nelygią dėl savo kaip ateivių statuso. Julija Januškevičiūtė (2007) tyrime apie Lietuvių išeivių tautinio identiteto ir tautinės saviugdos raišką bei sąsajas išskyrė ir migrantų rūšis tokias kaip: emigrantus, laikinai gyvenančius užsienyje, pabėgėlius ar prašančius prieglobsčio, tremtinius. Autorė teigia, kad šalyse į kurias migrantai atvyksta yra vadinami- *imigrantais*, bei iškiria *tautines mažumas*, kaip dar vieną kitataučių grupės dominuojančioje kultūroje rūšį, kuri nevisada yra tiesiogiai susijusi su migracija, nes vyrauja ir istorinės sąsajos (Januškevičiūtė, 2007). Kaip matome Rusijos vokiečių atveju etninės grupės statusą nulėmė istorija dominuojančioje kultūroje (žr. 1.1.1.). Bei kaip teigia išorinės nuomonės atstovas Šv. Jokūbo ortodoksų rusų tikinčiųjų bendruomenės tėvelis (Erzpriester) Johannes Nothhaas „nesėkinga integracija lemia atskirtį ir izoliaciją“ (žr. 7 priedas). Pasak J. Januškevičiūtės yra būtina tautinėms mažumoms suteikti galimybę „puoselėti ir plėtoti savo kultūrą, bei išsaugoti esmines savo savitumo dalis- religiją, kalbą, tradicijas ir kultūros paveldą“ (Januškevičiūtė, 2007).

Taigi apibendrinami tyrėjų pasisakymus galime teigti, kad migracija yra reikšmingas pokytis žmogaus gyvenime, kuris yra susijęs ne tik su persikėlimu į kitą šalį, ilgam ar visam laikui, bet ir siekimu toje šalyje sėkmingai įsitvirtinti, sudaryti homogenišką visuomenę puoselėjant savo kultūrą, bei saugant savo religiją, kalbą, tradicijas ir kultūros paveldą. Vyrauja įvairių tipų migracija tokia kaip, savanoriška, ilgalaikė ar trumpalaikė, vidinė ir tarptautinė ir daugelis kitų, bei migracijos veiksniai, kurie žmogui suteikia vilties, nes tikėdamasis žmogus, jog gyvenimas naujoje vietoje bus geresnis ir ryžtasi emigruoti su šeima ir be šeimos, palikdamas artimuosius, draugus, jam jau žinomą socialinę aplinką, darbo vietą.

Aptarę migraciją ir įvairius migracijos veiksnius kitame poskyryje pabandysime trumpai apžvelgti Rusijos vokiečiams istoriškai svarbius migracijos etapus. Reikšmingas vokiečių emigravimo bangas, kurių pradžia siekia apie 1702 metus (žr.1.3. ir 1.3.1.). Bei Rusijos vokiečių grįžimo motyvus atgal į Vokietiją parėjus keliems šimtams metų.

1.3. Rusijos vokiečių migracija: trumpas istorinių aspektų aptarimas

Šiame poskyryje trumpai apžvelgsime vokiečiams reikšmingas migracijos bangas ir vokiškos kultūros plitimą. Laikotarpius kai Rusijos vokiečiai galėjo puoselėti savo tautiškumą ir kultūrą tačiau ilgainiui Rusijoje susiklostę istoriniai įvykiai ir reformos nebeskatino, bet gniuždė vokiečių kultūros plitimą. Rusijos vokiečių grįžimo motyvus atgal į Vokietiją prabėgus keliems šimtams metų. Vienas iš motyvų tai, kad Rusijos vokiečiai nenorėdami asimiliuoti nusprendė grįžti atgal į Vokietiją.

1.3.1. Vokiečių emigravimo bangos į Rusiją ir vokiškos kultūros plitimas

Anot R. Hennings, Rusijos vokiečių istorija yra ne tik dalis Rusijos istorijos, bet taip pat dalis ir vokiečių istorijos. Ši istorija ir **pirmoji Rusijos vokiečių emigravimo banga į Rusiją** prasidėjo maždaug prieš 300 metų, kai **Petras I-asis** (1672- 1725), savo krašto modernizavimui pakvietė 1702 metais specelistus tokius kaip: gydytojus, įvairių sričių mokslininkus, pirklius, statybos inžinierius ir kt. iš vokiškai kalbančių regijonų, kurie nors ir buvo integruoti į to meto daugiakultūrę visuomenę, tačiau jie patys ir kiti juos ir toliau tapatino su vokiečių etnine grupe (Hennings, 2001, p. 20). „Ši visuomenė neturėjo nacionalinio/tautinio sąmoningumo kaip šiais laikais, bet dėka savo socialinio statuso ir užimančių pareigų jautėsi priklausantys to meto išsilavinusiųjų elitui, kaip kosmopolitiška-aukštuomenės dalis“ (Römhild, 1998, p. 51). Gal todėl pasak O. Kotzian, Petro I-ojo valdymo laikotarpiu Rusijos vokiečiams puikiai sekėsi puoselėti savo vokiečių kultūra, kalbą ir išpažįstą tikėjimą. Autoriaus teigimu, pastarąjį šimtmetį greitai plito vokiečių kultūra Rusijoje. Vietovės buvo pavadintos vokiškais pavadinimais, pastatai buvo statomi vokiečių architektūros stiliumi. Visoje šalyje net 40 laikraščių buvo spausdinami vokiečių kalba. Tuo laikotarpiu buvo atidaryta 20 vokiečių kultūros namų, vokiečių nacionalinis vaikų teatras, šimtai vokiečių bažnyčių, bei pastatyta vokiečių mokykla. Vokiečių švietimo lygis buvo labai aukšto lygio lyginant su to meto Rusijos švietimu (Kotzian, 1990, p. 106).

Šiuo Petro I-ojo laikotarpiu, kaip L. Jedik pastebi, Rusijos vokiečiai persikėlė gyventi į Rusiją iš įvairių Vokietijos žemių, kuriose buvo kalbama įvairiomis tarmėmis- hesiška, frenkiška, bavariška ir kt. Mokykloje buvo kalbama ne aukšta vokiečių kalba, bet su įvairių tarmių atspalviu, tačiau ne tokiu stipriu, kaip namuose buvo šnekama mišria vokiečių kalba (Jedik, 2002, p.32). Pradžioje vokiečių persikėlėliai nebuvo tokie atviri rusų kultūrai ir patiems rusams. Jie laikėsi atstumo apsiribodami pirkimo-pardavimo santykiais. Bet ilgainiui išmoko ir keletą sąvokų ir išsireiškimų susijusių su jų kasdieniu gyvenimu Rusijoje, tačiau tai nepadarė didelės įtakos vokiškumo išsaugojimui (Jedik, 2002, p.31).

Anot A. Schmidt-Bernhardt tose Rusijos teritorijos vietovėse, kuriose gyveno Rusijos vokiečiai, buvo puoselėjamos vokiečių tradicijos ir papročiai, bei gaminami vokiški patiekalai. Švenčiamos religinės šventės, žaidžiami vokiški žaidimai ir dainuojamos vokiškos dainos (Schmidt-Bernhardt, 2008, p. 28).

Taigi apibendrinant pirmą Rusijos vokiečių emigravimo bangą į Rusiją Petro I-ojo valdymo laikotarpiu galime teigti, kad tai buvo išsilavinę Rusijos vokiečiai ir priklausantis to meto elitui, kuriems puikiai sekėsi tose Rusijos vietovėse, kuriose jie gyveno platinti ir puoselėti savo vokiečių identitetą, kultūrą, kalbą ir išpažįstą tikėjimą. Tačiau kaip pastebi L. Jedik Rusijos vokiečiai

Vokietijoje nekalbėjo aukšta vokiečių kalba, bet vartojo tarmes žemių, kuriose gyveno Vokietijoje, bei buvo uždaroki, kitai kultūrai. Tikėtina, kad ši etninė grupė norėdama išlaikyti savo tautinį tapatumą buvo uždari kitai kultūrai. Šis etninės mažumos laikymasis kartu ir kolektyvinės patirties dalijimasis vokiečių bendruomenėje padėjo Rusijos vokiečių tapatybės formavimuisi puoselėjant savo gimtąją kalbą, kultūrą, tradicijas ir išpažįstamą tikėjimą.

Antroji Rusijos vokiečių emigracijos banga pasak D. D. Hollatz, į Rusiją prasidėjo maždaug prieš 250 metų, pasibaigus septynerius metus trukusiam karui ir **Imperatorės Jekaterinos II-osios** (1729- 1796) **Manifestu**, paskelbtu 1763 metais Liepos 22d.. Šio Manifesto privilegijų pasekmė buvo ta, kad Rusija sulaukė didelio antplūdžio vokiečių (Hollatz, 1999, p. 215).

Pagrindiniai Manifesto privilegijų kriterijai, kuriais vokiečius priviliojo į Rusiją yra šie:

„1. išpažįstamo tikėjimo laisvė, bei savo papročių ir tradicijų saugojimas; 2. atleidimas nuo mokesčių valstybei; 3. gyvenant kolonijoje gyventojams nereikia tarnauti armijoje, bei dirbti civilinių darbų; 4. kolonijos gyventojams yra suteikiami žemės sklypai, kurie gali būti paveldimi neribotam laikui, bet ne kaip privatus turtas, o kaip kiekvienoje kolonijoje bendruomenės turtas; 5. gyventojai gali pirkti iš privačių asmenų žemę; 6. žemę, kurią suteikė kolonijos gyventojams (tuo metu valdęs asmuo) (*Der Krone*) paveldi jauniausias sūnus; 7. kolonijos gyventojai sumokėję mokesčius už visą savo turintį turtą Rusijoje, turi galimybę keliauti kur tik nori“ (Ingenhorst, 1997, p. 20).

Pasak K. Dietrich, kita vokiečių persikėlėlių emigracijos banga į Rusiją prasidėjo **1804 metais valdant Carui Aleksandrui I-ajam** (1777- 1825). Dėl tokių pat priežasčių kaip tėvynainiai apie 50 000 vokiečių emigravo į Krimą ir į dabartinės Ukrainos apylinkes. Nuo 1819 metų iki 1870 metų Rusijos vokiečiams nebuvo suteikiamos jokios privilegijos apie 30 000 vokiečių tai neatbaidė emigruoti į Rusiją (Dietrich, 2006, p. 17).

Apibendrinant antrąją Rusijos vokiečių bangą ir kitas emigracijos bangas galime teigti, kad Rusija didelio antplūdžio susilaukė Rusijos vokiečių Imperatorės Jekaterinos II-osios Manifesto paskelbimu, kuriame buvo teikiamos privilegijos ir taip viliojami Rusijos vokiečiai. Pateiktuose kriterijuose matyti, jog Rusijos vokiečiai ir tuo laikotarpiu galėjo puoselėti ne tik vokišką identitetą, bet ir savo vokiečių kultūrą, kalbą, tradicijas ir išpažįstamą tikėjimą. O taip pat pagerinti ir savo šeimos ekonominę padėtį gaunant žemės sklypą, nemokant mokesčių valstybei. Tačiau ir nebe teikiant privilegijų Rusijos vokiečiams nuo 1819 iki 1870 metų ne tokiu mastu, kaip pirmos didelės bangos Petro I-ojo ir Imperatorės Jekaterinos II-osios laikotarpiu, bet vis dar vyko migracijos procesas į Rusiją.

Vėliau **vadovaujant Aleksandrui III-ajam** (1845- 1894), bei **prasidėjus Pirmam Pasauliniam karui** (1914- 1918). Rusijos vokiečiams darėsi vis sunkiau išlaikyti vokiečių tapatumą, buvo uždrausta viešai kalbėti vokiškai, spausdinti laikraščius vokiečių kalba. Buvo uždaromos

vokiečių mokyklos, nusavinamas jų sukauptas turtas. **Imperatoriaus Nikolajaus II-ojo (1894-1917)** valdymo laikotarpiu ir **po 1917 metų Revoliucijos** Rusijos vokiečiams sekėsi vis sunkiau išsaugoti vokiečių kalbą, tradicijas ir papročius (Malchow ir kt., 1990, p. 22; Kotzian, 1990, p. 105, Jedik, 2002, p. 21). **Tarybų Sąjungos (1922- 1991)** ir **Stalino valdymo laikotarpiu (1922- 1952)** buvo nusavinamos žemės ūkių kolektyvavimui. Vokiečių bažnyčios buvo uždaromos ir viešas išpažinimas savo tikėjimo ne buvo galimas, netgi buvo taikomos sankcijos (Jedik, 2002, p. 26; Schmitt-Rodermund, 2008, p. 54). Bei **Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu (1939- 1945)** Rusijos vokiečiai buvo visiškai sugniuždyti Rusijoje. Jie buvo tremiami į lagerius, gyveno ir dirbo labai prastomis sąlygomis. Lageriuose negalėjo jie nei vokiškai kalbėti, nei puoselėti vokiškų papročių ir tradicijų. Išleisti iš lagerių Rusijos vokiečiai neturėjo kur sugrįžti, jiems teko visoje Rusijoje ieškotis gyvenamos vietos. Taip su gyvenamos vietos atėmimu ir turto nusavinimu iš jų buvo atimtas ir vokiečių identitetas. Jie gyveno nebe grupėse, bet vieni tarp kitų tautų ir kultūrų, tikėjimų ir kalbų. Buvusioje Tarybų Sąjungoje Rusijos vokiečiai galėjo viešumoje kalbėtis vokiškai, tačiau jie patys po patirtų išgyvenimų privengė tai daryti. Norėdami išvengti diskriminacijos jie mieliau kalbėjo vokiškai ir puoselėjo vokišką kultūrą namuose ir su kitais Rusijos vokiečiais (Jedik, 2002, p. 27- 29; Schmitt-Rodermund, 2008, p. 52-55).

Pasak W. Dausch, (1990, p. 80) greitai pradėjo plisti rusų kalba, ne tik Rusijos vokiečių šeimose, bet ir viešumoje. Jauna Rusijos vokiečių karta buvo priversta kalbėtis rusiškai, ne tik laisvalaikiu ir namuose, bet ir darželyje, mokykloje, besimokant profesijos ir darbe. Tačiau vyresnioji karta ir dauguma senų Rusijos vokiečių kaip teigia B. Malchow ir kt. ir L. Jedik, visgi kalbėjo vokiečių kalba, nors ta kalba nebuvo švari su daug rusiškų žodžių. Taip vyko žingsnis po žingsnio Rusijos vokiečių kalbos identiteto praradimas (Malchow ir kt. 1990, p. 43; Jedik, 2002, p. 40). Rusijos vokiečiai pasilikdami gyventi buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse buvo priversti atsisakyti savo vokiškos kultūros identiteto. Tačiau dauguma Rusijos vokiečių nenorėdami asimiliuotis nusprendė išvykti gyventi atgal į Vokietiją (Dausch, 1990, p.88).

Apibendrinant Rusijos vokiečių padėtį vadovaujant Aleksandriui III-ajam, išgyvenus pirmo ir antrojo pasaulio karus, bei „Tarybų Sąjungos“ laikotarpį galima teigti, kad Rusijos vokiečiams vis sunkiau sekėsi išlaikyti vokiškas tradicijas, kultūrą, kalbą ir tikėjimą. Susiklostę istoriniai ir šalies politiniai įvykiai lėmė tai, jog buvo nusavintas ne tik jų būstas, sukauptas turtas, bet ir atimtas vokiečių identitetas. Buvo vykdoma rusinimo politika, kurios neišvengė ir Rusijos vokiečiai, taip žingsnis po žingsnio prarasdami vokiečių kalbos įgūdžius ir vokišką kultūrą.

Taigi apibendrinant šį skyrelį ir Rusijos vokiečiams reikšmingas emigracijos bangas galima teigti, jog buvo Rusijos vokiečių kultūros klestėjimo laikotarpis, kuomet Rusijos vokiečiai galėjo išsaugoti savo vokišką identitetą, puoselėti ir perteikti jauni kartai savo vokiečių kultūrą, papročius,

tradicijas, jų išpažįstamą tikėjimą ir gimtąją kalbą nors tai nebuvo aukšta vokiečių kalba o dialektai, bet tai buvo vokiečiams brangi ir svarbi kalba. Sunkaus periodo metu susiklostę istoriniai ir šalies politiniai įvykiai lėmė tai, jog Rusijos vokiečiams sunku buvo išsaugoti ne tik vokišką identitetą, bet ir vokiečių tautiškumą, kultūrą, tradicijas ir kalbą.

1.3.2. Rusijos vokiečių sugrįžimas atgal į Vokietiją

Pasak H. Ingenhorst ir A. Eisfeld, kaip prieš 300 metų vokiečiai kėlėsi gyventi į Rusiją vėliau atsitiko taip, jog nuo 1955 metų pradžios iki 1987 metų susiklosčiusi situacija Rusijoje ir Vokietijoje, politiniai įvykiai bei Vokietijos teikiamos priėmimo gyventi palankesnės sąlygos lėmė, kad Vokietija sulaukė didelio antplūdžio Rusijos vokiečių. Tai lėmė, kad buvo pakeistas 1992 metų gruodžio 21d. įstatymas. Šio Rusijos vokiečių antplūdžio pasekoje Vokietijoje buvo išleista eilė įstatymų, kuriose yra įvesta persikėlėlio sąvoka skyrelyje (žr. 1.1.1.), bei sutuoktiniai neturintys vokiškų šaknų ir vaikai iš mišrių šeimų turėjo kitas teises nei Rusijos vokiečiai. Be to buvo sumažintas paramos dydis atvykusiems į Vokietiją Rusijos vokiečiams ir nebe mokama socialinė pašalpa. Rusijos Vokiečiai norintys gauti leidimą gyventi Vokietijoje turėjo įrodyti kilmę ir išlaikyti vokiečių kalbos testą, kuriam reikėjo puse metų pasiruošti. Šį testą Rusijos vokiečiai laikė Rusijoje arba buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse, ten kur gyveno prieš atvykstant (Ingenhorst 1997, p. 100-107 ir Eisfeld, 1999, p. 189).

Per paskutiniuosius 23-ejus metus, kaip rodo statistiniai duomenys nuo 1990 metų iki 2011 metų (žr. 1 lentelę 1 priedas) nemažai Rusijos vokiečių nusprendė emigruoti į savo protėvių žemę. O 2012 metais pasak Worbs ir kt. (2013), Vokietija sulaukė 115,000 Rusijos vokiečių persikėlėlių, kurie pareiškė norą sugrįžti gyventi atgal į savo Tėvynę.

Pasak tyrėjų Rusijos vokiečių pastangos išlaikyti savo tapatybę, bei galimybė gyventi kaip vokiečiai tarp vokiečių be kultūrinės, kalbinės ir religinės diskriminacijos buvo svarbus paskatas sugrįžti atgal į Vokietiją. Motyvai, kurie lėmė Rusijos vokiečių išvykimą iš Rusijos į Vokietiją tai sudėtingos gyvenimo sąlygos buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse, bei istoriniai praeities įvykiai. Kitas svarus išvykimo motyvas tai tikėjimas geresne ateitimi savo šeimos nariams, bei noras gyventi kartu su jau Vokietijoje gyvenančiais giminaičiais (Fabritius, 1990, p. 127; Malchow ir kt. 1990, p. 52; Fuchs ir kt., 1999, p. 86).

Kaip teigia M. Fuchs ir L. Jedik, Rusijos vokiečiai buvo pasirengę palikti pažįstamą aplinką, namą ar butą, žemės sklypą ar sodą, darbo vietą, draugus ir pažįstamus mainais į gyvenimą Vokietijoje apie kurį pasakojo jiems tėvai ir seneliai (Fuchs ir kt., 1999, p. 70 ir Jedik, 2002, p.46).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad ši maždaug 300 metų siekianti Rusijos vokiečių istorija pabrėžia tėvynainių įvairių vaidmenų atlikimą savo identiteto ir tautinio tapatumo kontravimo procese, bei senų formų tirpymu ir nauju formų konstravimo kontekste ieškant rusų ir vokiečių kultūrose ne tik skirtumų bet ir sąlyčio taškų paremtų žmoniškumu. Šiame tyrime dalyvavę Rusijos vokiečiai gyveno Rusijoje ir buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse, todėl kitame poskyryje pabandydysime rusų ir vokiečių kultūras palyginti ir aptarti kultūros sampratą, bei sudėtį.

1.4. Rusų ir vokiečių kultūrų palyginimas

Šiame tyrime analizuojame Rusijos vokiečių tautinį tapatumą ir tautiškumo ugdymo(si) problemas. Ši Rusijos vokiečių etninė grupė užaugo dviejų kultūrų sandūroje, todėl gretinant rusų ir vokiečių kultūras pagal G. Hofstede kultūrinės dimensijas apžvelgsime skiriasi ar yra panašios šios dvi kultūros. O empirinėje tyrimo dalyje analizuosime kuriai kultūrai artimesnė yra Rusijos vokiečių etninė mažuma. Šiame poskyryje taip pat trumpai aptarsime kultūros sąvoką ir sudėtį.

1.4.1. Kultūros samprata ir sudėtis

Kultūra tai socialinių vertybių, normų, įsitikinimų ir požiūrių visuma, kuri vystėsi laikui bėgant pasireikšdama elgesio ir artefaktų įvairove, kaip atsakas į socialinių vertybių visumą (Kutschker, Schmied, 2002, p.658). Kultūra pasak G. Hofstede (1997), yra kolektyvinis proto programavimas, skiriantis vienos grupės narius nuo kitų. Mąstymo, elgesio, jausmų raiškos būdų išmokstama žmogui gyvenant. Proto programavimas vyksta ne tik šeimoje, ne tik vaikystėje, bet tęsiasi mokyklose, bendraujant su socialine aplinka- kaimynais, bendraamžiais, darbo kolektyvu ir kt.. Kultūra tai kolektyvinis reiškinys, jis kuriamas grupės ir grupėje, todėl kultūra skiriasi nuo to, kas yra bendroji žmogiškoji prigimtis ir yra sukurta individualios asmenybės. Anot A. Giddens, „visų kultūrų pagrindą sudaro idėjos, apibrėžiančios, kas visuomenei svarbu, vertinga ar pageidautina. Šios abstrakčios idėjos, arba vertybės, suteikia prasmę bei kryptį žmonėms, kai jie užmezga santykį su socialine tikrove“. Normos, kurios „reiškia elgsenos taisykles, atskleidžiančias kultūros vertybes“. Šios vertybės ir normos veikia drauge, taip formuodamos kiekvienos kultūros narių elgseną savos kultūros aplinkoje (Giddens, 2005, p. 39). Amerikiečių politologas S. P. Huntington pažymi, kad kultūros yra santikinės o moralumas yra absoliutus. Tuo tarpu Walzer tikina, kad kultūros yra „storos ir plonos“. „Storos“ kultūros primeta tvarką, ir elgsenos normas, kuriomis turi vadovautis tam tikros visuomenės gyventojai. Tačiau virš ir už šių maksimalistinių moralės principų yra „plonas“ minimalistinių moralės principų sluoksnis, kuris įkūnija „pasikartojančius tam tikrų storų ar

maksimalistinių moralės principų sluoksnius.“ Žmonių visuomenė yra „universalė, nes tai yra žmonių visuomenė, ir ji savotiška, nes tai yra visuomenė.“ Bei, yra pasakyta, kad kultūrinio sambūvio būtinybė yra ne tariamai universalių vienos kultūros bruožų skatinimas, bet bendrų dalykų, kuriuos turi dauguma kultūrų paieška (remiantis Walzer, Huntington, 2011, p. 299).

Kultūra pasak E. Scherm ir S. Süss, kaip konstruktas yra sudaryta iš matomų ir nematomų lygių (*Concepta und Percepta Ebene*). Kultūros (*Percepta Ebene*) Percepta lygį sudaro sluoksniai susidedantys iš matomų elementų bruožų pvz.: architektūra, meno kūriniai, bei apdarai, ir kultūros ne materialinių artefaktų yra papročiai, kalba, tradicijos. Kultūros (*Concepta Ebene*) Concepta lygį sudaro nematomi sluoksniai, kurie susideda iš nepastebimų elementų bruožų, kurie apima tos kultūros žmogaus elgseną, vertybes, įsitikinimus ir normas. Abu šie lygiai yra labai svarbūs tirinėjant kultūras, tačiau nematomus elementus yra labai sunku pastebėti ir tirti (remiantis Scherm/Süss, Riemer, 2005, p.9).

Kultūrų tyrinėtojai E. H. Schein (1995, p.30) ir H. Bloom, H. Meier (2002, p.40) kultūrą vaizduoja ir apibūdina kaip svogūną, kurio kiekvieno lygio sluoksniuose yra matomi ir nematomi elementai (matomi sluoksniai: 1- simboliai, 2- didvyriai, 3- ritualai, nematomi sluoksniai: 4- vertybės ir normos, 5- pagrindas t.y. gyvybiškai svarbūs poreikiai). Šiam kultūros lygių modeliui, sudaryto iš įvairių sluoksnių pritarė ir G. Hofstede vaizduodamas matomus ir nematomus sluoksnius (1- simboliai, 2- didvyriai, 3- ritualai, 4- vertybės, kurios sudaro nematomą kultūros svogūno pagrindą) (Hofstede, 2001, p.10).

Apibendrinant mokslininkų pateiktas išvalgas apie kultūros sampratą, galima teigti, jog kultūras skiria ne vien tik kultūriniai įsitikinimai, bet ir žmonių elgsena ir praktinių veiklų įvairovė. Skirtingų kultūrų visuomenė priima nevienodas elgsenos formas, kultūros būna priešingos tam kas yra „normalu“ tarkim rusų kultūroje, bet visiškai nenormalu vokiečių kultūroje ir atvirkščiai. Apžvelgiant kultūros sudėtį galime teigti, jog kultūra yra labai sudėtingas konstruktas, kuris susideda iš dviejų lygių: matomo ir nematomo. Matomo kultūros sluoksnio elementus yra lengiau stebėti juos sudaro architektūra, įvairūs meno kūriniai, ir tiriamos kultūros ne matomi artefaktai- kalba, tradicijos, papročiai. Nematomą kultūros sluoksnį sudaro nepastebimų elementų bruožai tai tiriamos kultūros vertybės, normos, kuriuos kultūrų tirėjui yra labai sunku pastebėti.

1.4.2. Vokiečių ir rusų kultūrų pagal G. Hofstede kultūrinės dimensijas palyginimas

Olandų kultūros ir verslo sociologas G. Hofstede atliko tyrimą IBM kompanijoje ir filialuose iš 72 pasaulio šalių, apklausdamas 117,000 darbdavių. Autorius tyrė šioje kompanijoje dirbančių žmonių dideli duomenų srautą, (kurį sudarė apie 60 klausimų) norėdamas atskleisti nacionalinių

vertybių ir tarpkultūrinius skirtumus, bei šio tyrimo pagrindu G. Hofstede yra sudaręs kultūrinių dimensių modelį (Hofstede, 2001, Kutschker, Schmied, 2002, p.685). Remiantis šiuo modeliu šiame skyriuje bus analizuojamos rusų ir vokiečių kultūros .

Rusijos vokiečiai, kaip rodo šiame darbe kiekybinio tyrimo duomenys, gimė ir didelę dalį savo gyvenimo praleido Rusijoje ir tik vėliau persikėlė gyventi į Vokietiją. Todėl yra svarbu paanalizuoti šių dviejų kultūrų kultūrinius skirtumus, kurie daro įtakos Rusijos vokiečių tautiniam tapatumui, nes Rusijos vokiečių paauglystę įtakojo aplinka, kurioje jie užaugo. Psichologas E. Eriksonas (1963) mano, kad paauglystė yra siejama su tapatybės paieškomis ir vaidmenų painiava, kadangi jaunas žmogus turi apsispręsti besirenkant draugus, profesiją, konfesiją ir kt.. J. Kroger teigia, kad „vaikai identifikuodamiesi prisiima reikšmingųjų kitų vaidmenis ir vertybes, siekia būti tokie, kokius juos nori matyti kiti. Tačiau identiteto formavimasis prasideda tik tada, kai jaunuolis sugeba pasirinkti kai kurias vaikystėje buvusias identifikacijas ir atsisakyti kitų“ (Antinienė, 2002). Tačiau nereikia manyti, kad kaip teigia J. Marcia (1994), paauglystėje pradėtos tautinio tapatumo paieškos tuo ir pasibaige. Kultūriniame kontekste šis paauglystėje suformuotas tapatumas tampa išėjies tašku visą gyvenimą vykstančiam tapatumo rekonstravime. Tirdamas G. Hofstede tarpkultūrinius skirtumus, skaičiuojamus šimtabalėje sistemoje įvertis yra balais, kuris apibūdina kultūrų pasiskirstymo pagal dimensijas laipsnį. G. Hofstede išskyrė tokias kultūrų dimensijas:

1. *valdžios atstumo dimensija;*
2. *kolektyvizmo ir individualizmo dimensija;*
3. *moteriškumo ir vyriškumo dimensija;*
4. *neapibrėžtumo vengimo dimensija;*
5. *ilgalaiškės ir trumpalaiškės orientacijos dimensija.*

Paanalizuosime, kaip šios dimensijos atsispindi darbo vietoje, šeimoje ir ugdymo sistemos kontekstuose vokiečių ir rusų kultūrose.

Pirma dimensija yra valdžios atstumo dimensija.

Šioje dimensijoje pagal G. Hofstede skaičiavimus Vokietijos įvertis yra 35 balai. **Darbo vieta:** tai yra nedidelis valdžios atstumas čia vyrauja demokratiški santykiai tarp darbininko ir dardavio. Pavaldiniai gali lengvai susisiekti ir bendrauti su viršininkais ir paprieštarauti. **Šeima-** Vokiečių kultūroje santykiai tarp tėvų ir vaikų paremti yra lygiateisiškumu. Tokio auklėjimo tikslas yra vaikų savarankiškumas. Vaikams yra leidžiama paprieštarauti tėvams. **Ugdymo sistema-** tokie lygiateisiški santykiai vyrauja ir mokykloje. Mokytojai ir mokiniai puoselėje lygiateisiškus santykius, tikėdamiesi, kad mokiniai ar studentai, bei mokytojai, dėstytojai bendraudami gali reikšti kritiką ir paprieštarauti. Yra pageidajama, kad mokiniai ir studentai būtų nesusikaustę laisvai diskutuoti su

mokytojais ar dėstytojais, kritikos išreiškimas taip pat yra galimas. Mokiniui prasižengus, bandoma paveiktį jį patį, be tėvų pagalbos ir įsikišimo (Hofstede ir kt., 2011, p. 55- 81).

Tuo tarpu Rusijos įvertis 93 balai tai yra didelio valdžios atstumo šalis. Šioje šalyje žmonės gerbia ir priima hierarchinius santykius. G. Hofstede tyrimas parodė, jog yra didelio valdžios atstumo šalyse vyrauja didesnė korupcija nei mažo valdžios atstumo šalyse. **Darbo vietoje** pavaldiniai yra priklausomi nuo viršininkų, jie bijo išreikšti nesutikimą su viršininku, nes viršininkai yra autokratiški. Tokioje visuomenėje darbai prie rašomojo stalo yra labiau vertinami, nei fizinių jėgų reikalaujančios profesijos. **Šeimoje** tėvų ir vaikų santykiai yra paremti šeimos šiluma ir rūpesčiu. Vaikai yra auklėjami paklusti tėvams, bei išreikšti pagarbą ir paklusnumą vyresniems. Šeimoje tėvai ir vyresni vaikai ypatingu rūpestingumu ir šiluma rūpinasi mažaisiais. Tokie šeimos santykiai paremti pagarba, paklusnumu ir priklausomybe nuo tėvų yra išlaikomi, net ir tada kai vaikai turi patys savo šeimas ir patys tvarko savo gyvenimą. Šeimos santykiai paremti pagarba, kurie atsispindi ir mokymo įstaigoje. **Ugdymo sistema**- pagrindinė vertybė mokykloje yra besąlygiška pagarba mokytojui. Pats mokymosi procesas yra personalizuotas ir yra vertinama asmeninė mokytojo išmintis (Hofstede ir kt., 2011, p. 55- 81) .

Taigi apibedrinant rusų ir vokiečių kultūras pagal G. Hofstede valdžios atstumo dimensiją galime teigti, kad Vokietijoje vyrauja nedidelis valdžios atstumas, o rusų kultūroje yra didelis valdžios atstumas. Vokiečių kultūroje tarpusavio santykiai šeimoje, darbo vietoje ir ugdymo sistemoje yra paremti lygiateisiškumu. Tuo tarpu rusų kultūroje vyrauja besąlygiška pagarba ir paklusnumas ugdymo sistemoje ir šeimoje, bei privengiama išreikšti savo nuomonę ar paprieštarauti darbo vietoje.

Antroji- individualizmo ir kolektyvizmo dimensija.

Šis kultūros ir verslo sociologas G. Hofstede (1997, p. 49) išskyrė kolektyvinę ir individualistinę visuomenes. Kolektyvizmas būdingas visuomenei, kurioje nuo gimimo žmonės yra integruoti į stiprias, darnias grupes. Šios grupės saugo žmones visą gyvenimą mainais į ištikimybę. Tokioje kolektyvinėje visuomenėje yra „tankiai išaustas“ socialinis tinklas, kuriame žmonės skiria ir apibrėžia vieni kitus pagal priklausomybę grupei. Tuo tarpu individualizmas yra būdingas visuomenei, kurioje nėra ryšių tarp individų ir grupės. Ši visuomenė „audžia laisvą“ socialinį tinklą, kuriame žmonės rūpinasi tik savimi ar savo šeima. Remiantis G. Hofstede skirstymu Vokietija (67 balai) yra priskiriama individualistinei kultūrai, o Rusijos įvertis yra 39 balai ir jai yra būdingas kolektyvizmas.

Tokioje individualistinėje kultūroje, kaip Vokietija individo intersai yra iškeliami aukščiau grupės interesų. **Šeima**- dažniausiai vaikai auga šeimoje, kurioje vienišų tėvų skaičius vis didėja, bei vienišų tėvų šeimose kur vaikai turi tą pačią motiną, bet skirtingus tėvus. Tokių šeimų giminaičiai

dažniausiai gyvena toli. Suauge vaikai palieka tėvų namus, bei mažiau bendrauja su tėvais, o kai kurie tai ir visai nutraukia ryšius su tėvais. Šeimoje vaikams yra genėtinai anksti persteikiamas požiūris, kad sakyti tiesą atvirai yra sąžiningas žmogaus bruožas. Individualistinės kultūros visuomenėje nusižengę žmonės jaučia kaltę, nes turi sąžinės jausmą. Kaltės jausmas reiškia vidines žmogaus kančias, kurios turi būti neparodomos viešumoje, tik laimės jausmas gali būti parodomas tokioje visuomenėje. Šioje visuomenėje žmogus turi užsidėti kaukę negalėdamas parodyti, kad jis kenčia. **Ugdymo sistemoje** Vokietijoje, individualistinėje visuomenėje aukštojo mokslo diplomas pagerina jį turinčiojo ekonominę padėtį ir savęs vertinimą. **Darbo aplinkoje** yra tikimasi, kad darbuotojai dirbs vadovaudamiesi savo asmeniniais interesais ir poreikiais. Darbas yra organizuojamas taip, kad asmeniniai darbuotojo interesai sutaptų su dabdavio interesais (Hofstede ir kt., 2011, p. 95- 142) .

Rusijos visuomenė yra kolektyvinė, čia grupės interesai yra aukščiau už atskiro individo interesus. **Šeima**- vaikai auga išplėstinėje šeimoje, jie retai lieka vieni, visą laiką vaikai būna apsupti šeimos narių. Išplėstinę šeimą sudaro tėvai, vaikai, seneliai ir artimi giminaičiai. Vaikai yra mokomi reikšti nuomonę orientuotą į grupės nuomonę. Kolektyvistinėje Rusijoje yra svarbus darnos išsaugojimas. Tiesioginiai konfliktai, susipriešinimai tai nemandagumo ženklas. Labai svarbūs yra ne tik finansiniai, bet ir ritualiniai įsipareigojimai šeimai. Šeimos šventės turi ypatingą reikšmę rusų kultūroje. Žmogus nusižengęs kolektyvinės visuomenės taisyklėms išgyvena ne kaltės jausmą, bet gėdą. Tokioje visuomenėje gėda yra rodoma viešai, o laimės jausmas lieka prislopintas. **Ugdymo sistema**-aukštojo mokslo diplomas kolektyvistinėje visuomenėje padidina savigarbos jausmą ir pagerina socialinės aplinkos vertinimą. **Darbo aplinkoje**- kolektyvinėje visuomenėje vyrauja emociniai darbo satykiai, kurioje darbovietės darbuotojai gali užimti šeimos vaidmenį, kuris pasireiškia darbuotojo globa, apsauga, bei blogi darbuotojo darbo rezultatai netampa pagrindu jį atleisti (Hofstede ir kt., 2011, p. 95- 142).

Taigi apibendinant ir palyginus rusų ir vokiečių kultūras pagal G. Hofstede individualizmo ir kolektyvizmo dimensija ir kiekybinio tyrimo duomenis išryškėjo skirtumai, kurie pasireiškia tuo, kad Rusijos vokiečiai gyveno ilgą laiką Rusijoje tai jiems harmonija grupėje, bendruomeniškumas yra labai svarbūs. O atvykus gyventi į Vokietiją individualistinėje visuomenėje labai svarbus yra „aš“ kaip individas. Rusijos vokiečiams užaugusiems kolektivistinėje visuomenėje „aš“ kategorija yra sudėtinga ir neįprasta. Ši problema yra todėl, kad vokiečių visuomenė mąsto „aš“ kategorijomis, nuomonės reiškimas čia laikomas teisėtu ir teisingu veiksniu, o Rusijos vokiečiams gyvenant Rusijoje nuomonės reiškimas nebuvo toks svarbus.

Vokiškas vyriškumas prieš rusišką moteriškumą kuo jis pasireiškia.

Anot sociologo G. Hofstede ir kt., Vokietijos įvertis yra 66 balų tai yra labiau vyriška kultūra. Tokiose kultūrose ryškūs lyčių vaidmenų skirtumai. Vyrai turi būti veržlūs, ryžtingi, konkuruojantys ir užsispyrę. O moterys yra labiau orientuotos į globėjiškumą, bendravimą ir gyvenamąją aplinką. **Šeimoje** tėvas yra atsakingas už praktinius dalykus, o motinai svarbiau yra jausminė pusė. Mergaitėms galima verkti, o berniukams ne, jie yra mokomi įsitvirtinti, nepasiduoti iškilus sunkumams. **Ugdymo sistema-** vyriškoje kultūroje tėvai nori, kad jų vaikai mokykloje stengtųsi pasirodyti geriau už kitus, atvirai konkuruotų, būtų patebėti. Todėl vyrauja konkurencija tarp mokinių, nesėkmė yra baisus dalykas. Švietimo įstaigoje ir darbo vietoje yra orientuojamasi į kvalifikaciją taip pat profesinis meistriškumas, mokinių akademiniai laimėjimai yra svarbūs veiksniai. **Darbo vieta-** Vokietijoje labai dažnai ieškant darbo yra klausama apie profesines kilimo galimybes. Taip pat šiai kultūrai yra būdingas darbo fanatizmas čia svabiau yra pinigai nei laisvalaikis todėl žmonės čia gyvena tam, kad dirbtų (Hofstede ir kt., 2011, p. 158- 206).

Rusijos įvertis yra 36 balai tai yra moteriška kultūra. Moteriška nuo vyriškos kultūros skiriasi būten lyčių vaidmenų pasiskirstymų. Moteriškos kultūros moterys ir vyrai yra švelnesni, mokosi būti kuklūs, neambicingi. **Šeimoje** motinos ir tėvo santykiai yra orientuoti į gyvenimo kokybę. Abiems tėvams yra svarbūs faktai ir jausmai. Šeimoje tiek mergaitės, tiek berniukai gali verkti, bet negali pyktis ir muštis. **Ugdymo sistema-** Rusijos ugdymo įstaigose yra orientuojamasi į vidurinius gabumus turinčių mokinių vidurkį, kaip ugdymo kokybės matavimo vienetą. **Darbo vietoje** yra svarbus mandagumas ir socialinė kompetencija. Rusų moteriškoje kultūroje konfliktus stengiamasi išspręsti kompromisu ir derybomis. Šioje kultūroje yra laisvalaikis svarbiau, nei pinigai, todėl Rusijoje darbas nėra viso gyvenimo prasmė, o tik būdas susikurti gyvenimui materialųjį pagrindą (Hofstede ir kt., 2011, p. 158- 206).

Taigi palyginus šias dvi kultūras galime teigti, kad vokiečių kultūra yra vyriška kultūra, o rusų-moteriška kultūra. Šios kultūros skiriasi lyčių vaidmenų pasiskirstymų vyriškai vokiečių kultūrai yra būdingas darbo vietoje ir ugdymo sistemoje vyraujantis didelis konkurencingumas, darbo fanatizmas ir profesinis meistriškumas, šeimoje vaikams skiepijamas ištvermingumas. Moteriškoje kultūroje svarbiau yra gyvenimo kokybė darbas tai nėra viso gyvenimo prasmė, mandagumas ir socialinė kompetencija yra svarbiau už konkurencingumą.

Neapibrėžtumo vengimo dimensija.

Kita G. Hofstede ir kt., tyrime išskirta dimensija yra neapibrėžtumo vengimo dimensija, kuri yra būdinga abiem kultūroms. Žemo neapibrėžtumo vengimo dimensija pasireiškia tuo, kad šios kultūros atstovas stengiasi slopinti emocijas, bet yra atviras pokyčiams ir įvairioms naujovėms. Jis yra tolerantiškas, į neapibrėžtumą reaguoja labai ramiai, be streso, nerimo ir įtampos stengiasi įveikti

įvaires situacijas. O aukšto neapibrėžtumo vengimo kultūros atstovas stengiasi išreikšti emocijas, jaučia baimę kitoniškumui, gerbia bet ir prisibijo vyresnių žmonių, bei jaučiasi bejėgis ir negalintis pasipriešinti išorinėms jėgoms (Hofstede, 1980; 2001). Vokietijos neapibrėžtumo įverčio balas- 65, o Rusijos įvertis 95. Vokietijoje yra privengiama nežinomų ir neapibrėžtų situacijų, o rusai iškilus tokioms situacijoms jaučiasi atgrasančiai. Kuo didesnis nerimas, tuo daugiau gestikuliuojama, labiau reiškiamos emocijos. Rusų kultūroje yra garsiau kalbama šiek tiek gestikuliuojama privačioje aplinkoje, profesinėje veikloje tai mažai pasireiškia. O Vokietijoje tokio elgesio apraiškų labai retai pasitaiko. Tačiau vokiečių ir rusų **šeimose** vaikai yra mokomi atskirti kas yra purvina ir švaru, bei kas yra saugu ir pavojinga. Šios sampratos yra griežtos, bei taikomos ne tik aplinkos atžvilgiu, bet ir vertinant žmones. **Ugdymo sistema-** švietimo įstaigose **Rusijoje** mokiniai ir studentai tikisi, kad paklausus mokytojas ar dėstytojas žinos atsakymą ir atsakys į pateiktą klausimą. O **Vokietijoje** mokiniai ir studentai mėgsta kai yra vienas atsakymas į klausimą ir kai jie žino kur tą atsakymą galima rasti. Abiejose šalyse yra daug taisyklių, kurios nusako žmogaus teises ir pareigas. Dauguma šių taisyklių Vokietijoje yra smulkiai ir detalai reglamentuojamos įstatymais, o Rusijoje dauguma tų taisyklių nėra reglamentuotos įstatymuose, bet stipriai susijusios su rusų tradicijom. Nepaisant to, kaip tie įstatymai ir taisyklės šalyje vykdomi, visgi jie atlieka viena ir tą pačią funkciją tai suteikia saugumo jausmą (Hofstede ir kt., 2011, p. 221- 266).

Taigi apibendrinat neapibrėžtumo vengimo dimensiją rusų ir vokiečių kultūrose galime teigti, kad rusų kultūra yra aukšto neapibrėžtumo kultūra, nes vyrauja pagarba žmogui, nebijoma parodyti emocijas, bei jaučiama yra baimė kitoniškumui. Žemo neapibrėžtumo kultūroje Vokietijoje emocijos yra slopinamos elgiamasi labai kontroliuotai, bet yra labai atvira pokyčiams ir naujovėms kultūra. Taisyklės šioje kultūroje yra smulkiai reglamentuotos įstatymuose ir jų yra laikomasi.

Ilagalaiškės ir trupalaikiškos orientacijos dimensija.

Paskutinė dimensija, kurią išskyrė G. Hofstede savo tyrime yra ilagalaiškės ir trupalaikiškos orientacijos dimensija. Vokietijos įvertis- 31, ji yra trumpalaikiškos orientacijos kultūra, tuo tarpu Rusijos įvertis metams bėgant keitėsi pvz.: 59 balai 1996 metais, o 2006 metais- 62 balai. Ši dimensija yra pagrįsta žymaus filosofo Konfucijaus (551-479 m.pr. Kr.) teorija, kuri remiasi pragmatiškais kasdienio gyvenimo taisyklėmis, o ne religinėmis dogmomis (Pruskus, 2003). Trumpalaikiškos orientacijos šalių vertybės yra labiau orientuotos į praeitį, reiškia statiškumą, vyrauja didelė pagarba tradicijom (Hofstede ir kt., 2011, p. 274- 304). O ilgalaiškę orientaciją turinčios kultūros remiasi šiais principais:

- a) nelygeverčiai santykiai kuria stabilumą visuomenėje;
- b) šeima yra labiausiai išreikšta organizacija.

Šie principai yra artimi Konfucijaus idologijai, kurioje teigiama, kad:

1. *Visuomenės stabilumas yra pagrįstas nelygiais santykiais tarp žmonių* (mokytojo- mokinio, tėvo- sūnaus, vyresniojo- jaunesniojo brolio, bei vyresniojo- jaunesniojo draugo santykiai yra paremti abipusiais ir vienas kitą papildančiais išpareigojimais);
2. *Šeima yra visų socialinių organizacijų prototipas* (šeimoje vaikai mokosi susivaldyti, nugalėti savo individualumą, kad taptų harmoninga asmenybe. Harmonija turi atsispindėti asmens veide ir atsikleisti per žmogaus orumą, savigarbą, autoritetą);
3. *Elkis su kitais taip, kaip norėtum, kad su tavimi elgtųsi*;
4. *Doras žmogus yra tas, kuris nepriklausomai nuo gyvenimo užduočių mėgina įsigyti įgūdžių ir išsilavinimą, sunkiai dirba, neikvoja daugiau nei reikia, yra kantrus ir ištvermingas* (besaikis vartojimas ir nesusivaldymas yra smerkiamas visuomenėje) (remiantis Hofstede, Bond 1988, Baraldsnes, 2012, p. 50).

Džiuginta Baraldsnes (2012, p. 49-51) teigia, kad „trumpalaikę orientaciją turinčios kultūros pasižymi asmeniniu pastovumu ir stabilumu, pagarba tradicijom, o ilgalaikės orientacijos kultūroms būdingas atkaklumas, santykių pasiskirstymas pagal statusą, padidintas gėdos jausmo išreiškimas“. Pasak autorės, trumpalaikės orientacijos kultūroms yra būdingas nedelstinas poreikių tenkinimas, besaikis vartojimas, išlaidavimas, egzistuojančios tradicijos yra šventos ir nekintamos, o ilgalaikės orientacijos kultūroms yra būdingas poreikų tenkinimo atidėjimas, taupumas, ištvermingumas, bei tradicijų priklausymas ir kintamumas nuo besikeičiančių aplinkybių.

Remiantis Konfucijaus ideologija, D. Baraldsnes teiginiais ir G. Hofstede pateiktais įverčiais galima daryti išvadą, kad pagal šiuos apibūdinimus rusų kultūra yra daugiau ilgalaikės orientacijos kultūra. Bei visuomenės stabilumas yra pagrįstas pagarba ir nelygiais santykiais tarp žmonių, tarp tėvo ir sūnaus, darbuotojo ir viršininko, mokinio ir mokytojo. Rusų kultūroje yra būdingas poreikų tenkinimo atidėjimas, taupumas, ištvermingumas, santūrumas. Polinkis į trumpalaikės orientacijos dimensiją, nes jiems yra svarbios tradicijos, papročiai pasireiškiantys per religines tradicijas. Tai nėra perteklinio vartojimo kultūra, tuo tarpu kaip teigė išorinės nuomonės atstovas rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenės Tėvelis Johanes Nothhaas Vokietijos kultūra yra „perteklinio“ vartojimo kultūra (žr. 7 priedas). Visuomenės stabilumas priklauso nuo lygiaverčių santykių tarp žmonių tėvas ir sūnus, viršininkas ir darbuotojas, mokinys ir mokytojas yra lygiaverčiai, lygiateisiai partneriai.

Palyginus rusų ir vokiečių kultūras pagal kultūrinės dimensijas aptarsime ir G. Hofstede tyrimo stipriasias ir silpnasias puses.

Stiprios pusės G. Hofstede tyrime.

Vienas didžiausių nuopelnų G. Hofstede tyrimo yra tas, kad tai yra vienas didžiausių kiekybinių tyrimu susijusių su šalių kultūriniais skirtumais ir panašumais, atliktas IBM koncerne (Casper- Hehne, 1999, p. 81). Taip pat dar nėra atlikto tyrimo susijusio su kultūriniais skirtumais ir

panašumais, kuris apimtu tokių didelių skaičių šalių ir tiek daug tyrimo dalyvių. G. Hofstede tyrimas padeda kultūras/šalis suskirstyti pagal tam tikrus kriterijus/dimensijas ir remiantis tais kriterijais/dimensijomis kultūras/šalis galima palyginti. Bei didelis šio tyrimo įnašas į kultūrologijos ir vadybos mokslo sritį, nes kultūros ir sociologijos mokslininko G. Hofstede tyrimu remiasi kultūrų ir vadybos mokslų mokslininkai tirdami tarpatautinius ryšius ir kultūrinius ypatumus (Kutschker, Schmied, 2002, p. 717).

Silpnosios pusės G. Hofstede tyrime.

Šis tyrimas susilaukė ne tik nuopelnų, bet ir kritikos. G. Hofstede tyrime mokslininkai išvelgė keletą aspektų, kurie jiems kelia abejones ir įtakoja G. Hofstede tyrimo rezultatus. Teigiama, kad kultūra yra labai sudėtingas konstruktas ir šiam konstruktui iširti nepakanka penkių dimensijų (Kutschker, Schmied, 2002, p. 739). T. Fang (2003, p. 354-361) kritikuoja ilgalaikės ir trumpalaikės orientacijos dimensiją, kuri vyrauja azijos kultūrose, kadangi šių kultūrų pagrindą sudaro ne tik Konfucijaus ideologija bet mokoma yra taoistinių ir budistinių tiesų. H. C. Triandis mano, jog G. Hofstede standartizuoto instrumento naudojimas kultūroms analizuoti nėra tinkamas, kadangi kiekvienos kultūros žmonės kitaip supranta, interpretuoja ir sureaguoja į ta patį instrumentą ir klausimyno formuluotes (Triandis remiantis Riemer, 2005, p. 45).

Apibendrinant stipriasias ir silpnasias G. Hofstede tyrimo puses galima teigti, kad nepaisant mokslininkų išsakytos kritikos G. Hofstede atliktam tyrimui. Šiame tyrime gretinant rusų ir vokiečių kultūras ir kitiems kultūrų tyrinėtojams G. Hofstede atliktas tyrimas yra labai svarbus ir vienas didžiausių kiekybinių tyrimų leidžiantis sugretinti kultūras, atskleisti kultūrinius panašumus ir skirtumus.

Taigi, aptarus rusų ir vokiečių kultūras pagal G. Hofstede dimensijas galima teigti, kad šios kultūros yra labai skirtingos. Didžiausi skirtumai yra pastebimi valdžios atstumo dimensijoje. Rusų kultūra yra kolektyvistinė, moteriška ir aukšto neapibrėžtumo kultūra. O vokiečių individualistinė, vyriška, ir žemo neapibrėžtumo kultūra. Tie kultūriniai skirtumai sukelia Rusijos vokiečiams užaugusiems rusų kultūroje integracijos problemų. Šios etninės mažumos grupės nariai persikėlę gyventi į Vokietiją dėl kultūrinių skirtumų patiria atskirtį.

1.5. Atskirties ir etninių mažumų problema

1.5.1. Atskirties samprata

Socialinė atskirtis kaip reiškinys yra būdingas visame pasaulyje, gal todėl yra didelis mokslininkų susidomėjimas šia tema ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tačiau ne kiekvienas tyrėjas

ryžtasi nusakyti konkrečią šio reiškimo sampratą, bet yra linkę ieškoti platesnių apibūdinimų (Binkauskienė, Misiūnas, 2004).

Renata Kizinievič (2009) tyrime „Emigrantų vaikai kaip socialinė atskirties grupė“ teigia, kad socialinė atskirtis yra visuomenės bruožas, kuris pasireiškė visame pasaulyje, net ir galias demokratines tradicijas turinčiose valstybėse. Anot autorės, atskirtis buvo visą laiką tik skyrėsi šio reiškimo pobūdis, mastas ir padariniai. R. Lazutka (2001, p. 105) socialinę atskirtį sieja su neadekvačia socialinių teisių realizacija, su tam tikru gyvenimo lygio standartu, bei su galimybe dalyvauti socialinėje ir profesinėje veiklose. I. Zaleskienė pranešime apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje socialinę atskirtį apibūdina kaip visuomenėje egzistuojantį pilietinių teisių apribojimą tam tikroms žmonių grupėms, bei nesavanorišką nutolimą nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių (Zaleskienė, 1998, p.18). A. Poviliūnas socialinę atskirtį plačiausiai bruožais įvardija, kaip kuo įvairesnių visuomenės grupių atsiskyrimą nuo galimybės dalyvauti visuomenės plėtros procesuose (Poviliūnas, 2001, p. 55).

Dalis autorių kalbėdami apie socialinės atskirties reiškinį sieja su tam tikru gyvenimo lygiu, pobūdžiu ir mastu bei nutolimą ir nedalyvavimą visuomenės plėtros procesuose. Kita dalis tyrėjų aptardami tą patį socialinės atskirties procesą vartoja skirtingus terminus tokius kaip marginalizacija, saviskirta.

M. Šaulauskis socialinės atskirties terminą sieja su marginalizacija ir apibūdina kaip visuomeninį procesą, kurio padarinys lemia piliečių nebuvimą sudėtine visuomenės dalimi (Šaulauskas, 1999, p. 46). Gražina Binkauskienė, Algimantas Misiūnas straipsnyje „Skurdo ir socialinės atskirties problema“ (2004, p. 98-104), išskiria „saviskirtą“ (*self-exclusion*) kaip atskirties rūšį, kuri yra apibūdinama kaip žmonių emigravimo kategorija, kurių netenkino sąlygos toje grupėje ar valstybėje, kurioje jie gyveno, todėl ją paliko patys niekeno neverčiami, savo noru atskirdami save nuo to „darinio“. R. Kizinievič (2009) mano, kad socialinės atskirties procesas pasireiškia socialinių ryšių susilpnėjimu ar išnikimu, bei socialinio atstumo tarp marginalinės grupės ir visuomenės atsiradimu. Žmogus jaučiasi bejėgis, negalintis patenkinti savo poreikių ir įvykdyti visuomenės jam keliamų reikalavimų. Pasak N. Kasatkinos užsitęsęs marginalumas veda į socialinę atskirtį ir tampa ne individu, o grupės bruožu (Kasatkina, Leončikas, 2003, p.74) .

Užsienio šalių mokslininkai socialinės atskirties terminą apibrėžia, kaip procesą ir nusako platesne savoka nei skurdas. Pasak sociologo A. Giddens (2005), socialinė atskirtis tai „procesai, kuriais individams užkertami keliai visapusiškai įsitraukti į platesnę visuomenę“ (Giddens, 2005, P. 323). B. Barry socialinės atskirties visuomenėje procesą apibūdina, kaip „individo arba grupės nedalyvavimą visuomenės socialiniuose institutuose, kai socialinė izoliacija vyksta dėl priežasčių, kurios nepriklauso nuo atskiro subjekto“ (Barry, 2002). K. Duffy (1995, p.33) socialinę atskirtį

nusako platesnė sąvoka nei skurdas, nes ji apima „ne tik prastas materialines sąlygas, bet ir nesugebėjimą produktyviai dalyvauti ekonominiame, socialiniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime, o kartais ir nutolimą nuo bendruomenės“.

Dauguma autorių sutinka su nuomone, jog atskirtis tai nutolimas nuo visuomenės socialinių institutų. Skirtumas tas, kad vieni autoriai teigia, kad yra saviskirta, ir nesavanoriškas nutolimas nuo platesnės visuomenės, o kiti autoriai išvelgia socialinių ryšių susilpnėjimą.

Apibendrinant mokslininkų pateiktas išvalgas apie socialinę atskirtį visuomenėje, galima teigti, kad yra nesavanoriška ir savanoriška atskirtys. Savanoriška atskirtis pasireiškia tuomet, kai žmogaus netenkina gyvenimo ir kitos sąlygos toje grupėje ar valstybėje, kurioje jis gyvena. Tokie žmonės savo noru palieka šią bendruomenę ar šalį, net ir visiškai atsiriboja. Nesavanoriška atskirtis pasireiškia visuomenėje tuo, kad grupės ar valstybės visuomenė užkerta kelią įsitraukti į tos šalies ar bendruomenės plėtros procesus, bei galimybę būti sudėtine tos visuomenės dalimi. Todėl atsiranda socialinė izoliacija, kuri pasireiškia socialinio atstumo atsiradimu tarp žmogaus ar mažumos grupės ir visuomenės, kurioje jis gyvena, bei socialinių ryšių visuomenėje, kurioje jis gyvena susilpnėjimu ir išnikimu.

1.5.2. Etninė atskirtis visuomenėje

Aukščiau poskyryje (žr. 1.5.) minėjome, kad socialinė atskirtis yra būdinga daugeliui valstybių. Taip pat daugelyje valstybių socialinę atskirtį patiria etninių ir tautinių mažumų atstovai. Ši kiekvienos valstybės piliečių grupė sudaro „kokybiškai mažesnę už likusią šalies gyventojų dalį ir užimančią nedominuojančią poziciją“ (Radzevičienė, Kantauskaitė, 2008, p. 18). Šios etninės ir tautinės grupės buvo atskirti dėl susiklosčiusių ekonominių, socialinių, istorinių ir kitų aplinkybių, bei savanoriškai atsiskyrė nuo savo gimtosios šalies, tačiau stengėsi išsaugoti savo kultūros religinius, kalbinius ir kultūrinius bruožus. Dalis etninių ir tautinių mažumų atstovų norėdami išlikti kaip etninė visuma, bet gerbdami šalies kurioje gyvena suverenitetą, dažniausiai siekia faktinės ir teisinės lygybės su daugumos visuomene (Silver, 2012). Artūras Šlepa (2012) atliktame tyrime apie socialinės atskirties asmenų integracijos problemas mano, kad „socialinėje atskirtyje esantys etninių ir tautinių mažumų atstovai negali visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, jų vaikai turi mažesnes galimybes mokytis, save realizuoti“, nes „etninės ir tautinės mažumos vis dar kenčia nuo kultūrinių psichologinių veiksnių įtakojančių jų socialinę atskirtį“, bei vyrauja integracijos problemų sprendimo stoka. A. Giddens (2005, p. 240) teigia, kad etninės ar tautinės mažumos grupės yra linę laikyti save žmonėmis, gyvenančiais skyrium nuo daugumos, bei jie būna fiziškai ir socialiai atskirti nuo platesnės bendruomenės. N. Kasatkina (2007) straipsnyje „Etniškumo tyrimai: tendencijos ir

esminės sąvokos“ mano, kad etninė grupė, atsidūrusi nelygioje padėtyje lyginant su kitomis grupėmis tampa etnine mažuma, nepaisant formalių lygybės kriterijų, didelę reikšmę turi mažumų grupės savijauta ir situacijos suvokimas. Šiam suvokimui yra svarbi kolektyvinė patirtis, tiesioginė ir simbolinė sąveika su daugumos nariais ir daugumos nuostatos.

Apibendrinant etninės atskirties sampratą galima daryti prielaidą, kad etninių ir tautinių mažumų grupės nariai patiria socialinę atskirtį, nes sudaro mažesnę šalies gyventojų dalį, užimančią nedominuojančią poziciją. Etninių ir tautinių mažumų grupės nariai esantys socialinėje atskirtyje, negali visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Šios grupės nariai dažniausiai atsiduria nelygioje padėtyje ir gyvena skyrium nuo daugumos, bei būna fiziškai ir socialiai atskirti. Tokia situacija turi didelės reikšmės mažumų grupės savijautai ir savęs realizacijai. Tokios etninės ar tautinės mažumos grupės nariai yra labai pažeidžiami ir nesijaučia saugiai. Kitame skyrelyje aptarsime marginalizaciją ir jos išraišką.

1.5.3. Marginalizacija

Marginalumo sąvoka yra vartojama įvairiose srityse, ypač paplitusi socialiniuose moksluose. Marginalizacija tai problema, veikianti žmones visame pasaulyje. Visos visuomenės gali būti marginalizuojamos pasauliniu mastu, o kai kurios bendruomenės marginalizuojamos visuomenės mastu (Abercrombie, Hill, 1994). Anot E. V. Stonequisto marginalios asmenybės sampratos tyrėjo, socialinis nepritapimas tampa būdingu šiuolaikinio žmogaus bruožu (Stonequisto remiantis Kasatkina, Leončikas, 2003, p.147). N. Kasatkinos ir T. Leončiko tyrusiu Lietuvos etninių grupių adaptacijos problemas nuomone, nepritapimo problemų pastebima ne tik atsidūrus tarp dviejų kultūrų, rasinių grupių, bet ir keičiant grupę migracijos atveju, santuoka ir kt.. Pasak autorių asmuo nutolęs nuo vienos grupės ar kultūros, bet nepritampantis ir neprisitaikantis prie kitos grupės ir kultūros „atsiduria kultūrų periferijoje“, nes nėra nei vienos, nei kitos grupės narys. Jie taip pat išskiria 4 marginalumo išraišką: *kultūrinę, socialinę, struktūrinę ir socialinio vaidmens*.

1. *Kultūrinis marginalumas* yra siejamas su tarpkultūriniais kontaktais ir asimiliacija. Tai pasireiškia kai individo dviejų kultūrų vaidmens ir statuso prieštaravimai tampa dviprasmiškais.
2. *Socialinis ir struktūrinis marginalumai* yra siejami su socialine, politine, ekonomine nelygybe, bei diskriminacija ir yra vadinami atskirties terminu.
3. *Socialinio vaidmens marginalumas* pasireiškia nesėkmingo įsiliejimo į grupę ar buvimo grupėse, kurios yra socialinio gyvenimo pakraštyje pvz., benamiai, bei žmogaus vaidmens įvairiose grupėse.

Individams esantiems šiose socialinėse pakopose būdingas nepasitenkinimas savo esama padėtimi ir neapibrėžtu statusu (Kasatkina, Leončikas, 2003, p.148).

Asta Valackaitė straipsnyje „Marginalizacijos problemų identifikavimas kaip viena sėkmingo administravimo sąlygų“ teigia, kad panašiai atsitinka ir su etninėm grupėm šios grupės nariai gali būti marginalizuojami tam tikros vietovės ar bendruomenės mastu o „marginalinis statusas neapibrėžta asmens padėtis dviejų ar daugiau grupių, kai individas nevisiškai priklauso bet kuriai iš tų grupių“. Pasak N. Kasatkinos (2000, p. 33) marginalizacijos strategija atsiranda tada „kai yra maža galimybė ar siekis išlaikyti kultūrą ir mažas siekis turėti ryšius su kitomis grupėmis.“ Monikos Urmonienės (2002) straipsnyje, kuriame analizuojami marginalizacijos veiksniai, bei įtaka individui ir visuomenei autorė pateikia tokį marginalinės grupės apibrėžimą: „Marginalinė grupė- tai socialinė grupė, esanti tarp dviejų socialinių sluoksnių ir pasižyminti socialinio statuso neapibrėžtumu. Šių dviejų grupių skirtumai pasireiškia tuo, kad vieni gimdami socialiai „paveldi“ marginalinį statusą, o kiti tokiais tampa dėl visuomenėje vykstančių socialinių pokyčių“ (Urmonienė, 2002). Kaip teigia M. Urmonienė šios grupės žmonės tampa visuomenės atstumti ir nereikalingi. „Marginaliam statusui būdinga socialinė izoliacija, ryšių sumažėjimas ir socialinės aplinkos susiaurėjimas.“ Pasak K. Šerpečio (1995), marginalumas kyla temporaliniame lūžyje tarp skirtingų normatyvinių vertybių ir socialinių sistemų. A. Giddens (2005, p 243) teigimu grupės, kurios pasitraukia nuo daugumos gali būti marginalizuotos, nes jos atsisako asimiliuotis.

Apibendrinant mokslininkų samprotavimus apie marginalumą, marginalizacijos procesą galima teigti, kad marginalizacija yra susijusi su socialine atskirtimi visuomenėje. Ši atskirtis būdinga ir etninėm grupėm, kurios yra marginalizuojamos tam tikros vietovės, kurioje gyvena ir bendruomenės mastu. Šios grupės nariai visuomenėje tampa atstumti ir nereikalingi, nes jiems yra sunku išlaikyti kultūrą ir ryšius su kitomis grupėmis vietovėje ir bendruomenėje, kurioje jie gyvena. To pasekoje, tokioje visuomenėje gyvenančiai etninei grupei būdinga socialinė izoliacija, ryšių sumažėjimas, socialinių kontaktų ir socialinės aplinkos susiaurėjimas.

II. RUSIJOS VOKIEČIŲ TAUTINIO TAPATUMO IR TAUTIŠKUMO UGDYMO(SI) FORMOS IR VEIKSNIAI

II.1. Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymas(is)

Šio tyrimo pirmame skyriuje aptarėme Rusijos vokiečių kultūrinio tapatumo ypatumus migracijos proceso metu, rusų ir vokiečių kultūrų panašumų ir skirtumų ieškojimo aspektais. Šiame skyriuje paliesime socialinio tapatumo ypatumus, kurie reiškiasi asmens savęs priskirimu tam tikrai grupei pagal jos specifinius bruožus. Taip pat psichologinio tapatumo ypatumus, kuris yra suprantamas kaip asmenybės vidinė vienovė savojo „aš“ paieškose, kuri skiriasi nuo kitų, bet kuri yra veikiamą jų ir individas juos veikia. Remiantis A. D. Smith ir B. Kuzmicku skyrelyje (žr. 2.1.2.) tautinė tapatybė yra sudėtinga ir daugiamačė savo esme, persipinusi su daugeliu kitų kolektyvinių ir kultūrinių tapatybių, kurios svarbiausi elementai yra pati tauta, kalba, gamta, religija, dvasinė ir materialinė kultūra.

II.1.1. Tapatumo konstravimas

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis „tapatus“ turi tokias reikšmes „identiškas, tolygus“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. 830). Taip pat lietuviškas žodis „tapatumas“ turi lietuvių kalboje atitikmenį- „identitetas“, kuris yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio „idem“ ir turi tokias reikšmes „vienodumas, tęstinumas ir išlikimas tuo pačiu“. Kadangi šio tyrimo dalyviai yra Rusijos vokiečiai tai pateikiame ir žodžio „identität“ vokiečių kalboje reikšmę. Šis žodis vokiečių kalboje atitikmenų, kurie būtų ekvivalentiški žodžiui identitetas neturi. Vokiečių kalboje žodis „identität“ reiškia „völlige Übereinstimmung mit jemandem, etwas in Bezug auf etwas; Gleichheit“ o tai reiškia visiškas identiškumas su kitu, vienodumas (Duden, 2006, p. 522). Pasak J. A. Banks, „tapatumas pirmiausia reiškia skirtumų tarp mūsų ir kitų konstravimą“ (Banks, 2006, p. 343). Apie tokį tapatumo „išlikimą tuo pačiu“ yra prasminga kalbėti, tik tada kai bėgant laikui ir vykstant pokyčiams tapatumas išlieka arba neišlieka o suyra. Tokie pokyčiai laiko tekmeje pasireiškia visuomenėje, kultūroje, tautoje ir pačiame asmenyje.

Tapatumo sąvoka yra suprantama kaip asmens gebėjimas apibūdinti save, bei atsakyti į klausimą „kas aš esu?“, o radus atsakymus į šį klausimą juos suderinti tarpusavyje. Tapatumas – tai asmens savasties pajautimo būdas, tai „Aš, kaip jį refleksiškai supranta individas savo biografijos požiūriu“. Asmens tapatumas nusako žmogaus vientisumą, įprasmina jo gyvenimo kelio tikslus,

padeda suvokti savo padėtį pasaulyje, todėl jis yra toks reikšmingas (Giddens, 2000). Mervyn F. Bendle (2002, p. 1-18) išskiria tokius *tapatumo formavimo būdus*: 1) per panašumus ir skirtingumus, įtraukiant įvairias kategorijas (rasė, lytis, socialinė padėtis, etniškumas); 2) per kontekstualumą, kai socialinių situacijų skirtumai asmeniui suteikia daugybinę patirtį; 3) per kultūrinės kategorijas, kurios reflektuoja įvairias tapatumo koncepcijas; 4) per kiekvieno „aš“ subjektyvųjį supratimo jausmą, pagrįstą vidinio gyvenimo; 5) asmenybės socialinės veiklos sąlygomis; 6) per „aš“ naratyvą, kuris suvokiamas yra kaip pasakojimas apie tai kas aš esu; 7) psichoanalitikos sąlygomis, kai tapatumas ir „aš“ yra suvokiamas, kaip konstruojamas proto sąmoninėmis struktūromis. Jolanta Kuznecovienė (2009) atliktame tyrime Lietuvių imigrantų tautinės tapatybės darybos strategijos Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje remianči H. Armbruster teigia, kad „identitetai nėra konstruojami apsiribojant nuo praeities, nuo turėtų kultūrinių, tautinių, teritorinių susisaistymų“. Autorė cituodama M. Thapan pabrėžia, kad imigrantai skirtingai įsivaizduodami tautą, kultūrą konstruoja ir sureiškina skirtingus gyvenimo aspektus gretindami praeities ir dabarties kategorijas taip pat šalis kurioje jie gimė ir dabar gyvena. „Tokiu atveju identitetai yra konstruojami erdvėje tarp praeities ir dabarties“, kurie sudaro tęstinumą, o ne du atskirus pasaulius. Tirpdidamas šias praeities ir dabarties ribas žmogus „priklauso dviem pasauliams vienu metu“ (Kuznecovienė, 2009).

Lina Garšvė (2012) straipsnyje „Tautinio tapatumo slinkstys postmodernioje visuomenėje“ teigia, kad vyrauja du tapatumo modeliai tai tapatumo vienadimensinis modelis siejamas su nekintančiu objektu ir daugybinis, hibridiškas- konstruojamas tapatumo modelis. Remiantis F. Anthias autorė teigia, kad „tam tikras dominuojantis kultūrinis diskursas gali rekonstruoti tapatumą nauju keliu po hibridiškumo vėliava“. Perteikdama H. Bhabha mintis sako, kad „hibridiški tapatumai gali būti išlaisvinantys ir transgresyvūs“, nes tirpdo senas ribas, nes jungia kultūras ir yra įvardijama kaip „trečia erdvė“

J. Kuznecovienė (2013) straipsnyje „Metodologinis nacionalizmas ir naujasis kosmopolitizmas migracijos tyrimuose“ kalbėdama apie binariškumą teigia, kad tapatybių daugybiškumas yra išreiškiamas „ir/ir logika“, bet ne „arba/arba logika“. Autorės teigimu įvairūs identitetai gali formotis ir egzistuoti lygiagrečiai, neprieštaraudami vieni kitiems. Pasak Glick Schiller „įsišaknijimas ir atvirumas kultūroms nėra viena kitai prieštaraujančios sąvokos“. Nors ir „transnacionaliniai ryšiai, jungiantys skirtingų kultūrų žmones nevisada sukuria atvirumą daugybiškumui“ visgi svarbus yra gebėjimas atrasti bendrus žmogiškosios patirties aspektus nepaisant kultūrinių skirtumų. Tačiau pasak autorės galima daryti prielaidą, kad transnacionaliniai ryšiai suteikia galimybę atvirumo kitoms kultūroms nuostatoms ir tapatybių daugybiškumui susiformuoti (Kuznecovienė, 2013).

Apibendrinant mokslininkų išsakytas mintis galima teigti, kad vyrauja keli tapatumo modeliai tai tradicinis vienadimensinis ir daugybinis konstruojamas tapatumo modelis. Tapatybių daugybiškumo konstravimas pasireiškia kai tapatumai yra formuojami tarp dabarties ir praeities, kurie formuojasi ir egzistuoja lygiagrečiai neprieštaraudami vieni kitiems. Kultūras jungiantis transnacionaliniai ryšiai įgalina žmogų ieškoti sąlyčio taškų nepaisant kultūrinių skirtumų.

II.1.2. Tautinio tapatumo samprata

Tautinio tapatumo klausymas domina įvairių sričių mokslininkus- sociologus, psichologus, filosofus, edukologus, antropologus ir kt. Savo tyrimuose įvairių šalių ir įvairių sričių mokslininkai bando išsiaiškinti kokie veiksniai lemia, kad individas priskiria save vienai ar kitai tautai, etninei grupei- mažumos ar daugumos, kaip asmens tautinis tapatumas formuojasi, kaip jis kinta ir kokie veiksniai daro didžiausią įtaką tokiai tautinio tapatumo kaitai.

I. Akstinavičiūtė ir D. Petraitytė straipsnyje „Lietuvių tautinės tapatybės simbolių komponentų konfigūracijos“ teigia, kad *tautinis tapatumas (tapatybė)* – nėra pati savaime egzistuojanti duotybė, o jos egzistavimą lemia tai, kiek ji yra naudinga ir būtina individams, kiek atitinka jų interesus. Tautinė tapatybė nėra statiška ir fiksuota. Ji sąlygoja tai, kaip grupė identifikuoja, apibrėžia, priskiria arba išskiria save iš kitų (Akstinavičiūtė, Petraitytė, 2007, p. 15). Tautinis tapatumas tai įgyjama savybė, pagrįsta paties individo sąmoningu siekiu priklausyti atitinkamai etninei ir/arba religinei grupei. Kriterijai, kuriais vadovaujantis susiformuoja tauta, dažniausiai yra kalba ar etniškumas arba tokių kriterijų, kaip kalba, bendra teritorija, istorija, kultūriniai bruožai ir pan. kombinacija (remiantis Eric J. Hobsbawm 1992, p. 2). Tyrinėtojų nusakoma tautinė tapatybė kaip sudėtinga ir abstrakčiai vardijama, daugiamatė savo esme, persipynusi su daugeliu kitų kolektyvinių ir kultūrinių tapatybių (Smith 1999, p. 230). Svarbiausi tautinio tapatumo elementai, anot filosofo B. Kuzmicko, tai pati tauta, jos kalba, gamta, religija, žemė, dvasinė ir materialinė kultūra. Jis pabrėžia, kad tautai nepakanka tiesiog „būti“ nesvarstant ir nevertinant, nes „visaverčiu laikytinas tik sąmoningas, tai yra save patį apmąstantis ir vertinantis tapatumas“ (Kuzmickas 2009, p. 34). Tautinis tapatumas idealiąja prasme – tai individų žinojimas, kad jie yra tautos kaip bendrijos, nariai. Visavertė tapatumo sąmonė pasižymi ir valios dimensija, kuri reiškiasi noru tai bendrijai priklausyti, didžiulis tokia priklausomybe, atsakomybe dėl jos likimo, pastangomis tuos jausmus iškiepyti palikuonims, priklausomybe laikant gyvenimą įprasminančia vertybe (Kuzmickas, 2009, p. 35).

Pastebėtina, kad individui svarbus yra ne tik tautinis tapatumas, bet ir kultūrinis tapatumas individą saisto su praeitimi. Pasak B. Kuzmicko (2012, p.15), kultūrinis tapatumas bendriausia prasme daugeliu saitų yra susijęs su kultūrine erdve, kurioje žmogus gyveno ir gyvena dabar, brędo

kaip asmenybė, lavinosi ir mokslinosi, kurios pasiekimų nešėju, vartotoju ir kūrėju jis buvo ir yra dabar gyvendamas kitoje kultūroje. Anot A. Mickūno (2007, p. 223) „konfesinė priklausomybė taip pat gali būti bendrąjį individo kultūrinį tapatumą formuojanti aplinkybė“. Taigi galima teigti, anot G. Allport, kad kultūrinis tapatumas yra daugiasluoksnis, kuriam daro įtakos kultūrinė aplinka ir iš jos kylantis poveikiai, impulsai ir paskatos (Kuzmicko 2012, p.21).

Apibendrinant tautinį tapatumą galima teigti, kad tai nėra savaime suprantama duotybė, bet yra įgyjama savybė pagrįsta paties individo sąmoningu siekiu priklausyti etninei ir religinei bendruomenei. Ši duotybė yra daugiamačė ir persipynusi su daugeliu kitų kolektyvinių ir kultūrinių tapatybių. Taigi Rusijos vokiečių saitai su kultūrine erdve, kurioje jie užaugo, gyveno anksčiau ir dabar gyvena, brędo kaip asmenybės, lavinosi ir mokslinosi, bei Rusijos vokiečių konfesinė priklausomybė yra kultūrinį ir tautinį tapatumą formuojanti aplinkybė.

II.1.3. Tautiškumas vokiečių ir rusų kultūrose

Tautiškumas – platesnė sąvoka nei etniškumas ir turi politinį diskursą. Ji sujungia tiek etniškumo, tiek pilietiškumo (nacionalumo) kategorijas. Sąvokos tautiškumas, tauta (nacionalumas, nacija) tiesiogiai siejamos su modernia nacionaline valstybe ir joje dominuojančia kultūra (remiantis Thomaso Hyllando Erikseno samprata p. 98–125). R. Grigo nuomone *tautiškumas* – žmogaus priklausymas dvasinėms, idėjinėms ir tęstinėms vertybėms grindžiamai bendruomenei (Grigas, 2007, p. 64) Tautiškumo sampratą praplečia tautiškumo principas, kuris „gali būti aiškinamas kaip tautos prigimtinių galių, dvasinės kūrybinės jėgos pasireiškimo ir jo savitesnių formų įteisinimas“ (Grigas 2007, p. 51). J. Januškevičiūtė ir V. Čepulkauskienė (2012) straipsnyje „Pilietiškumo ir tautiškumo santykiai globalizacijos kontekste“ teigia, kad „tautiškumo ir pilietiškumo santykių problemišumą leidžia išžvelgti tai, kad kelių pastarųjų dešimtmečių teorinėje literatūroje ir viešojoje erdvėje šie fenomenai neretai atskiriami ar net supriešinami, tautiškumą keičia „miglotas“ pilietiškumas. Esą dėl globalizacijos mes visi esame kultūrine prasme maišyti. Tai sunku paneigti.“

Tautiškumo ir pilietiškumo sąsajos.

Tautiškumo ir pilietiškumo organišką dermės ir sąsają suvokimą labai aiškiai suformulavo L. Klimka. Jis tvirtina, jog „pilietiškumas yra tautiškumo dimensijos išvestinė“, nes atsiranda iš dvasinio ryšio su gimtine, suteikusiai žmogui viską - gyvybę, gimtąją kalbą ir kultūros terpę (L. Klimka, 2007, p. 129, 141). Anot L. Klimkos, šiandien pilietiškumą suvokiame kaip laisvos, savarankišką politinį gyvenimą gyvenančios visuomenės tautiškumo dalį. Pilietiškumas – „tai asmeninių pareigų tautai ir demokratinei valstybei sąmoningas suvokimas, gebėjimas ginti savo ir bendrapiliečių teises bei laisves“ (L. Klimka, 2007, p. 128). Tikslingas veikimas pagal šias nuostatas,

daro žmogų patrijotu. O tautiškumą L. Klimka apibrėžia kaip asmens ir visuomenės susitapatinimą su tautos istorija, istoriškai susiklosčiusiu ir tautiečių subjektyviai suvokiamu kultūros savitumu, gebėjimu jį saugoti, kūrybiškai praturtinti ir perteikti ateinančioms kartoms (L. Klimka, 2007, p. 127). L. Baltrušaitytė (2007) pažymi, kad tautiškumui reikia augti, plėstis ir tvirtėti kiekviename individe. „Savo krašte tautiškumą išlaikyti ir praplėsti turėtų būti lengva, bet ir ten tautybės išlaikymas turi būti surištas su sąmoningomis pastangomis tai daryti. Tautiškumas nėra tik procesas, jis yra žmogaus tapatybės ženklas, vertybė, kurią reikia gerbti ir puoselėti.“ Tuo tarpu R. Grigas (2007, p.23) žmogaus tautiškumą sieja su kultūra, „tiksliau- su bendravimo ir elgsenos normomis, simboliniais ženklais, su mąstymo įpatumais, su gyvenimo būdu.“ Jo nuomone tautiškumas nusako asmens priklausomybę dvasinei bendruomenei, nes jos narius jungia dvasinės vertybės. O pilietiškumą autorius tiesiogiai gretina su valstybe ir valstybingumu, su žmogaus teisėmis ir pareigomis.

Taigi tautiškumas yra asmens ir visuomenės susitapatinimas su tautos istorija, su tautiečių suvokiamu kultūros savitumu, gebėjimu saugoti, praturtinti ir perteikti ateinančioms kartoms kultūros elgsenos normas, simbolinius ženklus, mąstymo ypatumus ir gyvenimo būdą. O pilietiškumas yra suvokiamas kaip laisvos, savarankiškos politinį gyvenimą gyvenančios visuomenės tautiškumo dalis, bei siejamas su žmogaus teisėmis ir pareigomis.

Rusų ir vokiečių tautiškumas

Kiekviena tauta turi kitokį tautiškumo supratimą. Pavyzdžiui prancūzų tautiškumo supratimas yra orientuotas į valstybę ir asimiliaciją (Brubaker, 1998, p.17-18). O tautinį lietuvių tapatumą pasak J. Morkūnienės (2012), išreiškia kalba ir tautos savigarba, jos istorinė sąmonė, nes lietuvių tauta yra seniai susiformavusi. Jei tautinė lietuvių tapatybė nebūtų susiformavusi, tai šiandiena neturėtume valstybės, o jei nėra tautos tai nėra ir bendruomenės. Lietuvių tautiškumo ugdymui nagrinėti skyrė dėmesio tokie filosofai kaip A. Maceina, S. Šalkauskis, Vydūnas. Anot J. Januškevičiūtės (2007), tai pirmieji lietuvių filosofai, kurie nagrinėjo tautiškumo klausimus.

Antanas Maceina tautinio ugdymo tikslu laikė „pilnutinę tautinę individualybę, kaip integralinę pilnutinio žmogiškumo dalį“ (Maceina, 1991, p. 98) ir išskyrė tokius ugdymo tikslus:

1. *tautiškumas*;
2. *patriotizmas*;
3. *nacionalinis nusiteikimas*.

Kitas lietuvių pedagogikos klasikas S. Šalkauskis (1991, p. 148), kuris išskyrė tokius tautinio ugdymo komponentus:

1. *tautiškumas kaip priešingybė kosmopolitizmui*;
2. *tautos kalba, literatūra ir menas*;

3. *tautos praeitis ir dabartis;*
4. *tautos kultūrinės tradicijos.*

Vokietijoje tautiškumas yra kitaip suvokiamas nei Prancūzijoje, Lietuvoje ar Rusijoje. Pasak S. Pivoro „vokiečių tautiškumo supratimas orientavosi- į *Volk* (nacija) ir skirtumus. Kadangi vokiečių tautinis jausmas susiformavo anksčiau, negu atsirado tautinė valstybė, tai ir tautos sąvoka nebuvo pirmapradiškai politinė ir nebuvo siejama su abstrakčia pilietybės idėja. Ši ikipolitinė vokiečių tautavalybės siekianti tauta- buvo suvokiama ne kaip visuotinių politinių vertybių įkūnytoja, bet kaip organiška kultūrinė, kalbinė ar rasinė bendruomenė- kaip kraštutiniai ypatinga *Volksgemeinschaft*. Pagal šį supratimą tautiškumas yra etnokultūrinis, o ne politinis faktas“ (Brubaker, 1998, p.17-18).

Kaip teigia E.C. Rautenberg (2008, p. 24- 27), vokiečių kultūra išsiskiria iš kitų Europos Sąjungos šalių tuo, kad yra sudrumstas vokiečių tautinis tapatumas. 2007 metų rugsėjo 26 d. paviešintame tyrime yra teigiama kad „vokiečiai yra vis dar savęs paieškose ir jie gerai gyvena be tautiškumo jausmo“. Šio tyrimo išvadose yra teigiama, jog „vokiečiams tautiškumo jausmas yra svetimas, o sutrūkes vokiečių tautinis tapatumas jiems yra nepasiekiamas“. Autorius mano, jog nors vokiečių tautiškumas yra sudrumstas, vokiečiai save labiau identifikuoja Europos Sąjungos kontekste, bei yra išlikes vokiečių praeities suvokime stiprus vokiečių patriotiškumas ir vokiečių noras atsakingai dalyvauti šalies ateities planavime (reminantis tyrimo duomenimis, Rautenberg, 2008, p. 24- 27). R. Abold ir Z. Jhasz (2007) atliktame tyrime vokiečių tautinis tapatumas globalizacijos kontekste dalyvių apklausos duomenys pabrėžė stiprų vokiečių patriotiškumą, kuris pasireiškia pvz. futbolo žaidynių metu, žaidžiant jų mėgiamom komandom ir pasisakyme, jog Vokietijos himnas galėtų būti dažniau giedamas.

Sovietiškumas, rusiškumas. Kaip teigiama „Lietuviškoje Tarybų Sąjungos enciklopedijoje 11“ (1983, p. 109) „Tarybų Sąjunga“ buvo pirmoji ir didžiausia pasaulyje socialistinė daugiatautė valstybė, kuri egzistavo nuo 1922- 1991 metų. Šios santvarkos laikotarpis yra apie 70 metų. O šio empirinio tyrimo dalyviai yra 20-70 amžiaus, bei didžioji dalis dalyvavusių tyrime yra 30- 60 metų. Taigi galima teigti, kad šiame tyrime dalyvave Rusijos vokiečiai yra išgyvene buvusios „Tarybų Sąjungos“ santvarką ir rusinimo procesą, kuriuos palietėme (žr. 1.3.1.). Šio laikotarpio metu pasak V.I Koslow (1990, p.103- 113) vyravo sovietinis patriotizmas ir rusiškas nacionalizmas. Autoriaus teigimu, nacionalizmas buvusioje „Tarybų Sąjungoje“ greitai plito, su sienu išnykimu ir rusų kalbos plitimu vyko tautinių mažumų susiliejimo procesas. Šis buvusių Tarybų Sąjungos šalių susovietinimas nebuvo pilnutinis rusinimas. O tam, kad sėkmingai įvyktu pilnutinis rusinimo procesas buvo reikalingi tautiškumo pokyčiai, tai priimta Rusijos pilietybė, mišri santuoka ir rusų kalbos pripažinimas gimtąją kalba. E. Oberländer (1990, 85- 87) teigimu, sovietinio patriotizmo apraiškos buvo pastebėtos didžiausioje to meto valstybėje tai noras pasiekti kuo aukštesnių rezultatų,

suvienijant ne tik daugiatautę valstybę, ekonomiką, klasių struktūrą, bet ir bendrą tikslą- komunizmo kūrimą.

Apibendrinant galima teigti, kad tautiškumas kiekvienoje kultūroje yra kitaip suprantamas, bei turi kitą reikšmę. Lietuviams yra svarbus tautiškumas, patriotiškumas ir nacionalinis nusiteikimas. O vokiečių kultūroje matome, kad tautiškumas yra sudrumstas vokiečiai labiau save identifikuoja su Europos Sąjunga, bet pasireiškia labai ryškus jų patriotiškumas. Rusijoje ir buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse buvo ryškus sovietinis patriotizmas ir rusiškas nacionalizmas suvienijantis daugiatautę valstybę į bendrą visumą tirpdant ribas ir rusų kalbos plitimu bei žengiant bendro tikslo tai komunizmo kūrimo link, kurio metu buvo vykdomas rusinimo procesas. Tik Rusijos vokiečiams atvykus į Vokietiją išryškėja rusų ir vokiečių kultūrų tautiškumo suvokimo skirtumai, kurie padarė neigiamą įtaką šių tautų bendruomeniškam tautiškumo puoselėjimui, nes nėra sąlyčio taškų. Tai atsispindi šalių valstybinių švenčių šventime (žr. 46 lentelę) Vokietijoje Rusijos vokiečiai nešvenčia šalies valstybinių švenčių, nes šios šventės yra svetimos, jie negali save identifikuoti.

II.1.4. Tautinio tapatumo veiksniai

Pagrindiniai tautinio tapatumo veiksniai pasak R. Tamulyrienės (2013), yra kalba, kultūra, etninė kultūra, istorinė atmintis, švietimas, politika ir religija.

Vienas svarbiausių tautinio tapatumo veiksnių yra **kalba**. Tačiau kalba yra ne tik tautinio tapatumo veiksnys, bet kaip teigia L.A. Samovar (2007), kalba yra viena iš kultūrinių bendybių, suteikiančių galimybę bendruomenės nariams perduoti idėjas, informaciją bei kultūros patirtį. O J. Morkūnienė ir kt., yra nuomonės, kad „kalba suvienija bendruomenę, suteikia jai gyvasties, skatina didžiulius savo tauta, kelių pasitikėjimą savimi“ (Morkūnienė ir kt. 2012, p.140). Kalbotyrininkas D. Crystal, bendruomenės tapatybę apibrėžia teigdamas, kad: „Tapatybė visus tos pačios bendruomenės narius padaro panašius vienas į kitą. Tai suma savybių, suteikiančių esmę ir išskiriančių iš kitų- „mes ir jie“. Į šį apibūdinimą įeina ir fizinė išvaizda, bet daug dažniau (ypač šiais laikais, kada pažvelgus į žmogaus išvaizdą sunku pasakyti, kokiai bendruomenei jis priklauso) vietiniai papročiai, tikyba, ritualai ir elgesio manieros. O kalba yra iš esmės visur“ (Crystal 2005, p. 46). „Kalba yra pirmasis tapatybės rodiklis, simbolis ir registras“ (Crystal 2005, p. 46). O V.I Koslow (1990, p.109) teigimu, gimtoji kalba tai svarbiausias tautinio priklausomumo simbolis. Todėl galima teigti, jog kalba yra ryškiausias tautos savitumo bruožas o tapatybė yra mūsų ryšys su istorija ir istorijos pažinimo šaltinis.

Kitas labai svarbus tautinio tapatumo veiksnys yra **kultūra**. „Visada žmogus definiuodavo save ir būdavo kitų definiuojamas pirmiausia tuo, kas jame aiškiausia: jo priklausomybė kraštui,

tradicijai, tikėjimui“ (Kavolis 1993, p. 89). Taip pat kiekviena kultūra formuoja savą individo tapatumo sampratą, nes nėra nuo kultūros laisvos (*culture-free*) asmenybės, kaip ir nuo asmenybės laisvos (*person-free*) kultūros, o „kultūra nėra asmenybės psichologijos periferinis dalykas. Tai yra jos širdis“ (Cervone, Pervin 2008, p. 558-559). Individas save suvokia kultūros, kurios aplinkoje gyvena, terminais ir įvaizdžiais, nes individas negali „ištrūkti iš savo kultūrinio supratimo ir pažvelgti į jį „iš išorės“ (Mickūnas 2007, p. 221).

Trečias tautinio tapatumo veiksnys yra **etninės kultūros istorinė atmintis** (*istorija*), kuri pasak R. Tamulynienės (2013) „yra vienas iš svarbiausių veiksnių, telkiančių tautą ir pilietinę visuomenę. Tai yra kolektyvinė atmintis, kuri kuria bendruomenę, įprasmindama jos kartu nuveiktus darbus, pasiektus laimėjimus ir patirtas netektis“. L. A. Samovar ir kt. (2007) teigia, jog istorija yra perduodama iš kartos į kartą, perteikiant bendruomenės patirtį, atskleidžiant identitetą ir užtikrinant kultūrų bendrumą ir tapatumą. Individas dabartinį gyvenimą projektuoja dabarties ir praeities perspektyvoje, o istorija tampa neatsiejama dabarties dalimi. Ši skirtingos kultūros istorija, formuojanti bendruomenės narių identitetą yra unikali perduodanti tam tikrą kultūrinę informaciją. Galima teigti, kad etnines kultūras: rusų ir Rusijos vokiečių kolektyvinė atmintis rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenėse Mainze ir Frankfurte sutelkia tikinčiuosius bendrai maldai ir popietei pasidalinti savo potyriais.

Ketvirtas tautinio tapatumo veiksnys yra **religija**. Pasak L. A. Samovar ir kt. (2007), religija yra vienas iš esminių kultūros bruožų, atsiskleisžiančiu per apeigas, ritualus, ceremonijas, bei tikėjimu skleidžiančiu tam tikrą patirtį ir įsitikinimus. Kiekvienoje kultūroje atsispindi religijos įtaka valstybės ir individo plotmėje, žmogaus elgesiui apibrėžiant moralines vertybes. A. Maceina (1952) teigia, kad egzistuoja skirtingi požiūriai į religijos ir kultūros sąveiką. Humanistinis požiūris- religiją įjungiant į kultūrą, kuri yra kaip visuma ir misticistinis požiūris, kai kultūra religijai tampa nereikšminga. P. Plumpa (2007) humanistinių vertybių pagrindu formuojama požiūri apibūdina taip: kad religija apima kultūrą kaip vieną iš žmogiškosios būties elementų, o priešinga sąveika tampa neęmanoma, nes žmogus negali apimti Dievo. Šiam požiūriui priešingas požiūris skleidžia nuostatą, kad „religija yra natūrali žmonijos vystymosi pasekmė“, kai pirmiausiai vystosi kultūra, kurios pagrindu formuojasi religija kaip kultūrinės veiklos produktas. Kalbėdama apie kultūrų religinę bendruomenę ir bažnyčią A. Kappeler (1990, p.19) pažymi, kad religinė bendruomenė ir bažnyčia atlieka integracinį darbą. Bei daugeliui iš įvairių kultūrų ir sluoksnių tikinčiųjų priklausymas religinei bendruomenei yra svarbus savės identifikavimo faktorius.

Penktas tautinio tapatumo veiksnys yra **politika**. Istorinės atminties politika yra svarbus tautos gyvybingumui palaikyti ramstis, nes tokiu būdu iš kartos į kartą galima perduoti patriotiškumą, įtvirtinti istorinį pasakojimą, formuojantį tautos istorinę sąmonę (Tamulynienė, 2013). Kitas svarbus

tautinio tapatumo veiksnys yra *švietimas*. Švietimo įstaigoje formuojasi tautiškumas, nes švietimas yra labai svarbus tautos kultūros, tradicijų, papročių, vertybių, tautiškumo ir pilietiškumo perteikėjas. Rusijos ir buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalių ugdymo įstaigose išugdė Rusijos vokiečių tautinį tapatumą.

Apibendrinant galima teigti, kad tautiniam tapatumui ugdyti yra svarbi kalba, nes gimtoji kalba tai svarbiausias tautinio priklausomumo simbolis, o kiekviena kultūra formuoja savą individo tapatumo sampratą. Etninės kultūros istoriją peduodama iš kartos į kartą, perteikiant bendruomenės patirtį, atskleidžiant identitetą ir užtikrinant kultūrų bendrumą ir tapatumą. Religija yra vienas iš esminių kultūros bruožų, atsiskleisžiančiu per apeigas, ritualus, ceremonijas, bei tikėjimu skleidžiančių kultūroms tam tikrą patirtį ir įsitikinimus. O daugiatautėse religinėse bedruomenėse religija yra kultūras jungiantis elementas. Politika yra tautos gyvybingumo šaltinis perteikiantis iš kartos į kartą patriotiškumą. Švietimas yra svarbus tautos kultūros tradicijų, tautiškumo ir pilietiškumo perteikėjas.

II.2. Rusijos vokiečių tautinio tapatumo ir tautiškumo ugdymo(si) formos

Tautinio tapatumo ir tautiškumo ugdymui vaiko gyvenime yra labai svarbi šeima pasak A. Maceinos (1991, p. 102-107) tautiškumo ugdyme „šeima turi grindžamosios reikšmės“. Autorius mano, kad vaikas tik šeimoje „žengia pirmus žingsnius į tautinės kūrybos supratimą ir į pačią kūrybą“ o ugdymo įstaiga turi užpildyti šeimos tautiškumo ugdyme padarytas spragas. Tai nėra supriešinimas, priešingai tarp ugdymo įstaigos ir šeimos yra „organiškas ryšys ir nuoseklus perėjimas“. Taigi šis šeimos ir ugdymo įstaigų tautiškumo ugdymas ir perteikti tautinio tapatumo veiksniai bei vertybės atsispindi žmogaus brandžiame amžiuje ypač tada kai ateina laikas šias vertybes perduoti ateinančioms kartoms, bei gyvenant migracijoje.

2.2.1. Andragogikos esminiai principai

Šis darbas apima Rusijos vokiečių tautiškumo ugdymą(si) ir tyrime dalyvauja suaugę žmonės todėl yra svarbu paanalizuoti andragogikos- suaugusiųjų ugdymo mokslo esminius principus. Vienas iš šiuolaikinio suaugusiųjų švietimo klasikų amerikietis M. Knowles apibrėžė penkias prielaidas paaiškinančias suaugusiųjų mokymąsi. Šios *esminės andragogikos prielaidos* apibrėžia asmenį, kuris:

1. turi nepriklausomą savivoką ir kuris gali pakreipti (kontroliuoti) savo mokymąsi pats;
2. turi sukaupęs nemažai gyvenimiškos patirties, kuri yra labai svarbus mokymosi šaltinis;

3. turi mokymosi poreikius, kurie labai susiję su pokyčiais jo socialiniuose vaidmenyse;
4. turi būti orientuotas į problemų sprendimą ir domėtis galimybėmis tuoj pat pritaikyti gautas žinias;
5. yra motyvuojamas mokytis labiau vidinių nei išorinių faktorių.

M. Knowles nustatė tokius principus:

- suaugęs žmogus turi būti įtrauktas į mokymo proceso planavimą ir įvertinimą;
- patirtis (ir klaidos taip pat) suteikia pagrindą mokymo(si) procesui;
- suaugęs žmogus yra labiausiai nusiteikęs mokintis dalykų, kurie turi sąsajas su juo darbu, asmeniniu gyvenimu ir gali būti tuoj pat pritaikomi;
- suaugusiųjų mokymasis yra orientuotas į problemų sprendimą, o ne į turinį (Knowles, 1975).

Šiuos principus tyrėjas naudojo tam, kad sukurtų, pritaikytų ir įvertintų suaugusiųjų mokymo programas. Atsiradus šiai teorijai M. Knowles suprato, kad šie principai taikytini ne tik suaugusiųjų švietimui (Knowles, 1975). Pasak S. B. Merriam ir kt., teorijos mokymo programos „turėtų apimti kuo įvairesnius mokymo(si) aspektus ir sukurti tokį mokymo(si) klimatą, kuriame besimokantieji galėtų kuo efektyviau mokytis“ (Merriam, 2001, p.7). M. Knowles manymu, andragogikos vienas iš bazinių teiginių yra tai, kad dėstoma medžiaga turi būti labai orientuota į besimokantįjį ir kad besimokantysis turėtų pats nusistatyti mokymosi kryptį (Knowles, 1975). Kalbėdami apie savarankišką suaugusiųjų mokymąsi yra naudojamas M. Knowles pasiūlytas apibrėžimas, kuriam suteikiama samprata numatanti, kad procese dalyvaujantys besimokantieji patys ar su kitų pagalba „įimsi iniciatyvos, nusistato savo mokymosi poreikius, suformuluoja mokymosi tikslus, organizuoja išteklius, renkasi tinkamas mokymosi strategijas bei patys įvertina savo mokymosi procesą“ (Knowles, 1975).

Apibendrinant tyrėjų mintis apie andragogikos esminius principus galima teigti, kad suaugusiųjų ugdymas(is) vyksta ne tik ugdymo įstaigoje tačiau ir suaugusio žmogaus gyvenimo patirtis ir pačio individo savęs refleksija yra svarbios ugdymo proceso dalys. Suaugęs žmogus įvertinęs situaciją įimsi pats iniciatyvos, nusistato mokymosi poreikius bei išteklius, pasirenka pats tinkamą strategiją. Tokiu būdu suaugęs žmogus tikslingai ugdo(si) ir tobulina tas sritis, kurios susijusios su jo tautiškumu, religingumu, su jo asmeniniu gyvenimu, profesine veikla ir tos žinios ir įgūdžiai gali būti tuoj pat pritaikomi įvairiose situacijose, kaip pvz. Rusijos vokiečiai ugdo(si) savo tautiškumą dalyvaudami religinės bendruomenės veikloje, ir rusų kultūros centro rengiamose programose, tobulindami kalbų įgūdžius ir pritaikydami šias žinias šeimoje jaunos kartos tautiškumo ugdyme (remiantis šio empirinio tyrimo duomenimis). Suaugusiųjų mokymas taip pat dažniausiai yra orientuotas į iškilusių problemų sprendimą ir tuo esamos situacijos gerinimą. Aptarus andragogikos

esminius principus poskyryje (žr. 3.1.) pabandysime aptarti kokios yra suaugusiųjų mokymo(si) formos.

2.2.2. Suaugusiųjų mokymo(si) formos

Šio tyrimo imties aprašyme minėjome, kad tyrimo dalyviai yra suaugę Rusijos vokiečiai, kurie tautiškumą ugdo(si) įvairiomis mokymosi formomis. Žvelgiant giliau į vieną tautinio tapatumo veiksnį- kalbą matome, jog Rusijos vokiečiai tobulina savo kalbos žinias lankydami pvz. kalbos kursus, bet ir namuose skaitydami knygas, spaudą papildantys savo vokiečių ir rusų kalbų žinias ir gebėjimus, net nesuvokdami, kad tai yra mokymosi forma (žr. 37 lentelę). Šiuolaikinėje literatūroje analizuojančioje suaugusiųjų mokymąsi pvz. pagal (Foley, 2007) yra išskiriamos keturios suaugusiųjų mokymo(si) formos: formalus, neformalus, savaiminis ir šalutinis. O M. Teresevičienė ir kt. (2006) išskyrė tris suaugusiųjų mokymosi dimensijas. Palyginsime ir aptarsime šių autorių išskirtas mokymosi formas ir suaugusiųjų mokymosi formų skirtumus.

Pasak M. Teresevičienės, G. Gedvilienės ir V. Zuzevičienės, žvelgiant į mokymąsi visą gyvenimą, skiriamos yra **trys mokymosi dimensijos**:

- **Formalusis mokymasis**, kuris vyksta švietimo ir mokslo įstaigose. Šio mokymosi veikla yra tikslinga ir apgalvota, bei organizuota su fiksuotos trukmės ir tvarkaraščio, turinti hierarchinę vertinimo sistemą, formalius priėmimo arba registracijos reikalavimus. Šis mokymasis yra vykdomas švietimo institucijose, jam būdinga iš anksto numatyta tvarka, turinys, metodai ir mokymosi priemonės. Mokiniai gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.
- **Neformalus mokymasis**, vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas, su formaliuoju mokymusi bendra yra ir tai, kad šis mokymasis ribojamas institucinės priklausomybės. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, bei visuomeninės organizacijos, grupės ir organizacijos papildančios formalias sistemas.
- **Savaiminis mokymasis**, kuris yra natūralus, kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Šis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, mažiau organizuotas ir struktūruotas. Savaiminis mokymasis gali būti skatinamas gyvenimo, aplinkybių, šeimos, bei sąlygų. Šios mokymosi dimensijos gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus (Teresevičienė ir kiti, 2006, p.30).

Anot G. Foley (2007) **formalus mokymasis** numato, kad suaugusiųjų mokymasis yra organizuojamas profesionalių švietėjų pagal suaugusiems sudarytas mokymosi programas,

numatančias mokymosi rezultatus, kurie atitinka kvalifikacijos pripažinimo reikalavimus. Formalaus mokymosi atveju yra nurodoma, kokioje formalioje švietimo institucijoje jis vykdomas. Palyginus formalaus mokymosi abiejų tyrėjų apibrėžimus galime daryti išvada, jog jie yra panašūs, numato jog mokymas vyksta švietimo įstaigose, mokymosi veikla yra tikslinga ir atitinkanti reikalavimus.

Neformalaus suaugusiųjų mokymosi forma G. Foley (2007) apibrėžia kitaip nei M. Teresevičienė ir kt. Teigdamas, kad ši forma yra naudojama tada, kai suaugusiems kyla vienkartinis arba atsitiktinis mokymosi poreikis. Todėl ši forma dažniausiai yra naudojama mokantis įvaldyti naujas technologijas, bei susipažįstant su atsirandačiomis naujovėmis. Palyginus abiejų autorių apibrėžimus išryškėja tai, jog M. Teresevičienė ir kt. papildo neformalaus suaugusiųjų mokymosi dimensiją, nurodydamos mokymosi vietą, akcentuodamos, kad neformalus mokymasis vyksta ne švietimo ir mokymo sistemose, nes jis gali vykti ir darbo vietose, jį gali organizuoti, ne tik asmenys, bet ir organizacijos, kurios kuria papildomas suaugusiųjų mokymosi galimybes.

Savaiminio mokymosi forma pagal G. Foley (2007) implikuoja suaugusiųjų sąmoningą siekį pasimokyti iš savo patirties, kuris gali būti įgyvendinamas mokantis individualiai arba grupėse. Grupėse šia forma mokomasi dalijantis patirtimi darbo vietoje ar kasdienėje veikloje.

Pasak G. Foley (2007), **šalutinio mokymosi forma** laikomas mokymasis, kuris vyksta atliekant konkrečią veiklą ar bendraujant su kitais žmonėmis socialinėse, kultūrinėse ar politinėse situacijose. Tokios formos mokymasis yra tarytum konkrečios veiklos palydovas, todėl pačios veiklos eigoje jis gali būti suvokiamas arba nesuvokiamas kaip mokymasis. Ši suaugusiųjų šalutinio mokymosi forma gali vykti nuolat, jei gyvendami ir dirbdami suaugusieji siekia tobulėti. Kaip matome M. Teresevičienė ir kt. tokios dimensijos neįvardino, bet pažymėjo kaip aplinkybę kuri pasireiškia galima žiniasklaidos įtaką suaugusiems.

Apibendrinant suaugusiųjų mokymosi formų sampratą galima teigti, kad savaiminis mokymasis ir šalutinis mokymasis tai yra suaugusiųjų mokymosi formos. Pasak P. Cedofop, Tissot, savaiminis mokymasis (ang. informal learning) yra mokymasis, kuris yra iš veiklų, kurios yra susijusios su darbu, šeima ar laisvalaikiu. Ši mokymosi forma yra laikoma patyriminiu mokymusi, o savišvieta yra neformalaus mokymosi dalis (Cedofop, Tissot, 2000, p. 205). Abejoms šioms mokymosi formoms nėra taikomi konkrečioje suaugusiųjų švietimo sistemoje numatyti formaliojo mokymosi reikalavimai. Šios formos mokymosi gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus, bei tokia mokymosi forma gali vykti nuolat visą žmogaus gyvenimą ir pačios veiklos eigoje individų gali būti nesuvokiama, bei nežinoma, kaip ugdymosi forma. A. Rutkienė ir E. Trepulė (2009) straipsnyje „Nuotolinis suaugusiųjų mokymas (is) mokymosi visą gyvenimą kontekste“ teigia, kad mokymasis visą gyvenimą „apima visas žmogaus mokymosi sritis, formalųjį, neformalųjį savaiminį mokymąsi“. Ši mokymosi forma pasak autorių svarbi tiems, „kurie neišnaudojo ar neturėjo

galimybės mokytis <...> dėl kokių nors priežasčių <...> nori neatsilikti nuo konkurencingos aplinkos“ nori įgyti naujų žinių ir gebėjimų. Šis pastebėjimas sietinas su Rusijos vokiečiais, dalis jų norėdami neatsilikti nuo konkurencingos aplinkos ir visuomenės, kurioje gyvena atvykę į Vokietiją, kai kurie ir prieš atvykstant į Vokietiją lankė vokiečių kalbos kursus ir toliau tobulina kalbos įgūdžius, kurie svarbūs yra pvz., norint susirasti gerą darbą, sėkmingam integracijos procesui (žr. 37 lentelę).

Taigi galima teigti, kad savišvieta yra svarbi mokymosi forma suaugusio žmogaus gyvenime, kuri apima visą žmogaus gyvenimą. Savišvieta kaip tautiškumo ugdymo(si) forma yra svarbi suaugusio Rusijos vokiečių tautinio tapatumo išsaugojimui laisvanoriškai dalyvaujant religinės bendruomenės veikloje, rusų kultūros centro programoje ir esant rusų bendruomenės nariu ir aktyviai prisidedant prie jos veiklos. Šeimoje puoselėjant tautines tradicijas ir kalbą.

2.2.3. Mokymasis visą gyvenimą

D. Beresnevičienė tyrusi nuolatinio mokymosi motyvaciją nustatė, jog suaugusieji nuolatinį mokymąsi laiko vertybe, kuri vyresniame amžiuje yra žmogaus labiau vertinama (Dautaras, Rukštelienė, 2006, p. 74-79). Ilgainiui suaugusiųjų nuolatinį mokymąsi papildė mokymasis visą gyvenimą. G. M. Linkaitytė ir L. Žilinskaitė (2008) straipsnyje „Mokymosi visą gyvenimą idėjos ir įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje“ remiantis J. Field teigia, kad „mokymosi visą gyvenimą idėja, paremta humanistiniais principais, turėjo skatinti geresnės visuomenės bei kokybiškesnio gyvenimo kūrimą bei leisti žmonėms geriau prisitaikyti prie pokyčių bei juos valdyti“. Tačiau pasak autorių ši požiūrį pakeitė „ekonominė pasaulėžiūra“, konkurencingumas. J. Dautaras ir N. Rukštelienė (2006, p. 74-79) remdamiesi dr. T. Tamošiūno 2004 m. atliktu tyrimu „Suaugusiųjų tęstinio mokymosi galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“ teigia, kad Lietuvoje nuolatinis mokymasis dar nėra populiarus. Mažiau nei penktadalis suaugusiųjų mokėsi per paskutinius šio tyrimo atlikimo metus. G. M. Linkaitytė ir D. Lukšytė taip pat yra nuomonės, jog nepaisant išorinės ir vidinės motyvacijos, kai pats žmogus nusistato mokymosi tikslus, imasi iniciatyvos, renkasi sau tinkamas strategijas ir išteklius visgi požiūris į mokymosi visą gyvenimą formą Lietuvoje nėra populiarus (Dautaras, Rukštelienė, 2006, p. 74-79). Ši mokymosi forma pasak U. Müller (2002), apima ne tik visą žmogaus gyvenimą, bet ir žmogaus visą profesinę veiklą, patirtį ir atsakomybę. Mokymasis pasak autoriaus gali būti suvokiamas, kaip tobulėjimo procesas, kurio metu žmogus tampa asmenybe ir individualybe. Mokymasis yra viso gyvenimo užduotis, kuri negali būti perduota kitam žmogui, bet žmogus yra pats atsakingas už šios užduoties atlikimą. D. A. Peterson teigia, kad mokymasis visą gyvenimą tai yra galimybė šviesti visą gyvenimą (Jarvis 2001, p.16). M. Teresevičienė ir kt. (2006, p. 29) teigia, kad visas gyvenimas tai yra žmogui skirtas laikas

mokytis, o žmogaus skirtingų sryčių žinių įvairovė papildo ir integruoja į kitas sritis. D. Beresnevičienė (1995) mano, jog visą gyvenimą trunkantis mokymasis priklauso nuo žmogaus poreikio mokytis ir aplinkos skatinimo. Poreikiui atsiradus žmogus yra motyvuotas nuolatos tobulėti.

Mokymosi visą gyvenimą procese mokslininkai iškelia užtuotį ir klausymus į kuriuos besimokantis žmogus turi sau atsakyti. Pasak U. Müller (2002), pagrindinė užduotis mokymosi visą gyvenimą procese yra ta, kad žmogus gyvenimo situacijas turi interpretuoti kaip mokymosi situacijas. O tai reiškia, kad kiekviena situacija ir galimybė kuri individui nutinka yra reikšmingos gyvenimo pamokos. Pagrindiniai klausymai gali būti tokie kurie padės profesinės veiklos situacijas ir gyvenimo situacijas interpretuoti kaip mokymosi pamoką:

-Ką aš galiu išmokti iš to ką darau dabar?

-Kaip aš galiu tai ką aš dabar darau daryti taip, jog galėčiau kažko išmokti?

-Ką aš galiu iš to ką pats įveikiau išmokti?

Pasak R. R. Ritskes (1993, p. 19), žmogus gali visur šiuos klausymus sau pateikti, nes mes galime visada ir visur kažko išmokti, tačiau nėra taip svarbu ką mes darome. Svarbiausia yra kaip mes tai darome. P. Jarvis (2001, p. 17) teigia, kad mokymasis visą gyvenimą yra kasdienio gyvenimo ir sąmoningos patirties esmė. Pasak J. Dautarto ir N. Rukštelienės (2006, p. 74-79) „savišvieta yra labai reikšminga mokymosi visą gyvenimą dalis, ypač svarbiausiose individui srityse“, tačiau Lietuvoje savaiminio mokymosi forma nėra pripažįstama ir vertinama kaip mokymosi būdas. Pripažįstami ir vertinami suaugusiųjų formalus ir neformalus mokymosi būdai, kurie yra reglamentuoti įstatymų.

Taigi apibendrinant mokymosi visą gyvenimą formą galime teigti, kad ši mokymosi forma apima ne tik žmogaus gyvenimą, bet ir jo profesinę veiklą. Mokymasis yra žmogaus viso gyvenimo užduotis. Šio mokymosi visą gyvenimą proceso metu žmogus gyvenimiškas ir profesinės veiklos situacijas turi interpretuoti, kaip mokymosi situacijas ir kelti sau klausymus ką jis iš tos situacijos gali išmokti. Subrendęs sauges žmogus turintis gyvenimiškos patirties, užaugęs dviejų kultūrų sandūroje, šeimoje ir ugdymo įstaigoje lavinęsis tautiškumą, įgijęs skirtingų sryčių žinių gali visada ir virur kažko išmokti, todėl labai svarbu kaip žmogus interpretuoja tą mokymosi pamoką ir integruoja skirtingų sryčių žinias.

III. RUSIJOS VOKIEČIŲ POŽIŪRIS Į TAUTINĮ TAPATUMĄ IR TAUTIŠKUMO UGDYMĄ (SI). EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ

III.1. Empirinio tyrimo metodologinės nuostatos

Empirinį tyrimą sudarė kiekybinis ir kokybinis tyrimai, kurie šiame empiriniame tyrime buvo derinami.

Duomenų rinkimo metodai. Šio tyrimo duomenų rinkimui buvo taikoma nuosekli aiškinamoji strategija, kuri charekterizuojama kiekybinių duomenų rinkimu bei analize, po kurios seka kokybinio tyrimo analizė. Prioritetas yra skiriamas kokybiniams duomenims, o abiejų tipų metodai integruojami tyrimo interpretavimo fazėje. Šio tipo strategijos tikslas yra naudoti kokybinio tyrimo rezultatus, kurie padeda paaiškinti ir interpretuoti kiekybinio tyrimo rezultatus (Žydžiūnaitė, 2007, p. 7-14). Šiame tyrime kiekybinis tyrimas yra šalutinis tyrimas, o kokybinis tyrimas yra pagrindinis tyrimas.

Empirinis tyrimas atliktas keturiais pagrindiniais etapais:

pirmame etape buvo tyrimo objekto teorinis modeliavimas;

antrame etape išanalizavus mokslinę literatūrą buvo rengiami kokybiniam ir kiekybiniam tyrimams instrumentarijai;

trečiame etape buvo sudaromas empirinio tyrimo dizainas, numatomi kokybinio ir kiekybinio tyrimų instrumentarijai, numatomas empirinės dalies įgyvendimo laikas ir pats įgyvendinimas;

ketvirtame etape buvo analizuojami ir apibendrinami kokybinio ir kiekybinio tyrimų duomenys, rengiamos išvados ir rekomendacijos. Tyrimo statistiniai duomenys buvo apdoroti naudojantis Microsoft Excell kompiuterine programa.

Empirinės tyrimo dalies įgyvendinimo laikas. Apklausa ir intervių buvo vykdyta 2014 m. nuo liepos 1d. iki rugsėjo 5d.

Tyrimas atliktas. Tyrimas vykdytas 2014 m. liepos mėnesį.

Tyrime dalyvavo. Du dvasininkai, kurie išsakė išorinę nuomonę tai: (Erzpriester) Johannes Nothhaas Šv. Jokūbo rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenės Mainze tėvelis ir (Erzpriester) Dimitri Graf. Ignatiew Šv. Nikolajaus rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenės Frankfurte prie Maino tėvelis. Šių dvasininkų pasirinkimą lėmė tai, kad kiekybinio tyrimo apklausa vyko šiose bendruomenėse.

Tyrimo instrumentas. Pokalbiui su tėveliais buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu. Klausimynas sudarytas remiantis tiriamą tema. Šį klausimyną sudaro 9 klausimai, apimtis daugiau nei pusė lapo, vieno interviu trukmė apie 1 val. laiko (žr. 5 priedas).

Tyrime buvo klausiama išorinės nuomonės, kurią išsakė dvieju rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenių tėveliai Vokietijoje. Turime pastebėti, kad darbo autorė kreipėsi dėl interviu į penkis

rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenių tėvelius: Wisbadene, Darmštate, Mainze ir į dvi tikinčiųjų bendruomenes Frankfurte prie Maino, tačiau sutiko tik du dvasininkai.

Inetrviu pavyko su Tėveliu Erzpriester Johannes Nothhaas iš Šv. Jokūbo ortodoksų bažnyčios Mainze. Šis tėvelis yra vokiečių, nekalba rusiškai, todėl pokalbis vyko vokiečių kalba. Šiame tyrime Erzpriester Johannes Nothhaas dalyvauja kaip išorinės nuomonės atstovas, nes šioje rusų ortodoksų Šv. Kristoforo tikinčiųjų bendruomenėje Mainze bendruomenės nariai yra: didžioji dauguma vokiečiai ortodoksai, 33% rusai ir 5% Rusijos vokiečiai, bendrai maldai renkasi Šv. Jokūbo rusų ortodoksų bažnyčioje Mainze. Ši tikinčiųjų bendruomenė nėra didelė ją sudaro 200 tikinčiųjų.

Interviu iš dalies pavyko su Frankfurte prie Maino Šv. Nikolajaus rusų ortodoksų bažnyčios tėveliu (Gemendevorsteher Erzpriester) Dimitri Graf Ignatiew, nes nesutiko atsakyti į visus klausimus, tik į kelis pateiktus klausimus atsakė. Šio tėvelio šaknys yra rusiškos, o prieš 80 metų gimė jis Prancūzijoje, Paryžiuje. Jau 70 metų gyvena Vokietijoje. Gimtoji kalba yra rusų ir 48 metus dirba jis dvasininko darbą. Šis tėvelis šneka ir mišios vyksta rusų ir vokiečių kalbomis todėl klausimus jam galima pateikti abiejomis kalbomis. Frankfurte prie Maino Šv. Nikolajaus rusų ortodoksų bendruomenės nariai yra: didžioji dauguma rusai ortodoksai, 27% vokiečiai ir 10% Rusijos vokiečiai yra jaučiamas autokratiškumas. Ši tikinčiųjų bendruomenė yra didesnė nei Mainze, joje bendrai maldai susirenka apie 350 bendruomenės narių.

Kiekybinis tyrimas atliktas. Tyrimas vykdytas 2014 metų nuo liepos 1d. iki rugpjūčio 31d..

Kiekybinio tyrimo dalyviai ir imtis. Tiriamųjų kiekybinę imtį sudarė sutikę dalyvauti suaugę ir ne gimę Vokietijoje Rusijos vokiečiai. Šie Rusijos vokiečiai gimė ir užaugo Rusijos Federacijoje ir buvusios „Tarybų Sąjungos“ šalyse ir tik vėliau atvyko gyventi į Vokietiją, bei kurie lankėsi Šv. Nikolajaus rusų ortodoksų bendruomenėje Frankfurte prie Maino ir Šv. Jokūbo ortodoksų bendruomenėje Mainze. Apklausa buvo organizuojama keliais etapais. Kadangi į Šv. Nikolajaus bendruomenę Frankfurte ir Šv. Jokūbo bendruomenę Mainze susirinkdavo mažai žmonių dėl to teko kelis kartus vikdyti apklausą. Apklauskos metu buvo išdalinta 40 anketų. O anketas užpildė 30 tyrimo dalyvių. Daugumą sudarė moterys ir trečdalį vyrai, tai atspindi moterų aktyvumą religiniame gyvenime ir šiame tyrime respondentų amžius nuo 20-70 metų, daugumą sudaro nuo 20- 50 metų tyrimo dalyviai. Šios amžiaus grupės respondantai yra aktyvūs, veiklūs todėl sudaro daugumą (žr. 2 lentelę 1 priedas)

Kiekybinio tyrimo etika. Visi respondantai tyrime dalyvo laisvanoriškai. Respondentams buvo paaiškinta, kad bus užtikrintas informacijos teikėjo konfidencialumas ir anonimiškumas.

Kiekybinio tyrimo metodai. Tyrimo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti buvo pasirinktas duomenų rinkimo metodas- anketinė apklausa, klausimyną vokiečių kalba (žr. 3 priedas), sudarė dvi

dalys. I klausimyno dalyje pateikta 50 uždaru, pusiau uždaru ir atviru klausymu. Šio klausimyno dali sudare tokie klausimu blokai:

- demografiniu duomenu blokas;
- klausimu blokas, skirtas ištirti tyrimo dalyviu kalbu vartojimo ir igudziu pagalba ju tautini tapatumą;
- klausimai, skirti nustyti tyrimo dalyviu socialinius kontaktus su artimaisiais šalyje kurioje jie gimė ir užaugo ir vietiniais vokiečiais;
- klausimai, skirti ištirti tyrimo dalyviu atskirti vietiniu vokieciu atžvilgiu;
- klausimu blokas, skirtas ištirti tyrimo dalyviu tautiskumo ugdyma(si) valstybiniu švenčiu šventimo ir tradiciju laikymosi metu Rusijoje ir Vokietijoje, bei šaliu tautiskumo atributika.
- II dalies klausimai, skirti ištirti tyrimo dalyviu rusu ir vokieciu kulturu kulturini artumą. Šia klausimyno dali sudare uždari teiginiai, kurie buvo suformuluoti pagal G. Hofstede 5 kulturu dimensijas po 5 teiginis A ir B stulpeliuose. Gauti duomenys apdoroti atliekant aprašomąją statistiniu duomenu ir lyginamąją analizę.

3.2. Rusijos vokieciu tautinio tapatumo ir tautiskumo ugdymo(si) veiksnii analizė

Kokybinis tyrimas atliktas. Tyrimas vykdytas 2014 metu nuo liepos 15d. iki rugsėjo 5d..

Kokybinio tyrimo dalyviai ir imtis. Tiriamuju kokybinę imtį sudare 9 Rusijos vokiečiai iš Frankfurto prie Maino, Mainzo, Bišofshaimo, Raunhaimo ir Ruselshaimo. Respondentai yra suauge žmonės, kurie gimė ir užaugo Rusijos Federacijoje ir buvusios Tarybu Sąjungos šalyse, bei ten pragyveno daugiau nei 20 metu. Ir tik vėliau atvyko gyventi į Vokietiją.

29 lentelė

Demografinės tiriamuju charakteristikos

Imties dydis	N= 9
Amžius	nuo 30- 40 metu-(1), nuo 41-50 metu-(4), nuo 51- 65 metu-(4).
Lytis	moterys-(7) ir vyrai-(2).
Išsilavinimas	aukštasis-(4), vidurinis spec.- (3), vidurinis-(1), profesinis-(1).
Emigravimas:	
Laikas pragyventas buvusios Tarybu Sąjungos šalyse	nuo 21- 30 metu-(5), nuo 31- 40 metu-(3), nuo 41- 50 metu-(1).
Laikas pragyventas Vokietijoje	nuo 5- 10 metu-(2), nuo 11- 20 metu-(5), nuo 21- 30 metu-(2).
Konfesija	ortodoksai-(8), katalikai-(1).
Profesija	vyrai - šaltkalvis, vairuotojas, moterys- pardavėjos-(2), akušerė-(1), ieškanti darbo-(1), barmenė-(1), virėja-(1), valytoja-(1).

Pastebėtina, kad aukšąjį išsilavinimą turinčios moterys nedirba pagal profesiją (pedagogės matematika ir rusų kalba, psichlogė ir ekonominį išsilavinimą turinti). Respondentų profesinė veikla tiesiogiai nedaro įtakos tautiniam tapatumui, bet tai sumenkina Rusijos vokiečių savivertę ir jų statusą visuomenėje ir kai kuriais atvejais prisideda prie atskirties.

Interviu metu buvo pastebima tendencija, kad apklaustieji Rusijos vokiečiai kalbėdami apie Rusiją, ją siejo su „Tarybų Sąjunga“, o ne dabartine Rusijos Federacija.

Buvo pasirinkta kokybinė turinio analizė ir interpretacija. Pasak Bitino (2008), tiriamuosius atrenkant su įvairiomis patirtimis, didėja galimybė visapusiškiau atskleisti tyrimo objektą, bei yra žvelgiama į tyrimo objektą iš įvairių požiūrio taškų. O tai padeda atskleisti įvairias tyrimo objekto puses. Kokybiniam požiūriui į tyrimą, anot K. Kardelio, „būdingas siekimas suprasti, kaip individas suvokia, bei aiškina pasaulį ir kaip individualiai kuriamos prasmės lemia jų elgesį“ (Kardelis 2002, p. 272).

Tyrimo etika. Respondentai dalyvo tyrime laisvanoriškai, jie buvo informuoti apie tyrimo esmę. Tyrimo dalyviai savanoriškai išreiškė žodinį sutikimą dalyvauti interviu. Respondentams buvo paaiškinta, kad bus užtikrinamas informacijos teikėjo konfidencialumas ir garantuojamas anonimiškumas.

Tyrimo metodai. Tyrimo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti buvo naudojamas stebėjimas ir kitas duomenų rinkimo metodas- pusiau struktūruotas interviu, kurio pagalba stengiamasi apimti instrumentarijus temas, bet temų tvarka, laikas, kuris skiriamas kiekvienam klausimui paliekamas tyrėjo nuožiūrai, bei gilinamasi į tuos klausimus, į kuriuos anketinėje apklausoje buvo pateikta neaiški informacija. R. Tidikio (2003) pastebėjimu, interviu, kaip metodas gauti žodinei informacijai, yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Jis teigia, kad „interviu yra labai geras priartėjimas prie žmonių suvokimo, reiškinių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo aiškinimo būdas. <...> Norint suprasti, kaip kiti asmenys aiškina tikrovę, turėtume jų paklausti taip, kad jie galėtų papasakoti savo terminiais žodžiais, o ne tomis tiksliomis kategorijomis, kurias pateikiame mes, leisti respondentams atskleisti taip, kad atsiskleistu jų reikšmių esmė“ (Tidikis 2003, p. 465).

Tyrimo duomenų analizės metodas. Kokybinės turinio (*content*) analizės ir interpretacijos metodas. Pasak B. Bitino ir kt. (2008), kokybinė turinio analizė tai vienas iš pagrindinių metodų, kuri taikant yra naudojamos sąvokos, frazės ir tarpusavio ryšių aprašymas. Naudojant kokybinės turinio analizės metodą tyrimo duomenų analizei ir interpretavimui pateikimo forma yra lentelė su trimis skirsniais: įrodantys teiginys, subkategorijos ir kategorijos.

Tyrimo instrumentas. Kokybinio tyrimo dalyje pasirinktas yra pusiau struktūruotas interviu metodas, interviu buvo įrašomas mp3 grotuvo pagalba, bei išsakytos mintys interviu metu buvo fiksuojamos raštu. Tyrimo objektas yra Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir jo ugdymo(si)

problemos. Interviu klausimynas buvo sudarytas remiantis tiriamą temą, bei kitų tyrėjų tyrusių suaugusiųjų mokymąsi, tautinį tapatumą tyrimais. Šio tyrimo klausimyną sudaro 26 klausimai, apimtis 1 lapas, vieno interviu trukmė apie 1-2 val. laiko. Interviu dalyvavo 9 tyrimo dalyviai. Instrumento klausimynas buvo sudarytas pagal temas: 1) demografiniai duomenys; 2) kalbų vartojimo ypatumai; 3) kultūrinis artumas; 4) politiškumas; 5) patriotiškumas; 6) tautiškumo puoselėjimas. Siekiant tyrimo tiklso buvo iš anksto numatyti interviu dalyviams klausimai (žr. 4 priedas).

3.2.1. Rusijos vokiečių kultūrinį artumą ir skirtingumą lemiantys veiksniai

Pasak psichologo L. Festinger, žmonės turi poreikį įvertinti save, savo gebėjimus ir nuomones. Kai nėra objektyvių svertų tai padaryti, toks įsivertinimas yra atliekamas lyginant save su panašiais į save. Pagal Festinger socialinio palyginimo teoriją (*social comparison*), žmonės vengia lyginti save su nepanašiais į save. Lyginama paprastai įvairiais aspektais. Jie gali lyginti savo dabartinę situaciją su ta, kurioje jie buvo praeityje, arba su tokia, kurioje jie norėtų būti ateityje, bei gali save lyginti su kitais individais (interpersonaliniai, intragrūpiniai ar tarpgrūpiniai- *interpersonal, intragroup or intergroup comparisons*). Taip pat jie gali lyginti save su grupe, kuriai jie priklauso ir su kitomis grupėmis- tarpgrūpiniai palyginimai. Žmonės dar gali save lyginti su abstrakčiu standartu, norma ar idealu (Brown, 1992, Chrysochoou, 2004).

Nustatytos aštuonios kategorijos lemiančios Rusijos vokiečių kultūrinį skirtingumą smulkiau (žr. 30 lentelę 1 priedas): 1) kalbos barjeras 2) lygių teisių stoka Rusijos vokiečių atžvilgiu diplomų pripažinimo klausimais; 3) vyrauja mentalitetų skirtingumas situacijose su vietiniais vokiečiais; 4) vertybių skirtingumas auklėjime; 5) jausmingumo plotmėje nėra vaidybos; 6) ugdymo skirtybės; 7) privalomas taisyklių paisymas Vokietijoje; 8) skirtingumą įtakoja skirtingose santvarkose išgyventi potyriai.

30 lentelė

Kultūrinio artumo, skirtingumo veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Kalbos barjeras	Prastos vokiečių kalbos žinios ir akcentas skiria	„Mes labai skiriamės , mūsų kalbos žinios nėra geros, kalbame su akcentu .“ (R.5)
		„Žinoma, kad skiriamės mus negimusius čia, bet atvažiavusius iš Rusijos ir buvusios Tarybų Sąjungos šalių skiria kalba , mes nekalbame taip gerai vokiškai, kaip vietiniai vokiečiai kalba ir akcentas išduoda tai, kad mes būtent iš Rusijos ir buvusios Tarybų Sąjungos šalių atvykome.“ (R.6)

30 lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Lygių teisių stoka Rusijos vokiečių atžvilgiu diplomų pripažinimo klausimais	Nelygios įsidarbinimo galimybės dėl kai kurių sričių diplomų nepripažinimo	„Mes neturime tokių galimybių įsidarbinti, kurias turi vietiniai vokiečiai, nes mūsų diplomai nėra pripažįstami , o jeigu ir pripažįsta tai daug žemiau pvz. inžinieriaus diplomą turintis jaunuolis Vokietijoje turi dirbti automobilio mechaniku. Mes neturime pasirinkimo turime eiti dirbti žemesnį, menčiau apmokamą darbą.“ (R.6)
		„Jų diplomai pripažystami ir jie gali kilti karjeros laiptais o mes deja ne . <...> Tai nėra lygios teisės , esame tik pase vokiečiai, bet realiame gyvenime esame paralelinė visuomenė.“ (R.5)
Vyrauja mentalitetų skirtingumas situacijose su vietiniais vokiečiais	Ryškus tiesmukiškumas ir elgesio skirtingumas	„Taip aš manau, kad yra didelis skirtumas , <...> auklėjimas ir vertybės skiriasi. Vokietijoje yra labai dažnai liečiamos seksualumo temos iki labai žemo lygio . Mums tai yra nesuprantama, ir nepriimtina o vietiniams vokiečiams yra normalu, jie ir patys įsitraukia į tokio lygio diskusijas. Mus auklėjo pagarbos vyresniam žmogui ir kolegoms o čia jie žemina vienas kitą. Pas mus pavydo tokio nebuvo , koks jis yra Vokietijoje. Mes mėgstame bendrauti ir tiesiogiai pasakyti, kas mus trikdo . O čia vietiniai vokiečiai pvz. mano darbo kolegos jie nori sukelti sumaištį ir už akių priekaištus reiškia, bet kaip ateina valdininkas tai jie juokiasi jam į akis lyg būtų jis viskuo patenkintas. Tai aš kolegai ir sakau, kad –tu ne už akių, bet eik tiesiai valdininkui į akis ir sakyk kas tau nepatinka. Darbe yra jaučiama nepakanta man ir vienam mano kolegai, nes jis irgi yra Rusijos vokietis. Ypač jeigu užėmi šiek tiek geresnę padėtį darbe, jie kaip apsėsti. Jautiesi lyg norėtum atimti iš jų darbą , nežinau net kaip pasakyti.“ (R.7)
Vertybių skirtingumas auklėjime	Ryškus Rusijos vokiečių auklėjime dėmesys pagarbai	„Manau, kad dideli skirtumai , nes mums yra artimesnė rusų kultūra, svarbios vertybės pagarba, užuojauta, mes nemokame vaidinti , jeigu mums blogai mes verkiame. Vokiečiai kitokie nesvarbu ar jiems blogai ar gerai jie vistiek nusišypsos, bet ta šypsena nėra tikra jie vaidina. Skiriamės nes mes kalbame su akcentu , jis yra girdimas ir signalizuoja tai, kad mes esame kitokie .“ (R.8)
Jausmingumo plotmėje nėra vaidybos	Ryškus nuoširdumas, jausmingumas, veido išraiška atspindi žmogaus nuotaiką	„ Mes nemokame (pritvaretsa) , mes šypsomės, kai mums gera, o vokiečiai jie visada nusišypso kaip jiems gera, bet ir tada kai jiems yra blogai. Mes jeigu ką darome tai darome nuoširdžiai su jausmais . O pas vokiečius nuoširdumo nėra jų šypsena yra netikra.“ (R.6)

30 lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
	Ryškus mentalitetų skirtingumas	„Galvoju, kad mes esame daugiau rusai nei vokiečiai, nes matome akivaizdžius skirtumus mūsų yra visai kitoks mentalitetas, vertybės. “ (R.9)
Ugdymo skirtybės	Auklėjimo skirtingumas	„Taip žinoma skiriamės, nes jų auklėjimas yra kitoks. “ (R4).
Privalomas taisyklių paisymas	Pagarbos stoka vokiečių auklėjime, visur dominuoja taisyklės	„Taip žinoma dideli skirtumai. Pas juos vertybės visai kitos ir humoras kitoks. Pas juos viskas turi būti pagal taisykles. Nėra pagarbos vyresniam. “ (R.2)
Skirtingumą įtakoja skirtingose santvarkose išgyventi potyriai	Rusijos vokiečių ir vietinių Vokiečių bedravimo ir susibedravimo sunkumai.	„... sunkoka bendrauti su vietiniais vokiečiais, nes bendravime vyrauja paviršutiniški pokalbiai, o mums reikia laiko susibendravimui. Jie užaugo kitoje santvarkoje nei mes todėl skiriasi išgyventi potyriai <...> taip vadinamo „Osis“ jie gal šiek tiek panašūs į mus, nes ten buvo įkvėpta šiek tiek rusiško vėjo. “ (R.1)
	Adaptacinio periodo metu jaučiamas skirtingumas	„Pradžioje yra skirtumai, bet vėliau esi, kaip vokiečiai. “ (R3)

Rusijos vokiečių kultūrinius artumo ir skirtingumo veiksnius apibūdina kategorijos, bei inetrviu pasisakymuose duominuoja žodžio skirtumai dažnumas. Rusijos vokiečių skirtingumas pasireiškia tuo, kad vis dar vyrauja problema, kad nėra pripažįstami suaugusiųjų Rusijos vokiečių aukštojo mokslo diplomai ir kalbos barjeras, kurio vietiniai vokiečiai neturi. Vyrauja mentalitetų skirtingumas pasireiškiantis profesinėje veikloje, darbinuose santykiuose tarp vietinių ir Rusijos vokiečių. Rusijos vokiečių kultūrinis skirtingumas auklėjime kai šeimoje perteikiamos vertybės, kurios nėra būdingos vietiniams vokiečiams. Rusijos vokiečiai yra emocionalūs jausmingumo plotmėje jie nemoka nuslėpti ir užmaskuoti savo emocijų. Vietiniai vokiečiai puikiai kontroliuoja savo emocijas ir jausmus. Ugdymo skirtybės ir privalomas taisyklių paisymas nėra apjungiantis Rusijos vokiečius su vietiniais vokiečiais veiksny. Skirtingose santvarkose išgyventi potyriai taip pat trukdo suartėti Rusijos ir vietiniams vokiečiams. Apibendrinant galima būtų teigti, kad ryškūs auklėjimo ir vertybių perteikimo skirtumai, kalbos barjeras ir akcentas yra akivaizdūs faktoriai, kurie trukdo Rusijos vokiečiams įsilieti tarp vietinių vokiečių. Vienas iš tautinio tapatumo veiksnių yra kalba. Rusijos vokiečiai kalbos nemokėjimą ir akcentą išvelgia kaip skirtybę todėl vertėtų telkti visas jėgas kalbos įgūdžių lavinimui, nes remiantis L. A. Samovar ir V. I. Koslow (žr. 2.1.5.) pastebėjimais, kalba yra viena iš kultūrų bendrybių be, kurios nevyks susikalbėjimas, nes tai yra svarbiausias tautinio priklausomumo simbolis. Tad bedram kultūrų dialogui bendra kalba yra būtina.

Apklauso duomenys (žr. 18 lentelę 1 priedas) rodo, jog Rusijos vokiečiai jaučiasi artimesni vokiečių- slavų kultūroms gyvendami Vokietijoje tai teigia 53% respondentų, 26%- slavų ir 7% jaučia artumą vokiečių kultūrai. Tuo tarpu slavų šalyse 50% Rusijos vokiečių jautėsi artimesi slavų

kultūrai, o 40% jautė artumą vokiečių- slavų kultūroms. Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad dalis Rusijos vokiečių po truputi priima, o kita dalis ugdomi priimti kitos kultūros vertybes ir tradicijas taip suartėdami su šia kultūra. Respondentų paklausus ar priklausymas dviem kultūroms yra privalumas ar kelia problemų 40% respondentų buvo nuomonės, kad tai yra privalumas. 20% pasisakė, kad tai yra daugiau privalumas, nei kelia problemų ir 17% mano, kad tai priklauso nuo situacijos (žr. 19 lentelę 1 priedas). Tad galima daryti prielaidą, kad priklausymas kelioms kultūroms yra privalumas ir praturtina Rusijos vokiečius.

Rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenių Mainze ir Frakfurte prie Maino tėveliai paklausti apie rusų ir vokiečių kultūrinius skirtumus tikino, jog atvykus žmonėms iš įvairių šalių į Vokietiją kultūriniai skirtumai egzistuoja. Kultūrinius skirtumus lemia aplinka, kurioje žmogus užaugo, auklėjimas, išsilavinimas, politiniai santykiai. Tačiau tikinčiųjų bendruomenėse yra siekiama apjungti kultūras ir tikinčiuosius per krikščioniškumo prizme.

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Kultūriniai skirtumai tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių yra išlyginami per tikinčiųjų augimą mūsų bendruomenėje ir bažnyčioje. Taip mūsų tikinčiųjų bendruomenė tampa homogeniška bendruomene. Bažnyčia krikščionių supratimu tai nėra klubas, kuriame renkasi, susiburia žmonės, bet visų pirma Dievo pašaukta tikinčiųjų bendruomenė. Pažvelgus iš sociologinės perspektyvos toks apibrėžimas neįmanomas, bet kadangi Dievas čia yra suprantamas kaip žmogus o bažnyčia ir joje kiekviena bendruomenė yra ne tik „Kristaus Kūno“ paveiksle, bet todėl, kad Dievas per savo Sūnų ir per Šv. Dvasią joje daro poveikį (1. Korinther 12). Kristus įkūrė bažnyčią ir pažadėjo savo buvimą joje iki pasaulio pabaigos (Matthäus 28, 18ff).*

Remiantis tokiu bendruomenės apibrėžimu mes bandome kultūrinius skirtumus įveikti per krikščioniškumo prizme mūsų tikinčiųjų bendruomenėje. Be abejonės skirtumai tarp žmonių egzistuoja visada, tai atsispindi kokioje aplinkoje žmogus užaugo, jo auklėjime, išsilavinime, politiniuose santykiuose, bei augant tarp vokiečių arba augant tarp rusų ir kitų tautų.

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Mūsų tikinčiųjų bendruomenėje yra tikintieji atvykę iš įvairių šalių. Mišios vyksta rusų ir vokiečių kalbomis. Manau tikėjimas turi neskirstyti, bet apjungti kultūras o tai mes ir darome mūsų bendruomenėje.*

Paklaustas apie šios rusų ortodoksų bendruomenės tikinčiųjų kultūrinį artumą su rusų ir vokiečių kultūromis tėvelis teigia:

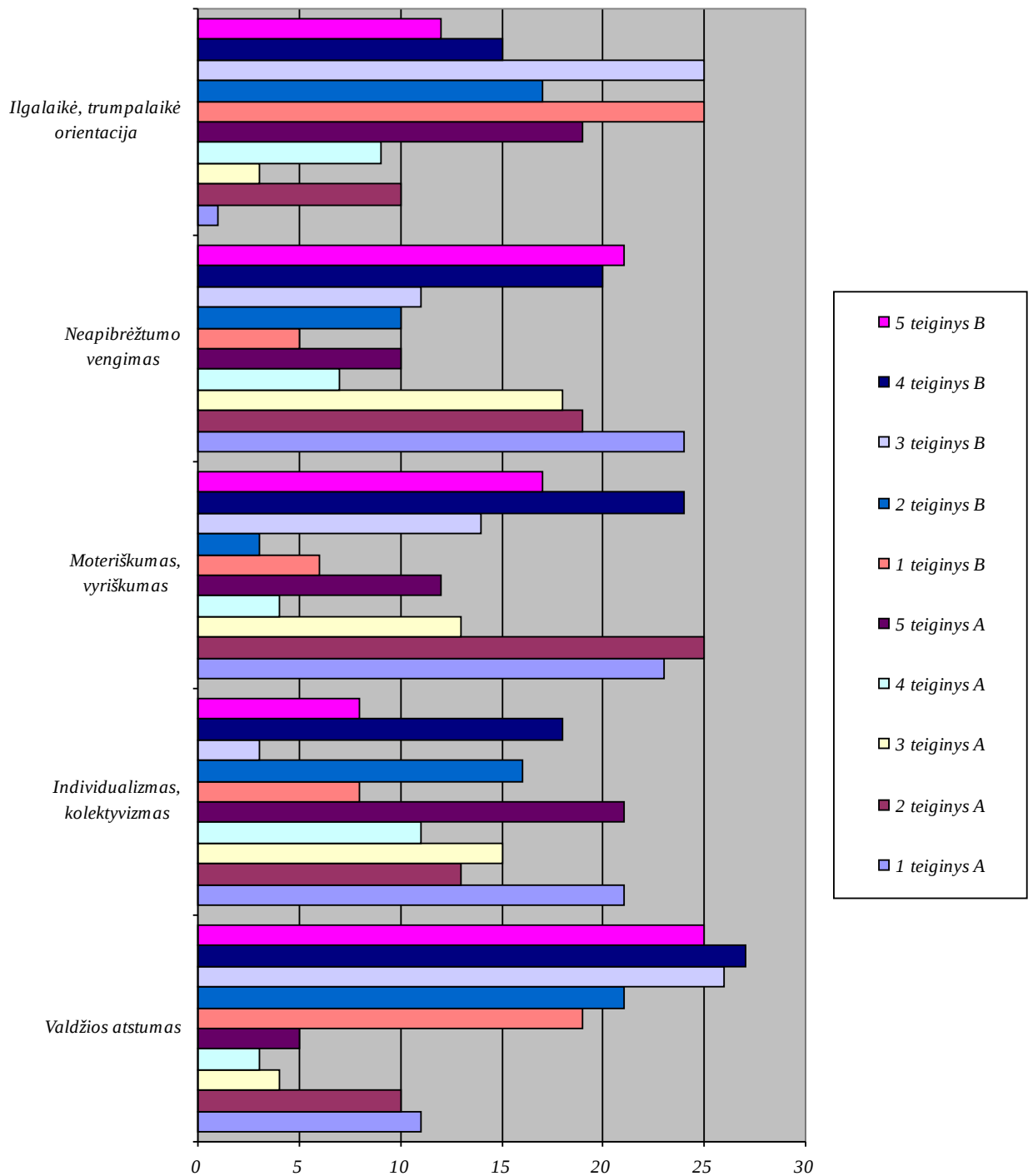
Tėvelis Johannes Nothhaas: *Mūsų tikinčiųjų bendruomenės rusai ir Rusijos vokiečiai gyvena daug metų Vokietijoje ir jau yra prisitaikę prie mūsų visuomenės ir kultūros, kadangi jie lanko vokišką mokyklą arba dirba. Kuo jie skiriasi nuo vokiečių, aš manau, kad priklausydami ortodoksų bažnyčiai. Tikėjime jie rado žmogiškus ir krikščioniškus namus, bei puoselėję tradicijas (švenčia krikščioniškas šventes ir pasnikauja, krikštiją, tuokiasi, bei dalyvauja Šv. mišiose). Tačiau puoselėdami šias tradicijas jie nesiskiria nuo vokiečių ortodoksų. Mūsų tikinčiųjų bendruomenėje yra pastebimas vienintelis skirtumas tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių tas, kad kai rusai ir ne visi, bet dalis Rusijos vokiečių yra tarp savęs susibūrę tarpusavyje kalba rusiškai. Tikinčiųjų vaikų tarpe pastebėjau kitokį elgesį. Vaikai kalba ir supranta rusų kalbą, bet su draugais kalba vokiškai.*

Tad galima teigti, kad Rusijos vokiečiai dvasininko nuomone skiriasi nuo vietinių vokiečių daugumos, nes išpažįsta kitą tikėjimą, bet puoselėdami religines tradicijas jie yra panašūs su vokiečių ortodoksų mažuma. Pastebėta, kad dalis suaugusiųjų Rusijos vokiečių tarpusavyje bedrauja rusiškai. Taigi rusų kalba yra taip pat skirtingumo faktorius, kurį įvardino ir interviu dalyviai.

3.2.1.1. Rusijos vokiečių kultūrinis artumas pagal G. Hofstede dimensijas

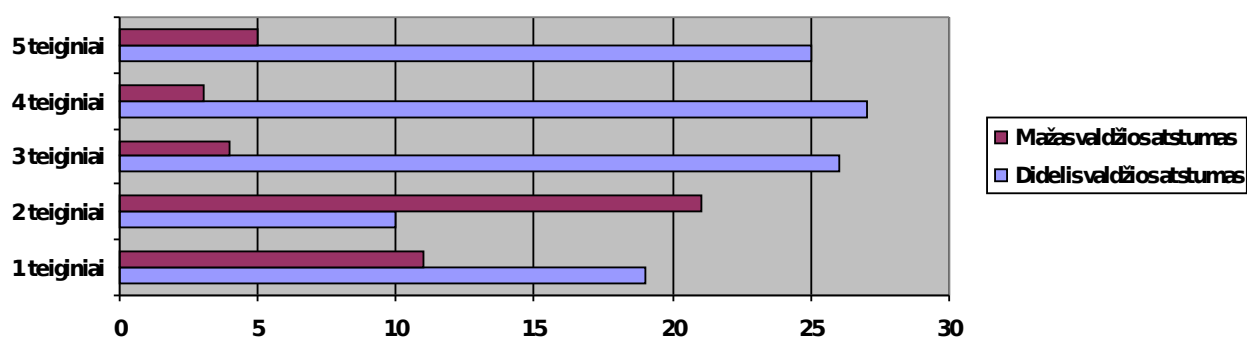
Kiekybinio tyrimo II dalies klausimyno teiginiai buvo suformuluoti remiantis G. Hofstede tyrimo medžiaga. Teorinėje dalyje buvo lyginamos rusų ir vokiečių kultūros pagal G. Hofstede dimensijas, kurias detaliau aptarėme skyrelyje (žr.1.4.2.). Šioje tyrimo dalyje buvo analizuojamas Rusijos vokiečių kultūrinis artumas rusų ir vokiečių kultūroms. Šios dalies klausimyno tikslas atskleisti tyrimo dalyvių kultūrinius skirtumus ir panašumus pagal kultūrinės dimensijas. Kiekvienos dimensijos dalis teiginių A ir B stulpeliuose buvo išmėtyti, kad respondentai nemanytų, jog viename stulpelyje yra vienos pvz., moteriškumo dimensijos teiginiai. Kitame puslapyje (žr. 1pav.) yra pateikta stupelinė diagrama su dimensijų teiginių pasiskirstymu.

1 pav. Dimensijų teiginių pasiskirstymas

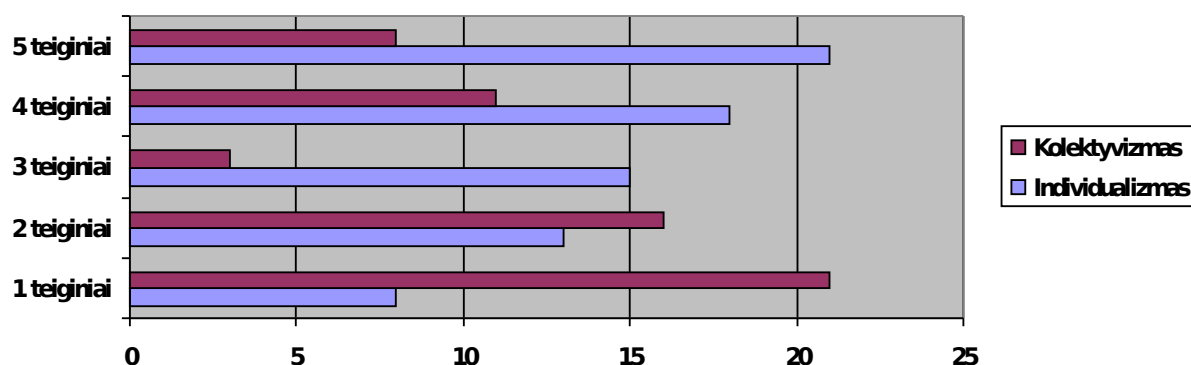
Šioje stulpelinėje diagramoje pavaizduoti yra visi teiginiai ir dimensijos, bei jų pasiskirstymas bendrame kontekste. Teiginių pasirinkimą ir tokias formuluotes (žr. 3 priedas) lėmė tai, kad informantai yra tyrimi kaip kultūra už kurios slypį žmonės, bet ne kaip verslo partnerė. Detaliau paanalizuosime Rusijos vokiečių pateiktus atsakymus ir tendencijas dimensijų anlizėje.

Dimensijų analizė

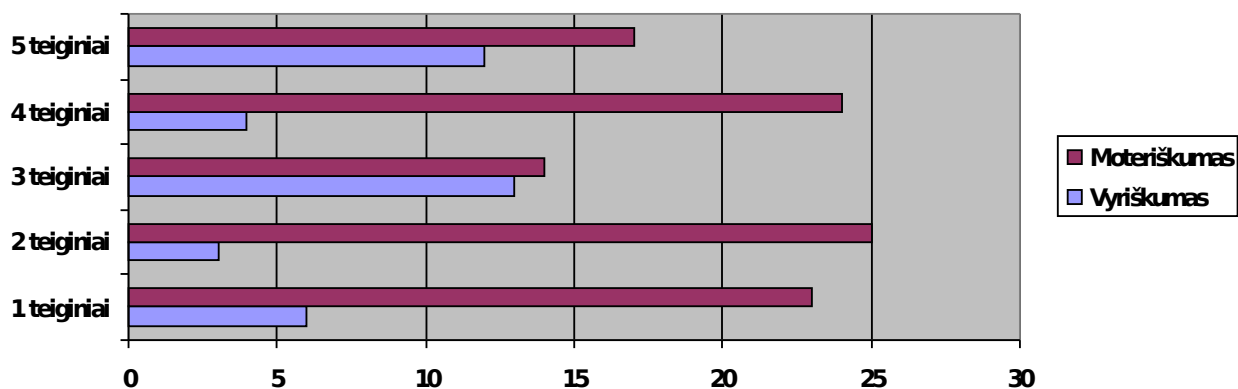
2 pav. Valdžios atstumo dimensija

Stulpelinėje diagramoje matyti, kad dominuoja didelis valdžios atstumas. Dauguma Rusijos vokiečių nurodė, kad ugdymo įstaigoje (83%) ir šeimos santykiai (90%) turi būti paremti pagarba ir paklusnumu (4, 5 teiginiai). Net 87% apklaustųjų teigė, kad vaikai turėtų būti auklėjami paklusti tėvams, nes tėvų santykiai yra paremti šiluma ir rūpesčiu vaikams, bet ne lygiateisiškumu (3 teiginys). Tačiau net 65% tiriamųjų pažymėjo, jog aukštos kokybės, meistriškumo fizinių jėgų reikalaujantis darbas turėtų būti labiau vertinamas nei paprastas protinis darbas (2 teiginys). Tai leidžia daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiams kompetencija ir gebėjimai yra svarbiau nei socialinis statusas. Remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) rusų kultūroje vyrauja didelė socialinio statuso reikšmė ir hierarchiniai santykiai tačiau apklausos metu buvo pastebimas pokytis ir labiau vertinamas aukštas meistriškumas. Autoriaus teigimu kultūrai, kuriai būdingas yra didelis valdžios atstumas, pagarba ir paklusnumas šeimoje ir ugdymo įstaigoje yra labai svarbios vertybės. Tikėtina, kad Rusijos vokiečiams užaugusiems didelio valdžios atstumo kultūroje buvo perteiktos šios vertybės šeimoje ir yra jiems svarbios gyvenant mažo valdžios atstumo kultūroje, kurioje santykiai yra paremti lygiateisiškumu.

3 pav. Individualizmo ir kolektyvizmo dimensija

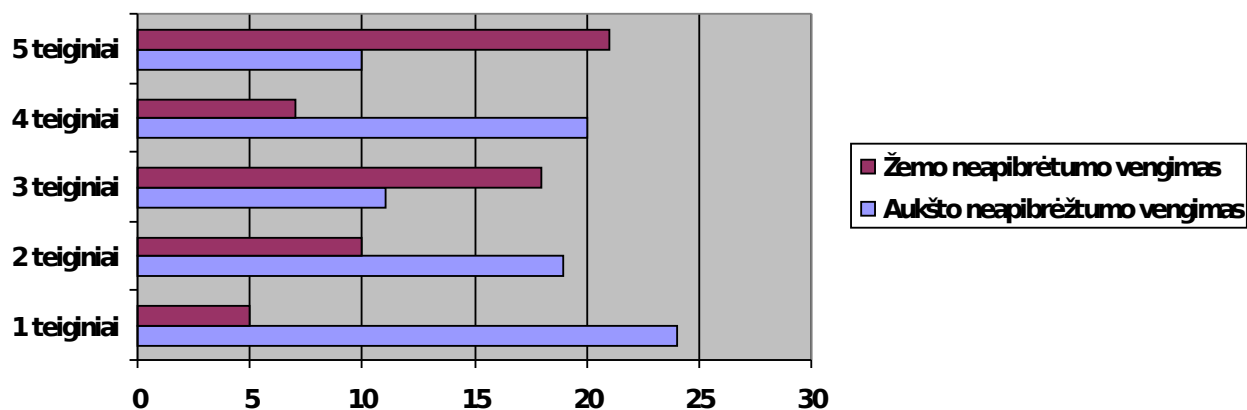
Remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) teigimu vokiečių kultūrai yra būdingas individualizmas o rusų kultūrai yra būdingas kolektyvizmas. Šio tyrimo rezultatai, rodo visai kitą tendenciją. Šioje dimensijoje pateikti teiginiai atskleidė, jog Rusijos vokiečiams yra būdingas individualizmas. Analizuojant šioje dimensijoje pateiktus teiginius pastebėta, kad didelė dalis Rusijos vokiečių susilaikė nuo nuomonės. Didžioji dauguma 70% Rusijos vokiečių pažymėjo kolektyvizmui būdingus teiginius, jog vaikai turėtų augti didelėje šeimoje apsupti tėvų, senelių ir artimų giminių (1 kolektyvizmo teiginys) ir 54% mano, jog darba yra svarbiau už tiesą (2 kolektyvizmo teiginys). Tad galima daryti prielaidą, kad laikui bėgant yra priimami kai kurie vokiečių kultūros kultūriniai ypatumai kaip kiekvienam žmogui turėtų būti lygios teisės (5 individualizmo teiginys), kuri pažymėjo 70% apklaustųjų. 60% respondentų yra nuomonės, kad asmeniniai interesai ir poreikiai turėtų būti svarbiau nei bendruomeniškumas (4 individualizmo teiginys). Remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) teigimu ir gautais apklausos rezultatais galima teigti, kad Rusijos vokiečių auklėjime vyrauja išplėstinės šeimos samprata ir tiesioginiai konfliktai yra nemandagumo ženklas. Šias kolektyvistinei kultūrai būdingas sampratas respondentams Rusijoje perteikė šeima. Atvykus gyventi į Vokietiją respondentų požiūris pasikeitė jie nėra tokie bendruomeniški. Šioje kultūroje Rusijos vokiečiai priima tai kultūrai būdingus ypatumus yra svarbi „aš“ kategorija kaip individas, o „mes“ kategorija šioje dimensijoje suyra.

4 pav. Vyriškumo ir moteriškumo dimensija

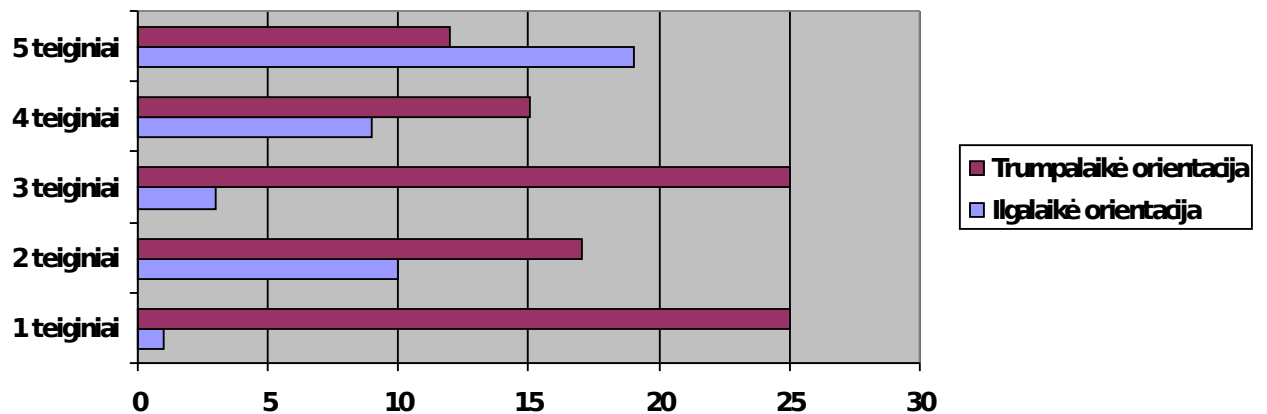
Šioje dimensijoje pasak G. Hofstede (žr. 1.4.2.) yra ryškus lyčių vaidmenų pasiskirstymas. Rusų moteriškoje kultūroje laisvalaikis yra svarbiau nei pinigai. Šios tyrimo dalyvių apklausos rezultatai patvirtina tai, kad Rusijos vokiečių tarpe dominuoja moteriškumas. 74% respondentų buvo nuomonės, kad turėjimas daugiau laisvalaikio turėtų būti svarbiau nei pinigai (1 moteriškumo teiginys). 83% mano, kad turėtume dirbti, kad gyventume (2 moteriškumo teiginys). 80% apklaustų Rusijos vokiečių pažymėjo, jog nesėkmė mokykloje turėtų būti ne pasaulio pabaiga (4 moteriškumo

teiginys). Šis požiūris nėra propaguojamas Vokietijoje- vyriškoje kultūroje remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) čia vyrauja konkurencija, o nesėkmė ugdymo įstaigoje yra baisus dalykas. Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad šioje apklausoje dalyvavusių Rusijos vokiečių tarpe dominuoja moteriškumas. Jie nėra darboholikai, nėra būdingas darbo fanatizmas ir nėra tokie konkurencingi kaip vokiečiai. Rusijos vokiečiams užaugus moteriškoje kultūroje buvo iškiepytos kitos gyvenimo tiesos ir vertybės jiems svarbiau yra gyvenimo kokybė, o darbas tai nėra viso gyvenimo prasmė.

5 pav. Neapibrėžtumo vengimo dimensija

Šioje dimensijoje vyrauja aukšto neapibrėžtumo vengimas. G. Hofstede (žr. 1.4.2.) teigia, kad kuo didesnis nerimas tuo daugiau yra gestikuliuojama, garsiai kalbama šis bruožas yra būdingas rusų kultūrai. Apklausos duomenys rodo tai, kad 68% pasirinko teigiamų ir neigiamų (agresijos) emocijų nederetę rodyti (5 žemo neapibrėžtumo teiginys). 60% sutinka su teiginiu, jog mokytojai, dėstytojai turėtų galėti pasakyti, kad atsakymo į pateiktą klausimą nežino (3 žemo neapibrėžtumo teiginys). Šie žemo neapibrėžtumo vengimo dimensijos teiginiai rodo Rusijos vokiečių požiūrio pokyčius ir suartėjimo su kita kultūra tendencijas. 80% Rusijos vokiečių sutiko su nuomone, jog turėtų vyrauti griežtos taisyklės vaikams (1 aukšto neapibrėžtumo teiginys). 64% teigia, kad vertėtų privengti nežinomų ir neapibrėžtų situacijų, nes jos kelią grėsmę (2 aukšto neapibrėžtumo teiginys). 67% respondentų yra nuomonės, kad į naujas technologijas ir produktus vartotojai turėtų žiūrėti labai atsargiai (4 aukšto neapibrėžtumo teiginys). Remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) ir gautais rezultatais tikėtina, kad augant respondentams rusų kultūroje jie turėjo vadovautis griežtomis taisyklėmis, privengti grėsmingų situacijų, bei buvo uždari pokyčiams ir naujovėms.

6 pav. Ilgalaikė ir trumpalaikė orientaciją

Remiantis G. Hofstede (žr. 1.4.2.) rusų ir vokiečių kultūrų įverčiais vokiečių kultūra yra trumpalaikės orientacijos o rusų kultūra linkusi į ilgalaikę orientaciją. Apklausos duomenys rodo, jog Rusijos vokiečiai linkę į trumpalaikę orientaciją. 60% pasirinko, jog jiems yra būdingas taupymas ateičiai (5 ilgalaikės orientacijos teiginys). Stulpelinėje diagramoje matome, jog dominuoja trumpalaikės orientacijos teiginiai išskyrus 5 teiginį. 84% mano, jog santuoka turėtų būti dviejų žmonių moralinė, bei jausminė sutartis (1 trumpalaikės orientacijos teiginys). 57% respondentų pažymėjo, jog senėjimo procesas prasideda gana anksti ir tai turėtų būti džiaugsmingas žmogaus gyvenimo tarpsnis (2 trumpalaikės orientacijos teiginys). 80% mano, kad vaikai turėtų būti prižiūrimi mamos (3 trumpalaikės orientacijos teiginys). 50% turėtų vyrauti didelė pagarba tradicijom, papročiams, reikšmingos praeities vertybės (4 trumpalaikės orientacijos teiginys). Apibendrinant galima teigti, kad vyksta Rusijos vokiečių prisitaikymas prie vokiečių kultūros, kuriai būdingas (remiantis Baraldsnes žr. 1.4.2.) nedelstinas poreikių tenkinimas, besaikis išteklių vartotojiškumas išsaugant ilgalaikės orientacijos kultūrai būdingą bruožą- taupumą.

Apibendrinant kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių Rusijos vokiečių kultūrinio artumo rezultatus galima teigti, kad vyrauja kultūrinis suartėjimas su vokiečių kultūra. Šis kultūrinis suartėjimas išryškėjo individualizmo ir kolektyvizmo dimensijoje, bei ilgalaikės ir trumpalaikės orientacijos dimensijoje. Vis dar didelis kultūrinis atumas su rusų kultūra dominuoja valdžios artumo dimensijoje. Vyrishkumo ir moteriškumo dimensijoje Rusijos vokiečiams yra būdingas moteriškumas jiems nėra būdingas darbo fanatiškumas kaip vietiniams vokiečiams. Rusijos vokiečių artumas jaučiamas su rusų kultūra ir neapibrėžtumo vengimo dimensijoje. Daugelis apklaustųjų sutinka, kad teigiamų ir neigiamų (agresijos) emocijų nederėtų rodyti viešumoje, bet vertėtų slopinti. Toks emocijų slopinimas ir savęs valdymas yra būdingas vokiečių, bet ne rusų kultūrai todėl tikėtina, kad kai kuriuos kultūrinius ypatumus Rusijos vokiečiai tiesiog sau pritaiko.

Kokybinio tyrimo interviu metu buvo vykdytas stebėjimas ir po interviu rašomas dienoraštis, kuriame buvo išskirti išoriniai ir vidiniai faktoriai. Šiuo stebėjimo metodu buvo norima išvelgti ar Rusijos vokiečiai elgsena ir išoriniais faktoriais išsiskiria ar prisitaiko prie vokiečių kultūros. Stebėjimo rezultatų išvadoje apibendrinant vidinius veiksnus yra teigiama, kad respondentai stengiasi prie vokiečių kiek galima prisitaikyti ir neišsiskirti labai kontroliuojant savo emocijas ir tai ką sako, bet laiko atžvilgiu nėra tokie punktualūs kaip vokiečiai. Rusijos vokiečių interviu metu sąlyčio taškų ieškojimas su Lietuva rodo, tai kad jie yra atviri kitoms kultūroms. Aptariant išorinius veiksnus buvo pastebėta, kad moterys stengiasi neišsiskirti iš minios ne tik apranga, neryškiu makiažu, bet ir švara namuose kaip pas vokiečius. Vyrų interviu metu apranga neišsiskyrė iš minios, jie nebuvo ieškantys dėmesio.

Apibendrinant Rusijos vokiečių stebėjimo metu gautus rezultatus ir lyginant juos su Rusijos vokiečių duomenų analizės pagal G. Hofstede dimensijas rezultatais galima teigti, kad apklausos metu gauti rezultatai pasitvirtino.

3.2.2. Kalba kaip tautinio tapatumo veiksnys

Šiame poskyriuje kalba kaip tautinio tapatumo veiksnys nustatytos tokios septynios kategorijos 1) Rusijos vokiečių šeimos kalba; 2) Rusijos vokiečių daugiakalbiškumas; 3) vokiečių kalbos vartojimas Rusijoje; 4) kalbų įgūdžiai; 5) taisiklingas rusų kalbos vartojimas; 6) taisiklingas vokiečių kalbos vartojimas; 7) kalbos įgūdžių tobulinimas ir ugdymasis.

Kalba yra viena iš kultūrų bendrybių, suteikiančiu galimybę bendruomenės nariams perduoti idėjas, informaciją bei kultūros patirtį (Samovar, 2007). Sąveika tarp individų negali vykti be susikalbėjimo, tarpininkavimo, ryšio ir bendravimo. Kiekviena kalba yra unikali, apibrėžianti tos kultūros ypatybes, nurodanti laikotarpį ar net apibrėžianti socialinę grupę, vartojusią kalbą kaip pvz., Viduramžiais mokytų žmonių kalba buvo laikoma lotynų kalba, kuri pasak P. Dinzelbacher (1998), aristokratiškai apibrėžta tautine kalba. D. Crystal teigimu (žr. 2.5.) kalba yra pagrindinis tapatybės rodiklis ir simbolis. Taigi, kalbiniai kodai yra taikomi socialinėms grupėms, o pati kalba kuria tam tikros visuomenės, tautos kultūrą, saugo bei formuoja tapatumą.

A. Maceina (1998) akcentuoja, kad kalba formuoja žmogų. Todėl pasaulį matome tokį, kokį rodo ta kalba. Autorius žodį siejo su egzistencija, kuri apibūdina mūsų kalbinį būvimą, kuris esti neatsiejamas nuo tautinės bendruomenės prasmėmis ir tikslais apibrėžto pasaulio. Kalba tai žmogaus tikrovės terpė, kur daiktai atkuriami kaip mūsų gyvenamosios aplinkos dalys (Kačerauskas, 2006). O M. Heideggeris mano, kad kalba yra ne tik „būties namai“, bet ir tautiškumo „namai“ (Taljūnienė,

2006). Taigi galima sakyti, kad kalba kaip fenomenas tampa labai reikšminga ir neatsiejama nuo kultūros dalis.

31 lentelė

Rusijos vokiečių šeimos kalba

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Šeimoje vyrauja dvikalbystė	„Šeimoje kalbame rusų ir vokiečių kalbomis .“ (R.9)
Šeimose dominuoja rusų kalba	„Aš kalbu pagrįdė rusiškai .“ (R.6)
	„<...> su šeima šneku rusiškai <...>.“ (R.5)
	„Šeimoje ir su draugais kalbamės rusų kalba <...>.“ (R.3)
	„Šeimoje ir mūsų tikinčiųjų bendruomenėje bendraujame rusiškai . Visur kitur vokiškai.“ (R.8)
Šeimos kalbos pasirinkimą nulėmė sutuoktinio tautybė	„Šeimoje nors mes ir Rusijos vokiečiai, bet kalbame rusiškai <...>.“ (R.7)
	„Šeimoje ir su draugais šnekame rusiškai <...> Mano vyras rusas todėl šeimos kalba yra rusų.“ (R.4)
Šeimoje vyrauja kalbų miškas	„<...> kadaigi mano žmona rusė tai šeimoje mes kalbame rusiškai .“ (R.2)
	„Namuose su sūnum šnekame ukrainiečių, rusų ir vokiečių kalbomis, kitaip sakant maišydami visas tas kalbas . Su mama žinoma ukrainietiška. “ (R.1)

Taigi Rusijos vokiečių šeimos kalbos kategorijoje matome, kad šeimose dominuojanti kalba yra rusų. Keletoje šeimų šeimos kalbos pasirinkimą lėmė sutuoktinio tautybė. Vieni šeimose vartoja rusų ir vokiečių kalbas, dar kiti vartoja įvairių kalbų mišką. Šio tyrimo apklausos duomenys (žr. 7 lentelę 1 priedas) rodo tai, kad 43% respondentų vartoja kalbų mišką, vieni rusų-vokiečių kiti rusų ir kitos kalbos. 30% šneka rusiškai, o 27% kalbasi vokiškai. Apibedrinant galima būtų teigti, kad Rusijos vokiečių šeimų tautinį tapatumą atliepia jų šeimos kalba. Kokybinio tyrimo rusų kalbos vartojimo dažnumas rodo tai, kad šeimoje kalbinių požiūrių dominuoja rusiškumas. Tačiau apklausos duomenų rodikliuose išvelgiamas yra kalbų mikso vartojimo dažnumas. Tikėtina, kad tai modernumo išraiška jaunimo tarpe, šiuolaikiškesni tėvai mokantys daugiau kalbų tam neprieštarauja ir patys taip bendrauja lavindami kalbų įgūdžius. Galima daryti prielaidą, kad kalbų mišką vartojančios šeimos yra mišrios šeimos, kurių vienas iš sutuoktinių yra kitos kultūros.

32 lentelė

Rusijos vokiečių daugiakalbiškumas

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Būdingas dvikalbiškumas	„Šeimoje <...> kalbame rusiškai , darbe taip žinoma yra būtinos vokiečių kalbos žinios .“ (R.7)
	„Aš kalbu rusų ir vokiečių kalbomis <...>.“ (R.2)
Tryjų kalbų įgūdžiai	„Kalbu rusiškai, vokiškai ir angliškai .“ (R.5)
	„Kalbu rusų, vokiečių ir anglų kalbomis .“ (R.9)
	„ Rusiškai, kazachiškai ir vokiškai .“ (R.4)

Subkategorija	Įrodantis teiginys
	„Aš kalbu rusų , kazachų ir vokiečių kalbomis.“(R.3)
Daugiau nei tryjų kalbų įgūdžiai	„Na aš kalbu rusų , ukrainiečių , vokiečių ir anglų kalbomis. Dar ir persų kalba kalbu, nes vyras buvo persas, bet kalbos įgūdžiai nėra geri.“(R.1)

Patebėtina, kad Rusijos vokiečiams yra būdingas daugiakalbiškumas. A. Gaižutis (2007, p. 148) yra nuomonės, kad labai svarbu yra puoselėti daugiakalbiškumą, nes būtent kalba ir „padeda individui įveikti svetimybę, suartėti vieniems su kitais, ir užtikrinti patirties bendrumą, sąmonėje įrėžti tėvynės ribas įsivaizduojamame pasaulyje“. Daugumai intervių ir 77% apklausos dalyvių (žr. 4 lentelę 1 priedas) dviejų kalbų įgūdžiai yra normalus reiškinys. Kuris pasak D. Crystal yra labai aktualus gyvenant kitoje šalyje. „Dvi kalbos- du skirtingi tikslai. Vienas tam, kad būtų išlaikytas tapatumas, kitas- kad žmogus būtų suprastas“ (Crystal 2005, p. 37). Didžioji dauguma intervių metu nurodė, jog moka daugiau nei dvi kalbas, o apklausoje tik 23% respondentų (žr. 4 lentelę 1 priedas) įvardino, kad kalba keliom kalbom. Remiantis D. Crystal išsakyta mintim ir respondentų duomenimis galima daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiams rusų kalba ir kita slavų kalba yra svarbios tam, kad būtų išlaikytas jų slaviškas tapatumas, o kitos kalbos tokios kaip vokiečių, anglų jiems padeda būti suprastiems. Tikėtina, kad daugiakalbiškumas padeda Rusijos vokiečiams įveikti svetimybę ir suartėti su vietiniais vokiečiais, bei per kalbą išlaikyti patirties bendrumą su Rusijos vokiečiais.

33 lentelė

Vokiečių kalbos vartojimas Rusijoje

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Vokiečių kalbos žargonas „ <i>plat deutsch</i> “	„ <i>Taip kaip mes kalbėjome, negalima pavadinti švaria vokiečiu kalba „plat deutsch“.</i> Tai buvo daugiau dialektas, bet žinios buvo prastos. Vėliau lankant kursus Vokietijoje tai sukėlė man daugiau sunkumu nei padėjo.“(R.6)
Panašus į olandų kalbą dialektas	„ <i>Iš kokios vokietijos žemės tėtis buvo nepasakysiu, bet giminėje kalbėjo, kad prie Olandijos sienos, nes senelio dialektas buvo panašus į olandų kalbą. Tėtis, net ir rusiškai mažai kalbėjo. Namuose aš su tėvu labai mažai kalbėjau vokiškai.“(R.2)</i>
Švabiška tarmė	„ <i><...> Kalbėdavo vokiečiai švabiška tarme ir „plat deutsch“.</i> “(R.7)

Dalis intervių dalyvių pasakojo, kad su tėvais kalbėjo vokiškai Rusijoje. Šis dialektų vartojimas patvirtina (žr. 2.4.) poskyryje išsakytas mintis, kad vokiečiai nuvykę į Rusiją prieš 250 metų nesitapatino su tauta, bet tapatinosi su Vokietijos žemėm iš kurių jie atvyko.

Kalbų įgūdžiai

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Labai svarbu geri kalbos įgūdžiai	„Manau yra labai svarbu geri kalbos įgūdžiai <...>.“ (R.9)
	„Taisiklingai ir be klaidų kalbėti yra labai svarbu , bet mano vokiečių kalbos žinios nėra tokios geros kaip rusų kalbos <...>.“ (R.7)
Prastos kalbos žinios	„Vokiečių kalbos žinios nėra geros suprantu ką sako, bet pati vokiškai prastai kalbu.“ (R.6)
Geri kalbos įgūdžiai būtini ieškant gero darbo	„Mokėti taisiklingai kalbėti yra labai svarbu . Aplamai kalbos yra labai svarbios ir geri įgūdžiai būtini , nes kaip galima susirasti gerą darbą nemokant kalbos.“ (R.8)
	„Manau, kad labai svarbūs . Nemokėsi kalbos negalėsi susirasti gero darbo.“ (R.1)
Labai svarbūs geri įgūdžiai tvarkant dokumentus ir ieškant gero darbo	„Norint susirasti gerą darbą ir tvarkant biurokratinius reikalus yra labai svarbios geros kalbos žinios ir gūdžiai . O kasdieniame gyvenime vokiečių kalbos nelabai man reikia pvz. parduotuvėje juk savitarna pakanka elementarių kalbos žinių.“ (R.2)

Rusijos vokiečiai interviu metu kalbų įgūdžių kategorijoje išsakė nuomonę, jog geri kalbos įgūdžiai yra labai svarbūs ypač ieškant gero darbo ir tvarkant įvairius dokumentus įstaigose. Tačiau tai patvirina D. Crystal išsakyta mintį aptariant daugiakalbiškumą, jog vokiečių kalbos žinios būtinos tam, kad Rusijos vokiečiai būtų suprasti ir ieškant darbo, bet ši kalba nėra jiems svarbi jų tapatumo išlaikymui ir nėra traktuojama kaip jų tėvų gimtoji kalba. Kiekybinio tyrimo duomenys (žr. 5 lentelę 1 priedas) rodo tai, kad respondentų rusų kalbos įgūdžiai yra- 57% labai geri, 27%- geri ir 13%- puikūs. O vokiečių kalbos įgūdžiai yra prasteni 60% respondentų įvardino, kad jų įgūdžiai yra geri, 13%- puikūs. Nors ir 24% respondentų (žr. 5 lentelę 1 priedas) nurodė, jog Rusijoje ir buvusios Sovietų Sąjungos šalyse šnekėjo vokiškai, tačiau vokiečių kalbos įgūdžiai yra prastesni nei rusų kalbos. Apibendrinant tyrimų duomenys galima daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiams yra svarbu išlaikyti rusiškumą, nes geri savos kalbos įgūdžiai yra daug svarbiau nei geros vokiečių kalbos žinios.

Taisiklingas rusų kalbos vartojimas

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Geri kalbos įgūdžiai padeda palaikyti ryšį su artimaisiais ir daraugais Rusijoje	„Taip yra labai svarbu taisiklingai rašyti ir kalbėti rusų kalba . Aš rusų kalba bedrauju su likusiais Rusijoje artimaisiais ir draugais . Kalba padeda bendrauti yra daug lengviau kai esi gerai įvaldęs kalbą. Nuvykus į Rusiją mokėdamas kalbą gali labai greitai įsilieti į rusų kultūrinį gyvenimą nėra barjero jautiesi laisvai.“ (R.9)
Kalbos perdavimas kitai kartai	„Aš turiu mergaitę, todėl noriu, kad ji išmoktų taisiklingai kalbėti rusiškai . Ką gali žinoti gal prireiks jai tos kalbos.“ (R.4)
Bendravimui	„<...> tikinčiųjų bendruomenėje bendraujame rusiškai .“ (R.8)

Gerai rusų kalbos įgūdžiai Rusijos vokiečiams padeda palaikyti ryšį su artimaisiais ir draugais Rusijoje, bei noras perduoti taisiklingą kalbą kitai kartai. Geri kalbos įgūdžiai yra svarbūs bedravimui. Taigi per kalbą Rusijos vokiečiai palaiko ryšius su šalimi, kurioje užaugo ir su rusų bendruomenės nariais Vokietijoje. Galima daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiai komunikuodami įvairiomis formomis naudodamiesi įvairiomis technologijomis siekia nepamiršti rusų kalbos, kadangi gyvenant migracijoje ir nebendraudant su tėvynainiais metams bėgant ypač taisiklingos kalbos raštu kalbos įgūdžiai silpnėja. Dalis respondentų nuvykę atgal į Rusiją taisiklingai kalbėdami gali atstovauti save įstaigose ir vėl lengvai įsilieti į tos šalies gyvenimą, nepatiriant diskomforto ir atskirties.

36 lentelė

Taisiklingas vokiečių kalbos vartojimas

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Taisiklingai kalbėti yra svarbu, bet reikšminga kalbėti be akcento	„ <i>Aš galvoju, kad labai svarbu ne tik taisiklingai ir laisvai kalbėti ir rašyti vokiškai. Labai svarbu kalbėti be akcento vokiečių kalba, nes akcentas yra kaip barjeras. Išgirdę akcentą žmonės tuoj pat klausia iš kur esi?</i> “ (R.9)
Taisiklingai kalbėti yra svarbu	„ <i>Taip svarbu, mano vokiečių kalbos žinios nėra geros suprantu ką sako, bet pati vokiškai prastai kalbu.</i> “ (R.6)

Taigi norint būti abiejų kultūrų dalimi yra svarbūs geri abiejų kalbų įgūdžiai. Tai patvirtina apklausos gauti rezultatai (žr. 6 lentelę 1 priedas): 63% respondentų nurodė, kad taisklingi rusų kalbos įgūdžiai yra svarbu ir labai svarbu, ir 77% Rusijos vokiečių išvelgė taisiklingos vokiečių kalbos svarbą. Apibendrinant galima teigti, kad geri abiejų kalbų įgūdžiai leidžia palaikyti ryšį su praeities rusų ir dabarties vokiečių kultūromis. Abiejų kalbų geri įgūdžiai palengvina bendravimą su tais, kurie liko Rusijoje su rusų tikinčiųjų bendruomenės nariais, apskritai kalbančiais rusiškai žmonėmis Vokietijoje, nes ne visi Rusijos vokiečiai lankosi tikinčiųjų bendruomenėse, bei vokiečių kalbos geri įgūdžiai palengvina vokiečių kultūros pažinimą, integraciją, bendravimą su vietiniais vokiečiais, ieškant geresnio darbo, kuriant ateitį sau ir savo šeimai Vokietijoje. Pvz., „*Čia mūsų ortodoksų bendruomenėje dažniausiai kalbame rusiškai, su keliais bendruomenės nariais šnekame vokiškai. Darbe su kolegomis kalbu vokiečių kalba.*“ (R.2) Šis pavyzdys iliustruoja tai, kad Rusijos vokiečiams abi kalbos yra reikalingos. Tai yra neatsiejama dalis norint būti Rusijos vokiečiams abiejų kultūrų dalimi. Remiantis F. Anthias ir H. Bhabha staipsnyje „*tautinio tapatumo slinkstys postmodernioje visuomenėje*“ L. Garšvė (2012) teigia, kad „*tam tikras dominuojantis kultūrinis diskursas gali rekonstruoti tapatumą nauju keliu po hibridiškumo vėliava*“. Tokie „*hibridiški tapatumai gali būti išlaisvinantys ir transgresyvūs*“, nes tirpdo senas ribas yra įvardijama kaip „*trečia*“

erdvė“ pvz., rusų ir vokiečių kultūrų jungtis. Ši kultūrinė jungtis ir hibridiškas tautiškumas atsiskleidžia kalbų vartojime detaliau (žr. 37 lentelę).

37 lentelė

Kalbos įgūdžių tobulinimas ir ugdymasis

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Kalbos įgūdžių lavinimas laidų ir filmų pagalba	„Kartais pasižiūriu man įdomų vokišką filmą, internete kalbos pamokos yra, įvairius techninius žodžius, kurie yra reikalingi darbe ir namie žodyne paieškau.“ (R.7)
	„Dabar skaitau ir laidas žiūriu rusų ir vokiečių kalbomis. Tik kaip atvažiavau į Vokietiją žiūrėdavau laidas vokiečių kalba, kad geriau išmokčiau kalbėti vokiškai o išgirstus naujus žodžius pasižiūrėdavau žodyne.“ (R.3)
Kursų lankymas atvykus į Vokietiją	„<...> todėl ir lankėme kursus, kad kuo geriau išmokti kalbą.“ (R.9)
	„<...> Pradžioje atvykus lankėme kalbos kursus, o dabar paskaitau viena kitą straipsnį, knygą, pasižiūru filmus taip išmoksti vieną kitą naują žodį.“ (R.8)
Tikslingas savarankiškas ugdymasis	„<...> nors atvykus į Vokietiją mes lankėme kalbos kursus, bet to nepakanka reikia ir pačiam vis tobulinti kalbos žinias.“ (R.7)
Kursų lankymas prieš atvykstant	„ Prieš atvykstant į Vokietiją, mes turėjome išlaikyti vokiečių kalbos testą, nes mokinomės pusę metų Kazakstane vokiečių kalbos. Klausymas ar galima daug išmokti vokiečių kalbos per tokį trumpą laiką pati suprantate, kad ne labai daug ką išmoksi.“ (R.2)
Internetinės erdvės siūlomi kalbų mokymosi variantai	„Kursus lankiau pusę metų Kazakstane tai buvo pradžia o paskiau pats po truputi vis tobulinu kalbos žinias. Internete yra pratimų ir nemokamų kursų, kuriuos galima parsisiusti.“ (R.2)
Savaiminis kalbos įgūdžių tobulinimas	„Kaip ir dauguma turime rusų televiziją žiūrime rusiškas laidas, filmus skaitau irgi rusų kalba.“ (R.9)
Žiniasklaida kaip šalutinio mokymosi forma kalbos įgūdžiams gerinti	„Rusų ir vokiečių kalbomis skaitau knygas ir laidas žiūriu, laikraščius tai neskaitau.“ (R.4)
	„Knygas ir laikraščius skaitau vokiečių kalba, laidas taip pat vokiečių kalba žiūriu. Man patinka seni „Tarybiniai“ filmai ir pasakos juos žiūriu rusų kalba.“ (R.1)
Įvairių mokymosi formų neužtenka reikia ir gabumų	„Mes kaip ir dauguma turbūt Rusijos vokiečių turime rusų televiziją, bet žiūrime ir vokiškas laidas, filmus tam, kad geriau išmoktume kalbą. Atvykus aš ėjau ir į kursus, bet tai buvo pažengusiųjų kursai. Žinote pasakysiu, kad vien kursų neužtenka turi žmogus būti gabus kalboms ir norėti, stengtis išmokti kalbą be pastangų ne bus ir vaisiu. Aš matyt nesu labai gabi kalbom, be to bendravau su rusakalbiais o tai nėra gerai. Gaila, kad tai supranti ne iškart atvykus čia o vėliau kai ieškai darbo.“ (R.6)

Suaugusiųjų Rusijos vokiečių kalbų įgūdžių tobulinimas ir ugdymasis vyksta įvairiomis formomis. Dalis Rusijos vokiečių prieš atvykstant į Vokietiją šalyje, kurioje užaugo lankė kalbos kursus. Kita dalis respondentų lankė kalbos kursus persikėlus gyventi į Vokietiją. Didžioji dauguma Rusijos vokiečių vis dar savarankiškai tobulina savo kalbos žinias įvairių priemonių pagalba. Viena

iš pagrindinių priemonių, kuria įvardino intervių dalyviai yra žiniasklaida, filmai, knygų skaitymas rusų ir vokiečių kalbomis. Keli įvardino kaip veiksmingą ugdymosi priemonę internetinės erdvės siūlomus kalbų mokymosi būdus. Kitiems yra būdingas savaiminis mokymasis, kurį aptarėme poskyryje (žr. 3.1.) kaip kalbų įgūdžių tobulinimo ir ugdymosi formą. Kiekybinio tyrimo apklausoje (žr. 8 lentelę 1 priedas) 93% respondentų įvardino, kad tobulina kalbos žinias tokiomis priemonėmis, kurias nurodė intervių dalyviai. Remiantis M. Teresevičiene (žr. 3.1.), kuri neįvardino žiniasklaidos kaip šalutinio mokymosi formos, bet pabrėžė žiniasklaidos galimą įtaką besimokantiems suaugusiems. Taigi galima teigti, kad Rusijos vokiečių kalbų įgūdžių tobulinimo ir ugdymosi procesas yra labai ilgas ir vyksta visą gyvenimą. Remiantis respondentų pasisakymais galima teigti, kad yra saugomas rusiškumas, o vokiečių kalbos įgūdžiai tobulinami yra tam, kad Rusijos vokiečiai būtų suprasti ir profesinės veiklos sumetimais.

3.2.3. Politiškumas- tautinio tapatumo veiksnys

Rusijos vokiečių politiškumas kaip tautinio tapatumo veiksnys buvo nustatytos tokios keturios kategorijos 1) pilietybės turėjimo svarba Rusijos vokiečiams; 2) stabili politinė situacija; 3) politinės aktualijos ir žinios; 4) istorijos reikšmė (žr. 38 lentelę).

Pasak R. Brubaker, „<...> pilietybė nėra tiesiog sėslumo atspindys; tai yra ilgalaikis asmeninis statusas, kurio nesuteikia vien tik pervažiavimas per valstybę ar ilgesnis sėslumas, ir kuris neprarandamas su laikinu ar ilgalaikiu išvykimu (Brubaker, 1998, p. 43). T. H. Marshallas yra nuomonės, kad „kiekviena valstybė su piliečio statusu sieja tam tikras teises ir pareigas. Šios teisės ir pareigos apibrėžia teisinės lygybės- kurią T. H. Marshallas vadino „pagrindine žmonių lygybe, susieta su <...> visiška pilnateise naryste bendruomenėje“- sritį (remiantis T. H. Marshallas, Brubaker, 1998, p. 43)

38 lentelė

Pilietybės turėjimo svarba Rusijos vokiečiams

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Pilietybė yra patogumo reikalas	<i>„Pilietybė man nėra taip svarbu, šaknys mano yra ten kur aš užaugau. Pilietybę taip pat galime juk pakeisti, bet savo šaknų aš pakeisti negaliu. Aš manau, kad dabar globaliame pasaulyje tai yra daugiau patogumo dalykas, nes jeigu yra geresnės galimybės toje šalyje kur gyveni ir galima pagal įstatymus, tai juk niekas nedraudžia pilietybę pasikeisti vien dėl patogumo gyvenant toje šalyje ir jeigu leidžia tos šalies įstatymai.“(R.1)</i>
Tautinio tapatumo jausmui pilietybės nereikia	<i>„Aš turiu vokiečių pilietybę ir vėlyvojo persikėlėlio statusą.<...> Žmogaus vidiniam tautinio identiteto jausmui pilietybės nereikia.“ (R.2)</i>

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Dviguba pilietybė sujaukia vidų	„Aš turiu Rusijos ir Vokietijos pilietybes, nes taip leidžia įstatymai. <...> esu Vokietijos pilietė dokumentuose , bet pilnavertę vokiečių visai nesijaučiu. Aš esu provoslavė , nesvarbu, kur gyvenau jaučiausi provoslave. Šis pojūtis ir požiūris, gal ir klaidingas, bet įnešdavo saugumo ir priklausomumo bendruomenei jausmą. Pilietybės klausymas sujaukia mano vidų , nes čia nesi tikra vokiečių o ten ne buvau tikra rusė.“ (R.6)
Dviguba pilietybė yra privalumas, nes nereikia rinktis	„ Turiu aš dvi pilietybes Rusijos ir Vokietijos taip pat yra pliusas , nes iš pvz. Kazakstano Rusijos vokiečiai dviejų pilietybių negali turėti, nes vyriausybė tokio įstatymo ir galimybės išvykusiems nesuteikė, kaip Rusijoje. <...>.“(R.7) „Aš turiu dvi pilietybes rusų ir vokiečių ir vėlyvosios persikėlės statusą. Manau, kad dviguba pilietybė atspindi tai, jog esu Rusijos vokiečių man nereikėjo rinktis, kurią nors vieną aš turiu jas abi . Esu nuomonės, kad tai yra privalumas daugelis Rusijos vokiečių iš Kazakstano norėtų turėti dvigubą pilietybę, bet šalies įstatymai to neleidžia. Svarbu yra todėl, kad yra atviros sienos visur galiu keliauti pvz.: į Ameriką.“(R.9)
Pilietybė patvirtina vokiškumą	„Man yra labai svarbu pilietybė aš esu vokiečių o pilietybė dar patvirtina tai, kad esu vokiečių .“(R.3)

Dvigubą pilietybę turintiems Rusijos vokiečiams tai yra privalumas ir nereikia pasirinkti, bet patvirtina jų dvigubą statusą. Tačiau viena respondentė mano, kad tai sujaukia jos vidų, nes ši Rusijos vokiečių save tapatina ne su valstybe, bet su religija, tapatinimosi su religija fenomenu aptarėme skyrelyje (žr. 3.2.4.). Vyrauja atskirties visuomenėje fenomenas, kurio žmogus nepatiria religinėje bendruomenėje. Tiriamieji turintis vieną pilietybę nebuvo vieningos nuomonės vieniems tai vokiškumo patvirtinimas, kitiems labiau patogumo reikalas, o dar kiti mano, jog tautinio tapatumo jausmui pilietybės nereikia. Akivaizdu, kad Rusijos vokiečių pasisakymai atspindi kaip etninės mažumos ne tik pilietybių įvairovę, bet ir valstybių politinius sprendimus pilietybių klausymais. Tie Rusijos vokiečiai, kurie gimė ar užaugo Rusijoje o dabar gyvena Vokietijoje yra abiejų šalių piliečiai. Politinėje plotmėje šiuos respondentus saisto dvigubas pilietybių turėjimas su abiejomis šalimis. Šie respondentai su dvigubu piliečio statusu yra saistomi su tų šalių teisėmis ir pareigomis. Kiti respondantai gimė, užaugė ir atvyko iš buvusios Tarybų Sąjungos šalių Vokietijoje yra Vokietijos piliečiai, nes tos šalys iš kurių jie atvyko nėra įteisinusios dvigubos pilietybės, jiems teko rinktis. Tikėtina, kad šie piliečiai jaučia nuoskaudą nes jų pilietybė neatspindi dvigubo statuso. Viena respondentė teigdama, kad, „<...> **pilietybė dar patvirtina tai, kad esu vokiečių**.“(R.3) Interviu metu pasisakė, kad jos mama buvo vokiečių, tad tikėtina, kad stipru vokiškumo jausmą mamai pasisekė perteikti savo vaikams, kuris yra jaučiamas šios respondentės pasisakymuose.

Stabili politinė situacija

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Buvusių Tarybų Sąjungos šalių ir Vokietijos politinė situacija yra svarbi	<p>„Stabili politinė situacija yra svarbi tiek Ukrainoje, tiek ir Vokietijoje. Vokietijoje aš gyvenu ir norisi šalyje gyventi, kurioje nėra karo ir kitokių politinių neramumų, nes mes čia gyvename, bet ir Ukrainos politinė situacija yra svarbu, nes ne tik mano šeima, giminės bet ir kiti piliečiai kenčia, mane tai labai jaudina.“ (R.1)</p> <p>„Abiejų šalių stabili politinė situacija yra labai svarbi, nes Rusijoje gyvena mano artimieji ir draugai o Vokietijoje gyvena tėvai ir aš pati gyvenu čia. Manau, kad jautiesi ramiau kai šalyse nėra įvairių politinių neramumų.“ (R.9)</p>

Respondentams stabili politinė situacija yra svarbi ne tik Vokietijos šalies, kurioje jie gyvena, bet buvusių Tarybų Sąjungos šalių, kuriose Rusijos vokiečiai gimė ir užaugo. Patys Rusijos vokiečiai teigė, kad yra like tose šalyse artimieji ir draugai. Šioje kategorijoje respondentų išsakytos mintys rodo tai, kad Rusijos vokiečiams yra svarbi abiejų šalių stabili politinė situacija, jie yra abiejų kultūrų dalis. Tad galima daryti prielaidą, kad šioje kategorijoje išryškėja hibridinis Rusijos vokiečių tapatumas, nes pasak L. Garšvės (2012), toks „tapatumas traktuotinas kaip užimantis kultūriškai sinkretišką trečiąją erdvę“ tai yra Rusijos ir Vokietijos junginys.

Politinės aktualijos ir žinios

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Stebimos Vokietijos politinės aktualijos	„ Žinoma, kad stebiu žinias ir aktualijas Vokietijoje, ir tai yra labai svarbu nes mes čia gyvename ir norime ramiai gyventi, turėti socialines garantijas, ne taip kaip dabar ukrainiečiai gyvena tokie neramumai ir įtampa. <...>.“ (R.1)
Stebimos buvusių Tarybų Sąjungos šalių politinės aktualijos	„ Mes žiūrime rusų televiziją tai stebime Rusijos žinias ir aktualijas. Ir dabar tuos politinius neramumus ir Europos Sąjungos taikomas sankcijas Rusijai. Manau, kad Putino taikomos sankcijos atsilies ir jūsų šaliai Lietuvai. Nors turiu pasakyti, kad praėjus 23-ėjimams metams Baltijos šalių nepriklausomybės, jos yra vis dar šešėlyje. Labai mažai apie jas girdime per žinias ir aktualijas. “ (R.2)
	„<...> Kaip ir dauguma atvykusių iš Rusijos ir buvusios Tarybų Sąjungos turime mes rusų televiziją. Tai stebime kas vyksta ten žiūrėdami įvairias politines laidas ir dienos aktualijas. “ (R.7)
	„<...> Taip stebiu politines aktualijas, žinias ypač Ukrainoje, ne tik dėl to, kad ten gyvena mano mama, giminaičiai, bet ir kitų Ukrainos piliečių man gaila. “ (R.1)

Apžvelgiant Rusijos vokiečių politines aktualijas pastebėta, kad dauguma turi rusų televiziją ir stebi kas vyksta Rusijoje, bet yra dalis Rusijos vokiečių, kuriems svarbios yra ne tik Ukrainos, ir Rusijos, bet ir Vokietijos politinės aktualijos. Politiškumas yra tautinio tapatumo veiksnys, o

daugumos respondentų išsakytos mintys rodo, jog Rusijos vokiečiams yra svarbi Rusijos ir buvusios Tarybų Sąjungos šalių politinės aktualijos ir žinios. Tai leidžia daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiai save tapatina su Rusija, nes nėra abejingi tos šalies politiniam gyvenimui. Tikėtina, kad tie Rusijos vokiečiai, kurie turi rusų televiziją stebi kiekvieną dieną politinius įvykius Rusijoje.

41 lentelė

Istorijos reikšmė

Subkategorija	Irodantis teiginys
Rusijos svarbiau	„Šalies istorija svarbi, bet man svarbiau yra Rusijos istorija .“ (R.9)
Svarbi abiejų šalių	„ Kazakstanui <...> istorija yra svarbi abiejų šalių <...>.“ (R.4)

Rusijos vokiečiams šalies istorija yra svarbi. Vieniems abiejų šalių istorija yra svarbi, šalies kurioje užaugo ir kurioje dabar gyvena, kitiems svarbiau Rusijos istorija. Apibendrinant galima teigti, kad Rusijos vokiečiams svarbi stabili politinė situacija ir stebimos yra politinės aktualijos šalių, kuriose jie užaugo ir dabar gyvena. Istorija yra reikšminga, bet vieniems svarbenė šalies, kurioje užaugo, kitiems abiejų šalių. Taigi, galima teigti, kad vyrauja sąsajos tarp praeities ir dabarties. Rusijos vokiečiai užaugę buvusios Tarybų Sąjungos šalyse lankė ten mokyklą, mokinosi tos šalies istoriją, bei išgyveno istorines tų valstybių santvarkas. Atvykus gyventi į Vokietiją dalis Rusijos vokiečių savarankiškai domisi istorija, bei žiniasklaidoje yra liečiamos Vokietijai svarbios istorinės temos ir įvykiai. Šalių istorijos saisto šios etninės mažumos praeitį ir dabartį. Taip pat apjungiantis elementas yra istorija, nes tik per bendruomeniškus istorinius išgyvenimus ši Rusijos vokiečių etninė mažuma Vokietijoje save identifikuoja kaip Rusijos vokiečių bendruomenę.

3.2.4. Rusijos vokiečių tautiškumas

Skyrelyje Rusijos vokiečių tautiškumas buvo nustatytos tokios aštuonios kategorijos 1) Rusijos vokiečių tapatinimasis; 2) faktoriai, kurie padeda išsaugoti tautiškumą; 3) faktoriai, kurie trukdo išsaugoti tautiškumą; 4) ar nuo šalies priklauso tautinis tapatumas; 5) tradicijos ir papročiai; 6) tradicijų perdavimo svarba kitoms kartoms; 7) švenčių šventimas; 8) patiekalai.

Tautinis tapatumas pasak R. Radžvilienės (2010), yra susijęs su teritorija, kurioje asmuo gimsta. Teritorinis tapatumas yra svarbus kiekvieno individo asmeniniam tapatumui kurti o tautinis tapatumas yra kolektyvinis, jis būdingas grupei žmonių, gyvenančių toje pačioje teritorijoje, ir yra svarbus kiekvieno individo savęs suvokimui priskiriant save prie tam tikros teritorijos. B. Kuzmicko (2012) teigimu „individas tapatumą pats kuria tam tikros aplinkos teikiamų įvairių galimybių ribose ir turi rinktis su kuo save tapatinti. Tapatinimosi būdai iš dalies sutampa su socialiniais vaidmenimis, kuriuos atliekame“. Tai vaidmenys kuriuos atliekame šeimoje, bendruomenėje, kultūroje ir kt.

Rusijos vokiečių tapatinimasis

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Tapatinimasis su slavais	„Nors ir turiu vokiečio pilietybę aš jaučiuosi daugiau rusas nei vokiečiais. “ (R.2)
	„Aš save laikau rusų savo rusiškumą puikiai galiu puoselėti mūsų tikinčiųjų bendruomenėje.“ (R.7)
	„ Tapatinuosi su rusais. Mano mama buvo rusė o tėvas vokiečiais. Ten kur mes gyvenome gyveno ir daugiau rusų šeimų, buvo ir keli žmonės iš Vokietijos.“ (R.5)
	„Su rusais.“ (R.9)
	„ Esu rusė, niekada to neslėpiu, turiu dvi pilietybes rusų ir vokiečių. Jaučiu jog rusų mentalitetas man artimesnis. Aš ten praleidau didesnę dalį savo gyvenimo, vaikystę, ten įgyjau išsilavinimą. Mes esame visai ne tokie, kaip vokiečiai mus visai kitaip auklėjo ir perdavė visai kitas vertybes.“ (R.8)
	„Aš manau, kad esu ukrainietė nes daug metų Ukrainoje pragyvenau. <...>.“ (R.1)
	„ Save tapatinu su kazachais. <...> Mama buvo kazachė o tėvas vokiečiais.“ (R.4)
Su vokiečiais	„Mama mums visada sakė, kad mes esame Rusijos vokiečiai ir save tapatinu su vokiečiais, nors gyvenau Kazakstane. “ (R.3)
Artimas vokiečių mentalitetas	„<...> Man patinka vokiečių mentalitetas, bet savęs vokiečiu nelaikau.“ (R.1)
Tapatinimasis su provoslavais	„Į šį klausimą yra sunku atsakyti, nes mes tiek daug kėlėmės iš vienos vietos į kitą, kad net nežinau. Save laikau provoslave, nes mes čia einame į ortodoksų tikinčiųjų bendruomenę.“ (R.6)

Interviu metu norėta sužinoti su kuo save tapatina Rusijos vokiečiai. Didžioji dauguma tiriamųjų įvardino, kad jie save tapatina su rusais ir su ta tauta, kurioje Rusijos vokiečiai užaugo. Viena respondentė tapatinasi su vokiečiais. Šios Rusijos vokiečių mama buvo vokiečių o tėtis rusas, todėl galima daryti prielaidą, kad mama stengėsi vaikams perduoti vokiečių šeimai gyvenant Kazakstane. Nustebimą sukėlė savęs tapatinimas su religija. Tačiau Ž. Advilionienės (2005), straipsnyje „Religijos, kaip socialinės institucijos, samprata“, autorė teigia, kad „tapimas religinės bendruomenės nariu <...> sudaro prielaidas ne tik religinio tapatumo formavimuisi, <...> kuris suvokiamas kaip emocinis- psichologinis žmogaus tapatinimasis su religija, religijos grupe, pripažįstant jos mokymą, laikantis keliamų reikalavimų bei religiją praktikuojant, bet ir socialinių psichologinių ryšių užmezgimui, bendruomeniškumo bei krikščioniškumo vertybių sklaidai“. Autorė remdamasi I.E. Laumenskaite ir H. Keupp yra nuomonės, kad religinis tapatumas tai tik viena iš daugelio identiteto struktūrų, įtvirtinanti asmens tapatumą o religinis tapatumas laiduoja žmogaus socializaciją ir integraciją religinėje bendruomenėje, bendruomeniškumo sklaidą ir vertybių testinumą (Advilionienės, 2005). Taigi asmens tapatinimasis su religija yra žmogaus religingumo

rodiklis, o bendruomeniškumas ir socialiniai ryšiai pvz., Frankfurto prie Maino rusų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenėje, kurioje didžioji dauguma yra rusai tokių būdu žmogus kompensuoja atskirtį Vokietijos visuomenėje, nes Rusijos vokiečiams į tokią bendruomenę nėra sunku įsiliesti. Taip pat išryškėja lokalumo reikšmė Rusijos vokiečių tautinio tapatumo konstravimui. Kiekybinio tyrimo duomenys rodo (žr. 22 lentelę 1 priedas), jog 50% respondentų save tapatina su slaviška šalimi, 33% Vokietija ir 10% su Vokietija ir slaviška šalimi. Save tapatina su slavų tauta 33 % respondentų, vokiečių-slavų tauta 27 %, su vokiečių 24 % ir su europiečiais 3%. Paklausti su kokios tautybės žmonėmis save tapatina Rusijos vokiečiai nurodė, kad save tapatina 29% su slavais, 28% su vokiečių ir slavų tautų žmonėmis, 17% su vokiečiais ir 3%- (22 metų amžiaus) su europiečiais. Šioje apklausoje nustebimą sukėlė savęs tapatinimas su Europa ir europiečiais, tačiau remiantis E.C. Rautenberg pasisakymų skyrelyje (žr. 2.1.3.), kad vokiečiai save labiau identifikuoja Europos Sąjungos kontekste, galima daryti prielaidą, kad tai yra jaunas respondentas atvyko gyventi į Vokietiją paauglystėje kai buvo savo tautinio tapatumo paieškose, lankė ugdymo įstaigą Vokietijoje ir buvo perteiktas europietiškas tautiškumas. Taip pat yra ir hibridiško tapatumo apraiškų Rusijos vokiečių tarpe. Šis hibridiškas tapatumas yra apibūdinamas remiantis L. Garšve skyrelyje (žr. 2.1.1.), kai dvi tautos susijungia į trečią erdvę. Kaip teigia A. Apaduraj lokalumo reikšmę tautinio tapatumo konstrukcijose turėtų apibūdinti šio identiteto ryšys su vieta, kuri nebūtinai sutampa su geografinė teritorija; vietovės sociologiniu požiūriu yra konstruojamos ir identiteto kūrimo kontekstuose vietovės, teritorijos yra ne nekintamos duotybės, o identiteto ribų brėžimo procesuose sukuriama kaip tam tikrai grupei reikšmingos vietos. Kai žmonės naudoja savo identitetui teritoriją kaip vietą, identitetas su vieta siejamas įvairiais būdais; lokalus identitetas gali būti apibūdinamas kaip priklausomybė tam tikrai vietai jausmas, bet tos vietos ryšio su ja reikšmės tiek individui, tiek grupiniuose identitetuose gali būti pačios įvairiausios (Čiubrinskas, 2006, p. 73-93). Taigi Rusijos vokiečių identitetui teritorija kaip vieta gali būti įvairiai siejama: vieni save sieja su Rusijos Federacija, o kiti save tapatina su Rusija kaip buvusia didžiausia valstybe Tarybų Sąjunga.

Tiriami suaugę Rusijos vokiečiai stengiasi išsaugoti rusiškumą per kalbą tai iliustruoja jų pasisakymai pvz., „*Mes stengiamės išsaugoti rusiškumą, kuri padeda išsaugoti kalbą ir bendravimas tikinčiųjų bendruomenėje.*“ (R.8) „*<...> rusiškumą puikiai galiu puoselėti mūsų tikinčiųjų bendruomenėje.*“ (R.7) Dalis Rusijos vokiečių tautiškumą puoselėje ne tik per kalbą, bet ir religinėje bendruomenėje, švęsdami religines šventes pvz., „*Vokietijoje gyvendama stengiuosi išsaugoti rusiškumą. Manau, kad svarbus yra abiejų šalių tautiškumo puoselėjimas, bet išsaugoti stegiamės rusiškumą. Rusiškumą puoselėjama per kalbą, bendraudami su tautiečiais, religinėje bendruomenėje, švęsdami rusų ortodoksų religines šventes.*“ (R.9) Detaliau lentelėse (žr. leneteles 43-44) yra nurodyti faktoriai, kurie padeda ir trukdo išsaugoti Rusijos vokiečiams tautiškumą.

Faktoriai, kurie padeda tautiškumą išsaugoti.

Subkategorija	Irodantis teiginys
Rusų kultūros centras, mokyklėlė vaikams	„Rusiškumą padeda mums išsaugoti <...>, rusų kultūros centras, vaikams sekmadieninės mokyklėlės ten jie gali išmokti rusų kalbos ir manau, kad <...>.“(R.9)
Kalba	„Manau, kad bedravimas su rusais tai neleidžia pamiršti kalbos . Kalba labai svarbi.“(R.6)
	„ Kalba padeda išsaugoti rusiškumą .“(R.5)
	„ Kalba man padeda išsaugoti tautiškumą Vokietijoje. Todėl ir reikia kalbas mokintis. Aš kazachiškai kalbu nuvykus į Kazakstaną, rusiškai kalbame ir čia ir ten, vokiškai kalbu darbe ir visur kitur. Norint pažinti aplinką būtina mokėti kalbą .“(R.4)
	„Vokietijoje gyvenant tautiškumą padeda išsaugoti vienareikšmei kalba . Sūnui perteikiau rusų kalbą, mokykloje mokinosi vokiečių kalbos. Be kalbos nepažinsi ir kultūros .“(R.3)
	„Tautiškumą išsaugoti padeda kalba , nes kalba yra tautiškumo raktas ir bendruomenė, <...>.“(R.2)
	„Manau, kad kalba padeda išsaugoti ukrainietišumą , nes su metais ir vaikams užaugus kitiems dalykams nebe tiek skiriame reikšmės, kiek skiriame laiko kalbos išsaugojimui. <...>.“(R.1)
	„<...> kalba mes juk stengiamės nepamiršti rusų kalbos .“(R.9)
Religinė bendruomenė	„<...> kaip mūsų tikinčiųjų bendruomenė . Mes čias susirenkam pabendraujam, matėte čia visur viskas rusiškai parašyta, va čia jautiesi, kaip namie.“(R.2)
	„Rusiškumą padeda mums išsaugoti religinė bendruomenė <...>.“(R.9)
Rusiški produktai	„<...> padeda išsaugoti ukrainietišumą <...>. Hochheime yra rusų parduotuvė, nusiperkame tenai rusiškų produktų .“(R.1)

Tautiškumą išsaugoti padedantis faktorius pasak inreiviu dalyvių yra kalba, religinė bendruomenė, rusų kultūros centras, vaikų sekmadieninė mokyklėlė ir rusiški produktai. Remiantis apklausos rezultatais (žr. 27 lentelę 1 priedas) 77% Rusijos vokiečių puoselėją savo tautiškumą gilindami savo kalbos žinias, gamindami slaviškus patiekalus, palaikydami ryšius su tėvynainiais.

Paklausti tėveliai apie tautiškumo puoselėjimą ir ugdymą buvo nuomonės:

Tėvelis Johannes Nothhaas: Aš manau, kad tautiškumo puoselėjimas yra kiekvieno asmeninis reikalas. Mes esame daugiakultūrinė tikinčiųjų bendruomenė ir nepuoselėjame, nerengiame įpatingų tautinių renginių. Tačiau yra Mainze rusų kultūros centras „Kabinett“ (Wallpoden) gatvėje su puikia kultūrine programa rusams.

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: Tai kiekvieno tikinčiojo asmeninis reikalas. Mūsų bendruomenėje yra sekmadieninė mokykla vaikams. Ten susiburę vaikai yra mokomi rusų kalbos. Tėveliai kurie mano, kad jų vaikams reikalinga rusų kalba jie veda vaikučius pas mus.

Kokybiniame tyrime Rusijos vokiečiai pabrėžė, kad jų tautiškumo puoselėjimui yra svarbu ne tik rusų kultūros centras ir sekmadieninė mokykla vaikams, bet ir religinė tikinčiųjų bendruomenė.

Į klausimą ar Rusijos vokiečiams tautiškumo puoselėjimas yra aktualus tikinčiųjų bendruomenės tėvelis buvo nuomonės:

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Manau, kad tai priklauso nuo to kokioje aplinkoje jie užaugo ir formavosi, kaip buvo auklėjami, kokios vertybės jiems buvo perteiktos šeimoje ir aplinkos kurioje jie užaugo, kokia buvo šalies politinė padėtis ir be abejo visuomenė, kurioje jie augo.*

Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai (žr. 26 lentelę 1 priedas) rodo, jog 43% apklaustųjų tautiškumo puoselėjimas yra labai svarbus, o 20% Rusijos vokiečių tautiškumo puoselėjimas yra svarbus. Tad galima teigti, kad didžiajai daugumai Rusijos vokiečių tautiškumo puoselėjimas yra aktualus.

Kitoje lentelėje (žr. 44 lentelę) žemiau įvardinti faktoriai, kurie trukdo tautiškumo išsaugojimui.

44 lentelė

Faktoriai, kurie trukdo tautiškumą išsaugoti

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Trūksta miesteliuose rusų kultūros centrų	„<...> O trukdo gal tai, kad trūksta rusų kultūros centrų miesteliuose , juk visa tai yra didmiesčiuose o mažesniuose miesteliuose nėra nieko. Bendruomenėje ir centre gali susirasti draugų, pabedrauti su tėvynainiais, susikuri tam tikrą socialinį tinklą, mažame miestelyje tai yra daug sunkiau padaryti.“(R.9) „Mūsų miestelyje nėra <...> nei rusų kultūros centro <...>.“(R.4)
Miesteliuose nėra susibūrimo vietų	„Trukdo tai, kad mažuose miesteliuose nėra ukrainiečių susibūrimo vietos , kur galima būtų susibūri pasikalbėti, gaminti, tradicijas toje bendruomenėje puoselėti. Didmiesčiai yra toli o ir laisvo laiko čia mažai turime.“(R.1)
Miesteliuose stygius Rusijos vokiečių bendruomenės	„Mūsų miestelyje nėra Rusijos vokiečių bendruomenės , <...> yra tik tolerancijos tarp tautų klubas „TUN“, ten renkasi labai daug tautybių žmonės. Norėtusi artimesnio mūsų kultūrai centro mūsų miestelyje.“(R.4)

Rusijos vokiečiai mano, kad tautiškumo išsaugojimą trukdantys faktoriai yra: miesteliuose jaučiamas rusų kultūros centrų, Rusijos vokiečių bendruomenių ir susibūrimo vietų stygius. Apžvelgiant respondentų išsakytas mintis, galima daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiams miesteliuose sunkiau sekasi tautiškumą išsaugoti, nes nėra rusų kultūros centrų, slaviškų kultūrų bendruomenių. Respondentai išreiškė norą ir rusų kultūros centrų poreikį, tačiau nesusibūrus sunku rasti lėšų ir patalpas tokiam centrui įkurti, bei reikalingas yra veiklus žmogus- iniciatorius, galintis suburti bendruomenę. Rusijos vokiečiams bendruomenėje yra lengviau rasti bendraminčių, bei susikurti socialinį tinklą, pasidalinti patirtimi ir puoselėti savo tautiškumą dalyvaujant bendruomenės veikloje ir rusų kultūros centro rengimoje programoje.

Ar nuo šalies priklauso tautinis tapatumas

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Vokiečių kultūra daro įtaka	„Vienareikšmiškai taip daro įtaką , čia svarbi yra tvarka, švara, punctualumas, negali nueiti į svečius nesusitarus, visur turi kontroliuoti save, turi galvoti ką sakai, negali atvirauti, nes čia niekas neatvirauja. Sakyčiau, kad tai yra labai įsitempusi visuomenė. “(R.9)
	„<...> O be to vokiečių kultūra daro įtaką kitoms kultūroms su metais gyvendamas čia pasiimi, pritaikai ir sau tam tikras elgesio normas. Pvz. Su vokiečiais negali atvirai bendrauti, jie pradeda paskiau pasakoti viską kitiems apie tave. O čia bendruomenėje mes atvyraujame, padedame vieni kitiems. “(R.7)
	„Manau nepriklauso, bet daro įtaką norime mes to ar nenorime vokiečių kultūrą pvz. įtakoja, kad ir mes laikomės taisyklių, kaip vokiečiai. Mane mokė padėti vyresniam, bet pas vokiečius tai nepriimta ir aš laikausi atokiau ir ne padedu vyresnei močiutei. Čia daug dirbame o laisvo laiko turime labai mažai. Kazakstane dirbome, bet turėjome daugiau laisvo laiko. “(R.2)
Nepriklauso nuo šalies, kurioje gyvena dabar	„Manau, kad nepriklauso gyvenu Vokietijoje, pase esu vokietijos pilietė, bet laikiau ir laikau save kazachę. “(R.4)
Nepriklauso nuo šalies, kurioje gyvena dabar, bet priklauso nuo to kur gimė ir užaugo	„Mano tautinis tapatumas nepriklauso nuo šalies, kurioje aš gyvenu dabar. Galvoju, kad priklauso nuo to kur aš gimiau ir užaugau . Aš gyvendama Kazakstane laikiau save vokiete, net nežinodama kaip Vokietija atrodo. Mums mama pasakojo tik apie Vokietiją. Kultūra yra kita, ją reikia pažinti aš užaugau kitoje kultūroje. “(R.3)
	„Ne nepriklauso mano tautinis tapatumas nuo šalies, kurioje aš gyvenu dabar ir kur gimiau. Bet priklauso nuo to kur aš užaugau . Jeigu vėliau gyvenčiau Anglijoje ar Italijoje ir paklaustu iš kur aš esu pasakyčiau esu ukrainietė. Ir dabar kai Vokietijoje paklausia iš kur aš esu atvykus sakau, kad iš Ukrainos. “(R.1)

Dalis interviu dalyvių mano, jog šalis, kurioje jie gyvena daro įtaką jų tautiniam tapatumui. Kiti mano, jog tautinis tapatumas nepriklauso nuo šalies, kurioje jie užaugo, bet jų tautinis tapatumas priklauso nuo gimimo šalies bei šalies, kurioje jie užaugo. Apibedrinant galime teigti, kad Rusijos vokiečių tautinis tapatumas nepriklauso nuo šalies, kurioje jie gyvena šiuo atveju Vokietijoje, nes Rusijos vokiečių tautinis tapatumas susiformavo buvusios Tarybų Sąjungos šalyse. Rusijos vokiečių tautiškumas buvo ugdomas tose šalyse, kuriose jie užaugo, lankė ugdymo įstaigas, šeimos ir aplinkos buvo perteikiamos vertybės ir rusiškumas. Tačiau yra ir išimčių, viena respondentė teigė, „Aš gyvendama Kazakstane laikiau save vokiete, net nežinodama kaip Vokietija atrodo. “(R.3) Tikėtina, kad mama vokietė padarė didelę įtaką vaikų tautiškumo auklėjime.

Rusijos vokiečių tautiškumui atskleisti svarbios yra tradicijos ir papročiai ir kokios šalies tradicijas, papročius respondentai puoselėja. Viename interviu Rusijos vokietis išsakė mintį, kad „vokiečiai iš vis neturi tradicijų, jie žvelgia ne į Vokietiją ir jos kultūrą ir tautiškumo išsaugojimą,

bet į Europą. Vokiečiams yra svarbu suvienyti kultūras, bet ne kiekvienos kultūros tautiškumo puoselėjimas ir saugojimas.“(R.7) Tad pabandysime pažvelgti kokias turi Rusijos vokiečiai tradicijas.

46 lentelė

Tradicijos ir papročiai

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Rusiškos tradicijos, folkloras	„Šeimoje mes laikomės rusiškų tradicijų ir folkloro .“ (R.9)
Religinės tradicijos pasninkas, dvigubas švenčių šventimas	„Mes laikomės religinių tradicijų, šventes švenčiame dvigubai ir katalikų Naujus Metus ir pagal ortodoksų tradicijas . Mums svarbus yra pasninko laikotarpis nuo 28 lapkričio iki rusų Kalėdų stengemės tas tradicijas išlaikyti ir Vokietijoje.“ (R.8)
Tradicijos neišliko, bet švenčiamos religinės šventės	„Žinote atvirai pasakysiu, kokias žmogus gali išsaugoti tradicijas, kai gyvenime atsitinka taip, jog tenka daug kraustyti iš vienos vietos į kitą ir tradicijas buvo sunku išlaikyti, išsaugoti . Mes visada eidavome į cerkvę ir švęsdavome religines šventes . Stengiamės vaikams perduoti pagarbą žmogui, sakome, kad būtina turi mokintis kalbą, nes Vokietijoje kalba yra labai svarbi. Taip pat reikia neapleisti tikėjimo.“ (R.6)
Tradicijų nesilaikymas	„Vokietijoje nesilaikau jokių tradicijų . Aš paprasčiausiai gyvenu savo gyvenima einu į darbą ir viskas.“ (R.5)
	„Mano tėvai neišsaugojo tradicijų todėl ir neperdavė mums tai ir mes negalime perduoti tradicijų patys jų neturėję, bet tam tikras vertybes perdavė <..>.“ (R.2)
Ukrainiečių tradicijų laikymasis	„Mes laikomės ukrainietišku tradicijų ypač kai sūnus dar mažas buvo per Velykas kiaušinius dauždavome, kurio stipresnis dabar to jau nebe darome, nes sūnus užaugo. Čia sunku laikytis tradicijų, nes tenka ir per šventes dirbti o parėjus iš dabo jau nieko nebenori švesti ir daryti.“ (R.1)
Katalikiškos tradicijos	„Aš esu katalikė ir laikausi katalikiškų tradicijų. Puošiame eglute, mėgstu labai lankytis kalėdinėse mugėse.“ (R.3)

Rusijos vokiečiams būdingas ukrainietišku, rusiškų tradicijų ir folkloro puoselėjimas, bei yra svarbios religinės tradicijos tai pasninkavimas. Kai kurie šventes švenčia dvigubai katalikų ir provoslavų. Ši fenomeną galima paaiškinti tuo, kad šių Rusijos vokiečių iššvyke į Rusiją gyventi tėvai gyveno mišriose santuokose ir viena dalis tėvų, konkrečiai- vokiečiai jie buvo katalikai o kita dalis išpažino ortodoksų tikėjimą. Todėl perteikė katalikiškas tradicijas. Bei dalis tiriamųjų patys pakeitė konfesija gyvendami Rusijoje „Nors mano šeimos Kazachstane religija buvo katalikų, bet vėliau mes pakeitėme tikėjimą tapome ortodoksais. Mano žmona, sūnus ir aš išpažįstame ortdoksų tikėjimą.“ (R.2)

Apžvelgiant tradicijų ir papročių lentelę (žr. 46 lentelė) galima daryti prielaidą, kad Rusijos vokiečiai gyveno mišriose šeimose ir tėvai išpažino dvi religijas- vienas sutuoktinė(is) katalikų, kitas sutuoktinė(is) ortodoksų. Dalis Rusijos vokiečių pakeitė konfesiją, nes mama buvo ortodoksė. Tuo metu šeimoje mama buvo žmogus, kuri auklėjo vaikus, bei rūpinosi, kad maži vaikai būtų

pakrikštyti. Tikėtina, kad kita dalis Rusijos vokiečių pakeitė religiją ruošiantis tuoktis su kito tikėjimo žmogumi tuomet antra pusė nusprendė priimti kito religiją ir santuokos sakramentą.

47 lentelė

Tradicijų perdavimo svarba kitoms kartoms

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Svarbu tėvams auginant vaikus perduoti rusiškumą	„Manau, kad tėvams tai turi būti labai svarbu. Tėvai turi stengtis <...> išsaugoti rusiškumą <...> perduoti tautiškumą ir tradicijas savo vaikams. “ (R.9)
Mokykloje perteikiamas vokiškumas	„Vieniems yra svarbu o kitiems nelabai. Tuo metu kai vaikai augo aš buvau šoke apie jokiais tradicijas negalvojau. Susirgau depresija reikėjo pačiai save nugalėti, sveikti. Vaikai augo šalia nieko nereikalaudami, nes matė kaip man buvo blogai. Jie užaugo daugiau vokiečiais mokykloje buvo perteiktas vokiškumas. “ (R.5)
Tėvams svarbių rusų vertybių vaikai nenori priimti	„Daugiau rusų <...> vertybes perdavė kurias ir aš stengiuosi perduoti kitai kartai. Bet jauni žmonės tame tarpe ir mano sūnus nenori priimti tų vertybių, kurios mums su žmona yra svarbios <...>. “ (R.2)

Rusijos vokiečiams yra svarbu tradicijas ir vertybes perduoti kitoms kartoms. Tačiau atvykus į Vokietiją dėl patirto kultūrinio šoko ar ligos atsitinka, jog tėvai negali perduoti tų tradicijų kokias norėtų, bet įsikišus ugdymo įstaigoms yra perteikiamas vokiškumas. Atsitinka ir taip, jog patys vaikai nenori priimti tų vertybių, kurios yra jų tėvams svarbios, nes patys prijaucia vokiečių kultūrai. Remiantis kiekybinio tyrimo apklausos duomenimis (žr. 21 lentelė 1 priedas) 83% Rusijos vokiečių nori perduoti kultūrinės tradicijas kitoms kartoms: 27% - vokiškas, 27% - slavų ir 26% - slavų ir vokiečių tradicijas.

Apžvelgiant Rusijos vokiečių išsakytas mintis apie tradicijų perdavimą kitoms kartoms ir apklausos rezultatus matome, jog Rusijos vokiečiams yra svarbu perduoti rusiškumą, rusų vertybes ir tradicijas, nes toje šalyje, kurioje jie užaugo tėvai ir ugdymo įstaiga jiems perdavė tas tradicijas, kurias jie puoselėja. Tikėtina, kad kita Rusijos vokiečių karta, kurie lankė ir lanko Vokietijoje ugdymo įstaigas, jie išsaugos dalį rusiškų tradicijų, priimdami vokiškas tradicijas ir vertybes.

48 lentelė

Švenčių šventimas

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Rusijoje ir Kazakstane dominuoja valstybinių ir religinių švenčių šventimas o Vokietijoje religinės šventės	„ Rusijoje švedavome daug valstybinių ir religinių švenčių. Vokietijoje svarbios yra religinės šventės Vokietijos valstybinių švenčių čia nešvenčiame. Aš manau, kad ir patys vietiniai vokiečiai valstybinių švenčių mažai švenčia o jeigu ir švenčia tai labai ramiai.“ (R.9)
	„Kazakstane švenčiau su šeima Naujus Metus, Kalėdas, Velykas taip pat ir Kovo 8-ąją, Vasario 23 ir Gegužės 9 dienos šventes. O Vokietijoje tai Kalėdas, Naujus Metus ir Velykas švenčiame.“ (R.5)
	„Oi Kazakstane šventėme visas šventes kokios tik yra, ten taip buvome įpratę. O Vokietijoje Kalėdas ir Velykas švenčiame.“ (R.4)

Subkategorija	Įrodantis teiginys
	„Kazakstane šventėme visas šventes, kurios buvo švenčiamos ten, o Vokietijoje švenčiame tik Kalėdas, Naujus Metus ir Velykas.“ (R.3)
Religinių švenčių Šventimas	„Vokietijoje mes švenčiame tik religines šventes, šalies tautinių švenčių nešvenčiame.“ (R.1)
	„Mes švenčiame religines šventes.“ (R.6)

Bendruomenės vaidmenį išsaugant tradicinę kultūrą rodo tai, kad jos raiška žymiai stipresnė ten, kur vyrauja kolektyvinis arba bendruomeninis pradai. Interpretacinių bendruomenių svarbą kultūros tęstinumo ir sklaidos procese patvirtina tai, kad žymiai dažniau tradicijų laikomasi kolektyviai nei individualiai: pvz., kalendorines tradicines šventes švenčiančių yra gerokai daugiau nei besiklausančių liaudiškos muzikos (Trinkūnienė, 2005, p. 40-57). Apžvelgiant švenčių šventimą, matome, jog Rusijos vokiečiai Rusijoje ir Kazakstane šventė valstybines ir religines šventes, o Vokietijoje yra Vokietijos valstybinės šventės nešvenčiamos. Rusijos vokiečiai švenčia tik religines šventes. Šiuos duomenis patvirtina ir apklausos rodikliai (žr. 23 ir 24 lenteles 1 priedas) 82% respondentų šventė Rusijoje ir buvusios Tatybų Sąjungos šalyse valstybines ir religines šventes. Vokietijoje 10% įvardino, kad švenčia Vokietijos valstybine šventę spalio 3d.- Vokietijos susivienijimo dieną ir 77% respondentų, kad švenčia tik religines šventes. Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad 10% respondentų atvyko jauni į Vokietiją ir ugdymo įstaigoje buvo perteikta ugdytiniams Vokietijos susivienijimo svarba valstybei. Tačiau tikėtina, kad didžioji dauguma Rusijos vokiečių, kurie atvyko vyresnio amžiaus ir nelankė ugdymo įstaigos Vokietijoje su vokiečių valstybinėmis šventėmis negali save identifikuoti, nes nėra ryšio šios šventės jiems yra svetimos.

49 lentelė

Patiekalai

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Gaminami Sovietų Sąjungos šalims būdingi patiekalai	„ Labai svarbūs yra rusų patiekalai, nes jie yra labai skanūs. Juos gamino mano tėvai su tais patiekalais užaugau. Skonis net skiriasi vokiškų ir rusiškų produktų todėl apsiperkame rusų parduoruvėje. <...> Gaminame kopūstų piragą, tai yra senas šeimos receptas, kurį dar prosenelė kepė. Ir „stohlen“ kepame iš bulvių.“ (R.9)
	„ Gaminame visa tai ką gaminome gyvendami Rusijoje ir jūsų mama tuos patiekalus gamino tai plovas, virtiniai, barščiai, „manty“. <...> Čia mes einame į rusų parduotuvę apsipirkti, nes skonis produktų yra artimesnis tam kurį mes jautėme Rusijoje. „ Kutja “ yra senas patiekalas, kurį mes gaminame. <...> Šis patiekalas gaminamas iš kviečių, aguonų, truputi įdedame rozinų ir riešutų. Viska su medum sumaišome. Mama sakydavo mums kai buvome dar vaikai, kad tai simbolizuoja tikėjimą ir viltį.“ (R.8)

49 lentelės tęsinys

Subkategorija	Įrodantis teiginys
	<p>„Gaminu plovą, nes vyras labai mėgsta. Gaminame varškės pyragą, bet varšę perku rusų parduotuvėje, nes vokiška varškė labai smulki ir skonis skiriasi. Burokėlių sriubą verdu. Virtinukus dažnai valgome su įvairiais įdarais. Vokiškų patiekalų negaminame.“ (R.6)</p> <p>„Gaminame namuose skanius patiekalus, kepu varškės pyragą. Šį pyragą kepdavo mano močiutė, paskiau mama ir aš jį kepu. Kazkstane daug gamindavome „Kabyrga“ ir „Kuyrdak“, čia šių patiekalų negaminame, nes reikalinga „Hammelfleisch“ ir arklio mėsa. Tai buvo daugiau ritualas intensyviai ruošdavomės gaminimui. Vokietijoje gaminame „Boursaki“ tai tokie iš tešlos ir varškės kukuliai juos pagardiname razinomis, „Irimschik“ ir kepame aliejuje. Kartais kepame „Tabanan“ kazakiška duonos paplotėlį.“ (R.3)</p> <p>„Patiekalai, kuriuos gaminome Kazakstane ir Vokietijoje gamina žmona yra „Manty“ ir „Borsč“. „Manty“ yra vienas patiekalas kuri mes gaminame per šventes. Tai, kaip virtinukai, tokie kaip maišiukai ir juos verdame garuose, o valgome be padažo. Mes važiuojame apsipirkti vieną du kartus į mėnesį į rusų parduotuvę, tie gaminiai pagaminti Vokietijoje, bet skonis skiriasi artimesnis rusiškam. Ten perkame pieniškus produktus, žuvį, šprotus.“ (R.2)</p>
Dažniau vokiškus	„ Kartais gaminu pagal mamos ir senus močiutės receptus kazakiškus patiekalus . Šeimoje laikomės religinių tradicijų, sekmadieniais ir per šventes lankomės cerkvėje, stengiamės pasninkauti.“ (R.4)
Įvairūs patiekalai, kartais ukrainietiški	„Nėra labai svarbu, nes mes su sūnum retai gaminame valgyti, o jeigu gaminame tai mėgstame lengvą maistą ir greitai pasigaminti, kuris neužima daug laiko. Vokiečių patiekalai užima juk daug laiko ir nėra labai lengvi. Mūsų nacionalinis patiekalas yra barščiai tai šaltu paros metu ypač žiemą mes gaminame šią sriubą. Taip pat gaminame balandėlius ir kotletus pagal mano mamos receptą su iš Ukrainos parsivežtais prieskoniais. Kartais gaminame paprikas prikimštas su mėsa, bet man atrodo vokiečiai taip pat šį patiekalą gamina, tik jie paprikas perpjauna per pusę ir kepa orkaitėje apibarstę sūriu o mes jų nepjauname per pusę, bet visas prikemšame su mėsa ir troškiname. Dar mėgstame labai su sūnum virtinukus, bet jų patys ne gaminame o nusiperkame parduotuvėje pagamintus.“ (R.1)

Apžvelgiant patiekalus iš pasakojimų matyti, kad dominuoja rusiški patiekalai, bet kartais gaminami kazakiški patiekalai ir ukrainietiški barščiai, rečiau vokiškos virtuvės gardūmynai. Taigi Rusijos vokiečiai yra rusiškos virtuvės mylėtojai įvairius produktus ir gaminius jie perka rusų parduotuvėje „nes **skonis produktų yra artimesnis tam kurį mes jautėme Rusijoje.**“ (R.8) Patiekalai yra tautiškumą atskleidžiantis veiksnys, o šios kategorijoje respondentų išsakytos mintys leidžia teigti, kad Rusijos vokiečiai save identifikuoja su rusiška virtuve ir produktus perka rusų parduotuvėje, nes reikšmingas yra rusiškų produktų skonis, kurį jie jautė gyvendami Rusijoje. Matomas yra ne vizualus artumas su lokacija, bet juslinis identifikavimas su rusiškumu ir su ta lokacija, kurioje gimė ir užaugo.

3.2.5. Rusijos vokiečių patriotiškumas kaip tautinio tapatumo veiksnys

Skyrelyje Rusijos vokiečių patriotiškumas kaip tautinio tapatumo veiksnys nustatytos tokios dvi kategorijos 1) Rusijos vokiečių meilė kraštui; 2) nacionaliniai simboliai.

50 lentelė

Rusijos vokiečių meilė kraštui

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Meilė šaliai	„Aš manau, kad visu pirma patriotizmas neturi virsti fanatizmu. Man yra svarbesnė meilė Ukrainai nei patriotiškumas.“ (R.1) „Galvoju, kad nėra svarbus patriotiškumas, <...> ir meilejaučiu Kazakstanui. “ (R.4)
Atsidavimas Rusijai	„<...> visai kitas yra patriotiškumas mūsų , žinoma tai neturi virsti fanatizmu, bet mes aš skaitau atsidavę Rusijai <...>.“ (R.7)
Meilė gamtovaizdžiui vietovės, kurioje užaugo	„Patriotiškumas buvo ankstesnėms kartoms svarbesnis, man tai nėra svarbu, aš turiu meilei vietovei, kurioje užaugau, gamtovaizdžiui ten buvo nepaliesta gamta o čia visur betonai. To gamtovaizdžio man trūksta Vokietijoje <...>.“ (R.9)

Rusijos vokiečiams nėra svarbus patriotiškumas. Vyrauja atsidavimas Rusijai ir yra išlikusi meilė šaliai, bei gamtovaizdžiui vietovės kurioje Rusijos vokiečiai užaugo ilgesys. Taigi galima teigti, kad išryškėja meilė šaliai ir vietovei tos šalies, kurioje Rusijos vokiečiai užaugo, o patriotiškumo jausmas su laiku blanksta ir nėra toks svarbus. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai, tai patvirtina (žr. 12 lentelę 1 priedas), nes tik 3% Rusijos vokiečių išreiškė norą gyventi kaip vokiečiai tarp vokiečių paprašius nurodyti atvykimo priežastį. 60% Rusijos vokiečiai pasisakė, jog tikėjosi geresnės ateities, ir 53% įvardino, kad giminės ir draugai yra emigravę į Vokietiją todėl ir jie išvyko. Stiprų tapatinimasi su vieta ir šalimi atspindi tyrimo duomenys apie Rusijos vokiečių migracijos nuostatas (žr. 17 ir 20 lenteles 1 priedas), kuriose 57% respondentų nenori grįžti į šalį, kurioje gimė ir užaugo ir 63% yra nuomonės, kad rinktusi gyvenimą Vokietijoje jei būtų vienodos gyvenimo sąlygos su ta šalimi, kurioje jie gimė ir užaugo. Respondentams ne tik šalis yra svarbi, bet ir nacionaliniai simboliai yra Rusijos vokiečiams labai reikšmingi (žr. 51 lentelę).

51 lentelė

Nacionaliniai simboliai

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Svarbūs abiejų Šalių atributai, žaidynių metu serga už Rusiją	„Man labai svarbūs yra abiejų šalių simboliai ir atributai , nes anksčiau gyvenau Rusijoje o dabar čia gyvenu.<...> Vykstant olimpinėms žaidynėms ir pasaulio čempionatams vėliava ir himnas yra labai svarbūs ir dar jeigu laimi atstovas iš Rusijos neslėpsiu tada yra taip širdžiai miela.“ (R.9)

51 lentelės tęsinys

Subkategorija	Įrodantis teiginys
---------------	--------------------

Rusijos atributai maikutės su vėliava	„Man yra Rusijos atributai ir tradicijos svarbesni . Mes puoselėjame religines tradicijas, renkamės mūsų tikinčiųjų bendruomenėje. Tai labai padeda mums čia jautiesi tarp savų. Dauguma mūsų bendruomenės narių yra iš Tarybų Sąjungos o tai mus vienija jauti, kad esi ne vienas. Čia nusiperkame rusiškų religinių knygų. Turime maikutes su Rusijos vėliava, jas užsidedame per varžybas .“ (R.8)
Rusijos atributai Matrioška, vėliava	„ Rusijos atributai yra svarbus, turime namuose „samovarą, puodelį vitrinoje su Rusijos vėliava ir matriošką“ , bei gaminame rusiškus patiekalus, važiuojame apsipirkti į rusų parduotuvę Frankfurte. Saldainiai karvutė man patinka. <...> Tradicijų tai mes laikomės daugiau religinių, bet šventes švenčiame dvigubai.“ (R.7)
Religinės įkonos, ir Rusiškos knygos	„<...> tautinių simbolių namuose neturime. Pas mus kabo šventųjų paveikslai ir stovi kelios įkonos, bet tai yra religiniai simboliai , kurie mūsų šeimai yra svarbūs.“ (R.6) „Kai vyksta futbolo žaidynės aš net nekabinu nei mašinos viduje, nei ant šoninių veidrodėlių, nei namuose, balkone jokių simbolių, nei vėlevėlių, kaip vokiečiai ir kitų tautybių žmonės daro. Mes namuose neturime tautinių simbolių, tik rusiškų knygų turime. O taip pat stovi kelios įkonos , kurios yra mums svarbios.“ (R.2)
Rusų, kazachų folkloras	„ Fokloras patinka rusų ir kazachų , yra labai spalvingas išraiškingas lyginant su vokiečių. Vokiečių folkloras yra nuobodus.“ (R.4)
Rusiškas atributas, Kazakstano vėliava, Vokiškos knygos	„Namuose turiu rusišką tokį kupolą, kurio viduje yra krikščioninė gulbės. Pasukus kupolą groja rusų kompozitoriaus P. Čaikovskio gulbių ežero muziką. Turiu puodelį su Kazakstano vėliava ir matriošką . Rusiškų ir vokiškų knygų namuose turime.“ (R.3)
Ukrainos vėliava, himnas, lipdukas su Kijevo atvaizdu, varžybu metu serga už ukrainiečius	„ Ukrainos himnas yra svarbiau, nes tai yra sava esi sujaudintas. <...> Jeigu varžybose dalyvauja pvz.: ukrainiečiai ir vokiečiai tai aš visada sergu už ukrainiečius , bet ir šiaip sporte aš palaikau ukrainiečius ypač bokse kai varžosi broliai Klitčkos aš sergu už juos. <...> Man svarbiau yra Ukrainos vėliava . Mano draugė padovonojo šalies vėliavą ir dar turiu lipduką su Kijevo atvaizdu . Nes tai šalies, kurioje užaugau atributas.“ (R,1)

Apžvelgiant Rusijos vokiečių išsakytas mintis išryškėjo tendencijos, jog labai svarbūs yra Rusijos nacionaliniai simboliai himnas, vėliava, rusiškos knygos. Rusijos vokiečiai, kurie užaugo buvusios Sovietų Sąjungos šalyse yra svarbūs tų šalių nacionaliniai simboliai ir atributai: kazachų folkloras, Kazakstano vėliava, Ukrainos vėliava, himnas, lipdukas su Kijevo atvaizdu. Įvairių žaidynių metu Rusijos vokiečiai serga už rusus, ukrainiečius. Keli įvardino, kad turi religines įkonas, bet neturi nacionalinių simbolių namuose. Iš vokiškų atributų interviu metu įvardino tik knygas. Remiantis apklausos duomenimis patebėta, kad slavų šalių nacionaliniai simboliai ir tautiškumo atributai respondentams yra daug svarbiau, nei Vokietijos tautiškumo atributai (žr. 28 lentelę 1 priedas). Taigi nors respondentų patriotiškumas blanksta, bet labai svarbūs yra Rusijos vokiečiams buvusios Sovietų Sąjungos šalių nacionaliniai simboliai ir atributai, kurie yra tautiškumo veiksnys.

3.2.6. Rusijos vokiečių atskirties problemos

Skyrelyje Rusijos vokiečių atskirties problemos buvo nustatyta atskirties ir integracijos kategorija (žr. 52 lentelę). Kurioje buvo išsakytos Rusijos vokiečių problemos. Remiantis R. Kizinevic (žr. 1.5.1.) teigimu, kad socialinės atskirties procesas pasireiškia socialinių ryšių susilpnėjimu ir išnikimu, kai žmonės jaučiasi bejėgiais, negalinčiais patenkinti savo poreikių ir įvykdyti visuomenės jiems keliamų reikalavimų. Rusijos vokiečiams atvykus į Vokietiją yra jaučiamas kultūrinis šokas, pasireiškiantis naujoje aplinkoje. Kalbos nemokėjimas sukelia Rusijos vokiečiams diskomfortą ir atskirtį. Taip pat interviu metu Rusijos vokiečiai išsakė, jog vietinių vokiečių atsiribojimas prisideda prie respondentų atskirties.

52 lentelė

Atskirtis ir integracija

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Atvykus patiriamas kultūrinis šokas	„Atvažiavus buvo šokas , kada vaikštai Frankfurto gatvėmis ir niekas nekalba tavo gimtąją kalba. <...>.“ (R.2)
	„<...> Patyriau labai didelį šoką viskas nauja, svetima, nežinoma. <...>.“ (R.5)
	„<...> Patiri didelį šoką , nes visai nauja aplinka, nauja sistema <...>.“ (R.3)
	„<...> Žmonės visai kitaip gyvena nei mes gyvenome. Patyrėme šoką , <...>.“ (R.4)
Kalbos nemokėjimas sukelia atskirtį ir diskomfortą	„<...> čia rusiškai niekas nekalbėjo buvo labai sunku jautiesi labai vienišas ir atskirtas . <...>.“ (R.3)
	„<...> jautiesi ir izoliuotas , nes pradžioje prasti buvo vokiečių kalbos įgūdžiai. <...>.“ (R.4)
	„Kai atvykau su vyru gyventi į Vokietiją jaučiausi labai svetima , nes nemokėjau vokiečių kalbos , <...>.“ (R.1)
	„Pradžioje yra labai sunku , nes nemokėjome vokiečių kalbos .“ (R.9)
	„Pradžioje buvo labia sunku , mes nieko neturėjome Kazkstane. <...> kalbos irgi gerai nemoki , net nežinai kur pasikreipti. <...>.“ (R.3)
	„<...> nes prastai kalbėjome vokiškai . Viskas nauja labai buvo viskas keista. <...>.“ (R.4)
Ieškomas artumas su tėvynainiais ir tikinčiųjų bendruomene	„<...> Pradžioje ieškai artumo su rusais, nes esi sukrėstas . <...>.“ (R.2)
	„<...> Gerai, kad yra mūsų ortodoksų tikinčiųjų bendruomenė , tai nors galima pabendrauti, pasimelsti. Pasikalbant su kitais bendruomenės nariais pasidaro šiek tiek lengviau. <...> Nežinau, esi antra rūšis žmogus, kuris yra niekam nereikalingas. <...>.“ (R.6)
Vietinių vokiečių atsiribojimas	„<...> yra jaučiamas nepakantumas mūsų atžvilgiu .“ (R.9)
	„<...> tik gaila, kad vietiniai vokiečiai mus laiko rusais .“ (R.3)
	„Vokietijoje jaučiuosi labai izoliuota ir nepriimama vietinių vokiečių bendruomenę . Buvo sunku, nors ir dabar nelengva <...>.“ (R.5)
	„Aš jaučiuosi blogai, izoliuota, nėra draugų esi vienas kaip pirštas <...>.“ (R.6)
Integracijos problema	„<...> Aš manau, kad pilnai ne integravo . <...>.“ (R.5)

52 lentelės tęsinys

Subkategorija	Įrodantis teiginys
Suteikiama	„Žinoma, kad pradžia yra sunki ir mums ji buvo nelengva , bet pradžioje

įstaigų pagalba	<i>pagalbos susilaukėme iš įvairių įstaigų, <...>.“(R.7)</i>
Prisitaikymas	<i>„<...>Bet su metais išmokus kalbą, apsipratus jaučiuosi gerai, manęs tai visai netrikdo turbūt jau pripratome prie visko.“(R.4)</i>
	<i>„<...>pripratau ir prisitaikiau, bet mano vyrui vis dar nepavyksta, vieni kėlimasi perneša lengviau o kiti sunkiau natūralu.“(R.8)</i>
Darbas- integracijos motyvacija	<i>„<...>lankant gimines matėme kas mūsų laukia tai šoko mes nepatyrėme, žinojome, kad dirbti reikės visur.“(R.7)</i>
	<i>„<...>dabar jaučiuosi gerai, laisva ir patenkinta, nes dirbu mėgiama darbą, sūnus baigė mokslus.“(R.1)</i>

Kiekybinio tyrimo duomenys rodo, jog šis reiškinys pasitaiko kartais- 43% ir retai- 40% (žr. 16 lentelę 1 priedas), bet vis dar pasitaiko kasdienėse situacijose, kaiminystėje, darbo vietoje ir įvairiose įstaigose, bei mokykloje. Patyre šias problemas Rusijos vokiečiai ieško artumo su tėvynainiais tikinčiųjų bendruomenėje. Norint išvengti atskirties būtina sėkminga integracija. Integruotis padeda kalba, suteikiama įstaigų pagalba, o kitiems darbas yra integracijos motyvacija, nes darbe yra susikuriami socialiniai tinklai, praplečiamas pažystamų ratas. Remiantis N. Kasatkina (žr.1.5.2.) etninės grupės atskirtį ir integraciją lemę grupės savijauta ir situacijos suvokimas. Šiam suvokimui yra svarbi kolektyvinė patirtis, tiesioginė ir simbolinė sąveika su daugumos nariais ir nuostatomis.

Tėveliui taip pat buvo pateiktas klausimas apie Rusijos vokiečių atskirtį ir integraciją, dvasininkas išvelgė tokias esmines problemas:

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Problemos su kuriomis susiduria rusai ir Rusijos vokiečiai mūsų tikinčiųjų bendruomenėje Mainze yra:*

- *atvykus iš visuomenės, kurioje nepriteklus (nes mažai pinigų, nedidelės algos) ir reikia pradėti gyventi pertekliaus visuomenėje Vokietijoje. Tada atsiranda poreikis įsigyti tam tikrus materialinius dalykus, net iki pavydo lygio. Žmonės nemato, kad su daug mažiau materialinių dalykų galima laimingiau gyventi.*

- *dažnai jaučiamas žmogiškumo trūkumas iki tol, kol atranda mūsų ortodoksų bendruomenę.*

- *labai didelis iššūkis yra kuo greičiau išmolti vokiečių kalbą, norint išvengti atskirties visuomenėje ir iš didelio nusivylimo galu gale netapti nusikaltėliu, ne būti įtrauktam į nusikalstamą veiklą.*

Tėvelio Johannes Nothhaas įvardinta problema, kad atsiranda poreikis įsigyti tam tikrus dalykus, bet nėra pasitenkinama su daug mažiau atitinka ir gautus kiekybinio tyrimo rezultatus G. Hofstede ilgalaikės ir trumpalaikės orientacijos dimensijoje. Apklausos duomenys parodė, jog Rusijos vokiečių tarpe dominuoja trumpalaikė orientacija, vyrauja besaikis vartotojiškumas. Vartotojiškumą paryškina ir vieno tiriamojo pasisakymas, kad pvz., *Metams bėgant ir telefoną perkį*

ne todėl, kad reikėtų, bet todėl, kad sūnus galėtų pasakyti mokykloje, kad tėtis turi ai-phoną. (R.2)

Pasak Z. Bauman (2002) „Vartotojiška kultūra- tai šiuolaikinio pasaulio kultūra, kurioje svarbiausiomis vertybėmis tampa pasirinkimas, individualizmas ir rinkos santykiai“. L. Baltrušaitytė (2007) pažymi, kad „vartotojiška kultūra yra kaip prekių vartojimo sistema, kurioje prekės tampa savikūros instrumentas“. „Šiandiena visuotinai pripažįstama,“ kad vartotojiškumas yra „tiek simbolinis, tiek materialus“ ir gali išreikšti individo vietą pasaulyje, jo identiteto branduolį. Vartotojiškumo formuojamas identitetas „esu tuo, kokį veiksmažodį atlieku tam, kad pristatyčiau save savo trokštamais daiktais“.

Kita problema, kurią įvardino ekspertas yra kalba. Kiekybiniame ir kokybiniame tyrimuose atsiskleidė vokiečių kalbos įgūdžių tobulinimo ir ugdymo(si) reikšmė ir kalbos svarba Rusijos vokiečiams ieškant geresnio darbo, integruojantis.

Apibedrinant galima teigti, kad atskirtis ir integracija priklauso nuo kiekvieno asmens pastangų ir motyvacijos kuo greičiau išmokti kalbą, susirasti darbą, užmegsti socialinius kontaktus ir nuo adaptacijos periodo, vieniems šis periodas užtrunka trumpiau jie greitai adaptuojasi kitiems užtrunka ilgiau ir todėl sunkiau pasiseka adaptuotis. Tokiu atveju yra jaučiama izoliacija, reminatis psichiatru J. Kirch (įvadas) patiriamas emocinis stresas, atskirtis, stigmatizacija yra veiksniai, kurie sukelia įvairias suaugusiųjų psichologines ligas.

3.2.7. Tautiškumo ugdymo(si) problemos

Remiantis skyrelyje (žr. 2.1.3) mokslininkų išsakytomis mintimis tautiškumas yra asmens ir visuomenės susitapatinimas su tautos istorija, su tautiečių suvokiamu kultūros savitumu, gebėjimu saugoti, praturtinti ir perteikti ateinančioms kartoms kultūros elgsenos normas, simbolinius ženklus, mąstymo ypatumus ir gyvenimo būdą. Todėl yra labai svarbu gyvenant migracijoje išsaugoti tautiškumą. Viena iš pagrindinių suaugusių tautiškumo ugdymosi formų yra savišvieta.

Savišvieta kaip tautiškumo ugdymosi forma yra svarbi suaugusių Rusijos vokiečių tautinio tapatumo išsaugojimui laisvanoriškai dalyvaujant religinės bendruomenės veikloje, rusų kultūros centro programoje ir esant rusų bendruomenės nariu aktyviai prisidedant prie jos veiklos. Šeimoje puoselėjant tautines tradicijas ir slavų kalbas.

Pagrindinė tautiškumo ugdymo(si) problema, kurią įvardino Rusijos vokiečiai yra ta, kad miesteliuose nėra rusų ir Rusijos vokiečių bendruomenių, rusų kultūros centrų ir slaviškų kultūrų susibūrimo vietų. Didmiesčiuose tokių problemų nėra ten yra rusų ortodoksų bendruomenės, rusų sekmadieninės mokyklėlės vaikams, o miesteliuose poreikis rusų bendruomenių yra, tačiau jos nėra kuriamos.

Tautiškumo išsaugojimui svarbi yra kalba. Remiantis J. Morkūniene (žr. 2.1.4.) kalba suvienija bendruomenę, suteikia jai gyvasties, skatina didžiuotis savo tauta. Tad kalba yra apjungiantis tautą elementas, kurią Rusijos vokiečiai bendruomenėje stengiasi išsaugoti. Kolektyvinė Rusijos vokiečių patirtis, bendruomeniškumas ir tikėjimas gali prisidėti prie Rusijos vokiečių tradicijų ir papročių, kultūros, kalbos, etninės mažumos istorijos išsaugojimo.

IŠVADOS

1. Daugialypiškumas yra sudėtingas ir apimantis daug komponentų reiškinys. Invidio tapatumas yra daugialypis kalbant apie profesiją, konfesiją ir kultūrinę dvilybę Rusijos vokiečių tapatybę. Taip ir Rusijos vokiečių entinės grupės tapatumas yra daugialypis tai atliepia konfesijų įvairovė, užaugo mišriose šeimose ne tik Rusijoje, bet ir kitose buvusios Tarybų Sąjungos šalyse, kuriose buvo puoselėjamos kitos tradicijos pvz., kazachiškos, ukrainietiškos, baltarusiškos. Daugelio Rusijos vokiečių tautinio tapatumo ugdymesi tai atliepe ne tik noru puoselėti rusiškumą, bet ir kitos slaviškos kultūros tautiškumą.
2. Įvertinus kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys galima teigti, kad Rusijos vokiečiai rusiškumą, slaviškumą ugdo(si) dalyvaudami rusų tikinčiųjų bendruomenės gyvenime, susiburdami rusų bendruomenės centruose, dalyvaudami rusų kultūros centrų veikloje. Savaiminio mokymo(si) būdu ir bendraudami su tėvynainiais ugdo(si) rusų ir kitų slaviškų kalbų įgūdžius. Tyrmuose atsiskleidė, jog Rusijos vokiečiams yra būdingas slaviškų tradicijų puoselėjimas. Matomas yra ne vizualus artumas su lokacija, bet juslinis identifikavimas su slaviškumu ir su ta lokacija, kurioje Rusijos vokiečiai užaugo. Tai pasireiškia slavišku patiekalų gaminimu ir rusišku produktų vartojimu. Daugialypiškumo kontekste dominuoja Rusijos vokiečių savęs tapatinimas su slaviška tauta, tačiau dalis respondentų įvardino, kad save identifikuoja su slavų- vokiečių tautomis, ši tendencija jungti tautas formuoja hibridinį tautinį tapatumą.
3. Įvertinus kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių Rusijos vokiečių kultūrinio artumo rezultatus galima teigti, kad vyrauja kultūrinis suartėjimas su vokiečių kultūra. Šis kultūrinis suartėjimas išryškėjo individualizmo ir kolektyvizmo dimensijoje ir ilgalaikės, trumpalaikės orientacijos dimensijoje. Didelis artumas su rusų kultūra dominuoja valdžios atstumo dimensijoje, moteriškumo dimensijoje bei Rusijos vokiečių artumas jaučiamas su rusų kultūra neapibrėžtumo vengimo dimensijoje. Apklausoje Rusijos vokiečiai išreiškė tapatinimasi ir didelį artumą su šalimi migracijos kontekste teigdami, kad nenorėtų grįžti į šalį, kurioje užaugo, bei esant tokioms pačioms gyvenimo sąlygoms pasirinktu Vokietiją. Dauguma respondentų teigė, kad jaučia artumą vokiečių-slavų kultūroms. Kiekybinio tyrimo rezultatai iliustruoja tai, kad šios kultūros yra persipinusios ir Rusijos vokiečiai priimdami kitos kultūros ypatumus, jungdami kultūras formuoja hibridinį kultūrinį tapatumą.
4. Kokybinio tyrimo duomenys rodo, jog tautinis tapatumas yra sudėtingas daugiamatis darinys. Vienas svarbiausių tautinio tapatumo veiksnių Rusijos vokiečiams yra kalba. Dėl vokiečių kalbos ugdymo(si) sunkumų ir akcento Rusijos vokiečiai jaučiasi kitokie nei vietiniai vokiečiai,

nes girdimas akcentas paryškina jų lokalią tapatybę. Kalba kaip tautinio tapatumo veiksnys Rusijos vokiečiams kelia integracijos ir atskirties problemų. Prasti vokiečių kalbos įgūdžiai padidina atskirtį ir izoliaciją, gal todėl ši kalba nėra Rusijos vokiečių tautiškumo simbolis.

REKOMENDACIJOS

Rusijos vokiečių tautinis tapatumas ir tautiškumo ugdymo(si) problemos Vokietijoje tyrimo rezultatai gali būti naudingi keliais aspektais:

Žinant Rusijos vokiečių tautiškumo veiksnių reikšmę šiai etninei mažumai ir šiame tyrime pačių Rusijos vokiečių labiausiai akcentuojamus faktorius trukdančius jų tautiškumo puoselėjimą turėtų būti kuriamos rusų ir Rusijos vokiečių bendruomenės, slavų kultūrų susibūrimo centrai miesteliuose, kuriuose ne tiek daug gyvena Rusijos vokiečių kaip didmiesčiuose. Tokie centrai miesteliuose padėtų Rusijos vokiečiams užmegsti socialinius kontaktus su tėvynainiais ir išlaikyti tautiškumą su bendruomene.

Šio empirinio tyrimo rezultatai patvirtino Rusijos vokiečiams rusų ortodoksų religinių bendruomenių, rusų bendruomenių ir rusų kultūros centrų reikšmę ir svarbą buriant tėvynainius, bei padedant jiems tautinio tapatumo ugdymo(si) procece.

IŠNAŠOS

¹ Art 116 (1) Deutscher im Sinne dieses Grundgesetzes ist vorbehaltlich anderweitiger gesetzlicher Regelung, wer die deutsche Staatsangehörigkeit besitzt oder als Flüchtling oder Vertriebener deutscher Volkszugehörigkeit oder als dessen Ehegatte oder Abkömmling in dem Gebiete des Deutschen Reiches nach dem Stande vom 31. Dezember 1937 Aufnahme gefunden hat.

(2) Frühere deutsche Staatsangehörige, denen zwischen dem 30. Januar 1933 und dem 8. Mai 1945 die Staatsangehörigkeit aus politischen, rassistischen oder religiösen Gründen entzogen worden ist, und ihre Abkömmlinge sind auf Antrag wieder einzubürgern. Sie gelten als nicht ausgebürgert, sofern sie nach dem 8. Mai 1945 ihren Wohnsitz in Deutschland genommen haben und nicht einen entgegengesetzten Willen zum Ausdruck gebracht haben (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz [interaktyvus] [žiūrėta 20014-07-17] Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_116.html>).

² „Russlanddeutsch- mit deutscher ethnischer Zugehörigkeit in Russland geboren“ (Duden, 2006, p. 868).

³ „Rusijos Reichas“ ((Reich lot.: imperium) Neues universal- Lexikon, 1978). Verčiama, kaip Rusijos imperija, kuri apima laikotarpis: „Russische Reich war Zarentum Russland 1547-1721 und Russisches Kaiserreich 1721- 1917“ (OME- Lexikon).

⁴ „Eine grundlegende Voraussetzung für die Anerkennung als Spätaussiedler (§ 4 BVFG) ist die deutsche Volkszugehörigkeit. Diese ist in § 6 BVFG näher bestimmt:

(1) Deutscher Volkszugehöriger im Sinne dieses Gesetzes ist, wer sich in seiner Heimat zum deutschen Volkstum bekannt hat, sofern dieses Bekenntnis durch bestimmte Merkmale wie Abstammung, Sprache, Erziehung, Kultur bestätigt wird.

(2) Wer nach dem 31. Dezember 1923 geboren ist, ist deutscher Volkszugehöriger, wenn

1. er von einem deutschen Staatsangehörigen oder deutschen Volkszugehörigen abstammt,

2. ihm die Eltern, ein Elternteil oder andere Verwandte bestätigende Merkmale wie Sprache, Erziehung, Kultur vermittelt haben,

3. er sich bis zum Verlassen der Aussiedlungsgebiete zur deutschen Nationalität erklärt, sich bis dahin auf andere Weise zum deutschen Volkstum bekannt hat oder nach dem Recht des Herkunftsstaates zur deutschen Nationalität gehörte“ (Bundeszentrale für politische Bildung [interaktyvus] [žiūrėta 20014-07-17] Prieiga per internetą:<www.bpb.de>).

⁵ „Das einzige verbindende Element der Russlanddeutschen war die Sprache, was zunächst aber eher pragmatisch bewertet und erst viel später zu einem ethnischen Kriterium wurde. Im kollektiven Bewusstsein wurde allmählich der Zeitpunkt der Immigration zum Ausgangspunkt, und was vorher war, verlor an Relevanz; das einigende Moment war die Lebenssituation als Immigrant/in und nicht die Herkunft aus einem bestimmten geografischen Raum“ (Römhild 1998, p. 65).

LITERATŪRA

1. Antinienė, D. (2002). Asmens tautinio tapatumo tapsmas. Sociologinės šio proceso interpretacijos.
2. Aušrotas, R., Civinskas, R., Kuzmickaitė, D. K. (2006). Prieglobsčio prašytojų profesinio informavimo ir konsultavimo metodika. Kaunas. UAB „Informacijos parkas“.
3. Advilionienė, Ž. (2005). Religijos, kaip socialinės institucijos, samprata. Kultūros sociologija ir psichologija. Sociologija. Mintis ir veiksmai. Nr.2.
4. Akkerlind, G. (2002). Principles and practise in phenomenographic research. Paper presented in the international symposium on Current Issues in Phenomenography, Australian National University, Canberra, Australia. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-02] Prieiga per internetą: <<http://www.anu.edu.au/cedam/ilearn/symposium/Akerlind%202%.doc>>.
5. Akstinaičiūtė, I., Petraitytė, D. (2007). Lietuvių tautinės tapatybės simbolinių komponentų konfigūracijos. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-07-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/fil72/4.pdf>>.
6. Antikos žodynas. (1998). Vilnius: Alma littera.
7. Andragogika [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-11]. Prieiga per internetą: <http://www.smartit.lt/smokslas/Specifika_nuorodos_2_Andragogikos_esminiai.htm>.
8. Asakavičiūtė, V. (2007). Tarp Rytų ir Vakarų: tautinio tapatumo problema XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios lietuvių filosofijoje. In *Lietuvių tautos tapatybė: tarp realybės ir utopijos*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas. P. 194 – 217.
9. Asmens tapatumas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lt.wikipedia.org/wiki/Asmens_tapatumas>.
10. Sociologija. Mintis ir veiksmai, Nr.2. P. 100-107.
11. Balčiūnienė, I. (2007). Religinio ir pilietinio ugdymo suderinamumas ir papildomumas. Socialiniai mokslai, edukologija. Šiauliai. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-08]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20081121_161244-06894/DS.005.0.01.ETD>.
12. Baltrušaitytė, L. (2007). Tautinis tapatumas globalizacijos sąlygomis. Vilnius [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-08]. Prieiga per internetą: <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_170322-21518/DS.005.0.01.ETD>
13. Banks, J. A. (2009). Routledge International Companion to Multicultural Education. New York and London: Routledge Taylor& Francis Group.
14. Baraldsnes, D. (2012). Tarptautinė ir tarpkultūrinė komunikacija. Vadovėlis. Kailėpėda. Socialinių mokslų kolegija. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-07] Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Tarptautine_ir_tarpkulturine_komunikacija.pdf>
15. Barry, B. (2002). Social Exclusion, Social Isolation and the Distribution of Income. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-15-24]. Prieiga per internetą: <<http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/Paper12pdf>>.
16. Bauman, Z. (2002). Globalizacija: pasekmės žmogui. Vilnius: Strofa.
17. Berger, P. (1995). „Sociologija: humanistinis požiūris“. Litera.
18. Beresnevičienė D. (1995). Nuolatinis mokymasis Lietuvoje. Vilnius, Pedagogikos institutas.
19. Bielskienė, J., Duoblienė, L., Tamulionytė, E. (2012). Tarpkultūrinis ugdymas lietuvių mokykloje: į pagalbą mokytojui. „Tolerantiško jaunimo asociacija, UAB „Lodvila“.
20. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla–spaustuė.
21. Binkauskienė, G., Misiūnas, A., (2004). Skurdo ir socialinės atskirties problema. Lietuvos ekonomikos apžvalga. ISSN 1392 – 351X. Nr. 2, P. 98 - 104.
22. Bundesministerium der Justiz Gesetz über die Angelegenheiten der Vertriebenen und Flüchtlinge. Bundesvertriebenengesetz (BVFG). [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-15]. Prieiga per internetą: <www.bva.bund.de>.

23. Blom, H., Meier, H. (2002). *Interkulturelles Management: interkulturelle Kommunikation, internationales Personalmanagement, Diversity-Ansätze im Unternehmen*, Herne; Berlin. Verlag Neue Wirtschafts-Briefe.
24. Broom, L. (1992). *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai*. Kaunas.
25. Brubaker, R. (1998). *Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje*. Vilnius Pradai.
26. Calhoun, C. (1994). *Social Theory and the Politics of Identity*. Oxford: Blackwell.
27. Castells, M. (2006). *Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
28. Casper-Henne, H. (1999). *Interkulturelle Kommunikation. Neue Perspektiven und alte Einsichten*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-07-07] prieiga per internet: <http://www.unikoblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/zfal31_4.pdf>
29. Cedefop, Tisot, P. (2000). *Glossary on identification, assessment and recognition of qualifications and competences and transparency and transferability of qualifications*. In Cedefop Bjornavold, J. *Making learning visible: identification, assessment and recognition of non- formal learning in Europe*. Luxemburg: Publications Office.
30. Cervone, D., Pervin L. A. (2008). *Personality. Theory and Research*. Tenth edition. Wiley.
31. Cibulskaitė, N. (2000). *Humaniškumo samprata šiuolaikinės ugdymo paradigmos plotmėje*. Nr. 42. P. 181-186 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-07] Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/TLDB0001:J.04~2000~1367176649958/DS.002.0.01.ARTIC>>
32. Chrysochoou, X. (2004). *Cultural Diversity. It's Social Psychology*. Blackwell Publishing.
33. Crystal, D. (2005). *Kalbos mirtis*. Vilnius: Tyto alba.
34. Čiubrinskis, V. (2006). *Nostalgijos migrantai: repatriantu identitetas ir socialinis netikrumas pokomunistinėje Lietuvoje*. *Lietuvos etnologija*, 6(15) P. 73-93.
35. Čepulskaitė I. (2011). *Mūsų kasdieninė sąveika: Simbolinio interakcionizmo perspektyva*. *Sociumas*, (2). [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-07] Prieiga per internetą: <<http://ulpkc.lt/musu-kasdienine-saveika-simbolinio-interakcionizmo-perspektyva/>>
36. Daukšas, D. (2006). *Tautinio tapatumo tyrimo teorinės problemos: antropologinė perspektyva // Filosofija, Sociologija*, 2. P. 2–7.
37. Dausch, W. (1990). *Die Deutschen in der Sowjetunion: Warum kommen sie jetzt?* In: Engel, Walter (Hrsg.): *Fremd in der Heimat. Aussiedler aus Ost- und Südosteuropa unterwegs nach Deutschland*. P. 58-90
38. *Didysis Lietuvių Kalbos Žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijos leidykla.
39. Dietrich, K. (2006). *Junge Spätaussiedler/innen im Spannungsfeld zwischen Rassismuserfahrungen und eigenen Rassismen. Empirisch untersucht in qualitativen Interviews mit jungen Menschen aus Russland und Kasachstan*. Carl von Ossietzky universität. Oldenburg.
40. Derald, W., S. (2007). *Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice*.
41. Fabritius, R. (1990). *Angekommen – Angenommen? Die Integration der Aus-siedler in der Bundesrepublik Deutschland*, in: Engel, Walter (Hrsg.): *Fremd in der Heimat. Aussiedler aus Ost- und Südosteuropa unterwegs nach Deutschland*. p. 127-140
42. Fang, T. (2003). *A critique of Hofstede's fifth national culture dimension*, in: *International journal of cross cultural management*, 3. Jg., Nr.3, P. 347-368.
43. Foley, G. (2007). *Suaugusiųjų mokymosi matmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta.
44. Fuchs, M., Schwietring, T., Weiß, J. (1999). *Leben im Herkunfts-land*, in: Silbereisen, R., Lantermann, K., Ernst-Dieter/Schmitt-Rodermund, Eva (Hrsg.): *Aussiedler in Deutschland. Akkulturation von Persönlichkeit und Verhalten*. P. 69-90
45. Garšvė, L. (2012). *Tautinio tapatumo slinkstys postmodernioje visuomenėje. Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 5 (38). P. 64-68. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-07] Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/2012_5_38/garsve.pdf>

46. Garšvė, L. (2014). Lietuvių kilmės mokinių tautinio identiteto ugdymas(is) taikant hermeneutinės pedagogikos metodologiją. Socialiniai mokslai, edukologija. Šiauliai.
47. Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). Edukologija. Mokomoji knyga studentams. Vytauto Didžiojo universitetas.
48. Giddens, A. (2001). „Sociologija“, UAB "Poligrafija ir informatika". Kaunas.
49. Giddens, A. (2000). Modernumas ir asmens tapatybė. Vilnius. Pradai.
50. Gorelov, I (1992). Das nationale Bewusstsein der sowjetdeutschen Jugend: Lucken, Ursachachen und Perspektiven//Kulturelle Identität der deutschsprachigen Minderheit in Russland/UdSSR. Verlag Jenion-Pressler, Kassel.
51. Grigas, R. (2007). Nacionalinis sąmoningumas šiandien: jaunuomenės pasirinkimo drama. Iš Tautiškumas ir pilietiškumas. Atskirtis ar dermė? Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
52. Hobsbawm E. J. (1992). Nations and Nationalism Since 1780: Programme, Myth, Reality. 2 leid. Cambridge: Cambridge University Press. P. 2.
53. Hofstede, G. (1997). Cultures and organizations: software of the mind. McGraw- Hill Companies.
54. Hofstede, G., Hofstede, G. J., Mayer, P., Sondermann, M. (2011). Lokales Denken, globales Handeln. Interkulturelle Zusammenarbeit und globales Management, 5. Auflage. Verlag: Deutscher Taschenbuch Verlag.
55. Hollatz, D. D. (1999). Deutsche Kolonisten und deren Nachkommen in Rußland und der Sowjetunion. In: Meiners, Uwe/Reinders- Düselder, Christoph: Fremde in Deutschland- Deutsche in der Fremde. Schlaglichter von der Frühen Neuzeit bis in die Gegenwart. Cloppenburg: Museumsdorf Cloppenburg. P. 215- 231.
56. Huntington, S. P. (2011). Civilizacijų susidūrimas ir pasaulio pertvarka. Vilnius: Metodika.
57. Humboldt, W.V. (1909). Humboldt und die Humanitätsidee.
58. Jarvis, P. (2001). Mokymosi paradoksai. Kaunas.
59. Januškevičūtė, J. (2007). Lietuvių išeivių tautinio identiteto ir tautinės saviugdos raišką bei sąsajos. [interaktyvus] [žiūrėta 20014-06-07] Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_155945-36704/DS.005.0.01.ETD>
60. Januškevičiūtė, J., Čepulkauskienė, V. (2012). Pilietiškumo ir tautiškumo santykiai globalizacijos kontekste. Kauno kolegija. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-12]. Prieiga per internetą: <<http://dspace.kauko.lt/handle/1/824?show=full>>
61. Jedik, L. (2002). Die russlanddeutsche Migration in der Sprachbehinderten-pädagogik. Geschichtlich-theoretischer Hintergrund und praxisrelevante Forschungsergebnisse für das sprachbehindertenpädagogische Hand-lungsfeld durch konfrontierende Sprachanalyse.
62. Ingenhorst, H. (1997). Die Russlanddeutschen. Aussiedler zwischen Tradition und Moderne. Frankfurt am Main, New York: Campus Verlag.
63. Eisfeld, A. (1999). Die Russlanddeutschen. München: Langen Müller.
64. Ertelt- Vieth, A. (2005). Interkulturelle Kommunikation und kultureller Wandel. Eine empirische Studie zum russisch- deutschen Schüleraustausch. Gunter Narr Verlag Tübingen.
65. Eriksen Th. H. Ethnicity and Nationalism. London: Pluto Press, P. 98–125.
66. Erikson, E. (1963). Childhood and society. 2nd edt. New York.
67. Hennings, R. (2001). Erinnerungen. In: Neebe, Gudrun & Straßer, Gert (Hrsg.). Soziale Arbeit mit Spätaussiedlern. Informationen, Theorien, Praxisbeispiele. Schwalmstadt: Hephata Hessisches Diakoniezentrum e.V.
68. Dautartas J., Rukštelienė N. (2006). Mokymosi visą gyvenimą motyvacija: pedagogų požiūris. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/83/dautarasruksteliene.pdf>>
69. Dietrich, K. (2006). Junge Spätaussiedler/inneb im Spannungsfeld zwischen Rassismuerfahrungen und eigene Rassismen. Empirisch untersucht in qualitativen Interviews mit jungen Menchen aus Russland und Kasachstan. Carl von Ossietzky univerität. Oldenburg.
70. Duden Band 1. (2006). Dudenverlag, Manheim- Leipzig- Wien- Zürich.

71. Duffy, K. (1995). Social exclusion and human dignity in Europe: background report for the proposed initiative by the Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe. P.33.
72. Kačerauskas, S. (2006). Kalb air kultūra. Logos, balandis/birželis, P. 45-55.
73. Kavolis, V. (1993). Neaiškūs žmogus ir istorijos dviprasmybė// Matmenų laisvieji svarstymai 1959-1989. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
74. Kavolis, V. (1986). Sąmoningumo trajektorijos. Lietuvių kultūros modernėjimo aspektai. Chicago.
75. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai.
76. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex.
77. Kappeler, A. (1990). Die Russen Ihr National bewusstsein in Geschichte und Gegenwart. V. I. Koslow Zum Probes der Russifizierung in der Sowjetunion. E. Oberländer Sowjetpatriotismus und russischer Nationalismus. Markus Verlag Köln.
78. Kasatkina, N. (2000). Industrinės visuomenės etninė erozija // Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai: straipsnių rinkinys. Vilnius: Eugrimas. P. 33
79. Kasatkina, N. (2007). Etniškumo tyrimai: tendencijos ir esminės sąvokos. Filosofija, sociologija. Lietuvos mokslų akademija. Nr. 4. p.1-11.
80. Kasatkina, N., Leončikas, T. (2003). Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga. Vilnius. Eugrimas.
81. Knowles, M. S. (1975). Self- directed learning: A guide of learners and teachers. New York: Association Press.
82. Klimka, L. (2007). Pilietiškumas ir tautiškumas: laiko dimensijos ir aktualijos. In Tautiškumas ir pilietiškumas. Atskirtis ar dermė? Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 127 – 141.
83. Kraniauskienė, S. (2004). Identiteto tyrimo matmenys: kartų identiteto paieška XX a. lietuvių autobiografijose // Sociologija. Mintis ir veiksmas, Nr. 2, P. 40 – 52.
84. Kiel, S. (2009). Wie deutsch sind Russlanddeutsche? Waxmann Verlag GmbH, Münster.
85. Kirsch, J. (2004). Migration von Russlanddeutschen: Aus gesellschaftlicher und ärztlicher Sicht. 1 Auflage. Berlin.
86. Kizinievič, R. (2009). Emigrantų vaikai kaip socialinės atskirties grupė.
87. Krieger, H. (2004). "Migration trends in enlarged Europe". European foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Office for the Official Publications of the European Communities. Luxembourg.
88. Križinauskas, J. (2006). Didysis vokiečių-lietuvių kalbų žodynas. Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
89. Kotzian, O. (1990). Die Aussiedler und ihre Kinder. Dillingen an der Donau. Monographie.
90. Kutschker, M. und Schmid, S. (2002). Internationales Management, R. Oldenburg Verlag, München (u.a.).
91. Kuzmickas, B. (2012). Pranešimas „Individo tapatumas tarp tradicijos ir inovacijos“.
92. Lazutka, R. (2001). Pajamos, vartojimas ir skurdas// Žmogaus socialinė raida. P. 105.
93. Lietuviškoje Tarybų Sąjungos enciklopedijoje (1983). Vyriausioji enciklopedijų redakcija (11) ŠTERNBERGO-VAISIUS. Red. Doc. J. Zinkus.
94. Linkaitytė G. M., Lukšytė D. (2008). Mokymosi visą gyvenimą idėjos ir įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-12]. Prieiga per internetą:<<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/89/link45-51.pdf>>
95. Leona, M. English (2008). International Encyclopedia of Adult Education. Palgrave Macmillan.
96. Maceina, A. (1952). Kultūra ir religija. Aidai, Nr. 5 (49). [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-07] Prieiga per internetą: <http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=5410:fi&catid=336:5gegu&Itemid=371>
97. Marcia, J. (1994). Identity and psichoterapy. Interventions for Adolescent Identity Development. Ed. S.L. Archer, Thousand Oaks: Sag
98. Maslauskaitė, A. ir Stankūnienė, V. (2007) „Šeima abipus sienų Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos“ [interaktyvus] [žiūrėta 2014-06-07] Prieiga per internetą: <<http://www.iom.lt/documents/seima-abipus-sienos.pdf>>

99. Malchow, B., Keyumars, T., Brand, U. (1990). Die fremden Deutschen. Aussiedler in der Bundesrepublik.
100. Mervyn F. Bendle. (2002). The crisis of identity in high modernity. *The British Journal of Sociology*. Vol. 53. Issue 1. P. 1-18.
101. Merriam, S. B. (2001). *Andragogy and Self- Directed Learning: Pillars of Adult Learning Theory*. [interaktyvus] [žiūrėta 20014-06-07] Prieiga per internetą: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ace.3/abstract>>.
102. Morkūnienė, J., Aleksandravičius, P., Kuzmickas, B., Mickūnas, A., Bubelis, R. (2012). „Individo tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų.“ Vilnius. MRU leidykla „Technika“.
103. Mickūnas, A. (2007). Pastovumas ir tėkmė. Kultūros fenomenologijos apybraižos. Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
104. Müller U. (2002). *Selbstbildung als weg*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.neue-lernkultur.de/publikationen/selbstbildung.pdf>>
105. Nienaber, U. (1995). *Migration – Integration und Biographie. Biographieanalytische Untersuchungen auf der Basis narrativer Interviews am Beispiel von Spätaussiedlern aus Polen, Rumänien und der UdSSR*. Münster, New York: Waxmann.
106. Plumpa, P. (2007). Tautinė kultūra- religijos duktė. [interaktyvus] [žiūrėta 20014-09-07] Prieiga per internetą: <http://www.vydija.lt/straipsniai/Plumpa_Tautine_kultura.htm>
107. Poviliūnas, A. (2001). *Pilietinė visuomenė// Žmogaus socialinė raida*.
108. Pruskus, V. (2003). *Multikultūrinė komunikacija ir vadyba*. Vilnius. [interaktyvus] [žiūrėta 20014-09-07] Prieiga per internetą: <<http://www.andriuz.skynet.lt/knygos/Vadyba/Multikulturine%20Komunikacija%20ir%20Vadyba%20%28Pruskus%29.pdf>>
109. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
110. Radzevičienė, L., Kantauskaitė, D. (2008). Visuomenės požiūris į kitataučius: Integracijos problemos ir galimybės. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 2 (18). P. 180.
111. Radžvilienė, R. (2010). *Lietuvių tautinio etninio tapatumo apraiškos neopagonių ir skustagalvių subkultūroje*. Šiaulių universitetas.
112. Riemer A. (2005). *Die Bedeutung der Kulturtheorie von Geert Hofstede für das internationale Management (Nr.20)*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-07-07] prieiga per internet: <http://www.wi.hs-wismar.de/~wdp/2005/0520_Reimer.pdf>
113. Riomeris, M. (1995). *Valstybė*. Vilnius. T. 1.
114. Ritskes R. R. (1993). *Zen in der Kunst des Lernens*. Freiburg: Bauer.
115. Rutkienė A., Trepulė E. (2009). Nuotolinis suaugusiųjų mokymas (is) mokymosi visą gyvenimą kontekste. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/ACTA%20PAEDAGOGICA%20VILNENSIA/Acta%20Paedagogica%20Vilnensia%202009%2023/29-42.pdf>>
116. Röhild, R. (1998). *Die Macht des Ethnischen: Grenzfall Russlanddeutsche. Perspektiven einer politischen Anthropologie*. Frankfurt a.M.: Peter Lang, europäischer Verlag der Wissenschaften.
117. Samovar, L.A., Porter, R. E., McDaniel E. R. (2007). *Communication Between Cultures*. Belmont, CA: Thomson, Wadsworth.
118. Schmidt-Bernhardt, A. (2008). *Jugendliche Spätaussiedlerinnen. Bildungs-erfolg im Verborgenen*. Tectum Verlag
119. Schein, E. H. (1995): *Unternehmenskultur: Ein Handbuch für Führungskräfte*, Frankfurt am Mein; New York : Campus Verlag.
120. Silver, H. (2012). *Social exclusion*. Polity: 1 edition. P. 200.
121. Smith A. D. (1999). *Myths and Memories of the Nation*. – Oxford: Oxford University Press.
122. Strelskaja, V. (2009). Valstybės socialinė politika sprendžiant jaunimo socialinės atskirties problemą (vpu studentų vertinimai).
123. Šaulauskas M. P. (2000). *Socialinė atskirtis ir pilietinė visuomenė//Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990/1998*. – Vilnius: Garnelis. P. 46.

124. Šerpetis, K. (1995). Lietuvos visuomenės sąmonės marginalizacija. Sociologija Lietuvoje. Praeitis ir dabartis. 1 knyga, Kaunas. P. 116-119.
125. Šlepas, A. (2012) „Socialinės atskirties asmenų integracijos problemos“ [interaktyvus] [žiūrėta 2014-05-24]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LTeLABa0001:E.02~2012~D_20120809_13471945064/DS.005.0.01.ETD>
126. Taljūnaitė, M. (2006). Lietuvių tautinio tapatumo konstravimas sociologiniuose tyrimuose. Filosofija. Sociologija 2, P. 8–17.
127. Tamulygienė, R. 2013 Gimtoji kalba kaip tautinio išsaugojimo prioritetas. Vilnius [interaktyvus] [žiūrėta 2014-05-24]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20130902_093006-77386/DS.005.0.01.ETD>
128. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G., ir Zuzevičienė, V. (2006). „Andragogika“ Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
129. Urmonienė, M., (2002). Marginalinės grupės- socialinio darbo dalykas. Socialinis darbas. Nr.2 (2). P.134- 140.
130. Valackienė, A. (2005). Marginalizacijos problemų identifikavimas kaip viena sėkmingo administravimo sąlygų. Nr.5, P. 388-391.
131. Vaitkevičiūtė, V. (2003). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius.
132. Von Thadden, R. (2000). *Identitätskonstrukte im Vergleich*. Von Essen, Gesa/ Turk, Horst (Hrsg.): Unerledigte Geschichte. Der literarische Umgang mit Nationalität und Internationalität. Göttingen.
133. Vydūnas. (1990). Tautos gyvata: Filosofiški – sociologiški aiškinimai. In *Raštai*. T.1. Vilnius: Mintis.
134. Vydūnas (2001). Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“. Vaga. P. 178-186.
135. Worbs, S., Bund, E., Kohls, M., Gostomski, C. B. (2013). Bundesamt für Migration und Flüchtlinge Forschungsbericht 20. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.bamf.de>>.
136. Zaleskienė, I. (1998). Asmuo, visuomenė ir valstybė. Socialinė atskirtis// Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje P. 18.
137. Žydzūnaitė, V. (2007). Metodologiniai svarstymai: nuosekli kokybinių ir kiekybinių tyrimų sanglauda. Socialiniai mokslai. Nr. 1 (55), P. 7-14.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

LENTELĖS

1 Lentelė. Persikėlėlių ir vėlyvųjų persikėlėlių su šeimomis persikėlimas

Metai	1990*	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Iš viso	397.07	221.99	230.56	218.88	222.59	217.898	177.751	134.419
Iš jų:	3	5	5	8	1			
Iš buvusios „Tarybų Sąjungos“*** tarp kurių:	147.950	147.333	195.629	207.347	213.214	209.409	172.181	131.895
Rusija	–	–	55.882	67.365	68.397	71.685	63.311	47.055
Kazakstanas	–	–	114.426	113.288	121.517	117.148	92.125	73.967
Ukraina	–	–	2.700	2.711	3.139	3.650	3.460	3.153
Kirgizija	–	–	12.620	12.373	10.847	8.858	7.467	4.010
Uzbekistanas	–	–	3.946	3.882	3.757	3.468	2.797	1.885
Tadžikistanas	–	–	3.305	4.801	2.804	1.834	870	415
Lenkija	133.872	40.131	17.749	5.431	2.440	1.677	1.175	687
Rumunija	111.150	32.184	16.154	5.811	6.615	6.519	4.284	1.777
Kitos šalys	4.101	2.347	3.783	3.226	3.075	3.059	2.262	1.470

Metai	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Iš viso	103.080	104.916	95.615	98.484	91.416	72.885	59.093	35.522
Iš buvusios „Tarybų Sąjungos“*** tarp kurių:	101.550	103.599	94.558	97.434	90.587	72.289	58.728	35.396
Rusija	41.054	45.951	41.478	43.885	44.493	39.404	33.358	21.113
Kazakstanas	51.132	49.391	45.657	46.178	38.653	26.391	19.828	11.206
Ukraina	2.983	2.762	2.773	3.176	3.179	2.711	2.299	1.306
Kirgizija	3.253	2.742	2.317	2.020	2.047	2.040	1.634	840
Uzbekistanas	1.528	1.193	920	990	844	714	646	307
Tadžikistanas	203	112	62	56	32	26	27	15
Lenkija	488	428	484	623	553	444	278	80
Rumunija	1.005	855	547	380	256	137	76	39
Kitos šalys	1.434	1.482	1.377	1.176	1.359	1.018	947	616

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	7.747	5.792	4.362	3.360	2.350	2.148
Iš jų:						
Iš buvusios „Tarybų Sąjungos“*** tarp kurių:	7.626	5.695	4.301	3.292	2.297	2.092
Rusija	5.189	3.735	2.660	1.918	1.462	1257
Kazakstanas	1.760	1.279	1.062	851	508	616
Ukraina	314	244	210	268	160	90
Kirgizija	183	211	128	122	95	65
Uzbekistanas	62	96	123	44	12	9
Tadžikistanas	6	10	11	1	6	8
Lenkija	80	70	44	45	34	33
Rumunija	40	21	16	23	15	21
Kitos šalys	113	126	108	88	58	2

Šaltinis: Bundesverwaltungsamt: (prieiga per internetą <www.bva.bund.de>, 25 04 2014); Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF): Migrationsbericht 2010.

„* Westdeutschland, ab 1991 Gesamtdeutschland“ (Vakarų Vokietija, o nuo 1991 metų visa Vokietija).

„** Gebiet der ehemaligen Sowjetunion: Armenien, Aserbajdschan, Estland, Georgien, Kasachstan, Kirgisistan, Lettland, Litauen, Republik Moldau, Russische Föderation, Tadschikistan, Turkmenistan, Ukraine, Usbekistan, Weißrussland (Belarus)“ (Priklausiusios buvusios „Tarybų Sąjungai“ šalys: Armenija, Aserbaidžianas, Estija, Georgija, Kazakstanas, Kirgisija, Latvija, Lietuva, Moldavijos Respublika, Rusijos Federacija, Tadžikistanas, Turkmenistanas, Ukraina, Usbekistanas, Baltarusija).

2 Lentelė. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

Imties dydis	30 anketų
--------------	-----------

Amžius	30 proc. (9)- nuo 41-50 metų; 27 proc. (8)- nuo 31- 40 metų; 20 proc. (6)- nuo 20- 30 metų; 13 proc. (4)- nuo 51- 60 metų; 7 proc. (2)- nuo 61- 70 metų; 3 proc. (1)- amžiaus nenurodė.
Lytis	76 proc. - (23) moterys; 24 proc. - (7) vyrai.
Konfesija	54 proc.- (16)- ortodoksai; 27 proc.- (8)- katalikai; 13 proc.- (4)- evangelikai; 3 proc.- (1)- ortodoksas/katalikas; 3 proc.- (1)- nenurodė konfesijos.
Emigravimas:	
Laikas pragyventas Tarybų Sąjungos šalyse: 44 proc. (13)- nuo 21- 30 metų; 30 proc. (9)- nuo 31- 40 metų; 13 proc. (4)- nuo 10- 20 metų; 7 proc. (2)- nuo 51- 60 metų; 3 proc. (1)- iki 10 metų; 3 proc. (1)- nenurodė; 0 proc. (0)- nuo 41- 50 metų.	Laikas pragyventas Vokietijoje: 50 proc. (15)- nuo 11- 20 metų; 17 proc. (5)- nuo 5- 10 metų; 17 proc. (5)- nuo 21- 30 metų; 13 proc. (4)- nuo 1- 5 metų; 3 proc. (1)- nenurodė.
Profesinė veikla:	
Rusijoje 17 proc. (5)- nenurodė; 13 proc. (4)- mokinės; 10 proc. (3)- pardavėja; 10 proc. (3)- elektrikai, šaltkalviai; 7 proc. (2)- virėjas, siūvėja; 7 proc. (2)- vairuotojai; 7 proc. (2)- med. sesuo; 7 proc. (2)- pedagogas (anglų, rusų kalbų); 7 proc. (2)- sekretorė, biuro administratorė; 3 proc. (1)- nedirbo; 3 proc. (1)- dainininkė; 3 proc. (1)- vidaus dizainerė; 3 proc. (1)- kranistė; 3 proc. (1)- viešbutyje prie registracijos.	Vokietijoje 24 proc. (7)- nenurodė; 17 proc. (5)- pardavėjos, virėjos; 10 proc. (3)- med. sesuo, stomatologo padėjėja; 10 proc. (3)- elektrikai ir šaltkalviai; 7 proc. (2)- autobuso, furos vairuotojai; 7 proc. (2)- bedarbo, pensininkė; 7 proc. (2)- verslininkės; 3 proc. (1)- valytoja; 3 proc. (1)- kapinaičių prižiūrėtojas; 3 proc. (1)- logistikos centro darbuotojas; 3 proc. (1)- dainininkė; 3 proc. (1)- apsaugos darbuotojas oro uoste; 3 proc. (1)- namų ūkio ekonomė.
Išsilavinimas	57 proc. (17)- profesinis; 20 proc. (6)- aukštasis; 17 proc. (5)- vidurinis; 3 proc. (1)- pagrindinis; 3 proc. (1)- nenurodė.
Šalis, kurioje įgyjo išsilavinimą	64 proc. (19)- Rusijoje; 13 proc. (4)- Vokietijoje; 10 proc. (3)- Kazakstane; 7 proc. (2)- Ukrainoje; 3 proc. (1)- Baltarusijoje; 3 proc. (1)- Latvijoje.

3 Lentelė. Profesinės veiklos pasiskirstymas

Buvusios Tarybų Sąjungos šalyse	Vokietijoje
--	--------------------

Dirba tą patį darbą	
10 proc. (3)- elektrikai, šaltkalviai;	10 proc. (3)- elektrikai ir šaltkalviai;
7 proc. (2)- vairuotojai;	7 proc. (2)- autobuso, furos vairuotojai;
7 proc. (2)- med. sesuo;	7 proc. (2)- med. sesuo;
3 proc. (1)- virėja;	3 proc. (1)- virėja;
3 proc. (1)- dainininkė;	3 proc. (1)- dainininkė;
3 proc. (1)- pardavėja.	3 proc. (1)- pardavėja.
Dirba geresnį darbą	
3 proc. (1)- vidaus dizainerė;	3 proc. (1)- verslininkė;
3 proc. (1)- nedirbo;	3 proc. (1)- pardavėja;
3 proc. (1)- siūvėja.	3 proc. (1)- verslininkė.
Dirba prastesnį darbą	
7 proc. (2)- pedagogas (anglų, rusų kalbų);	3 proc. (1)- valytoja, 3 proc. (1)- pardavėja;
7 proc. (2)- sekretorė, biuro administratorė;	3 proc. (1)- bedarbo, 3 proc. (1)- logistikos centro darbuotoja;
3 proc. (1)- viešbutyje prie registracijos.	3 proc. (1)- nenurodė.

4 Lentelė. Tyriamųjų kalbų ypatumai

Kalbos, kuriomis kalba Rusijos vokiečiai?		Ar šalyje, kurioje gimėte ir augote kalbėjote vokiškai?	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Rusų, vokiečių	77 proc. (30)	Niekada	66 proc. (20)
Anglų	7 proc. (2)	Visada	17 proc. (5)
Lenkų	3 proc. (1)	Kartais	10 proc. (3)
Bulgarų	3 proc. (1)	Retai	7 proc. (2)
Ispanų	3 proc. (1)		
Latvių	3 proc. (1)		
Kita: kalbos neįvardino	3 proc. (1)		

5 Lentelė. Rusų ir vokiečių kalbų įgūdžių įvertinimas

Rusų kalbos žinios					
Puikiai	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Patenkinamai	Silpnai
13 proc. (4)	57 proc. (17)	27 proc. (8)	3 proc. (1)	0 proc. (0)	0 proc. (0)
Vokiečių kalbos žinios					
Puikiai	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Patenkinamai	Silpnai
13 proc. (1)	10 proc. (3)	60 proc. (18)	7 proc. (2)	13 proc. (4)	7 proc. (2)

6 Lentelė. Rusų ir vokiečių kalbų taisykliai kalbėti ir rašyti svarbumas

Rusų kalba		Vokiečių kalba	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Labai svarbu	43 proc. (13)	Labai svarbu	53 proc. (16)
Svarbu	20 proc. (6)	Svarbu	24 proc. (7)
Nesvarbu	13 proc. (4)	Nesvarbu	3 proc. (1)
susilaikė	24 proc. (7)	susilaikė	20 proc. (6)

7 Lentelė. Tyriamųjų šeimos kalba

Teiginiai	Skaičius
Rusų kalba	10
Vokiečių kalba	9
Vokiečių, rusų kalbos	7
Vokiečių ir rusų miškas	5
Rusų ir kitos kalbos miškas	4
Vokiečių ir kitos kalbos miškas	3
Ukrainiečių, rusų ir vokiečių kalbų miškas	1

8 Lentelė. **Vokiečių kalbos įgūdžių tobulinimas**

Teiginiai	Skaičius
Žiūrėdamas (a) laidas, filmus	25
Skaitydamas (a) knygas	14
Skaitydamas (a) spaudą	12
Lankydamas (a) kalbos kursus	10
Netobulinu kalbos įgūdžių	2

--	--

9 Lentelė. **Ryšiai su artimaisiais**

Teiginiai	Skaičius
Draugų/giminaičių lankymas	23
Laiškai/skambučiai	22
Bendravimas internetu	16
Siuntiniai/perlaidos	7
Kita:	0

10 Lentelė. **Bendravimo ypatumai**

	Apskritai bendraujate su vietiniais vokiečiais.	Privačiai bendraujate su vietiniais vokiečiais.	Privačiai bendraujate su Rusijos vokiečiais.
Labai dažnai	27 proc. (8)	20 proc.(6)	30 proc. (9)
Dažnai	40 proc. (12)	23 proc. (7)	43 proc. (13)
Kartais	13 proc. (4)	13 proc. (4)	17 proc. (5)
Retai	17 proc. (5)	37 proc. (11)	3 proc. (1)
Niekada	3 proc. (1)	7 proc. (2)	7 proc. (2)

11 Lentelė. Artimiausių draugų tapatybė

Tautybė	Skaičius
Įvairių tautybių	16
Rusijos vokiečiai	13
Kitų tautybių	4
Vietiniai vokiečiai	1
Kita	1

12 Lentelė. Atvykimo į Vokietiją priežastis

Teiginiai	Skaičius
Tikėjimasis geresnės ateities	18
Draugai, giminės yra emigravę į Vokietiją	16
Tikėjimasis aukštesnės gyvenimo kokybės	13
Kitos priežastys: su šeima kartu išvykome	2
Noras gyventi kaip vokiečiai tarp vokiečių	1

13 Lentelė. Laisvalaikio leidimas

Teiginiai	Skaičius
Su šeimos nariais	21
Su draugais	19
Mieliau niekur neitumėte, liktumėte namuose	4
Su bendradarbiais	1
Vienas	1

14 Lentelė. Pojūčiai gyvenant šalyje, kurioje gimėte ir augote

Teiginiai	Skaičius
Kaip namuose	53 proc. (16)
Labai gerai	17 proc. (5)
Kita: Pilnavertis gyvenimas, kaip tėvynėje, laisva ir laiminga, puikiai	13 proc. (4)
Gerai	7 proc. (2)
Priimtas į visuomenę	7 proc. (2)
susilaikė	3 proc. (1)

15 Lentelė. Rusijos vokiečių pojūčiai tik atvykus, pagyvenus kurį laiką ir dabar

Pojūčiai tik atvykus	Pojūčiai vėliau	Pojūčiai dabar
<i>suvaržyti</i>	<i>su laiku apsipratome</i>	<i>gerai jaučiamės</i>
<i>izoliuota</i>	<i>jaučiausi kaip užsienietis</i>	<i>normaliai jaučiuosi</i>
<i>viskas svetima</i>	<i>svetima (2)</i>	<i>mažiau svetima</i>

<i>buvo sunku, nelengva</i>	<i>vis geriau jaučiausi</i>	<i>jaučiuosi kaip namuose</i>
<i>izoliuotas kaip špionas svetimoje šalyje</i>	<i>su laiku jaučiausi vis geriau</i>	<i>priimtas į visuomenę</i>
<i>nejaukiai</i>	<i>kaip dalis paralelinės visuomenės</i>	<i>jaučiuosi kaip užsienietis</i>
<i>izoliuotas</i>	<i>suvaržytas, ne laisvas</i>	<i>priimtas į visuomenę</i>
<i>izoliuotas</i>	<i>jaučiausi kaip užsienietis</i>	<i>gerai jaučiuosi</i>
<i>norėjau atgal išvykti</i>	<i>svetima</i>	<i>gerai, pripratau</i>
<i>ne priimta į visuomenę, patiriau patyčias, atsiribojo nuo manęs</i>	<i>priimta į visuomenę ir suprasta</i>	<i>pilnai integruota į visuomenę</i>
<i>izoliuota (s)</i>	<i>nelaukiama (s) (2)</i>	<i>atstumta (s) (2)</i>
<i>izoliuota</i>	<i>gerai jaučiausi</i>	<i>priimta į visuomenę</i>
<i>labai blogai jaučiausi</i>	<i>su laiku vis geriau</i>	<i>gerai</i>
<i>labai svetimas, atstumtas</i>	<i>izoliuotas, suvaržytas</i>	<i>kaip priimtas į visuomenę žmogus</i>
<i>labai svetima</i>	<i>nelaukiama</i>	<i>izoliuota (s) (2)</i>
<i>svetima, bet ir smalsi</i>	<i>įsitempusi ir susikausčiusi</i>	<i>atsipalaidavusi ir patenkinta</i>
<i>izoliuotas</i>	<i>svetimas</i>	<i>kaip namuose (3)</i>
<i>blogai jaučiausi (3)</i>	<i>vėliau pradėjau jaustis geriau (4)</i>	<i>o dabar gerai jaučiuosi</i>
<i>buvo labai sunku (1)</i>	<i>vėliau palengvėjo</i>	<i>aš jaučiuosi kaip tėvynėje</i>
<i>man nepatiko čia</i>	<i>sunku buvo</i>	<i>galima pakęsti</i>
<i>ne priimta</i>	<i>vėliau pripratau, truputi pripratau</i>	<i>vis geriau su metais jaučiuosi</i>
<i>pradžioje buvo keista</i>		<i>kaip svetimkūnis jaučiuosi</i>
<i>buvo sunku turėjau depresiją</i>		
Susilaikė 3	Susilaikė 1	Susilaikė 1

16 Lentelė. Nepagarbos patirimas

Ar patirėte vokiečių nepagarbą dėl savo kilmės?		Kur yra patiriama nepagarba dėl kilmės?	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Kartais	43 proc. (13)	Kasdieninėse situacijose	8
Retai	40 proc. (12)	Kaiminystėje	8
Niekada	7 proc. (2)	Įstaigose	6
Dažnai	3 proc. (1)	Darbo vietoje	6
Labai dažnai	0 proc. (0)	Mokykloje	2
susilaikė	7 proc. (2)	Kita: niekur, nepagarbos nepatiriau,	3
		susilaikė	2

17 Lentelė. Rusijos vokiečių priėmimas ir planai

Kaip manote ar vietiniai vokiečiai priima jus?		Ar norite grįžti į šalį, kurioje gimėte ir augote?	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Nenoriai priima	53 proc. (16)	Visai nenoriu	57 proc. (17)
Taip priima	13 proc. (4)	Ne, labai nenoriu	23 proc. (7)
Nelabai priima	13 proc. (4)	Šiek tiek noriu	17 proc. (5)
Ne, visai ne priima	10 proc. (3)	Taip, labai noriu	3 proc. (1)
Kita: taip	3 proc. (1)	Kita :	0 proc. (0)
susilaikė	7 proc. (2)	susilaikė	0 proc. (0)

18 Lentelė. **Kultūrinis atrumas**

Kokiai kultūrai jautėsi artimi šalyje, kurioje gimė ir augo?		Kokiai kultūrai jaučiatės artimi dabar gyvendami Vokietijoje?	
Kultūra	Skaičius	Kultūra	Skaičius
rusų	44 proc. (13)	rusų ir vokiečių	50 proc. (15)
rusų ir vokiečių	37 proc. (11)	rusų	20 proc. (6)
ukrainiečių ir vokiečių	3 proc. (1)	vokiečių	7 proc. (2)
ukrainiečių	3 proc. (1)	nei vienai	7 proc. (2)
baltarusių	3 proc. (1)	ukrainiečių	3 proc. (1)
nei vienai	3 proc. (1)	baltarusių	3 proc. (1)
vokiečių	0 proc. (0)		
susilaikė	7 proc. (2)	susilaikė	7 proc. (2)

19 Lentelė. **Bikultūriškumas**

Teiginiai	Skaičius
Privalumas	40 proc. (12)
Daugiau privalumas nei kelia problemų	20 proc. (6)
Priklauso nuo situacijos	17 proc. (5)
Kelia problemų	3 proc. (1)
Daugiau kelia problemų nei privalumas	3 proc. (1)
susilaikė	17 proc. (5)

20 Lentelė. **Šalis, jei būtų vienodos gyvenimo sąlygos**

Šalis	skaičius
Vokietiją	63 proc. (19)
Rusiją	20 proc. (6)
Kitą šalį, bet jos neįvardino,	7 proc. (2)
Ispaniją	3 proc. (1)
Ukrainą	3 proc. (1)
susilaikė	3 proc. (1)

21 Lentelė. **Kultūrinis testinumas**

Kultūra	Skaičius
vokiečių	27 proc. (8)
rusų ir vokiečių	23 proc. (7)
rusų	17 proc. (5)
ukrainiečių	7 proc. (2)
ispanų	3 proc. (1)
rusų, vokiečių ir ispanų	3 proc. (1)
baltarusių	3 proc. (1)
susilaikė	17 proc. (5)

22 Lentelė. Rusijos vokiečių tapatinimasis

Su kokia šalimi tapatinatės?		Su kokia tauta tapatinatės?		Su kokios tautybės žmonėmis save tapatinatė?	
Šalis	Skaičius	Tauta	Skaičius	Tautybė	Skaičius
Su Rusija	41 proc. (12)	su vokiečių tauta	24 proc. (7)	rusų ir vokiečių	28 proc. (8)
Su Vokietija	33 proc. (10)	Su rusų tauta	24 proc. (7)	Su rusais	20 proc. (6)
Su Vokietija ir Rusija	7 proc. (2)	Su vokiečių ir rusų	24 proc. (7)	Su vokiečiais	17 proc. (5)
Su Ukraina	3 proc. (1)	Su ukrainiečių	3 proc. (1)	Su ukrainiečiais	3 proc. (1)
Su Ukraina ir Vokietija	3 proc. (1)	Su ukrainiečių ir vokiečių	3 proc. (1)	Su rusais, romanais	3 proc. (1)
Su kita šalimi	3 proc. (1)	Su ispanų tauta	3 proc. (1)	Su įvairių tautybių	3 proc. (1)
Su Baltarusija	3 proc. (1)	Su baltarusių	3 proc. (1)	Su baltarusiais	3 proc. (1)
Su mano gimta šalimi, bet ir Rusija	3 proc. (1)	Su tėvynės Rusijos tauta	3 proc. (1)	Su europiečiais	3 proc. (1)
		Su europa	3 proc. (1)		
susilaikė	7 proc. (2)	susilaikė	10 proc. (3)	susilaikė	20 proc. (6)

23 Lentelė. Rusijos vokiečių švenčiamos šventės Rusijoje

Valstybinės šventės	
Rusijoje	skaičius
„Kalėdas, Velykas.“	14% (4)
„Kalėdas, Velykas, Naujus Metus, 1 ir 9 gegužės, 23 vasario, 8 kovo.“	10% (3)
„Kalėdas, Velykas, Naujus Metus.“	8% (2)
„...visas Tarybų Sąjungoje švenčiamas šventes.“	8% (2)
„23 vasario, 8 kovo, 9 gegužės, 7 lapkričio, Nauji Metai, Kalėdos, Velykos.“	3% (1)
„7 lapkričio, 1 ir 9 gegužės, 8 kovo, 23 vasario, Naujus Metus, Kalėdas, Velykas.“	3% (1)
„Sovietmečiu švenčiamas šventes, Naujus Metus, Kalėdas, Velykas.“	3% (1)
„Kalėdas, Velykas, mamos diena.“	3% (1)
„Sovietmečiu švenčiamas šventes, Naujus Metus, Kalėdas.“	3% (1)
„Šventėme daug religinių švenčių „Kirilica“ - 24 gegužės, laisvės diena ir daugelis kitų.“	3% (1)
„Velykas, Kalėdas, „Trojica“, 1 gegužės paradas.“	3% (1)
„Šventėme visas religines šventes.“	3% (1)
„Kalėdas, Velykas ir gimtadienius.“	3% (1)
„23 vasario, 8 kovo, 9 gegužės, Naujus Metus.“	3% (1)
„23 vasario, 8 kovo, Naujus Metus.“	3% (1)
„23 vasario, 8 kovo, 9 gegužės, Naujus Metus, Kalėdas ir Velykas. Labai svarbus mums pasnikavimas.“	3% (1)
„Velykas, Kalėdas, 1 gegužės, 8 kovo, Naujus Metus.“	3% (1)
„Švesdavome religines šventes, Velykas, Kalėdas, Naujus Metus.“	3% (1)
susilaikė	18% (5)

24 Lentelė. Rusijos vokiečių švenčiamos šventės Vokietijoje

Vokietijoje	Skaičius
„Velykas, Kalėdas, Naujus Metus.“	31% (9)

„Kalėdas, Velykas.“	31% (9)
„Velykas, Kalėdas, Naujus Metus ir 3 spalio.“	7% (2)
„Kalėdas, Naujus Matus.“	3% (1)
„Kalėdas, Velykas, mamos dieną.“	3% (1)
„Kalėdas.“	3% (1)
„Velykas, kalėdas, 3 spalio, „Fingsten“- sekmėnes.“	3% (1)
„Švenčiame visas religines šventes.“	3% (1)
„Kalėdas, Velykas ir gimtadienius.“	3% (1)
susilaikė	13% (4)

25 Lentelė. Rusijos vokiečių tradicijų laikymasis Rusijoje ir Vokietijoje

Tradicijų laikymasis			
Rusijoje	Skaičius	Vokietijoje	Skaičius
Laikėmės religinių tradicijų šeimoje.	10 proc. (3)	Jokių tradicijų nesilaikome.	10 proc.(3)
„Šeimoje laikėmės Velykų ir Kalėdų tradicijų.“	7 proc. (2)	„Vokietijoje laikėmės religinių tradicijų.“	10 proc. (3)
„Šventėme šalies valstybines šventes.“	7 proc. (2)	„Šeimoje laikėmės Velykų ir Kalėdų tradicijų.“	7 proc. (2)
„Švenčių šventimas.“	7 proc. (2)	„Švenčiame religines šventes.“	7 proc. (2)
„Mes švesdavome „masleniza“.	3 proc. (1)	„Švenčių šventimas.“	7 proc. (2)
„Mes laikėmės tų tradicijų, kurių laikėsi mano tauta.“	3 proc. (1)	„Čia mes šokame dainuojame taip švenčiame šventes.“	3 proc. (1)
„Labai daug metų mes kepėme „Favoriki“ ir velykų bobą.“	3 proc. (1)	„„Favoriki“ ir velykų bobą kepame ir Vokietijoje.“	3 proc. (1)
„Negaliu prisiminti.“	3 proc. (1)	„Mums svarbu praleisti šventes su šeima.“	3 proc. (1)
„Jokių ypatingų tradicijų nesilaikėme.“	3 proc. (1)	„Vestuves, krikštynas ir jubiliejus švenčiame pagal rusų tradicijas.“	3 proc. (1)
„Jokių tradicijų nesilaikėme.“	3 proc. (1)		
„Per didžiasias šventes gamindavome „Manty“.	3 proc. (1)	„Religinių švenčių tradicijų laikėmės Vokietijoje.“	3 proc. (1)
„Šventėme „Rjazhenie“ tai Kalėdų maskaradas persirengiant.“	3 proc. (1)	„Per kučias kepame „Koljadki“-tai žvaigždės formos piragaičiai su grybų ir daržovių įdaru.“	3 proc. (1)
„Per šventes gaminome „Kutja“ ir plovą.“	3 proc. (1)	„Per šventes gaminome „Kutja“ ir plovą.“	3 proc. (1)
„Kutja“ ir pyragas pagal močiūtės receptą.“	3 proc. (1)	„Kutja“ ir pyragas pagal močiūtės receptą, mes daug linksmėmės.“	3 proc. (1)
susilaikė	37 proc. (11)	susilaikė	33 proc.(10)

26 Lentelė. Tautiško ugdymasis

Ar tautiško ugdymasis priklauso nuo šalies?		Ar svarbu puoselėti tautiškumą?	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Priklauso, nes	33 proc. (10)	Labai svarbu	43 proc. (13)
Neskiriu dėmesio tautiško ugdymuisi	30 proc. (9)	Nesvarbu	24 proc. (7)
nežinau	20 proc. (6)	Svarbu	20 proc. (6)
Iš dalies priklauso, nes	7 proc. (2)	Kita: dabar nėra svarbu,	3 proc. (1)

Nepriklauso, nes	3 proc. (1)	susilaikė	10 proc. (3)
susilaikė	7 proc. (2)		

27 Lentelė. Tautiškumo puoselėjimas

Kaip puoselėjate tautiškumą?	
Tiriamųjų pasisakymai iš anketų	Skaičius
„Bandome išsaugoti kalbą įgūdžius tobulindami žinias.“	20 proc.(6)
„Gilindama vokiečių kalbos žinias kalbant, skaitant, rašant.“	13 proc.(4)
„Bandome išsaugoti rusų kalbos žinias.“	10 proc.(3)
„Bendraudama su žmonėmis per kalbą.“	7 proc. (2)
„Mes einame į rusų kultūros centrą „Kabinet“ pasižiūrėti įvairių rusų kultūros renginių.“	3 proc. (1)
„Puoselėdami tautiškumą per kalbą ir per tikėjimą.“	3 proc. (1)
„Stengdamiesi perduoti kitoms kartoms tradicijas, Rusijoje maudydavomės pirtelėje o Vokietijoje einame į sauną.“	3 proc. (1)
„Gilinų savo kalbos žinias, eksperimentuoju gamindama ir palaikydama ryšį su savo tėvynainiais.“	3 proc. (1)
„Gamindami ukrainietiškus patiekalus ir kalbėdami ukrainietišškai.“	3 proc. (1)
Susilaikė nuo nuomonės	33 proc. (10)

28 Lentelė. Tautiškumo atributų svarbumas

Kokie tautiškumo atributai buvo svarbūs ?		Kokie tautiškumo atributai yra svarbūs?	
Rusijoje ir šalyje, kurioje užaugo		Vokietijoje	
Teiginiai	Skaičius	Teiginiai	Skaičius
Patiekalai	21	Patiekalai	16
Šalies istorija	14	Šalies istorija	10
Folkloras	11	Kita: niekas, rusų patiekalai, nesvarbu.	7
Vėliava	9	Vėliava	3
Meilė šaliai	8	Folkloras	3
Himnas	6	Meilė šaliai	2
Kita: man tai nėra svarbu.	1	Himnas	1
susilaikė	3	susilaikė	3

2 PRIEDAS

STEBĖJIMO DIENORAŠTIS

Stebėjimo rezultatai interviu metu

Rusijos vokiečių interviu metu buvo vykdomas stebėjimas o po interviu rašomas stebėjimo dienoraštis. Dienoraštyje buvo išskirti išoriniai ir vidiniai faktoriai. Šio stebėjimo metodu norima

įžvelgti ar Rusijos vokiečiai elgsena ir išoriniais faktoriais išsiskiria ar prisitaiko prie vokiečių kultūros.

Išoriniai veiksniai: daugelis kalbintų moterų plaukų spalva 3- šviesi, 3- tamsi ir 1- raudoni. 3- moterų buvo akys paryškintos. Visų kitų moterų makiažas neryškus. Aprangoje dominuoja kelnės, neryškios spalvos, bet rūbai pabrėžiantys kūno linijas. 1- buvo pasipuošusi rusiško aukso papuošalais, kitos modernia bižuterija ir kelios nedėvėjo jokių papuošalų. Didžioji dauguma respondentų į namus neišleido. Ta dalis kurie išleido į namus pas 1- buvo labai švaru galima sakyti ideali švara ir pas 2- švaru. Vyrų išoriniai bruožai- 1 buvo tamsesnio gymio, kitas šviesus. Aprangoje dominavo juoda spalva 1- vilkėjo odinį švarką, kitas švarką su smulkiais langeliai. Nors interviu vyko tikinčiųjų bendruomenės pietų salėje vienas buvo svetingesnis, vaišingesnis o kitas ne. Taigi apibendrinant išorinius veiksnius galima teigti, kad moterys stengiasi neišsiskirti iš minios ne tik apranga, neryškiu makiažu bet ir švara namuose kaip pas vokiečius, o vyrai neišsiskiriantys iš minios, neieškantys dėmesio.

Vidiniai veiksniai: didžioji dalis Rusijos vokiečių sutikusių duoti interviu buvo labai uždari, nekalbūs. Interviu metu reikėjo traukti žodį po žodžio. Nenoras atvyrauti ypač apie save. Kita dalis, kurie buvo kalbesni yra išmoke iš vokiečių kalbėti, bet nieko reikšmingo nepasakyti. Viešumoje buvo pareikštas noras kalbėtis vokiškai, labai negarsiai. Visi interviu davusieji Rusijos vokiečiai kalbėjo vokiškai su akcentu. Interviu metu didžioji dauguma moterų ir vyrai buvo susikauste, labai save valdantis ir apmastantis tai ką sako, ne gestikuliuojo. Interviu metu buvo jaučiamas susijaudinimas ir kai kurių net pasimetimas lyg neturėtų nuomonės, nei tapatybės. Vienas vyriškis buvo atviresnis nei kitas. Kelios moterys buvo kalbesnės, bet įjungus mp3 grotuvą buvo jaučiama įtampa, kelios moterys buvo nepunktualios. Dalis respondentų iš Frankfurto prie Maino tikinčiųjų bendruomenės išgirdę, kad darbo autorė yra iš Lietuvos ieškojo sąlyčio taškų su šia šalimi, o su Vokietija jie įžvelgė skirtingumus. Apibendrinant vidinius veiksnius galima teigti, kad respondentai stengiasi prie vokiečių kiek galima prisitaikyti ir neišsiskirti labai kontroliuojant savo emocijas ir tai ką sako, bet laiko atžvilgiu dalis nėra tokie punktualūs kaip vokiečiai. Rusijos vokiečių stebėjimo metu sąlyčio taškų ieškojimas su Lietuva rodo, tai jog jie yra atviri kitoms kultūroms.

3 PRIEDAS

ANKETOS

ANKETA APKLAUSAI (lietuvių kalba)

I DALIS

(Pažymėkite tuos teiginius su kuriais sutinkate, bei įrašykite kur: O.....)

I. DEMOGRAFINIAI DUOMENYS	
1. Lytis: ☐ Moterška; ☐ Vyriška.	2. Amžius: ☐
3. Konfesija/religija: ☐	4. Šalis, kurioje gimėte? ☐
5. Šalis iš kurios emigravote: ☐	6. Kokio amžiaus emigravote? ☐
7. Kiek laiko gyvenate vokiečioje? ☐	8. Kiek metų gyvenote kilmės šalyje? ☐
II. KALBOS YPATUMAI	
9. Kokiomis kalbomis kalbate? ☐ Rusų; ☐ Vokiečių; ☐ Rusų, vokiečių; ☐ Kita.....	10. Ar gyvendami šalyje kurioje gimėte ir augote kalbėjote vokiečių kalba? ☐ Visada; ☐ Kartais; ☐ Retai; ☐ Niekada. ☐ Kita.....
11. Kaip įvertintumėte savo vokiečių kalbos žinias? ☐ Puikios; ☐ Labai geros; ☐ Geros; ☐ Vidutiniškos; ☐ Patenkinamos; ☐ Silpnos. Ar svarbu taisiklingai kalbėti ir rašyti vokiečių kalba? ☐ Labai svarbu; ☐ Svarbu; ☐ Nesvarbu;	12. Kaip įvertintumėte savo rusų kalbos žinias? ☐ Puikios; ☐ Labai geros; ☐ Geros; ☐ Vidutiniškos; ☐ Patenkinamos; ☐ Silpnos. Ar svarbu taisiklingai kalbėti ir rašyti rusų kalba? ☐ Labai svarbu; ☐ Svarbu; ☐ Nesvarbu;
13. Kaip ugdote, tobulinate savo vokiečių kalbos įgūdžius? ☐ Skaitydamas (a) knygas; ☐ Skaitydamas (a) spaudą; ☐ Žiūrėdamas (a) laidas, filmus; ☐ Lankydamas (a) kalbos kursus; ☐ Netobulinu kalbos įgūdžių; ☐ Kita.....	14. Kokia kalba kalbate namuose? ☐ Vokiečių; ☐ Rusų; ☐ Vokiečių, rusų; ☐ Vokiečių ir rusų maišydami; ☐ Vokiečių ir kitą kalbą maišydami; ☐ Rusų ir kitą kalbą maišydami; ☐ Kita (įrašykite).....
III. IŠSILAVINIMAS IR PROFESIJA	
15. Išsilavinimas: ☐ Pagrindinis; ☐ Vidurinis; ☐ Aukšsatis; ☐ Profesinis; ☐ Jiokio.	16. Šalis, kurioje įgijote išsilavinimą? ☐
	17. Profesija: ☐ Jei pedagogas kokio dalyko ☐
19. Kuo dirbate dabar? ☐ Studentas; ☐ Namų šeimininkė; ☐ Pensininkas; ☐ Bedarbis; ☐ Kita (įrašykite).....	18. Ar pagal šią profesiją dirbote ir Rusijoje? ☐ Taip; ☐ Ne.
	20. Kuo dirbote šalyje kurioje gimėte ir užaugote? ☐ ☐
IV. SOCIALINIAI KONTAKTAI	
21. Ar palaikote ryšius su kilmės šalimi? ☐ Taip; ☐ Ne; ☐ Kita (įrašykite).....	22. Jei palaikote ryšius, tai kokie tie ryšiai? ☐ Laškai/skambučiai; ☐ Sutiniai/perlaidos; ☐ Draugų /giminaičių lankymas; ☐ Bendravimas internetu; ☐ Kita (įrašykite).....
23. Kaip dažnai apskritai bendraujate su vietiniais vokiečiais? ☐ Dažnai; ☐ Kartais; ☐ Retai; ☐ Niekada.	24. Jūsų artimiausi draugai? ☐ Rusijos vokiečiai; ☐ Vietiniai vokiečiai; ☐ Įvairių tautybių; ☐ Kitų tautybių; ☐ Kita (įrašykite).....
25. Kaip dažnai Vokietijoje privačiai bendraujate su vokiečiais? ☐ Dažnai; ☐ Kartais; ☐ Retai; ☐ Niekada.	26. Kaip dažnai Vokietijoje privačiai bendraujate su Rusijos vokiečiais? ☐ Dažnai; ☐ Kartais; ☐ Retai; ☐ Niekada.
27. Kokia jūsų atvykimo į Vokietiją priežastis?	28. Su kuo mieliau eitumėte į teatrą, koncertą,

☐ Noras gyventi kaip vokiečiai tarp vokiečių; ☐ Tikėjimasis aukštesnės gyvenimo kokybės; ☐ Tikėjimasis geresnės ateities; ☐ Draugai, giminės taip pat yra migravę į Vokietiją; ☐ Kitos priežastys.....	kiną? ☐ Su šeimos nariais; ☐ Su bendradarbiais; ☐ Su draugais; ☐ Vienas; ☐ Mieliau niekur neitumėte, liktumėte namuose.
V. ATSKIRTIS	
29. Kaip jautėtės gyvendami šalyje, kurioje gimėte ir augote? ☐ Labai gerai; ☐ Gerai; ☐ Kaip namuose; ☐ Laisvai; ☐ Jaukiai; ☐ Priimtas į visuomenę; ☐ Nesuprastas; ☐ Suvaržytas; ☐ Kaip paralelinė visuomenė; ☐ Kita (įrašykite).....	30. Kaip jaučiatės gyvendami Vokietijoje, atvykę iš šalies kurioje gimėte ir augote? ☐ Labai gerai; ☐ Gerai; ☐ Kaip namuose; ☐ Laisvai; ☐ Jaukiai; ☐ Priimtas į visuomenę; ☐ Nesuprastas; ☐ Suvaržytas; ☐ Kaip paralelinė visuomenė; ☐ Kita (įrašykite).....
31. Ar patirėte vietinių vokiečių nepagarbą dėl savo kilmės? ☐ Dažnai; ☐ Kartais; ☐ Retai; ☐ Niekada; ☐ Kita (įrašykite).....	32. Kur patirėte nepagarbą dėl savo kilmės? ☐ Darbo vietoje; ☐ Kasdieninėse situacijose; ☐ Įstaigose; ☐ Kaimynystėje; ☐ Kita (įrašykite).....
33. Kaip manote ar vietiniai vokiečiai priima jus? ☐ Taip priima; ☐ Nenoriai priima; ☐ Ne priima; ☐ Ne, visai ne priima.	34. Ar norite grįžti į šalį kurioje gimėte ir augote? ☐ Taip, labai noriu; ☐ Šiek tiek noriu; ☐ Ne, labai noriu; ☐ Visai nenoriu.
VI. KULTŪRINIS ARTUMAS	
35. Kokiai kultūrai jautėtės esantis (i) artimas(a) šalyje kurioje gimėte ir augote? ☐ Vokiečių kultūrai; ☐ Rusų ir vokiečių; ☐ Rusų; ☐ Nei vienai; ☐ Kitą šalį (įrašykite, kokią)..... ☐ Nežinau.	36. Kokiai kultūrai jaučiatės esantis (i) artimas (a) dabar gyvendamas (a) Vokietijoje? ☐ Vokiečių; ☐ Rusų; ☐ Rusų ir vokiečių; ☐ Nei vienai; ☐ Kita (įrašykite) ☐ Nežinau.
37. Priklausymas dviem kultūrom yra privalumas ar kelia problemų? ☐ Privalumas; ☐ Kelia problemų; ☐ Daugiau privalumas nei kelia problemų; ☐ Daugiau kelia problemų nei privalumas; ☐ Priklauso nuo situacijos; ☐ Nežinau.	38. Jei būtų vienodos gyvenimo sąlygos, kurią šalį rinktumėtės? ☐ Tą šalį, kurioje užaugau; ☐ Vokietiją; ☐ Kitą šalį (įrašykite, kokią) Kokios kultūros tradicijas perduodate savo vaikams? ☐ Vokiečių; ☐ Rusų; ☐ Šalies, kurioje gimėte ir augote; ☐ Kita.....
39. Su kokia šalimi save tapatinate? ☐ Su šalimi, kurioje gimėte ir augote; ☐ Su Vokietija; ☐ Su kita šalimi..... ☐ Kita (įrašykite).....	40. Su kokios tautybės žmonėmis save tapatinate? ☐ 41. Su kokia tauta save tapatinate? ☐
VII. TAUTIŠKUMO UGDYMASIS	
42. Kokias valstybines šventes šventėte šalyje kurioje gimėte ir augote? ☐ ☐ ☐	43. Kokias valstybines šventes švenčiate Vokietijoje? ☐ ☐ ☐

O.....	O.....
44. Kokių tradicijų laikymasis yra svarbus jūsų šeimai gyvenant Vokietijoje? O..... O..... O..... O.....	45. Kokių tradicijų laikymasis buvo svarbus jūsų šeimai gyvenant šalyje kurioje gimėte ir augote? O..... O..... O..... O.....
46. Ar jūsų tautiškumo ugdymasis priklauso nuo šalies, kurioje gyvenate? O Priklauso, nes;..... O Iš dalies priklauso, nes; O Nepriklauso, nes;..... O Tautiškumo ugdymuisi neskiriu dėmesio; O Nežinau.	47. Ar svarbu jums puoselėti tautiškumą? O Labai svarbu; O Svarbu; O Nesvarbu; O Kita (įrašykite)..... 48. Kaip tai darote? O
49. Kokie tautiškumo atributai šalies, kurioje gimėte ir augote jums yra svarbūs? O Himnas; O Veliava; O Folkloras; O Šalies istorija; O Meilė šaliai; O Tos šalies patiekalai; O Kita.....	50. Kokie tautiškumo atributai Vokietijoje jums yra svarbūs? O Vokietijos himnas; O Vokietijos veliava; O Vokietijos folkloras; O Vokietijos šalies istorija; O Vokietijos meilė šaliai; O Patiekalai; O Kita.....

II DALIS

KULTŪRINIAI YPATUMAI PAGAL G. HOFSTEDE DIMENSIJAS

(Pažymėkite tuos teiginius su kuriais sutinkate, bei pažymėkite vieną iš dviejų variantų A arba B skiltyse).

1. Valdžios atstumo dimensija

A	B
☐ Pavaldiniai gali lengvai susisiekti ir bendrauti su viršininkų ir paprieštarauti jam.	☐ Pavaldiniai yra priklausomi nuoviršininkų, viršininkui paprieštarauti negalima.
☐ Fizinį jėgų reikalaujantis darbas turėtų būti menčiau vertinamas nei paprastas protinis darbas.	☐ Aukštos kokybės, meistriškumo fizinį jėgų reikalaujantis darbas turėtų būti labiau vertinamas nei paprastas protinis darbas.
☐ Vaikų ir tėvų santykiai turėtų būti paremti lygiateisiškumu, vaikai gali tėvams paprieštarauti.	☐ Vaikai turėtų būti auklėjami paklusti tėvams, nes tėvų santykiai yra paremti šiluma ir rūpesčiu vaikams.
☐ Šeimoje turėtų būti lygiateisiški santykiai tarp vaikų, tėvų ir vyresnių giminaičių net kai vaikai suaga.	☐ Šeimoje santykiai turėtų būti paremti pagarba ir paklusnu, net kai vaikai turi patys savo šeimas.
☐ Mokykloje turėtų vyrėti lygiateisiški santykiai: turėtų būti diskutuojama su dėstytojais, galima būtų reikšti kritiką ir paprieštarauti.	☐ Mokykloje turėtų vyrėti besąlygiška pagarba mokytojui.

2. Individualizmas ir kolektyvizmas

A	B
☐ Vaikai turėtų augti didelėje šeimoje apsupti tėvų, senelių ir artimų giminaičių.	☐ Vaikai turėtų augti mažoje šeimoje abu tėvai arba vieniši tėvai augina vaikus, be artimųjų.
☐ Reikėtų sakyti tiesą atvirai, net jai ir darma bus sugriauta.	☐ Turėtų būti svarbu išsaugoti darną.

☐ Nusizengęs žmogus turėtų jausti kaltę, sąžinės graužatį.	☐ Nusizengęs žmogus turėtų jausti gėdą, pažeminimą sau ir šeimai.
☐ Bendruomeniškumas turėtų būti svarbiau nei individualūs interesai.	☐ Asmeniniai interesai ir poreikiai turėtų būti svarbiau nei bendruomeniškumas.
☐ Kiekvienam žmogui turėtų būti lygios teisės.	☐ Draugams, giminėms ir geriems draugams turėtų būti skiriamas įpatingas dėmesys.

3. Vyrishkumas ir moteriškumas

A	B
☐ Turėjimas daugiau laisvalaikio turėtų būti svarbiau nei pinigai.	☐ Pinigai turėtų būti svarbiau už turėjimą daugiau laisvalaikio.
☐ Turėtume dirbti, kad gyventume.	☐ Turėtume Gyventi, kad dirbtume.
☐ Geriausias mokinys turėtų būti lygiavimosi matas.	☐ Vidutinius gabumus turintis mokinys turi būti lygiavimosi matas.
☐ Nesekmė mokykloje turėtų būti baises dalykas.	☐ Nesekmė mokykloje turėtų būti ne pasaulio pabaiga.
☐ Vyrai turėtų būti veržlūs, ryžtingi ir konkuruojantys.	☐ Moterys ir vyrai turėtų būti švelnūs, kuklūs, neambicingi.

4. Neapibrėžtumo vengimo dimensija

A	B
☐ Turėtu vyrauti griežtos taisyklės vaikams. Jie turi būti mokomi atskirti, kas yra purvina ir švaru, saugu ir pavojinga.	☐ Turėtu vyrauti gana švelnus požiūris į taisykles, ne visų taisyklių gali būti paisoma.
☐ Turėtu būti privengiama nežinomų ir neapibrėžtų situacijų, nes jos kelia grėsmę.	☐ Turėtu būti nežinomose ir neapibrėžtose situacijose jaučiamasi keistai, bet susitvarkoma.
☐ Mokytojai, dėstytojai turėtu galėti pasakyti, kad atsakymo į pateiktą klausymą nežino.	☐ Mokytojai, dėstytojai turėtu žinoti atsakymą į pateiktą klausymą.
☐ Naujos technologijos ir produktai turėtu greitai rasti savo vartotoją.	☐ Į naujas technologijas ir produktus vartotojai turėtu žiūrėti labai atsargiai.
☐ Turėtu būti garsiai kalbama, gestikuliuojama, nebijoma parodyti jausmus.	☐ Teigiamų ir neigiamų (agresijos) emocijų nederėtų rodyti.

5. Ilgalaikė ir trumpalaikė orientaciją

A	B
☐ Santuoka turėtu būti dalykinė sutartis.	☐ Santuoka turėtu būti dviejų žmonių
☐ Senėjimo procesas prasideda vėlai ir tai turėtu būti gana liūdnas žmogaus gyvenimo tarpsnis.	☐ Senėjimo procesas prasideda gana anksti ir tai turėtu būti džiaugsmingas žmogaus gyvenimo tarpsnis.
☐ Maži vaikai galėtu būti prižiūrimi auklių ir kitų.	☐ Maži vaikai turėtu būti prižiūri mamos.
☐ Turėtu būti vertinamos dabarties vertybės ir orientuojamasi į ateitį.	☐ Turėtu vyrauti didelė pagarba tradicijom, papročiams. Vertybės turėtu būti labiau orientuotos į praeitį.
☐ Būdingas taupymas ateičiai.	☐ Būdingas išlaidavimas, nes gyvename vieną kartą čia ir dabar.

FRAGEBOGEN (vokiečių kalba)

Teil I.

Kreuzen Sie bitte die Aussagen, die Ihnen entsprechen an, wenn nötig (0.....25.....) schreiben Sie selbst.

I. DEMOGRAFISCHE FRAGEN	
1. Geschlecht: ☐ Weiblich; ☐ Männlich.	2. Wie alt sind Sie? ☐
3. Welcher Konfession/Religion gehören Sie an? ☐	4. In welchem Land sind Sie geboren? ☐

5. Aus welchem Land sind Sie ausgewandert? O.....	6. Wie alt waren Sie bei der Ausreise? O.....
7. Wie viele Jahre leben Sie in Deutschland? O.....	8. Wie viele Jahre lebten Sie in ihrem Herkunftsland? O.....
II. SPRACHKENNTNISSE	
9. Welche Sprachen sprechen Sie? O Deutsch; O Russisch; O Russisch, Deutsch; O Sonstiges:.....	10. Wie gut sind Ihre Russischkenntnisse? O Ausgezeichnet; O Sehr gut; O Gut; Mittelmäßig; O Befriedigend; O Schwach.
11. Wie gut sind Ihre Deutschkenntnisse? O Ausgezeichnet; O Sehr gut; O Gut; O Mittelmäßig; O Befriedigend; O Schwach. Wie wichtig ist es für Sie Fehlerfrei auf Deutsch zu schreiben und zu sprechen? O Sehr wichtig; O Wichtig; O Unwichtig.	12. Haben Sie in Ihrem Herkunftsland Deutsch gesprochen? O Ja, immer; O Manchmal; O Nie; O Nur selten; O Sonstiges: Wie wichtig ist es für Sie Fehlerfrei auf Russisch zu sprechen und zu schreiben? O Sehr wichtig; O Wichtig; O Unwichtig.
13. Wie verbessern Sie Ihre Deutschkenntnisse? O In dem Sie Bücher lesen; O In dem Sie Presse lesen; O Während Sie Sendungen und Filme anschauen; O Während Sie Sprachkurse besuchen; O In dem Sie möchten Ihre Deutschkenntnisse nicht verbessern; O Sonstiges:	14. Welche Sprachen sprechen Sie zu hause? O Deutsch; O Russisch; O Russisch, Deutsch; O Russisch und Deutsch mix; O Deutsch und andere Sprache mix; O Russisch und andere Sprache mix; O Sonstiges:
III. BILDUNG UND BERUF	
15. Welchen Schulabschluss haben Sie? O Hochschulabschluss; O Abitur; O Mittlere Reife; O Hochschulreife; O Kein Abschluss.	16. In welchem Land haben Sie den Abschluss erworben? O.....
18. Welche Tätigkeit üben Sie derzeit aus? O Student/in; O Hausfrau/Hausmann; O Rentner/in; O Arbeitslos; O sonstiges:	17. Ihre Beruf? O..... Falls Lehrer, welches Fach O.....
	19. Haben Sie diese Beruf auch in Ihrem Herkunftsland ausgeübt? O Ja; O Nein. 20. Welche Tätigkeit haben Sie in Ihrem Herkunftsland ausgeübt? O.....
IV. SOCIALE KONTAKTE	
21. Haben Sie Verbindungen zu Ihrem Herkunftsland? O Ja; O Nein; O Sonstiges:	22. Wenn ja, welche Verbindungen sind das? O Briefe/Anrufe; O Paketsendungen/Geldüberweisungen; O Besuche von/bei Freunden/Verwandten; O Verbindung mit Freunden/Verwandten durch internet; O Sonstiges:
23. Wie oft haben Sie in Deutschland privaten Kontakt zu mit einheimischen Deutschen? O Sehr oft; O Oft; O Manchmal; O Selten; O Nie; O.....	24. Wie oft haben Sie in Deutschland privaten Kontakt zu Russlanddeutschen? O Sehr oft; O Oft; O Manchmal; O Selten; O Nie; O.....
25. Wer sind Ihre engsten Freunde? O Russlanddeutsche; O Einheimische Deutsche; O Andere Nationalitäten; O Gemischt; O Sonstiges:	26. Mit wem würden Sie lieber ins Kino, Theater, Konzert gehen? O Mit Familienmitglieder; O Mit Arbeitskollegen; O Mit Freunden; O Alleine; O Ich würde lieber zu hause bleiben.
27. Welche Grund hatten Sie für Ihre Einreise nach Deutschland? O Der Wunsch als Deutscher unter Deutschen zu leben; O Die Hoffnung auf einen höheren Lebensqualität; O Die Hoffnung auf eine bessere Zukunft; O Verwandte/Freunde sind nach Deutschland ausgewandert; O Sonstiges:	28. Wie oft haben Sie kontakt zu einheimischen Deutschen? O Sehr oft; O Oft; O Manchmal; O Selten; O Nie; O Sonstiges:
V. ISOLATION, AKZEPTANZ	

29. Wie haben Sie sich gefühlt in Ihre Herkunftsland? ☐ Sehr gut; ☐ Gut; ☐ Wie zuhause; ☐ Negativ; ☐ Akzeptiert in die Gesellschaft; ☐ Isoliert; ☐ Abwertend; ☐ Als menchen zweiter Klasse; ☐ Wie ein Ausländer; ☐ Sonstiges:.....	30. Wie fühlen Sie sich in Deutschland? Zu Beginn:..... Später:..... Jetzt:.....
31. Wo haben Sie Ablehnung erfahren? ☐ Am Arbeitsplatz; ☐ In Behörden; ☐ In Alltagssituationen; ☐ In der Nachbarschaft; ☐ Sonstiges:	32. Wurden Sie aufgrund Ihre Herkunft von Einheimischen abgelehnt? ☐ Oft; ☐ Manchmal; ☐ Eher selten; ☐ Nie; ☐ Sonstiges:
33. Sind Sie heute der Meinung, dass Sie von den Einheimischen akzeptiert werden? ☐ Ja, sehr; ☐ Eher schon; ☐ Eher weniger; ☐ Nein, gar nicht; ☐ Sonstiges:	34. Haben Sie den Wunsch in Ihre Herkunftsland zurückzukehren? ☐ Ja, sehr; ☐ Ja, gelegentlich; ☐ Nein, eher nicht; ☐ Nein, gar nicht; ☐ Sonstiges:
VI. KULTURELLE NÄHE	
35. Welcher Kultur fühlten Sie sich in ihrem Herkunftsland zugehörig? ☐ Der Deutschen; ☐ Der Russischen; ☐ Der Deutschen und der Russischen; ☐ Keine von beiden; ☐ Sonstiges:	36. Welcher Kultur fühlen Sie sich in Deutschland zugehörig? ☐ Der Deutschen; ☐ Der Russischen; ☐ Der Deutschen und der Russischen; ☐ Keine von beiden; ☐ Sonstiges:
37. Falls Sie sich beider Kulturen zugehörig fühlen belastet Sie diese uneindeutige Zugehörigkeit? ☐ Ja, sehr belastet; ☐ Es ist mehr vorteil als nachteil; ☐ Es ist mehr nachteil als vorteil; ☐ Nein, gar nicht; ☐ Hängt von der Situation ab; ☐ Sonstiges:	38. Wenn es sich um gleichwertige Lebensverhältnisse und Lebensqualität in Ihre Herkunftsland und in Deutschland handeln würde, welches Land würden Sie wählen? ☐ Mein Herkunftsland; ☐ Deutschland; ☐ Anderes Land:..... Welche Kultur Traditionen möchte Sie für Ihre Kinder vermitteln? ☐ Deutsch; ☐ Russisch; ☐ Mein Herkunftsland; ☐ Andere Land:.....
39. Mit welchem Land identifizieren Sie sich? ☐ Mit meinem Herkunftsland; ☐ Mit Deutschland; ☐ Mit andere Land; ☐ Sonstiges:	40. Mit welcher Nationalitäts Menschen Sie sich identifizieren? ☐ 41. Mit welcher Nationalität identifizieren Sie sich? ☐
VII. NATIONALE IDENTITÄT SELBST BILDUNG	
42. Welche Staatlichen Feiertage haben Sie in Ihrem Herkunftsland gefeiert? ☐ ☐ ☐	43. Welche Staatlichen Feiertage feiern Sie in Deutschland? ☐ ☐ ☐
44. Die Einhaltung welcher Traditionen, Bräuche und Sitten war für Sie und Ihre Familie in Ihre Herkunftsland wichtig? ☐ ☐ ☐ ☐	45. Die Einhaltung welcher Traditionen, Bräuche und Sitten ist für Sie und Ihre Familie in Deutschland wichtig? ☐ ☐ ☐ ☐
46. Wie ihre Nationale Identität selbst Bildung hängt von dem Land, in dem Sie leben? ☐ Hängt sehr ab, weil:..... ☐ Hängt teilweise ab, weil:..... ☐ Hängt nicht davon ab, weil:..... ☐ Ich habe über den Nationale Identität selbst Bildung keine gedanken gemacht. ☐ Weiss es nicht.	47. Wie wichtig ist es für Sie, die Nationale Identität zu fördern? ☐ Sehr wichtig; ☐ Wichtig; ☐ Unwichtig; ☐ Sonstiges: 48. Wie förden Sie diese? ☐

49. Welche Nationale Attribute war wichtig für Sie in Ihre Herkunftsland? ☐ Ihre Herkunftsland Hymne; ☐ Ihre Herkunftsland Flagge; ☐ Ihre Herkunftsland Geschichte; ☐ Ihre Herkunftsland Liebe; ☐ Folklore; ☐ Ihre Herkunftsland Gerichte; ☐ Sonstiges:	50. Welchen Nationalen Attribute sind für Sie in Deutschland wichtig? ☐ Deutsche Hymne; ☐ Deutsche Flagge; ☐ Deutsche Folklore; ☐ Deutsche Geschichte; ☐ Vaterlandsiebe; ☐ Deutsche Gerichte; ☐ Sonstiges:
--	--

Teil II.

G. Hofstedes Kulturdimensionen

Welche der folgenden Aussagen in den Spalten A oder B die entsprechen am ehesten Ihren Wertvorstellungen? Bitte kreuzen Sie an.

1. Machtdistanz

A	B
☐ Der Mitarbeiter sollte bei Entscheidungen Seines Vorgesetzten Mitspracherecht haben und darf ihm/ihr widersprechen.	☐ Der Mitarbeiter sollte den Anweisungen seines/ihres Vorgesetzten folgen und diese abwarten. Er/Sie darf nicht widersprechen.
☐ Handwerkliche Arbeit sollte niedriger angesehen werden als einfache geistige Arbeit am Schreibtisch.	☐ Hochwertige handwerkliche Arbeit sollte höher angesehen werden als einfache geistige Arbeit.
☐ Eltern sollten ihre Kider wie Gleichberechtigte behandeln. Kinder dürfen ihren Eltern widersprechen.	☐ Eltern sollten ihre Kinder zu Gehorsam erziehen, denn die Grundlage dafür basiert auf der Wärme und Fürsorge der Eltern gegenüber ihre Kinder.
☐ Kinder sollten ihre Eltern und ältere Verwandte/ Erwachsene wie Gleichberechtigte behandeln, auch wen die Kinder erwachsen sind.	☐ Kinder sollten gegenüber Eltern und ältere Verwandte/ Erwachsene Respekt haben, auch wen die Kinder Erwachsenen sind.
☐ Schüler sollten ihre Lehre wie Gleichberechtigte/ Gleichgestellte Personen behandeln. Sie diskutieren mit ihnen und können auch widersprechen.	☐ Schüler sollten ihre Lehre mit Respekt und Achtung behandeln, wenn auch ältere Lehre sind.

1. Individualismus und Kollektivismus

A	B
☐ Kinder sollten in einer großen Familie aufwachsen. Eine große Familie besteht aus Kindern, Eltern, Großeltern und Verwandten.	☐ Kinder sollten in einer kleiner Familie aufwachsen. Die Familie besteht aus Kindern und Eltern.
☐ Man sollte direkt sagen was man denkt, auch wenn dadurch die Harmonie verloren geht.	☐ Die Harmonie ist sehr wichtig und sollte gewahrt werden.
☐ Ein Mench, der Fehler begangen hat, sollte sich schuldig fühlen/schuldgefühle entwickeln. Das sollte zu Schuldgefühl und Verlust der Selbstachtung führen.	☐ Ein Mench, der Fehler begangen hat, sollte Scham empfinden, so wie Demütigung für sich und seine Familie.
☐ Gemeinsame Interessen sollten vor den Interessen des Einzelnen Vorrang haben.	☐ Die Interesse des Einzelnen sollte Vorrang gegenüber gemeinsamen Interessen haben.
☐ Jeder Mench sollte gleich behandelt werden.	☐ Freunde, Bekannte und Verwandte sollte bevorzugt behandelt werden.

2. Maskulinität und Femininität

A	B
☐ Mehr Freizeit zu haben, sollte wichtiger sein, als mehr Geld zu haben.	☐ Mehr Geld zu haben, sollte wichtiger sein, als mehr Freizeit zu haben.
☐ Man sollte arbeiten, um zu leben.	☐ Man sollte leben, um zu arbeiten.
☐ Man sollte sich am besten Schüler als Maß orientieren.	☐ Man sollte sich am Durchschnittsschüler als Maß orientieren.
☐ Misserfolg in der Schule sollte eine Katastrophe sein.	☐ Misserfolg in der Schule sollte keine Weltuntergang sein.
☐ Männer sollen durchsetzungsfähig, ehrgeizig und konkurrenzfähig sein.	☐ Männer und Frauen sollen sanft, bescheiden sein.

3. Unsicherheitsvermeidung

A	B
☐ Für die Kinder sollten strengere Regeln herrschen. Sie müssen lernen im Bezug auf saubere und schmutzige, so wie sichere und unsichere Gegenstände, Gedanken und Menschen zu unterscheiden.	☐ Für die Kinder sollten im Bezug auf schmutzige, saubere, sichere und unsichere Gegenstände, Gedanken und Menschen lockere Regeln herrschen.
☐ Unbekannte und nicht einschätzbare Situationen sollten gemieden werden, da sie ein Sicherheitsrisiko darstellen.	☐ Man sollte sich versuchen in unbekannte und schwer einschätzbare Situationen, obwohl man sich seltsam

	oder unwohl fühlen, zurecht zu finden.
☐ Lehrer sollten sagen können, dass sie die gestellte Frage nicht beantworten können.	☐ Lehrer sollten auf die Ihnen gestellten Fragen die Antworten wissen.
☐ Neue Produkte und Technologien sollten schnell aufgenommen werden.	☐ Es lohnt sich neue Technologien und Produkte kritisch zu betrachten.
☐ Man sollte seine Gefühle zeigen, laut sprechen, gestikulieren.	☐ Es gehört sich nicht, positive oder negative Emotionen zu zeigen.

4. Langzeit und Kurzzeitorientierung

A	B
☐ Die Ehe sollte eine sachliche Vereinbarung sein.	☐ Die Ehe sollte eine moralische und emotionale Vereinbarung sein.
☐ Der Alterungsprozess setzt im späteren Alter ein und ist relativ trauriger Abschnitt im Leben eines Menschen.	☐ Der Alterungsprozess setzt relativ früh ein und sollte ein glücklicher Abschnitt im Leben sein.
☐ Kleine Kinder sollen von anderen Personen (Kindermädchen, Nachbarin) betreut werden.	☐ Kleine Kinder sollen von ihren Müttern betreut werden.
☐ Man sollte moderne und momentane Werte schätzen. Die Orientierung sollte zur Zukunft ausgerichtet sein.	☐ Man sollte großen Respekt vor Traditionen, Brauchtümern und Sitten haben. Vergangenheitswerte sind sehr wichtig. Man sollte sich eher an der Vergangenheit orientieren.
☐ Man sollte für die Zukunft sparen.	☐ Man sollte Geld ausgeben für das Leben im 'Hier und Jetzt'. Das Leben ist viel zu kurz um zu sparen.

4 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMYNAI

INTERVIU KLAUSIMAI RUSIJOS VOKIEČIAMS (lietuvių kalba)

Ačiū, kad skiriate man laiko ir sutikote duoti interviu. Norėčiau jums pateikti keleta klausimų apie tautinį tapatumą ir apie Rusijos vokiečių ir vokiečių kultūrinius skirtumus.

1. Amžius.....Lytis.....Išsilavinimas.....Profesija.....
 2. Gimimo šalis.....Kiek metų gyvenote šalyje, kurioje gimėte ir augote?.....
 3. Kiek laiko gyvenate Vokietijoje?.....Religija?
 4. Kokiomis kalbomis kalbate?Šeimos kalba.....
 5. Kaip svarbu jums yra geri kalbų įgūdžiai?
 6. Kaip svarbu jums mokėti laisvai kalbėti ir taisiklingai rašyti rusų kalba ir kodėl?
 7. Kaip svarbu jums mokėti laisvai kalbėti ir taisiklingai rašyti vokiečių kalba ir kodėl?
 8. Kaip manote ar dideli kultūriniai skirtumai tarp Rusijos vokiečių ir vietinių vokiečių?
 9. Kaip manote ar Rusijos vokiečiai yra daugiau vokiečiai ar visgi artimesnė yra rusų kultūra?
 10. Kaip svarbu jums išsaugoti ir puoselėti tautiškumą ir kokios šalies tautiškumą (Rusiškumą, Vokietišumą, Ukrainietiškumą ir kt.) Vokietijoje? Kaip tai darote?
 11. Kaip manote kas labiausiai padeda išsaugoti tautiškumą (Rusiškumą, Vokietišumą, Ukrainietiškumą ir kt.) gyvenant Vokietijoje? O kas padeda išsaugoti tautiškumą?
 12. Kiek svarbus yra jums patriotiškumas, istorija ir meilė kraštui ar šaliai? Bei kurios šalies (Vokietijos ar šalies, kurioje užaugote) tai yra svarbu?
 13. Kiek svarbu jums yra pilietybės turėjimas ir kodėl?
 14. Kaip svarbu jums stabili politinė situacija šalyje? Kurioje šalyje Vokietijoje ar šalyje, kurioje užaugote?
 15. Ar stebite kasdienes įvykius, aktualijas Vokietijos ar šalies, kurioje užaugote? Ar svarbu jums tai, kurios šalies svarbiau?
 16. Su kokiomis problemomis susidūrėte atvykus gyventi į Vokietiją?
 17. Kaip sureagoja ir priima jus vietiniai?
 18. Kaip svarbu jums šalies nacionaliniai simboliai, atributai ir kokios šalies yra svarbesni?
 19. Kokie nacionaliniai atributai ir simboliai: vėliava, himnas, herbas ir kt. jums yra svarbūs?
 20. Kokios valstybinės ir religinės šventės šventės jums yra svarbios ir kokios šalies?
 21. Kaip svarbu jums nacionaliniai patiekalai ir kurios šalies patiekalus mėgstate labiau?
 22. Gal gaminata įpatinga patiekalą šeimoje?
 23. Kaip svarbu jums išsaugoti tradicijas? Kurios šalies papročiai ir tradicijos, folkloras jums yra svarbesni Vokietijos ar šalies, kurioje užaugote? Kodėl? Galite gal papasakoti apie kokią tradiciją?
 24. Kaip manote ar svarbu ir ar reikia puoselėti ir perduoti kitoms kartoms tradicijas?
 25. Kaip manote su kokiomis problemomis susiduriate čia Vokietijoje?
 26. Kaip manote ar šalis, kurioje jūs gyvenate daro įtaką jūsų tautiniam tapatumui?
- Ačiū už sugaištą laiką ir interviu.

ИНТЕРВЬЮ (rusų kalba)

Спасибо, что нашли время для меня. Я хотела задать вам несколько вопросов о национальной идентичность и о культурные различия между немцами и русских корни имеющие немцы.

1. Сколка вам лет?.....Образование.....Професия.....
2. Работаете по этой професие в Германии?.....Страна раждение.....
3. Сколка лет жыли в этой стране..... Сколка лет живете в Германии.....
Канфесия.....
4. Язики каторыми вы говорите? Как вы говорите дома?
5. Как хорошо и как вам важна хорошо владеет языком?
6. Как важно вам хорошо говорить и писать по русски и почему?
7. Как важно вам хорошо говорить и писать по немецки и почему?
8. Как вы думаете большие ли культурные различия между немцами и русских корни имеющие немцы?
9. Как вы думаете, вы как русских корни имеющие немец являетес более немцам или больше русскими?
10. Как важно вам развивать, сохранить национальную идентичность и кокой культуры. Как вы это делаете?
11. Как вы думаете, кто вам памогает сохранить национальную идентичность? И какие трудности блокирует сохранить национальную идентичность?
12. Как важнии вам патриатизм и лубовь стране и история? Какая страна важнее?
13. Как важно вам имет гражданцва?
14. С кокими проблемамы сталкиваются поселившис жить в Германии?
15. Как вас принимает местные немцы?
16. Как важно вам стабильное политика в стране и кокой страны важнее?
17. Смотрите ли вы в телевидине актуалии и вести Германии или страны в каторой вы радились? И какие актуалии и вести важнее?
18. Как важно вам национальные атрибуты, символы страны и кокой страны важнее?
19. Какие атрибуты, символы вам важны: флаг, гимн и герб и кокой страны?
20. Какие национальные или религиозные дни праснование вам важны и кокой страны?
21. Как важны вам национальные блюда и кокой страны блюда лубите?
22. Какие особенные блюдо готовите в семье?
23. Как важно и актуална вам сохранить национальные традиции, национальные фолклер и кокой страны национальные традиции, национальнии фолклер вам важнее?
Можете розказать какую национальную традицию?
24. Как вы думаете важно ли и нужно ли специально развивать и передать следующему поколению национальные традиции?
25. С какими проблемамы, сталкиваются вы русских корни имеющие немцы в Германии?
26. Как вы думаете влияет ли страна в каторой вы живете на вашу национальную идентичность?

Спасибо за ваше время и интервью.

INTERVIEW FRAGEN (vokiečių kalba)

Danke für Ihre Zeit. Ich hätte paar Fragen an Sie über die Nationale Identität und die kulturelle Unterschiede zwischen Russlanddeutschen und Deutschen.

1. Alter.....Bildung..... GeschlechtBeruf.....

2. Üben sie den Beruf aus in Deutschland?.....Land der Geburt.....
3. Wie viele Jahre lebten Sie in ihrem Herkunftsland? Wie viele Jahre leben Sie in Deutschland?
Welcher Religion gehören Sie an?
4. Welche Sprachen sprechen Sie? Welche Sprache sprechen Sie zu hause?
5. Wie wichtig ist es für Sie guter sprachkenntnisse?
6. Wie wichtig ist es für Sie Fehlerfrei auf Deutsch zu sprechen und zu schreiben und warum?
7. Wie wichtig ist es für Sie Fehlerfrei auf Russisch zu sprechen und zu schreiben und warum?
8. Wie meinen Sie, gibt es große kulturelle Unterschiede zwischen Einheimische und Russlanddeutsche?
9. Finden Sie, dass die Russlanddeutsche eher Deutschen oder doch mehr Russen ähneln?
10. Wie wichtig ist es für Sie und welches Land Nationale Identität (Russisch, Deutsch, Ukrainisch, etc.) möchten Sie in Deutschland bewahren? Wie machen Sie dass?
11. Was denken Sie, was hilf ihnen am meisten die Nationale Identität (Russisch, Deutsch, Ukrainisch, etc.) zu bewahren? Und was behindert Sie am meisten die Nationale Identität (Russisch, Deutsch, Ukrainisch, etc.) zu bewahren?
12. Wie wichtig ist für Sie Patriotismus, Geschichte und Landsliebe? Welche Land ist wichtiger für Sie Deutschland oder Ihre Herkunftsland?
13. Wie wichtig für Sie Staatszugehörigkeit und warum?
14. Wie empfinden Sie, mit welcher Problemen werden die Russlanddeutsche belastet/konfrontiert, wenn Sie das erste Mal nach Deutschland einreisen, um hier zu leben?
15. Wie empfinden Sie, wie sehen Sie Einheimische Deutsche?
16. Wie wichtig ist es für Sie stabile politische Lage des Landes und welches Land?
17. Verfolgen Sie die täglichen Ereignisse und Nachrichten in Deutschland? Ist es wichtig für Sie und welches Land ist wichtiger für Sie?
18. Wie wichtig ist es für Sie die Nationale Attribute, Symbole und welches Land diese Attribute ist wichtiger für Sie?
19. Welcher Attribute und Symbole: Flagge, Hymne, Wappen ist wichtig für Sie?
20. Was ist wichtiger für Sie, die Nationale Feiertage und Religiöse Feiertage des Herkunftslandes oder Deutschland zu feiern?
21. Wie wichtig ist es für Sie die Nationale Gerichte und welches Land Gerichte mögen Sie?
22. Haben Sie oder kochen Sie besondere Gerichte?
23. Wie wichtig ist es für Sie die Einhaltung Traditionen, Bräuche, Folklore und Sitten? Und welches Land Traditionen ist wichtiger für Sie? Können Sie erzählen über Traditionen?
24. Was denken Sie, wichtig ist es für Sie die Nationale Traditionen weiter für Ihre Kinder vermitteln?
25. Mit welche problemen Sie werden belastet in Deutschland?
26. Was denken Sie, hängt Ihre Nationales Zugehörigkeitsgefühl und Nationale Identität von dem Land ab, in dem Sie Leben?

Danke für interview.

5 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMAI DVASININKAMS (lietuvių kalba)

Ačiū, kad sutikote atsakyti į mano pateiktus klausimus.

1. Kaip manote ar dideli yra kultūriniai skirtumai tarp vietinių vokiečių ir Rusijos vokiečių?
2. Kaip jums atrodo, šios bendruomenės žmonės yra daugiau vokiečiai ar visgi daugiau rusai?
3. Kaip manote su kokiais problemomis susiduria Rusijos vokiečiai atvyke gyventi į Vokietiją?
O su kokiais problemomis susiduria jūsų bendruomenės Rusijos vokiečiai? (Šalutinis klausymas)
4. Kaip vietiniai vokiečiai priima šios bendruomenės narius?
5. Kaip manote, ar svarbu yra puoselėti tautiškumą?
6. Ar reikėtų tautiškumą specialiai ugdyti?
7. Ar Rusijos vokiečiams tai yra aktualu?
8. Ar šios bendruomenės nariai tautiškumo ugdymui skiria laiko, pastangų ir finansų?
9. Gerb. tėveli, norėčiau sužinoti kiek maldininkų priklauso jūsų bažnyčiai, kiek iš jų ateina per didžiasias šventes ir kiek sulaukiate tikinčiųjų kiekvieną sekmadienį?

Ačiū už intervių.

INTERVIEW FRAGEN AN ERZPRIETER (vokiečių kalba)

Ich hätte paar Fragen an Sie über die kulturelle Unterschiede zwischen Russlanddeutschen und Deutschen.

1. Wie meinen Sie, gibt es große kulturelle Unterschiede zwischen Einheimische und Russlanddeutsche?
2. Finden Sie, dass die Menschen in ihrer Gemeinde eher Deutschen oder doch mehr Russen ähneln?
3. Wie empfinden Sie, mit welcher Problemen werden die Russlanddeutsche belastet/konfrontiert, wenn Sie das erste Mal nach Deutschland einreisen, um hier zu leben?
Und was sind das für Herausforderung/Probleme, denen sich in ihrer Gemeinde Russlanddeutsche stellen müssen?
4. Wie meinen Sie, wie sehen Deutsche aus ihrer Gemeinde Russlanddeutsche? Werden Russlanddeutsche so wie Einheimische Deutsche akzeptiert?
5. Denken Sie, es ist wichtig den Nationalen Identität zu fördern?
6. Meinen Sie, es ist wichtig die Nationale Identität speziell zu bilden?
7. Was meinen Sie, ist es wichtig und aktuell für Russlanddeutsche hier in Deutschland die Nationale Identität zu fördern und speziell zu bilden?
8. Wie finden Sie, nehmen sich die Russlanddeutsche Mitglieder dieser Gemeinde Zeit, geben sich Mühe oder unterstützen sie die Bildung der Nationalen Identität finanziell?
9. Sehr geehrte Herr Erzpriester, können Sie mir sagen, wie viele Mitglieder Ihre Kirchengemeinde hat, wie viele von ihnen kommen während der großen Feiertage und wie viele Gläubige kommen jeden Sonntag?

Danke.

INTERVIU KLAUSIMAI (rusų kalba)

Уважаемый Протоирей спасибо, что нашли время для меня.

1. Как вы думаете большие ли культурные различия между немцами и русскими и русских корни имеющие немцы?
2. Как вы думаете, русские и русских корни имеющие немцы верующие вашей церкви являются более немцами или больше русскими?

3. Как вы думаете, с какими проблемами сталкиваются русские и русских корни имеющие немцы поселившись жить в Германии?
С какими проблемами, сталкиваются русские и русских корни имеющие немцы верующие из вашей церкви?
 4. Как местные жители принимают русских и русских корни имеющие немцев из вашей церкви?
 5. Как вы думаете, важно ли развивать стимулировать национальную идентичность?
 6. Как вы думаете важно ли и нужно ли специально развивать и передать следующему поколению национальную идентичность?
 7. Как важно и актуална национальная идентичность является русским и русских корни имеющим немцам?
 8. Что вы можете сказать о членах из вашей церкви как и сколько они назначают время, усилия и финансы для развития национальной идентичности
 9. Я хотела бы узнать, сколько верующих есть в вашей церкви, сколько из них приходят во время крупных праздников и сколько верующих приходят каждое воскресенье? Сколько из них русские и русских корни имеющие немцы?
- Спасибо за ваше время и интервью.

6 PRIEDAS

INTERVIU PROTOKOLAI

Interviu protokolas R.1

E.D.: Kiek jums metų ir koks jūsų išsilavinimas?

R.1: *Man 42-eri, turiu vidurinę išsilavinimą, bet toliau nesimokiau.*

E.D.: Jūsų lytis?

R.1: *Moteris*

E.D.: Kiek metų gyvenote Rusijoje?

R.1: *Kai man buvo 3 mėnesiai mama išvyko gyventi iš Rusijos į Ukrainą, nes tėvai skyrėsi. Tėtis mano yra Rusijos vokiečių o mama ukrainietė. Ten gyvenau iki 23-ųjų metų. Vėliau išvykau su vyru afganistaniečiu gyventi į Vokietiją, o mama pasiliko Ukrainoje.*

E.D.: Kiek laiko gyvenate Vokietijoje?

R.1: *Gyvenu 19 metų Vokietijoje.*

E.D.: Kokiomis kalbomis kalbate?

R.1: *Na aš kalbu rusų, ukrainiečių, vokiečių ir anglų kalbomis. Dar ir persų kalba kalbu, nes vyras buvo persas, bet kalbos įgūdžiai nėra geri.*

E.D.: O kokia kalba kalbate šeimoje?

R.1: *Namuose su sūnum šnekame ukrainiečių, rusų ir vokiečių kalbomis, kitaip sakant maišydami visas tas kalbas. Su mama žinoma ukrainietiška. O su draugais tai daugiausiai vokiečių kalba, visur kitur tai tik vokiečių kalba bendrauju.*

E.D.: Su kuo save tapatinate? Ir kodėl?

R.1: *Aš manau, kad esu ukrainietė nes daug metų Ukrainoje pragyvenau. Man patinka vokiečių*

mentalitetas, bet savęs vokieta nelaikau.

E.D.: Kokias valstybines šventes šventėte Ukrainoje ir kokias šventes švenčiate Vokietijoje?

R.1: *Mes Ukrainoje šventėme Kalėdas ir Velykas, bei 1 d. gegužės būdavo paradai tai dalyvaudame parado eitynėse. O kaime vasara yra labai paplitusi šventė „Trojica“ šios šventės metu pinami yra vainikai ir paskiau plukdomi vandenyje, dainuojamos dainos prie laužo. O žiema tai laukdavome, kada galėsime būdami vaikai rinkti saldumynus. Kiekvienas turėdavo maišeli ir ten giminės ir tėvai įdėdavo saldumynus. Vokietijoje atvirai pasakius švenčiame su sūnum tik Kalėdas ir Velykas. Per Kalėdas stengdavomės būti šeimos rate, mama sakydavo, kad tai yra šeimos šventė.*

E.D.: Kokių tradicijų laikymasis yra svarbus jūsų šeimai gyvenant Vokietijoje?

R.1: *Prieš didžiąsias šventes mes lankomės pas Popą arba net čia netoliese viena moteris savo viešbutyje turi nedidelę koplytėlę ir ten pakviečia tėveli Sudosa ir mus bendrai maldai. Su mama lankydavomės pas Popą, kaip gyvenome Ukrainoje, taip darome ir čia gyvendami. Mūsų šeima yra religinga mama, net bažnyčios chore dainuoja ir padeda Popui tvarkyti cerkvės reikalus Kijeve, ji yra labai aktyvus žmogus.*

E.D.: Kuo dirbote Ukrainoje ir kokią darbą dirbate Vokietijoje?

R.1: *Ukrainoje aš nedirbau, nes susilaukiau sūnaus ir užsiėmiau jo auklėjimu. Atvykusi į Vokietiją taip pat, kurį laiką nedirbau buvau namuose, gyvenome iš socialinių pašalpų, o dabar dirbu Frankfurte prie Maino oro uoste pardavėja.*

E.D.: Kaip jaučiatės gyvendami Vokietijoje? Kodėl taip jaučiatės?

R.1: *Kai atvykau su vyru gyventi į Vokietiją jaučiausi labai svetima, nes nemokėjau vokiečių kalbos, viskas nauja ir keista todėl norėjau kuo daugiau sužinoti ir išmolti. Vėliau pramokus kalbą situacija pasikeitė buvau labai įsitempusi. Prieš penkis metus buvo labai sunkus periodas mano gyvenime apskritai, teko skirtis, vienai auginti sūnų, tvarkyti finansinius reikalus, jaučiausi tiesiog izoliuota. O paskutinius penkerius metus ir dabar jaučiuosi gerai, laisva ir patenkinta, nes dirbu mėgiama darba, sūnus baigė mokslus.*

E.D.: Kaip jūs manote Vokietijos bendruomenė žiūri į jus?

R.1: *Manau, kad yra sunkoka bendrauti su vietiniais vokiečiais, nes bendravime vyrauja paviršutiniški pokalbiai, o mums reikia laiko draugystei ir susibendravimui. Jie užaugo kitoje santvarkoje nei mes todėl skiriasi išgyventi potyriai. Hessene juk jie galėjo būti tikrais vokiečiais, DDR taip vadinami „Osis“ jie gal šiek tiek panašūs į mus, nes ten buvo įkvėpta šiek tiek rusiško vėjo.*

E.D.: Kokios šalies tautiškumą (Rusiškumą, Vokietišumą, Ukrainietiškumą ir kt.) siekiate išsaugoti gyvendami Vokietijoje? Kaip tai darote?

R.1: *Aš bandau išsaugoti ukrainietiškumą, gamindama ukrainietiškus patiekalus, kalbėdama su sūnum ukrainietiškai. Darbe pasitaiko iš Rusijos klientu su jais kalbu rusiškai.*

E.D.: Kaip manote kas labiausiai padeda išsaugoti tautiškumą (Rusiškumą, Vokietišumą, Ukrainietiškumą ir kt.) gyvenant Vokietijoje?

R.1: *Manau, kad kalba padeda išsaugoti ukrainietiškumą, nes su metais ir vaikams užaugus kitiems dalykams nebe tiek skiriame reikšmės, kiek skiriame laiko kalbos išsaugojimui. Hochheime yra rusų parduotuvė, nusiperkame tenai rusiškų produktų.*

E.D.: Kaip manote kas labiausiai trukdo išsaugoti tautiškumą (Rusiškumą, Vokietišumą, Ukrainietiškumą ir kt.) gyvenant Vokietijoje?

R.1: *Trukdo tai, kad mažuose miesteliuose nėra ukrainiečių susiburimo vietos, kur galima būtų susiburti pasikalbėti, gaminti, tradicijas toje bendruomenėje puoselėti. Didmiesčiai yra toli o ir laisvo laiko čia mažai turime.*

E.D.: Kiek svarbus yra jums patriotiškumas, meilė kraštui ar šaliai? Bei kurios šalies (Vokietijos ar kilmės šalies) tai yra svarbu?

R.1: *Aš manau, kad visu pirma patriotizmas neturi virsti fanatizmu. Man yra svarbesnė meilė Ukrainai ir patriotiškumas.*

E.D.: Kiek svarbu jums yra pilietybės turėjimas ir kodėl?

R.1: *Pilietybė man nėra taip svarbu, šaknys mano yra ten kur aš užaugau. Pilietybę taip pat galime juk pakeisti, bet savo šaknų aš pakeisti negaliu. Aš manau, kad dabar globaliame pasaulyje tai yra daugiau patogumo dalykas, nes jeigu yra geresnės galimybės toje šalyje kur gyveni ir galima pagal įstatymus, tai juk niekas nedraudžia pilietybę pasikeisti vien dėl patogumo gyvenant toje šalyje ir jeigu leidžia tos šalies įstatymai.*

E.D.: Kaip svarbu jums stabili politinė situacija šalyje? Kurioje šalyje Vokietijoje ar kilmės šalyje?

R.1: *Stabili politinė situacija yra svarbi tiek Ukrainoje, tiek ir Vokietijoje. Vokietijoje aš gyvenu ir norisi šalyje gyventi, kurioje nėra karo ir kitokių politinių neramumų, nes mes čia gyvename, bet ir Ukrainos politinė situacija yra svarbu, nes ne tik mano šeima, giminės bet ir kiti piliečiai kenčia, mane tai labai jaudina.*

E.D.: Ar stebite kasdienius įvykius, aktualijas Vokietijoje? Ar svarbu jums tai?

R.1: *Žinoma, kad stebiu žinias ir aktualijas Vokietijoje, ir tai yra labai svarbu nes mes čia gyvename ir norime ramiai gyventi, turėti socialines garantijas, ne taip kaip dabar ukrainiečiai gyvena tokie neramumai ir įtampa.*

E.D.: Kaip svarbu jums stebite kasdienius įvykius ir aktualijas kilmės šalies?

R.1: *Taip stebiu politines aktualijas, žinias ypač Ukrainoje, ne tik dėl to, kad ten gyvena mano mama, giminaičiai, bet ir kitų ukrainos piliečių man gaila.*

E.D.: Kas jums yra svarbiau švęsti Vokietijos ar kilmės šalies tautines šventes?

R.1: *Vokietijoje mes švenčiame tik religines šventes, šalies tautinių švenčių nešvenčiame.*

E.D.: Kas jums yra svarbiau Vokietijos ar kilmės šalies vėliava? Kodėl?

R.1: *Man svarbiau yra Ukrainos vėliava. Mano draugė padovonojo šalies vėliavą ir dar turiu lipduką su Kijevo atvaizdu. Nes tai šalies, kurioje užaugau atributas.*

E.D.: Kai sportininkai dalyvauja varžybose, olimpiadose už kurios šalies sportininkus sergate?

R.1: *Jeigu varžybose dalyvauja pvz.: ukrainiečiai ir vokiečiai tai aš visada sergu už ukrainiečius, bet ir šiaip sporte aš palaikau ukrainiečius ypač bokse kai varžosi broliai Klitčkos aš sergu už juos.*

E.D.: Kas jums yra svarbiau Vokietijos ar kilmės šalies himnas?

R.1: *Ukrainos himnas yra svarbiau, nes tai yra sava esi sujaudintas.*

E.D.: Kas jums yra svarbiau Vokietijos ar kilmės šalies folkloras? Kodėl?

R.1: *Vokiečių folkloro visai nemėgstu ir nežiūriu jokių vokiečių folklorinės muzikos festivalių ar paradų. O Ukrainos folklorą, pjeses, spektaklius pasižiūriu, kai būnu pas mama nuvažiavusi. Vokietijoje tai aš net neturiu ukarainiečių ar rusų televizijos, kaip kiti turi ir žiūri.*

E.D.: *Kaip svarbu jums nacionaliniai patiekalai ir kokios šalies?*

R.1: *Nėra labai svarbu, nes mes su sūnum retai gaminame valgyti, o jeigu gaminame tai mėgstame lengvą maistą ir greitai pasigaminti, kuris neužima daug laiko. Vokiečių patiekalai užima juk daug laiko ir nėra labai lengvi. Mūsų nacionalinis patiekalas yra barščiai tai šaltu paros metu ypač žiemą mes gaminame šią sriubą. Taip pat gaminame balandėlius ir kotletus pagal mano mamos receptą su iš Ukrainos parsivežtais prieskoniais. Kartais gaminame paprikas prikimštas su mėsa, bet man atrodo vokiečiai taip pat šį patiekalą gaminą, tik jie paprikas perpjauna per pusę ir kepa orkaitėje apibarstę sūriu o mes jų nepjauname per pusę, bet visas prikemšame su mėsa ir troškiname. Dar mėgstame labai su sūnum virtinukus, bet jų patys ne gaminame o nusiperkame parduotuvėje pagamintus.*

E.D.: *Kurios šalies papročiai ir tradicijos jums yra svarbesni Vokietijos ar kilmės šalies? Kodėl?*

R.1: *Mes laikomės ukrainietišku tradicijų ypač kai sūnus dar mažas buvo per Velykas kiaušinius dauždavome, kurio stipresnis dabar to jau nebe darome, nes sūnus užaugo. Čia sunku laikytis tradicijų, nes tenka ir per šventes dirbti o parėjus iš dabo jau nieko nebenori švesti ir daryti.*

E.D.: *Kurios šalies istorijos žinojimas yra svarbiau Vokietijos ar kilmės šalies? Kodėl?*

R.1: *Vienareikšmiškai Ukrainos istorija yra svarbiau, nei Vokiečių istorija, nes aš ten užaugau ir žinoma dabar galiu pati atsirinkti, ne taip kaip seniau mokykloje budavo perteikiama. Man Ukrainos istorija svabu žinoti, nes ir sūnui kai buvo mažas papasakodavau įvairius istorinius faktus susijusius su Ukraina.*

E.D.: *Kokia religija jums yra svarbesnė Vokietijos ar jūsų kilmės šalies? Kodėl?*

R.1: *Mes sveikiname savo draugus katalikus gruodžio 25-26 d. per Kalėdas ir net patys namuose pasigaminame kažką skanaus, bet mums reikšmingesnės yra ortodoksų religinės šventės ir tikėjimas. Aš net prieš darbą, būna ir po darbo turėdama laisvesnio laiko nueinu oro uoste į koplyčią pasimelsti.*

E.D.: *Kaip svarbu jums mokėti laisvai kalbėti ir taisiklingai rašyti Vokiečių kalba ir kodėl?*

R.1: *Taisyklingai vokiškai kalbėti ir rašyti yra labai svarbu dėl darbo, nes darbe reikia visur bendrauti vokiškai, nors su klientais tenka pasikalbėti rusiškai ir angliškai, bet su vadovais ir darbo kolegom bendraujame vokiškai.*

E.D.: *Kaip svarbu jums mokėti laisvai kalbėti ir taisyklingai rašyti ukrainiečių kalba ir kodėl?*

R.1: *Taisyklingai kalbėti ir rašyti ukrainietišškai yra labai svarbu, nes ta kalba aš bendrauju su artimaisiais, perteikiau ir savo sūnui, nors turiu pasakyti, kad žinios su metais silpsta, nes mažai rašome o ir šnekamos kalbos vartojimas apsiriboja buitimi.*

E.D.: *Ar priklauso jūsų tautinis tapatumas nuo šalies, kurioje jūs gyvenate?*

R.1: *Manau, kad mano tautinis tapatumas ne priklauso nuo šalies, kurioje aš gyvenu dabar ir kur gimiau. Bet priklauso nuo to kur aš užaugau. Jeigu vėliau gyvenčiau Anglijoje ar Italijoje ir paklaustu iš kur aš esu pasakyčiau esu ukrainietė. Ir dabar kai Vokietijoje paklausia iš kur aš esu atvykus sakau, kad iš Ukrainos.*

E.D.: *Ačiū už pokalbį.*

Interviu protokolas R.2

E.D.: Jūsų amžius?

R.2: *Man 47 metai.*

E.D.: Lytis?

R2.: *Vyras*

E.D.: Profesija ir ar dirbate pagal šią profesiją Vokietijoje?

R.2: *Muzikantas, ne nedirbu, bet ir Kazakstane neilgai dirbau muzikanto darbą.*

E.D.: O kuo dirbate Vokietijoje?

R.2: *Esu furos vairuotojas.*

E.D.: Jūsų išsilavinimas?

R.2: *Vidurinis spec.*

E.D.: Kokioje šalyje gimėte?

R.2: *Gimiau aš Kazakstane. Mano mama buvo rusė o tėtis vokiečių. Iš kokios vokiečių žemės tėtis buvo nepasakysiu, bet giminėje kalbėjo, kad prie Olandijos sienos, nes senelio dialektas buvo panašus į olandų kalbą. Tėtis, net ir rusiškai mažai kalbėjo.*

E.D.: Kiek metų pragyvenote toje šalyje?

R.2: *Kazakstane pragyvenau 36metus.*

E.D.: O kiek metų gyvenate Vokietijoje?

R.2: *Vokietijoje gyvenu 10 metų.*

E.D.: Jūsų konfesija.

R.2: *Nors mano šeimos Kazachstane religija buvo katalikų, bet vėliau mes pakeitėme tikėjimą tapome ortodoksais. Mano žmona, sūnus ir aš išpažįstame ortodoksų tikėjimą.*

E.D.: Kokiomis kalbomis kalbate ir kaip svarbu jums geri kalbos įgūdžiai?

R.2: *Aš kalbu rusų ir vokiečių kalbomis, kadangi mano žmona rusė tai šeimoje mes kalbame rusiškai. Mūsų sūnus šeimoje kalba rusiškai, bet išėjęs į gatvę kalba vokiškai. Namuose taip pat žiūrime tik rusiškas laidas, nes vokiškos laidos man su žmona nelabai patinka. Turėdamas laisvo laiko knygas skaitau irgi rusiškai. Čia mūsų ortodoksų bendruomenėje dažniausiai kalbame rusiškai, su keliais bendruomenės nariais šnekame vokiškai. Darbe su kolegomis kalbu vokiečių kalba. Norint susirasti gerą darbą ir tvarkant biurokratinius reikalus yra labai svarbios geros kalbos žinios ir įgūdžiai. O kasdieniame gyvenime vokiečių kalbos nelabai man reikia pvz. parduotuvėje juk savitarna pakanka elementarių kalbos žinių.*

E.D.: Ar kalbėjote vokiškai prieš atvykstant į Vokietiją?

R.2: *Prieš atvykstant į Vokietiją, mes turėjome išlaikyti vokiečių kalbos testą, prieš tai mokinomės pusę metų Kazakstane vokiečių kalbos. Klausymas ar galima daug išmokti vokiečių kalbos per tokį trumpą laiką pati suprantate, kad ne labai daug ką išmoksi. Namuose aš su tėvu labai mažai kalbėjau vokiškai.*

E.D.: O kaip jus tobulinate vokiečių kalbos žinias?

R.2: *Kursus lankiau puse metų Kazakstane tai buvo pradžia o paskiau pats po truputi vis tobulinu kalbos žinias. Internete yra pratimų ir nemokamų kursų, kuriuos galima parsisiūsti.*

E.D.: Ar turite Vokietijoje draugų ir kokios tautybės?

R.2: *Žinote pasakysiu, kad čia Vokietijoje draugo sąvoka yra kitaip suprantama. Čia visi įpratę sakyti, kad pažystamas yra draugas. Mums draugas tai yra tikras draugas, o tikrą draugą aš turiu tik vieną ir jis yra rusas.*

E.D.: Kaip manote ar dideli kultūriniai skirtumai tarp vietinių vokiečių ir Rusijos vokiečių?

R.2: *Taip žinoma dideli skirtumai. Pas juos vertybės visai kitos ir humoras kitoks. Pas juos viskas turi būti pagal taisykles. Nėra pagarbos vyresniam. Buvo atvejis, kai iš autobuso norėjo išlipti pagyvenusio moteris. Čia buna, kad autobusas privažiuoja stotelė ir yra lygus paviršius, bet būna, kad stotelėje privažiuojus autobusui yra laiptelis. Na va toje stotelėje buvo laiptelis ir aš norėjau moteriškai padėti išlipti o ji taip pikta pasišiūrėjo, tai aš daugiau nebe padedu geriau atsargiai. Jie visai ne taip supranta tu nori žmogui padėti, o jie galvoja, kad tu nori jį pažeminti.*

E.D.: Kaip manote kas padeda labiausiai išsaugoti tautiškumą?

R.2: *Tautiškumą išsaugoti padeda kalba, nes kalba yra tautiškumo raktas ir bendruomenė, kaip mūsų tikinčiųjų bendruomenė. Mes čias susirenkam pabendraujam, matėte čia visur viskas rusiškai parašyta, va čia jautiesi, kaip namie.*

E.D.: Kaip manote ar svarbu yra tradicijos? O jus pats jaučiatės daugiau vokiečiu ar visgi kazachu?

R.2: *Aš jaučiuosi daugiau rusų nei vokiečių. Mano tėvai neišsaugojo tradicijų todėl ir neperdavė mums tai ir mes negalime perduoti tradicijų patys jų neturėję, bet tam tikras vertybes perdavė, kurias ir aš stengiuosi perduoti kitai kartai. Bei jauni žmonės tame tarpe ir mano sūnus nenori priimti tų vertybių, kurios mums su žmona yra svarbios, kaip pagarba vyresniam žmogui, atėjus į mūsų ortodoksų bendruomenės sale pirmam pasisveikinti, užleisti savo vietą vyresniam žmogui. Šiuolaikinei jaunuomenei perduodant tokias vertybes atsimušame, kaip į sieną pvz. mano sūnus vis dar neišmoko pasisveikinti pirmas atėjus į sale, jis vis laukia kol su juo pasisveikins. Mokykloje čia taip pat to visai neskiepyje.*

E.D.: Kas jums pateikė informaciją apie Vokietiją?

R.2: *Močiūtė ir sesuo išvyko pirmos gyventi į Vokietiją. Jos rašydamos laiškuose ir siūsdamos siuntinius. Jos mums perteikė informaciją, kad Vokietijoje yra geresnis gyvenimas. Rašydavo, kad čia galima geriau gyventi ir išlaikyti šeimą. Nes mes gyvenome labai prastai Kazakstame, neturėjau darbo apie 1,5 metų buvau muzikantas o paskiau įsidarbinau autobuso vairuotoju, bet algos buvo mažos labai sunkiai vertėmės.*

E.D.: *Kaip sureagavote atvažiavus iš nepritekliaus visuomenės į perteklinę visuomenę?*

R.2: *Atvažiavus buvo šokas, kada vaikštai Frankfurto gatvėmis ir niekas nekalba tavo gimtąją kalbą. Daug kas teigia, kad atvykus reikia gyventi tarp vokiečių o ne tarp rusų, bet aš taip nemanau. Pradžioje ieškai artumo su rusais, nes esi sukrėstas. Ir nuėjus į darbą kai tau pasako ką reikia atlikti, bet tu nesupranti ką turi atlikti jautiesi sukrėstas ir galvoji, kaip pakeisti šią situaciją.*

Vokietijoje viskas pagal taisykles ir visi žino ir laikosi tų taisyklių. Pvz. ten kur mes gyvename yra užrakinti vartai, bet aš norėjau su mašina įvažiuoti, turiu raktą vartus atsirakinau ir įvažiavau. Išėjo vokiečiai tai pamačius ir klausia manęs -ar aš turiu leidimą? -aš sakau taip turiu, o ji sako -ar žinote, kad čia įvažiuoti gali tik greitoji, gaisrinė ir negalią turintis asmuo. Sekančia dieną atsiuntė namo bendrija sudrausminimo laišką, kad ten įvažiuoti draudžiama. Tik su metais supranti, kad čia tos taisyklės yra visos apgalvotos ir reikalingos. Metams bėgant ir telefoną perkį ne todėl, kad reikėtų, bet todėl, kad sūnus galėtų pasakyti mokykloje, kad tėtis turi i-phoną.

E.D.: *Kokia buvo pradžia Vokietijoje?*

R.2: *Atvykus į Vokietiją mes Frankfurte prie Maino gyvenome „in heim“ (Rusijos vokiečiams skirti namai) ten buvo socialinis darbuotojas. Ir jis mums apie 1-erius metus padėjo prisiregistruoti ir atlikti visus kitus biurokratinius dalykus, laiškus perskaitydavo, padėdavo parašyti ir užpyltyti įvairius formulius. Tuo mums labai pasisekė ir esame dėkingi, nes kiti žmonės ir šeimos kaip vėliau besikalbant su Rusijos vokiečiais paaiškėjo tokios pagalbos neturėjo. Pradžioje buvo sunku 4 metus buvau be darbo, o dabar jau 6-eri metai, kaip dirbu normalų darbą ir galiu išlaikyti savo šeimą. Suprantama, kad turtingu netapsiu, bet mes galime normaliai gyventi ir išvažiuoti atostogų. Aš manau, kad daugiau nei skirta likimo ar ten iš viršaus (Dievo) galvokite kaip norite tiek ir turėsite. Pvz. buvo atvejis kai aš nuplanavau tam tikrą sumą atostogoms ir taupiau. Sutaupius tą sumą norėjosi daugiau pataupyti, bet sutaupius didesnę sumą vis atsitinkdavo taip, kad tuos pinigus prarandi, mašina ar koks buitinis prietaisas sugenda vis kažkas nutinka. Todėl manau, kad gali daryti ką nori kiek tau skirta tiek ir turėsi, bet ne daugiau.*

E.D.: *Kaip svarbu jums pilietybė?*

R.2: *Kazachstane negalima turėti dvigubos pilietybės. Aš turiu vokiečių pilietybę ir vėlyvojo persikėlėlio statusą. Mes atgal gryžti nesiruošiame, planų turiu ir norėčiau Rusijos pilietybės, bet sužinojau, kad jos negaliu turėti. Žmogaus vidiniam tautinio identiteto jausmui pilietybės nereikia. Nors ir turiu vokiečio pilietybę aš jaučiuosi daugiau rusas nei vokiečių.*

E.D.: *Kaip sekasi bendrauti su vokiečiais?*

R.2: *Kai mums suteikė butą, daugiaaukščiame name tai ten mes tik pasisveikiname su kaimynais vokiečiais ir viskas. Aš bendrauju darbe su vokiečiais, jie yra labai disciplinuoti žmonės ir neleis sau įžeisti kito tikėjimo ir kitos tautybės žmogaus. Aš taip pat Kazachstane buvau ir čia Vokietijoje esu punctualus ir disciplinuotas žmogus, gal todėl mes gerai sutinkame. Man žmogaus nepunctualumas tai negerbimas to žmogaus. Neneigsiu artimos draugystės su jais nepalikysi, nes jie yra uždari žmonės.*

E.D.: *Kokius tautiško simbolius turite namuose?*

R.2: *Kai vyksta futbolo žaidynės aš net nekabinu nei mašinos viduje, nei ant šoninių veidrodėlių, nei namuose, balkone jokių simbolių, nei vėlevėlių, kaip vokiečiai ir kitų tautybių žmonės daro. Mes namuose neturime tautinių simbolių, tik rusiškų knygų turime. O taip pat stovi kelios įkonos, kurios yra mums svarbios.*

E.D.: *Kaip svarbu jums priklausyti kultūrai?*

R.2: *Kultūros aš neatmetu, bet aš nesu fanatas. Manau kultūra ir religija papildo viena kita. Kultūrai yra svarbi religija o religijai svarbi yra kultūra. Religija juk apjungia kultūras. Mūsų šioje tikinčiųjų bendruomenėje yra įvairių kultūrų žmonių, bet jie puikiai sutaria, pietauja, nes juos jungia tikėjimas. Tikintis žmogus dalyvauja religinėse apeigose.*

E.D.: *Kokios šalies žinias ir aktualijas stebite ir politinę situaciją?*

R.2: *Mes žiūrime rusų televiziją tai stebime Rusijos žinias ir aktualijas. Ir dabar tuos politinius neramumus ir Europos Sąjungos taikomas sankcijas Rusijai. Manau, kad Putino taikomos sankcijos atsilieps ir mūsų šaliai Lietuvai. Nors turiu pasakyti, kad praėjus 23-ėjimams Baltijos šalių nepriklausomybės, jos yra vis dar šešėlyje. Labai mažai apie jas girdime per žinias ir aktualijas.*

E.D.: *Gal gaminote kokius ypatingus patiekalus Kazachstane, kuriuos ir čia gaminote?*

R.2: *Patiekalai, kuriuos gaminome Kazachstane ir Vokietijoje gamina žmona yra „Manty“ ir „Borsč“. „Manty“ yra vienas patiekalas kuri mes gaminame per šventes. Tai, kaip virtinukai,*

tokie kaip maišiukai ir juos verdame garuose, o valgome be padažo. Mes važiuojame apsipirkti vieną du kartus į mėnesį į rusų parduotuvę, tie gaminiai pagaminti Vokietijoje, bet skonis skiriasi artimesnis rusiškam. Ten perkame pieniškus produktus, žuvį, šprotus.

E.D.: Kaip leidžiate savo laisvalaikį?

R.2: *Anksčiau, kai turėjau daugiau laisvo laiko Frankfurte prie Maino mes eidavome į rusų kultūros centrą, bet dabar po 12 val. darbo esu labai pavargęs ir niekur eiti nebe noriu. Su metais laikas yra ribotas, poilsio taip pat reikia daugiau. Sekmadieniais ir šventinėmis dienomis einame į cerkvę, po mišių būna paruošti salėje pietūs. Tėvelis ir mes visi pietaujame, bendraujame. Šios tikinčiųjų bendruomenės moterys ir mano žmona gamina ir ruošia pietus. Todėl mes čia kaip viena didelė šeima praleidžiame laiką.*

E.D.: Kaip manote ar svarbu perduoti tradicijas kitoms kartoms?

R.2: *Žinoma, kad reikia perduoti tradicijas tik gaila, kad kai turi pats turi vaikų ir nori perduoti tradicijas supranti, jog neturi ką perduoti, nes tėvai nieko neperdavė pačiam. Ir stengiesi perduoti tas vertybes, kurias tėvai perdavė, kalbą ir tikėjimą. Klausymas kyla ar sūnus viską priims, jaunas žmogus jis kitaip galvoją dabar, o vėliau jis samprotaus dar kitaip. Labai norėčiau perduoti vaikui discipliną, pagarbą vyresniems, punctualumą, bei mūsų religines vertybes, tik nežinau kurias iš tų vertybių jis priims.*

E.D.: Ar priklauso jūsų tautinis tapatumas nuo šalies, kurioje gyvenate?

R.2: *Manau nepriklauso, bet daro įtaką norime mes to ar nenorime vokiečių kultūrą pvz. įtakoja, kad ir mes laikomės taisyklių, kaip vokiečiai. Mane mokė padėti vyresniam, bet pas vokiečius tai nepriimta ir aš laikausi atokiau ir ne padedu vyresniai močiūtei. Čia daug dirbame o laisvo laiko turime labai mažai. Kazakstane dirbome, bet turėjome daugiau laisvo laiko.*

E.D.: Ačiū jums už intervių ir sugaištą laiką.

Interviu protokolas su tėveliu Johannes Nothhaas

Inetrviu su Tėveliu Erzpriester Johannes Nothhaas iš Šv. Jokūbo ortodoksų bažnyčios Mainze. Šis tėvelis yra vokietis, nekalba rusiškai, todėl pokalbis vyko vokiečių kalba. Šiame tyrime Erzpriester Johannes Nothhaas dalyvauja kaip ekspertas, nes šioje rusų ortodoksų Šv. Kristoforo tikinčiųjų bendruomenėje Mainze bendruomenės nariai yra vokiečiai, rusai ir Rusijos vokiečiai, bendrai maldai renkasi Šv. Jokūbo rusų ortodoksų bažnyčioje Mainze.

E.D.: Laba diena gerbiamas tėveli Johannes Nothhaas norėčiau pateikti jums keletą klausimų apie Rusijos vokiečius jūsų tikinčiųjų bendruomenėje.

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Gerbiama Edita De Luca aš atsakysiu į jūsų pateiktus klausimus, kaip ortodoksų bendruomenės tėvelis, bet nežinau ar tai padės jums jūsų atliekamame*

tyrime. Galvoju, kad jūsų tyrimas ir pateikiami klausymai turi prisidėti ir padėti įveikti kultūrinius skirtumus. Mūsų bendruomenėje toks problemos sprendimo būdas yra antraeilis dalykas.

E.D.: Norėčiau sužinoti ar didelė yra jūsų tikinčiųjų bendruomenė?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Mūsų bažnyčios bendruomenė Mainze nėra didelė. Bendruomenėje yra apie 200 tikinčiųjų.*

E.D.: Kiek šių tikinčiųjų dalyvauja sekmadieninėse mišiose?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Sekmadieninėse liturgijose dalyvauja apie 60-80.*

E.D.: O kiek tikinčiųjų sulaukiate per didžiasias šventes?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Per didžiasias šventes tarp 150-200 mūsų bendruomenės narių ateina.*

E.D.: Taip pat norėčiau paklausti jūsų kiek šioje bendruomenėje yra rusų ir Rusijos vokiečių tikinčiųjų?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Na taip tiksliai nepasakysiu, šioje bendruomenėje yra apie 33% rusų tikinčiųjų ir apie 5% mūsų tikinčiųjų yra Rusijos vokiečiai.*

E.D.: Norėčiau jūsų paklausti apie kultūrinius skirtumus, nes jūs bendraujate šioje bendruomenėje tiek su vokiečiais, rusais ir Rusijos vokiečiais. Kaip manote ar dideli yra kultūriniai skirtumai tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Kultūriniai skirtumai tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių yra išlyginami per tikinčiųjų augimą mūsų bendruomenėje ir bažnyčioje. Taip mūsų tikinčiųjų bendruomenė tampa homogeniška bendruomene. Bažnyčia krikščionių supratimu tai nėra klubas, kuriame renkasi, susiburia žmonės, bet visų pirma Dievo pašaukta tikinčiųjų bendruomenė. Pažvelgus iš sociologinės perspektyvos toks apibrėžimas neįmanomas, bet kadangi Dievas čia yra suprantamas kaip žmogus o bažnyčia ir joje kiekviena bendruomenė yra ne tik „Kristaus Kūno“ paveikslas, bet todėl, kad Dievas per savo Sūnų ir per Šv. Dvasią joje daro poveikį (1. Korinther 12). Kristus įkūrė bažnyčią ir pažadėjo savo buvimą joje iki pasaulio pabaigos (Matthäus 28, 18ff).*

Remiantis tokiu bendruomenės apibrėžimu mes bandome kultūrinius skirtumus įveikti per krikščioniškumo prisme mūsų tikinčiųjų bendruomenėje. Be abejonės skirtumai tarp žmonių egzistuoja visada, tai atsispindi kokioje aplinkoje žmogus užaugo, jo auklėjime, išsilavinime, politiniuose santykiuose, bei augant tarp vokiečių arba augant tarp rusų ir kitų tautų.

E.D.: Kaip jums atrodo ar šios bendruomenės žmonės yra daugiau vokiečiai ar visgi daugiau rusai?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Mūsų tikinčiųjų bendruomenės rusai ir Rusijos vokiečiai gyvena daug metų Vokietijoje ir jau yra prisitaikę prie mūsų visuomenės ir kultūros, kadangi jie lanko vokišką mokyklą arba dirba. Kuo jie skiriasi nuo vokiečių, aš manau, kad priklausydami ortodoksų*

bažnyčiai. Tikėjime jie rado žmogiškus ir krikščioniškus namus, bei puoselėję tradicijas (švenčia krikščioniškas šventes ir pasnikauja, krikštiją, tuokiasi, bei dalyvauja Šv. mišiose). Tačiau puoselėdami šias tradicijas jie nesiskiria nuo vokiečių ortodoksų. Mūsų tikinčiųjų bendruomenėje yra pastebimas vienintelis skirtumas tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių tas, kad kai rusai ir ne visi, bet dalis Rusijos vokiečių yra tarp savęs susibūrę tarpusavyje kalba rusiškai. Tikinčiųjų vaikų tarpe pastebėjau kitokį elgesį. Vaikai kalba ir supranta rusų kalbą, bet su draugais kalba vokiškai.

E.D.: Kaip manote su kokiomis problemomis susiduria rusai, Rusijos vokiečiai atvyke gyventi į Vokietiją?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Problemos su kuriomis susiduria rusai ir Rusijos vokiečiai mūsų tikinčiųjų bendruomenėje Mainze yra:*

- atvykus iš visuomenės, kurioje nepriteklus (nes mažai pinigų, nedidelės algos) ir reikia pradėti gyventi pertekliaus visuomenėje Vokietijoje. Tada atsiranda poreikis įsigyti tam tikrus materialinius dalykus, net iki pavydo lygio. Žmonės nemato, kad su daug mažiau materialinių dalykų galima laimingiau gyventi.

- dažnai jaučiamas žmogiškumo trūkumas iki tol, kol atranda mūsų ortodoksų bendruomenę.

- labai didelis iššūkis yra kuo greičiau išmokti vokiečių kalbą, norint išvengti atskirties visuomenėje ir iš didelio nusivylimo galu gale netapti nusikaltėliu, ne būti įtrauktam į nusikalstamą veiklą.

Į mane gali kreiptis ir kreipiasi tik tie rusai ir Rusijos vokiečiai, kurie ieško ir atranda mūsų ortodoksų bendruomenę.

E.D.: Kaip vietiniai vokiečiai priima šios bendruomenės narius?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Tie Rusai ir Rusijos vokiečiai, kurie kalba vokiškai ir dirba yra pilnai integruoti į mūsų bendruomenę ir vietiniu vokiečių tarpe. Ši tikinčiųjų bendruomenė yra labai homogeniška ir tikintieji iš Rusijos ir buvusios Tarybų Sąjungos įvaldę kalbą, dirbantis ir turintis socialinių kontaktų puikiai integravosi į mūsų bažnyčios bendruomenę.*

E.D.: Kaip manote ar svarbu yra puoselėti tautiškumą?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Aš manau, kad tautiškumo puoselėjimas yra kiekvieno asmeninis reikalas. Mes esame daugiakultūrinė tikinčiųjų bendruomenė ir nepuoselėjame, nerengiame įpatingų tautinių renginių. Tačiau yra Mainze rusų kultūros centras „Kabinett“ (Wallpoden) gatvėje su puikia kultūrine programa rusams.*

E.D.: Ar reikėtų tautiškumą specialiai ugdyti?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Aš pasilieku prie nuomonės, kad tautiškumo ugdytas yra kiekvieno tikinčiojo asmeninis reikalas.*

E.D.: Kaip manote ar Rusijos vokiečiams tai aktualu?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Manau, kad tai priklauso nuo to kokioje aplinkoje jie užaugo ir formavosi, kaip buvo auklėjami, kokios vertybės jiems buvo perteiktos šeimoje ir aplinkos kurioje jie užaugo, kokia buvo šalies politinė padėtis ir be abejo visuomenė, kurioje jie augo.*

E.D.: Ar šios bendruomenės nariai tautiškumo ugdymui skiria laiko, pastangų ir finansų?

Tėvelis Johannes Nothhaas: *Be abejo mūsų visuomenėje vyrauja tam tikros ribos, kas liečia tautinio tapatumo ugdymą apskritai ir rusų ir Rusijos vokiečių tautinį tapatumą, kaip priešprieša vienpusiai pateikiant politines problemas. Žinoma, kad reikėtų puoselėti savo tautinį tapatumą kaip pvz.: tautinį tapatumą pavyzdinčiai puoselėja korėjiečiai Vokietijoje, mes visiškai neprieštaraujame. Tačiau mes esame daugiakultūrinė tikinčiųjų bendruomenė. Mes turime kitokį tikslą ir tai yra daugiau tarptautinis tikslas.*

E.D.: Labai ačiū jums už sugaištą laiką ir malonų pokalbį.

Interviu protokolas su tėveliu Dimitri Graf Ignatiew

Pateikti klausimai Frankfurte prie Maino Šv. Nikolajaus rusų ordokso cerkvės tėveliui (Gemendevorsteher Erzpriester) Dimitri Graf Ignatiew'ui. Kurio šaknys yra rusiškos, o prieš 80 metų gimė jis Prancūzijoje, Paryžiuje. Jau 70 metų gyvena Vokietijoje. Gimtoji kalba yra rusų ir 48 metus dirba jis dvasininko darbą. Šis tėvelis šneka ir mišios vyksta rusų ir vokiečių kalbomis todėl klausymus jam galima pateikti abiejomis kalbomis.

E.D.: Norėčiau sužinoti ar didelė yra jūsų tikinčiųjų bendruomenė?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Mūsų bendruomenėje yra apie 300 narių.*

E.D.: Kiek šių tikinčiųjų dalyvauja sekmadieninėse mišiose?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Sekmadienio liturgijoje dalyvauja 80- 100 mūsų bendruomenės tikinčiųjų.*

E.D.: O kiek tikinčiųjų sulaukiate per didžiasias šventes?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Per didžiasias šventes ateina didžioji dalis apie 250-300 mūsų bendruomenės narių.*

E.D.: Taip pat norėčiau paklausti jūsų kiek šioje bendruomenėje yra rusų ir Rusijos vokiečių tikinčiųjų?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Mūsų rusų pravoslavų Šv. Nikolajaus cerkvės tikinčiųjų bendruomenės didžiąją dalį sudaro rusai ir iš buvusios Tarybų Sąjungos tikintieji, apie 27% vokiečiai ir apie 10 % Rusijos vokiečiai.*

E.D.: Kaip manote ar dideli yra kultūriniai skirtumai tarp vokiečių, rusų ir Rusijos vokiečių?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Mūsų tikinčiųjų bendruomenėje yra tikintieji atvykę iš įvairių šalių. Mišios vyksta rusų ir vokiečių kalbomis. Manau tikėjimas turi neskirstyti, bet apjungti kultūras o tai mes ir darome mūsų bendruomenėje.*

E.D.: Kaip manote ar svarbu puoselėti tautiškumą?

Tėvelis Dimitri Graf Ignatiew: *Tai kiekvieno tikinčiojo asmeninis reikalas. Mūsų bendruomenėje yra sekmadieninė mokykla vaikams. Ten susiburę vaikai yra mokomi rusų kalbos. Tėveliai kurie mano, kad reikalinga jų vaikams rusų kalba jie veda vaikučius pas mus.*

E.D.: Ačiū už pokalbį.